lat. a.
1212 m
Ovidius

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Digitized by Google

<36608280330011

<36608280330011

Bayer. Staatsbibliothek

Digitized by Google

A lot a [illegible]

Digitized by Google

Encyclopädie der lateinischen Classiker

Erste Abtheilung

Dichtersammlung

Dritter Theil

Metamorphosen

vom

Ovid

BIBLIA MONACENSIS

Herausgegeben

von

Joh. Heinr. Just Köppen

Director des Andreanums zu Hildesheim

Braunschweig

in der Schulbuchhandlung 1791.

Digitized by Google

BAYERISCHE
STAATS
BIBLIOTHEK
MUENCHEN

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Digitized by Google

STAATS-
BIBLIOTHEK
MUENCHEN

Vorrede.

Herr *Rector* Meineke, *welcher die Auszüge aus den* Metamorphosen *vom* Ovid *übernommen hatte, wurde, noch ehe er die Arbeit vollenden konnte, von Osterode, seinem bisherigen Aufenthalte, nach* Soest *berufen. Fast zu eben der Zeit wurde auch der Herausgeber dieser* Encyclopädie *als* Prior *nach* Blankenburg *versetzt. Die mit dieser Orts- und Amtsverwechselung für beide Männer verbundenen Zerstreuungen, und der neue Wirkungskreis, der ihre ungetheilte Aufmerksamkeit und die ausschliessende Anwendung aller ihrer Zeit und ihrer Kräfte forderte, nöthigten beide, um den Fortgang des Werks nicht zu sehr aufzuhalten, ihre Arbeiten einem andern zu übertragen. Auf den Antrag des Herrn Schulrath* Campe *übernahm ich die Herausgabe und zugleich die Vollendung des Auszuges der* Metamorphosen, *etwa von der Mitte des siebenten Buches, so wie die Ausarbeitung des* Commentars.

Digitized by Google

Vorrede.

Der Werth der Metamorphosen *und ihre Zweckmässigkeit zur Einleitung in die Lectüre der Dichter wird hoffentlich die Stärke des Auszuges rechtfertigen. Die Einleitung in dieses Werk, wird um die verhältnissmässige Stärke der Bändchen nicht zu überschreiten, mit dem* Commentar *zugleich erscheinen, aber auch für die Käufer des Textes besonders ausgegeben werden.*

Ueber die weitere Fortsetzung der Encyclopädie *werde ich in der Vorrede zu dem vierten Theile, welcher den Auszug aus dem Horaz enthält, ausführlichere Nachricht geben.*

Hildesheim, den 28. Febr.
1791.

Köppen.

METAMORPHOSEON

LIBER I.

Digitized by Google

A

Digitized by Google

*) In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora. Di, coeptis (nam vos mutastis et illas)
Adspirate meis: primaque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen,

Ante mare et tellus, et, quod tegit omnia, coelum,
Unus erat toto naturae vultus in orbe,
Quem dixere Chaos; rudis indigestaque moles;
Nec quidquam, nisi pondus iners; congestaque eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo praebebat lumina Titan;
Nec nova crescendo reparabat cornua Phoebe;
Nec circumfuso pendebat in aëre tellus

*) Zuerst macht der Dichter auf den Haupt-Gegenstand seines ganzen Gedichts aufmerksam, und ruft die Götter an, ihn in seinem Vorhaben zu begünstigen. v. 1-4. Hierauf beschreibt er das Chaos als den Grundstoff der Elemente, und deren Entwickelung. v. 5-31.

Digitized by Google

Ponderibus librata suis: nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quaque fuit tellus, illic et pontus et aër;
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aër: nulli sua forma manebat.
Obstabatque aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus et melior litem Natura diremit:
Nam coelo terras, et terris abscidit undas,
Et liquidum spisso secrevit ab aëre coelum.
Quae postquam evolvit, caecoque exemit acervo,
Dissociata locis concordi pace ligavit.
Ignea convexi vis et sine pondere coeli
Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.
Proximus est aër illi levitate, locoque;
Densior his tellus: elementaque grandia traxit;
Et pressa est gravitate sui. Circumfluus humor
Ultima possedit, solidumque coërcuit orbem.

*) Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille Deorum,
Congeriem secuit, sectamque in membra redegit;

*) Fernere Ausbildung des Erdballs. Absonderung der Gewässer. Die fünf Zonen. Die vier Hauptwinde. Der Sternen - Himmel. Fische, Vögel, und der Mensch sind die Gegenstände des Abschnitts vom v. 32 - 88.

Digitized by Google

Principio terram, ne non aequalis ab omni
Parte foret, magni speciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffundi, rabidisque tumescere ventis
Iussit, et ambitae circumdare litora terrae.
Addidit et fontes, immensaque stagna lacusque;
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis:
Quae diversa locis partim sorbentur ab ipsa;
In mare perveniunt partim, campoque recepta
Liberioris aquae, pro ripis litora pulsant.
Iussit et extendi campos, subsidere valles,
Fronde tegi sylvas, lapidosos surgere montes.
Utque duae dextra coelum, totidemque sinistra
Parte secant Zonae, quinta est ardentior illis:
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura dei: totidemque plagae tellure premuntur.
Quarum quae media est, non est habitabilis aestu:
Nix tegit alta duas: totidem inter utrumque locavit;
Temperiemque dedit, mixta cum frigore flamma.
Imminet his aër. Qui, quanto est pondere terrae
Pondus aquae levius, tanto est onerosior igni.
Illic et nebulas, illic consistere nubes
Iussit, et humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.

His quoque non passim mundi fabricator habendum
Aëra permisit. Vix nunc obsistitur illis,
Cum sua quisque regant diverso flamina tractu,
Quin lanient mundum; tanta est discordia fratrum.
Eurus ad Auroram, Nabathaeaque regna recessit,
Persidaque, et radiis iuga subdita matutinis.
Vesper, et occiduo quae litora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam septemque trionem
Horrifer invasit Boreas: contraria tellus
Nubibus adsiduis, pluvioque madescit ab Austro.
Haec superimposuit liquidum et gravitate carentem
Aethera, nec quidquam terrenae faecis habentem.
Vix ea limitibus dissepserat omnia certis;
Cum, quae pressa diu massa latuere sub illa,
Sidera coeperunt toto effervescere coelo.
Neu regio foret ulla suis animantibus orba,
Astra tenent coeleste solum, formaeque deorum:
Cesserunt nitidis habitandae piscibus undae:
Terra feras cepit: volucres agitabilis aër.
Sanctius his animal, mentisque capacius altae
Deerat adhuc, et quod dominari in caetera posset.
Natus homo est. Sive hunc divino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo:

Digitized by Google

Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto
Aethere, cognati retinebat semina coeli.
Quam satus Iapeto, mixtam fluvialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
Pronaque cum spectent animalia caetera terram,
Os homini sublime dedit: coelumque tueri
Iussit, et erectos ad sidera tollere vultus.
Sic, modo quae fuerat rudis et sine imagine, tellus
Induit ignotas hominum conversa figuras.

*) Aurea prima sata est aetas, quae, vindice nullo,
Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebat.
Poena metusque aberant. Nec verba minacia fixo
Aere legebantur: nec supplex turba timebant
Iudicis ora sui: sed erant sine vindice tuti.

*) Die gewöhnliche Vorstellung von der Güte vergangener, und von dem geringeren Werthe gegenwärtiger Zeiten, gab zu einem Mythen, (Dichtung) von vier besondern Zeitaltern, Anlass. Diese zeichnet der Dichter mit den schicklichsten Farben, und benennt sie, wie man schon lange vor ihm gethan hatte, bildlich, nach den vier vorzüglichen Arten der Metalle, das *goldene, silberne, eherne* und *eiserne* Zeitalter. v. 89. — 150.

Digitized by Google

Nondum caesa suis, peregrinum ut viseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat undas:
Nullaque mortales, praeter sua, litora norant.
Nondum praecipites cingebant oppida fossae:
Non tuba directi, non aeris cornua flexi,
Non galeae, non ensis, erant. Sine militis usu
Mollia securae peragebant otia mentes.
Ipsa quoque immunis rastroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus:
Contentique cibis, nullo cogente, creatis,
Arbuteos foetus, montanaque fraga legebant,
Cornaque, et in duris haerentia mora rubetis;
Et quae deciderant patula Iovis arbore glandes.
Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renovatus ager gravidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant;
Flavaque de viridi stillabant ilice mella.

Postquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,
Sub Iove mundus erat; subiit argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiosior aere.
Iupiter antiqui contraxit tempora veris:

Perque hiemes, aestusque, et inaequales autumnos,
Et breve ver, spatiis exegit quatuor annum.
Tum primum siccis aër fervoribus ustus
Canduit: et ventis glacies adstricta pependit.
Tum primum subiere domos. Domus antra fuerunt,
Et densi frutices, et vinctae cortice virgae.
Semina tum primum longis Cerealia sulcis
Obruta sunt, pressique iugo gemuere iuvenci.

Tertia post illas successit aënea proles,
Saevior ingeniis, et ad horrida promtior arma,
Nec scelerata tamen. De duro est ultima ferro.
Protinus irrumpit venae peioris in aevum
Omne nefas: fugere pudor, verumque fidesque:
In quorum subiere locum, fraudesque, dolique,
Insidiaeque, et vis, et amor sceleratus habendi.
Vela dabat ventis, nec adhuc bene noverat illos,
Navita: quaeque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultavere carinae.
Communemque prius, ceu lumina Solis et auras,
Cautus humum longo signavit limite mensor.
Nec tantum segetes alimentaque debita dives
Poscebatur humus; sed itum est in viscera terrae:

Quasque recondiderat, Stygiisque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum,
Prodierant: prodit Bellum, quod pugnat utroque;
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex rapto. Non hospes ab hospite tutus,
Non socer a genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita novercae:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas: et Virgo caede madentes,
Ultima coelestum, terras Astraea reliquit.

*) Neve foret terris securior arduus aether;
Adfectasse ferunt regnum coeleste Gigantas:
Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, et excussit subiecto Pelio Ossam.
Obruta mole sua cum corpora dira iacerent;

*) Die Giganten (eine Riesen - Art übermenschlicher Wesen.) wollen die Wohnungen der Götter stürmen. Jupiter schleudert sie durch seinen Blitz zu Boden. Aus ihrem Blute, das die Erde benetzt, entstehen Menschen, --- boshafte, und Verächter der Götter, wie jene. v. 151. - 162.

Digitized by Google

Perfusam multo natorum sanguine terram
Incaluisse ferunt, calidumque animasse cruorem:
Et ne nulla ferae stirpis monumenta manerent,
In faciem vertisse hominum. Sed et illa propago
Contemtrix superum, saevaeque avidissima caedis,
Et violenta fuit: scires e sanguine natos.

*) Quae pater ut summa vidit Saturnius arce,
Ingemit: et, facto nondum vulgata recenti,
Foeda Lycaoniae referens convivia mensae,
Ingentes animo et dignas Iove concipit iras;
Consiliumque vocat. Tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis, coelo manifesta sereno,
Lactea nomen habet: candore notabilis ipso.
Hac iter est Superis ad magni tecta Tonantis,
Regalemque domum. Dextra laevaque deorum
Atria nobilium valvis celebrantur apertis.

*) Unwillen Jupiters über diese boshafte Menschen-Race. Veranstaltete Versammlung der Götter deswegen. Vortrag Jupiters in derselben, die Vertilgung des Menschen-Geschlechts betreffend, und darin eingeflochtene Geschichte der Verwandelung des grausamen Lycaon's in einen Wolf. v. 163. -- 243.

Plebs habitant diversa locis, A fronte potentes
Coelicolae, clarique suos posuere penates.
Hic locus est; quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse Palatia coeli.
Ergo ubi marmoreo Superi sedere recessu,
Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno,
Terrificam capitis concussit terque quaterque
Caesariem; cum qua terram, mare, sidera, movit.
Talibus inde modis ora indignantia solvit:
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabant
Iniicere anguipedum captivo brachia coelo.
Nam, quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
Corpore, et ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum Nereus circumtonat orbem,
Perdendum mortale genus. Per flumina iuro
Infera, sub terras Stygio labentia luco,
Cuncta prius tentata: sed immedicabile vulnus
Ense recidendum; ne pars sincera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Nymphae,
Faunique, Satyrique, et monticolae Silvani:
Quos quoniam coeli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
An satis, o Superi, tutos fore creditis illos,

Digitized by Google

Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque, regoque,
Struxerit insidias notus feritate Lycaon?
Confremuere omnes: studiisque ardentibus ausum
Talia deposcunt. Sic, eum manus impia saevit
Sanguine Caesareo Romanum exstinguere nomen,
Attonitum tantae subito terrore ruinae
Humanum genus est; totusque perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum,
Quam fuit illa Iovi. Qui postquam voce manuque
Murmura compressit; tenuere silentia cuncti.
Substitit ut clamor, pressus gravitate regentis;
Iupiter hoc iterum sermone silentia rumpit:
Ille quidem poenas (curam hanc dimittite) solvit;
Quod tamen admissum, quae sit vindicta, docebo.
Contigerat nostras infamia temporis aures:
Quam cupiens falsam, summo delabor Olympo,
Et Deus humana lustro sub imagine terras.
Longa mora est, quantum noxae sit ubique repertum,
Enumerare: minor fuit ipsa infamia vero.
Maenala transieram, latebris horrenda ferarum,
Et cum Cylleno gelidi pineta Lycaei.

Arcados hinc sedes et inhospita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi venisse deum; vulgusque precari
Coeperat. Irridet primo pia vota Lycaon.
Mox ait, Experiar, deus hic, discrimine aperto,
An sit mortalis: nec erit dubitabile verum.
Nocte gravem somno nec opina perdere morte
Me parat. Haec illi placet experientia veri.
Nec contentus eo, missi de gente Molossa
Obsidis unius iugulum mucrone resolvit:
Atque ita semineces partim ferventibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
Quos simul imposuit mensis; ego vindice flamma
In domino dignos everti tecta Penates.
Territus ille fugit; nactusque silentia ruris
Exululat, frustraque loqui conatur: ab ipso
Colligit os rabiem, solitaeque cupidine caedis
Vertitur in pecudes: et nunc quoque sanguine gaudet.
In villos abeunt vestes, in crura lacerti;
Fit lupus, et veteris servat vestigia formae;
Canities eadem est, eadem violentia vultu;
Idem oculi lucent; eadem feritatis imago.
Occidit una domus: sed non domus una perire
Digna fuit. Qua terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus iurasse putes. Dent ocius omnes,
Quas meruere pati (sic stat sententia) poenas.

*) Dicta Iovis pars voce probant, stimulosque furenti
Adjiciunt; alii partes adsensibus implent.
Est tamen humani generis iactura dolori
Omnibus: et, quae sit terrae, mortalibus orbae,
Forma futura, rogant: quis sit laturus in aras
Tura? ferisne paret populandas tradere gentes?
Talia quaerentes (sibi enim fore caetera curae)
Rex Superûm trepidare vetat; sobolemque priori
Dissimilem populo promittit origine mira.
Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras;
Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus aether
Conciperet flammas, longusque ardesceret axis.

*) Jupiter will durch Feuer die Erde verheeren; allein einige Umstände bestimmen ihn, es durch eine Wasserfluth zu thun. In kurzer Zeit ist der Erdball ein Meer; und von so vielen tausenden werden nur zwei erhalten, der rechtschaffene Deucalion, mit seiner frommen Gattin Pyrrha. Jetzt verlaufen sich die Gewässer wieder. Sonderbare Schöpfung neuer Menschen. Deucalion nämlich, und Pyrrha werfen Steine hinter sich, und, siehe! Sterbliche beiderlei Geschlechts werden dadurch hervorgebracht. v. 244-415.

Esse quoque in fatis reminiscitur, adfore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia coeli
Ardeat; et mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur, manibus fabricata Cyclopum.
Poena placet diversa, genus mortale sub undis
Perdere, et ex omni nimbos dimittere coelo.
Protinus Aeoliis Aquilonem claudit in antris,
Et quaecunque fugant inductas flamina nubes;
Emittitque Notum. Madidis Notus evolat alis;
Terribilem picea tectus caligine vultum.
Barba gravis nimbis: canis fluit unda capillis:
Fronte sedent nebulae: rorant pennaeque, sinusque.
Utque manu lata pendentia nubila pressit;
Fit fragor: hinc densi funduntur ab aethere nimbi.
Nuntia Iunonis, varios induta colores,
Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus adfert.
Sternuntur segetes, et deplorata coloni
Vota iacent; longique labor perit irritus anni.
Nec coelo contenta suo Iovis ira: sed illum
Coeruleus frater iuvat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes. Qui postquam tecta tyranni
Intravere sui, Non est hortamine longo
Nunc, ait, utendum: vires effundite vestras.
Sic opus est. Aperite domos: ac, mole remota,

Digitized by Google

Fluminibus vestris totas immittite habenas.
Iusserat. Hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrenato volvuntur in aequora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit: at illa
Intremuit, motuque sinus patefecit aquarum.
Exspatiata ruunt per apertos flumina campos;
Cumque satis arbusta simul, pecudesque, virosque,
Tectaque, cumque suis rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit, potuitque resistere tanto
Indeiecta malo; culmen tamen altior huius
Unda tegit, pressaeque labant sub gurgite turres.
Iamque mare et tellus nullum discrimen habebant.
Omnia pontus erant. Deerant quoque litora ponto.
Occupat hic collem: cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat.
Ille supra segetes, aut mersae culmina villae,
Navigat: hic summa piscem deprendit in ulmo.
Figitur in viridi (si Fors tulit) ancora prato:
Aut subiecta terunt curvae vineta carinae.
Et, modo qua graciles gramen carpsere capellae,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocae.
Mirantur sub aqua lucos, urbesque, domosque

Nereides: silvasque tenent delphines, et altis
Incursant ramis, agitataque robora pulsant.
Nat lupus inter oves: fulvos vehit unda leones:
Unda vehit tigres. Nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato prosunt velocia cervo.
Quaesitisque diu terris, ubi sidere detur,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti
Pulsabantque novi montana cacumina fluctus.
Maxima pars unda rapitur: quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi ieiunia victu.
Separat Aonios, Actaeis Phocis ab arvis,
Terra ferax, dum terra fuit; sed tempore in illo
Pars maris, et latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnasus, superatque cacumine nubes.
Hic ubi Deucalion (nam caetera texerat aequor)
Cum consorte tori parva rate vectus adhaesit;
Corycidas Nymphas, et numina montis adorant,
Fatidicamque Themin; quae nunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior aequi
Vir fuit; aut illa metuentior ulla deorum.

Iupiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse videt de tot modo millibus unum,
Et superesse videt de tot modo millibus unam;
Innocuos ambos, cultores numinis ambos;
Nubila disiecit: nimbisque Aquilone remotis,
Et coelo terras ostendit, et aethera terris.
Nec maris ira manet; positoque tricuspide telo
Mulcet aquas rector pelagi: supraque profundum
Exstantem, atque humeros innato murice tectum
Coeruleum Tritona vocat; conchaeque sonaci
Inspirare iubet; fluctusque et flumina signo
Iam revocare dato. Cava buccina sumitur illi
Tortilis, in latum quae turbine crescit ab imo:
Buccina, quae medio concepit ut aëra ponto,
Litora voce replet, sub utroque iacentia Phoebo.
Tum quoque, ut ora dei madida rorantia barba
Contigit, et cecinit iussos inflata receptus,
Omnibus audita est telluris et aequoris undis:
Et quibus est undis audita, coërcuit omnes.
Iam mare litus habet: plenos capit alveus amnes:
Flumina subsidunt: colles exire videntur.
Surgit humus: crescunt loca decrescentibus undis.

Postque diem longam nudata cacumina silvae
Ostendunt, limumque tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat. Quem postquam vidit inanem,
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lacrimis ita Pyrrham adfatur obortis:
O soror, o coniux, o femina sola superstes,
Quam commune mihi genus, et patruelis origo,
Deinde torus iunxit; nunc ipsa pericula iungunt:
Terrarum, quascunque vident occasus et ortus,
Nos duo turba sumus. Possedit cetera pontus.
Nunc quoque adhuc vitae non est fiducia nostrae
Certa satis: terrent etiamnum nubila mentem.
Quid tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animi, miseranda, foret? Quo sola timorem
Ferre modo posses? Quo consolante dolores?
Namque ego (crede mihi) si te modo pontus haberet,
Te sequerer, coniux: et me quoque pontus haberet.
O utinam possim populos reparare paternis
Artibus; atque animas formatae infundere terrae!
Nunc genus in nobis restat mortale duobus,
(Sic visum Superis) hominumque exempla manemus.

Digitized by Google

Dixerat, et flebant. Placuit coeleste precari
Numen, et auxilium per sacras quaerere sortes.
Nulla mora est; adeunt pariter Cephisidas undas,
Ut nondum liquidas, sic iam vada nota secantes.
Inde ubi libatos irroravere liquores
Vestibus et capiti; flectunt vestigia sanctae
Ad delubra deae: quorum fastigia turpi
Squalebant musco; stabantque sine ignibus arae.
Ut templi tetigere gradus; procumbit uterque
Pronus humi, gelidoque pavens dedit oscula saxo.
Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira deorum;
Dic, Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit: et mersis fer opem, mitissima, rebus.
Mota dea est; sortemque dedit: discedite templo;
Et velate caput; cinctasque resolvite vestes:
Ossaque post tergum magnae iactate parentis.
Obstupuere diu: rumpitque silentia voce
Pyrrha prior; iussisque deae parere recusat:
Detque sibi veniam, pavido rogat ore: pavetque
Laedere iactatis maternas ossibus umbras.
Interea repetunt caecis obscura latebris

Verba datae sortis secum, inter seque volutant.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis
Mulcet: et, Aut fallax, ait, est sollertia nobis;
Aut pia sunt, nullumque nefas oracula suadent.
Magna parens terra est: lapides in corpore terrae
Ossa reor dici: iacere hos post terga iubemur.
Coniugis augurio quamquam Titania mota est;
Spes tamen in dubio est. Adeo coelestibus ambo
Diffidunt monitis. Sed quid tentare nocebit?
Descendunt; velantque caput, tunicasque recingunt;
Et iussos lapides sua post vestigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?)
Ponere duritiem coepere suumque rigorem,
Mollirique mora, mollitaque ducere formam.
Mox, ubi creverunt, naturaque mitior illis
Contigit, ut quaedam, sic non manifesta, videri
Forma potest hominis; sed uti de marmore coepto
Non exacta satis, rudibusque simillima signis.
Quae tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, versa est in corporis usum.

Quod solidum est, flectique nequit, mutatur in ossa:
Quod modo vena fuit, sub eodem nomine mansit:
Inque brevi spatio, Superorum numine, saxa
Missa viri manibus faciem traxere virilem:
Et de femineo reparata est femina iactu.
Inde genus durum sumus, experiensque laborum:
Et documenta damus, qua simus origine nati.

*) Caetera diversis tellus animalia formis
Sponte sua peperit.
Te quoque, maxime Python,
Tum genuit: populisque novis, incognita serpens,
Terror eras. Tantum spatii de monte tenebas.
Hanc deus arcitenens, et nunquam talibus armis
Ante, nisi in damis capreisque fugacibus, usus,
Mille gravem telis, exhausta paene pharetra,
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno.

*) Die übrigen Geschöpfe erzeugte die Erde von selbst. Unter andern erzeugte sie eine ungeheure Schlange, Python, welche Phoebus erlegte. Daher die Pythischen Spiele. v. 416 -- 430. (416 -- 451.)

Digitized by Google

Neve operis famam possit delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia, de domitae serpentis nomine dictos.
His iuvenum quicunque manu, pedibusve, rotave
Vicerat, aesculeae capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat; longoque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phoebus.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER II.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammasque imitante pyropo:
Cujus ebur nitidum fastigia summa tenebat;

*) Phaëthon und Epaphus, zwei Jünglinge von gleichem Alter, und beide von Göttern erzeugt, dieser vom Zevs und der Io, jener vom Apoll und der Clymene, waren beide, einer nicht weniger als der andere, stolz auf diese ihre Abkunft. Einst brüstete sich Epaphus gegen den Phaëthon, und läugnete ihm den Vorzug eines Göttersohns ab. Deine Mutter, sprach er zu ihm, sagt dir eine Unwahrheit, wenn sie behauptet, dass du ein Sohn des Phoebus seyst! Das verdross den Phaëthon: er klagte es seiner Mutter, und auf derselben Rath stieg er selbst zum Phoebus hinauf, um die Wahrheit zu erfahren. Er kam also in die Burg der Sonne, und trug seinem Vater sein Anliegen vor. Der Gott, nachdem er die Wahrheit bekräftigt hatte, fügte, nur zu schnell, die Erlaubniss hinzu, dass Phaëthon sich von ihm etwas ausbitten möge, wodurch sein Götter-Adel dem Epaphus bewiesen werden könne. Zugleich schwur er den unwiederruflichsten Eid; und nun bat Phaëton nichts geringeres, als, einen Tag lang den Sonnenwagen fahren zu dürfen: eine Sache, der doch nur Phoebus allein gewachsen war. Da gereuete dem Vater seine so unwiederrufliche Zusage. Er stellte dem Sohne mit der innigsten Vaterliebe die Unmöglichkeit

Argenti bifores radiabant lumine valvae.
Materiem superabat opus: nam Mulciber illic
Aequora caelarat, medias cingentia terras,
Terrarumque orbem, coelumque, quod imminet orbi.
Caeruleos habet unda deos; Tritona canorum,
Proteaque ambiguum, balaenarumque prementem
Aegaeona suis immania terga lacertis,
Doridaque, et natas; quarum pars nare videntur,
Pars in mole sedens virides siccare capillos;
Pisce vehi quaedam. Facies non omnibus una,

---

und die Folgen dieser Sache vor. Doch der Jüngling, blind gegen alles, war nicht von seinem Vorhaben abzubringen. Phoebus gab ihm also nur einige Regeln, wie er die Sonnen-Rosse lenken, den Wagen fahren, und sich in Acht nehmen sollte; — und so bestieg er den Wagen mit jugendlicher Unbesonnenheit. Dort schwebten die Rosse unaufhaltsam dahin. Furcht bemächtigte sich des jungen Götter-Sohnes. Himmel und Erde geriethen in Brand, und es würde alles durch Feuer verheert worden seyn, wenn nicht Jupiter ihn durch den Blitz vom Wagen herabgeschleudert hätte. Und so stürzte er, gleich einem dahin fliegenden Stern, in den Fluss Eridanus hinab. Die Najaden begruben ihn. Sein Vater, vom tiefsten Schmerze durchdrungen, bekümmerte sich einen ganzen Tag nicht um sein Sonnengespann, und seine Mutter vergoss häufige Thränen um ihn. v. 1-339. Der Dichter hebt mit einer Beschreibung der Sonnenburg an.

Digitized by Google

Nec diversa tamen; qualem decet esse sororum.
Terra viros, urbesque gerit, silvasque, ferasque,
Fluminaque et Nymphas, et caetera numina ruris.
Haec super imposita est coeli fulgentis imago:
Signaque sex foribus dextris, totidemque sinistris.
Quo simul acclivo Clymeneia limite proles
Venit, et intravit dubitati tecta parentis;
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus:
Consistitque procul. Neque enim propiora ferebat
Lumina. Purpurea velatus veste sedebat
In solio Phoebus, claris lucente smaragdis.
A dextra, laevaque Dies, et Mensis, et Annus,
Seculaque, et positae spatiis aequalibus Horae:
Verque novum stabat cinctum florente corona:
Stabat nuda Aestas, et spicea serta gerebat.
Stabat et Autumnus, calcatis sordidus uvis.
Et glacialis Hiems, canos hirsuta capillos.
Inde loco medius, rerum novitate paventem
Sol oculis juvenem, quibus adspicit omnia, vidit.
Quaeque viae tibi causa? Quid hac, ait, arce petisti,
Progenies, Phaëthon, haud inficianda parenti?
Ille refert: O lux immensi publica mundi,
Phoebe pater, si das huius mihi nominis usum;
Pignora da, genitor; per quae tua vera propago

Credar; et hunc animis errorem detrahe nostris.
Dixerat. At genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios; propiusque accedere iussit:
Amplexuque dato, Nec tu meus esse negari
Dignus es; et Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites; quodvis pete munus: ut illud
Me tribuente feras. Promissis testis adesto
Dis iuranda palus, oculis incognita nostris.
Vix bene desierat: currus rogat ille paternos,
Inque diem alipedum ius et moderamen equorum.
Poenituit iurasse patrem. Qui terque quaterque
Concutiens illustre caput, Temeraria, dixit,
Vox mea facta tua est. Utinam promissa liceret
Non dare! confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
Dissuadere licet. Non est tua tuta voluntas.
Magna petis, Phaëthon; et quae nec viribus istis
Munera conveniant, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis: non est mortale quod optas.
Plus etiam, quam quod Superis contingere fas sit,
Nescius adfectas. Placeat sibi quisque licebit;
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me valet excepto. Vasti quoque rector Olympi,
Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,

Non agat hos currus. Et quid Iove maius habemus?
Ardua prima via est; et qua vix mane recentes
Enitantur equi: medio est altissima caelo;
Unde mare et terras ipsi mihi saepe videre
Fit timor, et pavida trepidat formidine pectus.
Ultima prona via est; et eget moderamine certo.
Tunc etiam, quae me subiectis excipit undis,
Ne ferar in praeceps, Tethys solet ipsa vereri.
Adde, quod assidua rapitur vertigine coelum;
Sideraqae alta trahit, celerique volumine torquet.
Nitor in adversum: nec me, qui caetera, vincit
Impetus: et rapido contrarius evehor orbi.
Finge datos currus. Quid agas? poterisne rotatis
Obvius ire polis, ne te citus auferat axis?
Forsitan et lucos illic, urbesque, domosque,
Concipias animo, delubraque ditia donis
Esse. Per insidias iter est, formasque ferarum.
Utque viam teneas, nulloque errore traharis;
Per tamen adversi gradieris cornua Tauri,
Haemoniosque arcus, violentique ora Leonis,
Saevaque circuitu curvantem brachia longo
Scorpion, atque aliter curvantem brachia Cancrum.
Nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore et naribus efflant,

In promtu regere est. Vix me patiuntur, ut acres
Incaluere animi; cervixque repugnat habenis.
At tu funesti ne sim tibi muneris auctor,
Nate, cave: dum resque sinit, tua corrige vota.
Scilicet, ut nostro genitum te sanguine credas,
Pignora certa petis. Do pignora certa timendo:
Ex patrio pater esse metu probor. Adspice vultus
Ecce meos: utinamque oculos in pectora posses
Inserere, et patrias intus deprendere curas!
Denique, quicquid habet dives, circumspice, mundus:
Eque tot ac tantis coeli, terraeque, marisque,
Posce bonis aliquid: nullam patiere repulsam.
Deprecor hoc unum; quod vero nomine poena,
Non honor est. Poenam, Phaëthon, pro munere, poscis: —
Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
Ne dubita; dabitur (Stygias iuravimus undas)
Quodcunque optaris: sed tu sapientius opta.
Finierat monitus. Dictis tamen ille repugnat:
Propositumque tenet: flagratque cupidine currus.
Ergo, qua licuit genitor cunctatus, ad altos
Deducit iuvenem, Vulcania munera, currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summae
Curvatura rotae; radiorum argenteus ordo.
Per iuga chrysolithi, positaeque ex ordine gemmae,

Clara repercusso reddebant lumina Phoebo.
Dumque ea magnanimus Phaëthon miratur, opusque
Perspicit: ecce vigil rutilo patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, et plena rosarum
Atria. Diffugiunt stellae: quarum agmina cogit
Lucifer, et coeli statione novissimus exit.
At pater ut terras, mundumque rubescere vidit,
Cornuaque extremae velut evanescere Lunae,
Iungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Iussa deae celeres peragunt: ignemque vomentes,
Ambrosiae succo saturos, praesepibus altis
Quadrupedes ducunt; adduntque sonantia frena.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit; et rapidae fecit patientia flammae.
Imposuitque comae radios; praesagaque luctus
Pectore sollicito repetens suspiria, dixit:
Si potes hic saltem monitis parere paternis;
Parce, puer, stimulis; et fortius utere loris.
Sponte sua properant. Labor est inhibere volentes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.
Sectus in obliquum est lato curvamine limes,
Zonarumque trium contentus fine: polumque
Effugito australem, iunctamque aquilonibus Arcton.

Hac sit iter: manifesta rotae vestigia cernes.
Utque ferant aequos et coelum et terra calores,
Nec preme, nec summum molire per aethera currum.
Altius egressus coelestia tecta cremabis;
Inferius terras: medio tutissimus ibis.
Neu te dexterior tortum declinet in anguem,
Neve sinisterior pressam rota ducat ad aram:
Inter utrumque tene. Fortunae caetera mando;
Quae iuvet, et melius, quam tu tibi, consulat, opto.
Dum loquor; Hesperio positas in litore metas
Humida nox tetigit. Non est mora libera nobis:
Poscimur. Effulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu: vel, si mutabile pectus
Est tibi, consiliis, non curribus, utere nostris:
Dum potes; et solidis etiamnum sedibus adstas;
Dumque male optatos nondum premis inscius axes.
Quae tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille levem iuvenili corpore currum:
Statque super; manibusque datas contingere habenas
Gaudet; et invito grates agit inde parenti.
Interea volucres Pyroeis, Eous, et Aethon,
Solis equi, quartusque Phlegon, hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.

Quae postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
Repulit; et facta est immensi copia mundi;
Corripuere viam, pedibusque per aëra motis
Obstantes findunt nebulas, pennisque levati
Praetereunt ortos ſsdem de partibus Euros.
Sed leve pondus erat; nec quod cognoscere possent
Solis equi: solitaque iugum gravitate carebat.
Utque labant curvae iusto sine pondere naves,
Perque mare, instabiles nimia levitate, feruntur;
Sic onere adsueto vacuos dat in aëra saltus,
Sucutiturque alte, similisque est currus inani.
Quod simul ac sensere, ruunt, tritumque relinquunt
Quadriiugi spatium, nec, quo prius, ordine currunt.
Ipse pavet; nec qua commissas flectat habenas,
Nec scit, qua sit iter: nec, si sciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere Triones,
Et vetito frustra tentarunt aequore tingi.
Quaeque polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
Incaluit: sumsitque novas fervoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse, Boote,
Quamvis tardus eras, et te tua plaustra tenebant.
Ut vero summo despexit ab aethere terras
Infelix Phaëthon, penitus penitusque iacentes;
Palluit, et subito genua intremuere timore:

Suntque oculis tenebrae per tantum lumen obortae.
Et iam mallet equos nunquam tetigisse paternos:
Iamque agnosse genus piget, et valuisse rogando:
Iam Meropis dici cupiens; ita fertur, ut acta
Praecipiti pinus Borea, cui victa remisit
Frena suus rector, quam dis votisque reliquit.
Quid faciat? multum coeli post terga relictum:
Ante oculos plus est. Animo metitur utrumque.
Et modo, quos illi fato contingere non est,
Prospicit occasus, interdum respicit ortus.
Quidque agat ignarus, stupet: et nec frena remittit,
Nec retinere valet: nec nomina novit equorum.
Sparsa quoque in vario passim miracula coelo,
Vastarumque videt trepidus simulacra ferarum.
Est locus, in geminos ubi brachia concavat arcus
Scorpios; et cauda flexisque utrimque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum,
Hunc puer ut nigri madidum sudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuspide vidit;
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quae postquam summum tetigere iacentia tergum,
Exspatiantur equi: nulloque inhibente per auras

Ignotae regionis eunt; quaque impetus egit,
Hac sine lege ruunt: altoque sub aethere fixis
Incursant stellis, rapiuntque per avia currum.
Et modo summa petunt, modo per decliva, viasque
Praecipites spatio terrae propiore feruntur.
Inferiusque suis fraternos currere Luna
Admiratur equos: ambustaque nubila fumant.
Corripitur flammis, ut quaeque altissima, tellus;
Fissaque agit rimas, et succis aret ademtis.
Pabula canescunt: cum frondibus uritur arbos:
Materiamque suo praebet seges arida damno.
Parva queror. Magnae pereunt cum moenibus urbes:
Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt. Silvae cum montibus ardent.
Ardet Athos, Taurusque Cilix, et Tmolus, et Oete;
Et nunc sicca, prius celeberrima fontibus, Ide;
Virgineusque Helicon, et nondum Oeagrius Haemos.
Ardet in immensum geminatis ignibus Aetne,
Parnasusque biceps, et Onyx, et Cynthus, et Othrys,
Et tandem Rhodope nivibus caritura, Mimasque,
Dindymaque, et Mycale, natusque ad sacra Cithaeron:

Nec prosunt Scythiae sua frigora: Caucasus ardet,
Ossaque cum Pindo, maiorque ambobus Olympus:
Aëriaeque Alpes, et nubifer Apenninus.
Tunc vero Phaëthon cunctis e partibus orbem
Adspicit accensum: nec tantos sustinet aestus:
Ferventesque auras, velut e fornace profunda,
Ore trahit, currusque suos candescere sentit.
Et neque iam cineres eiectatamque favillam
Ferre potest: calidoque involvitur undique fumo.
Quoque eat, aut ubi sit, picea caligine tectus
Nescit; et arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora summa vocato,
Aethiopum populos nigrum traxisse colorem.
Tum facta est Libye, raptis humoribus aestu,
Arida; tum Nymphae passis fontesque lacusque
Deflevere comis. Quaerit Boeotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas undas.
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent: mediis Tanaïs fumavit in undis,
Peneosque senex, Teuthrateusque Caïcus,
Et celer Ismenos cum Phocaïco Erymantho,
Arsurusque iterum Xanthus, flavusque Lycormas,
Qui recurvatis ludit Maeandros in undis;
Mygdoniusque Melas, et Taenarius Eurotas.
Arsit et Euphrates Babylonius, arsit Orontes,

Digitized by Google

Thermodonque citus, Gangesque, et Phasis, et Ister.
Aestuat Alpheos: ripae Spercheïdes ardent:
Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum.
Et, quae Maeonias celebrarant carmine ripas,
Flumineae volucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitque caput, quod adhuc latet. Ostia septem
Pulverulenta vacant, septem sine flumine valles.
Fors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat,
Hesperiosque amnes, Rhenum, Rhodanumque, Padumque,
Cuique fuit rerum promissa potentia Thybrin.
Dissilit omne solum: penetratque in Tartara rimis
Lumen, et infernum terret cum coniuge Regem.
Et mare contrahitur: siccaeque est campus arenae,
Quod modo pontus erat. Quosque altum texerat aequor,
Exsistunt montes, et sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces: nec se super aequora curvi
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
Exanimata iacent. Ipsum quoque Nerea fama est,

Doridaque, et natas, tepidis latuisse sub antris.
Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exserere ausus erat: ter non tulit aëris aestus.
Alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto,
Inter aquas Pelagi, contractos undique fontes,
Qui se condiderant in opacae viscera matris;
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus:
Opposuitque manum fronti: magnoque tremore
Omnia concutiens paulum subsedit; et infra,
Quam solet esse, fuit: siccaque ita voce locuta est:
Si placet hoc, meruique, quid o tua fulmina cessant,
Summe deûm? Liceat periturae viribus ignis,
Igne perire tuo; clademque auctore levare.
Vix equidem fauces haec ipsa in verba resolvo.
(Presserat ora vapor.) Tostos en adspice crines,
Inque oculis tantum, tantum super ora favillae.
Hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem,
Officiique refers; quod adunci vulnera aratri,
Rastrorumque fero, totoque exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaque mitia, fruges,
Humano generi, vobis quod tura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse: quid undae,
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte

Aequora decrescunt, et ab aethere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit;
At coeli miserere tui. Circumspice utrumque,
Fumat uterque polus: quos si vitiaverit ignis,
Atria vestra ruent. Atlas en ipse laborat:
Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terrae pereunt, si regia coeli;
In chaos antiquum confundimur. Eripe flammis,
Si quid adhuc superest; et rerum consule summae.
Dixerat haec Tellus: neque enim tolerare vaporem
Ulterius potuit, nec dicere plura: suumque
Retulit os in se, propioraque Manibus antra.
At pater omnipotens Superos testatus, et ipsum,
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura gravi; summam petit arduus arcem;
Unde solet latis nubes inducere terris:
Unde movet tonitrus, vibrataque fulmina iactat.
Sed neque, quas posset terris inducere, nubes
Tunc habuit: nec, quos coelo dimitteret, imbres.
Intonat: et dextra libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam: pariterque animaque rotisque

Expulit, et saevis compescuit ignibus ignes.
Consternantur equi: et saltu in contraria facto
Colla iugo eripiunt, abruptaque lora relinquunt.
Illic frena iacent, illic temone revulsus
Axis; in hac radii fractarum parte rotarum:
Sparsaque sunt late laceri vestigia currus.
At Phaëthon, rutilos flamma populante capillos
Volvitur in praeceps, longoque per aëra tractu
Fertur; ut interdum de coelo stella sereno,
Etsi non cecidit, potuit cecidisse videri.
Quem procul a patria diverso maximus orbe
Excipit Eridanus, spumantiaque abluit ora.
Naides Hesperiae trifida fumantia flamma
Corpora dant tumulo: signantque hoc carmine saxum:
Hic situs est Phaëthon, currus auriga paterni;
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
Nam pater obductos, luctu miserabilis aegro,
Condiderat vultus: et, si modo credimus, unum
Isse diem sine Sole ferunt. Incendia lumen
Praebebant; aliquisque malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit, quaecunque fuerunt
In tantis dicenda malis; lugubris et amens,
Et laniata sinus totum percensuit orbem:
Exanimesque artus primo, mox ossa requirens,
Reperit ossa tamen peregrina condita ripa,

Digitized by Google

Incubuitque loco: nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrimis, et aperto pectore fovit.

*) Nec minus Heliades fletus, et, inania morti
Munera, dant lacrimas: et caesae pectora palmis
Non auditurum miseras Phaëthonta querelas
Nocte dieque vocant: adsternunturque sepulchro.
Luna quater iunctis implerat cornibus orbem:
Illae more suo (nam morem fecerat usus)
Plangorem dederant. E quis Phaëthusa sororum
Maxima, cum vellet terrae procumbere, questa est
Diriguisse pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia, cum crinem manibus laniare pararet,
Avellit frondes. Haec stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos.
Dumque ea mirantur; cortex humerosque, manusque

*) Auch die Schwestern des Phaethon härmten sich so sehr über den Tod ihres Bruders, dass sie in Bäume verwandelt wurden, welchen bis jetzt noch, gleich Thränen, ein Harz oder Gummi entquillt, das in den Fluss Eridanus tröpfelt, und zu Bernstein wird. v. 339. — 364.

Ambit: et exstabant tantum ora vocantis matrem.
Quid faciat mater? nisi quo trahat impetus illam,
Huc eat, atque illuc? et, dum licet, oscula iungat?
Non satis est. Truncis avellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpere: at inde
Sanguineae manant, tanquam de vulnere, guttae.
Parce, precor, mater, quaecunque est saucia clamat:
Parce, precor: nostrum laniatur in arbore corpus.
Iamque vale. Cortex in verba novissima venit.
Inde fluunt lacrimae: stillataque sole rigescunt
De ramis electra novis: quae lucidus amnis
Excipit, et nuribus mittit gestanda Latinis.

*) Adfuit huic monstro proles Stheneleïa Cycnus
Qui tibi materno quamvis a sanguine iunctus,
Mente tamen, Phaëthon, propior fuit. Ille relicto
(Nam Ligurum populos, et magnas rexerat urbes)
Imperio ripas virides, amnemque querelis

*) Cycnus wird in einen Schwan verwandelt. v. 365-378. (367 - 380)

Eridanum implerat, silvamque sororibus auctam;
Cum vox est tenuata viro: canaeque capillos
Dissimulant plumae: collumque a pectore longum
Porrigitur, digitosque ligat iunctura rubentes:
Penna latus vestit; tenet os sine acumine rostrum:
Fit nova Cycnus avis. Nec se coeloque Iovique
Credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo.
Stagna petit, patulosque lacus: ignemque perosus,
Quae colat, elegit contraria flumina flammis.

*) Squalidus interea genitor Phaëthontis, et expers
Ipse sui decoris, qualis, cum deficit orbem,
Esse solet: lucemque odit, seque ipse, diemque:
Datque animum in luctus; et luctibus adiicit iram:
Officiumque negat mundo. Satis, inquit, ab aevi

*) Phoebus, betrübt und unwillig, über den Tod Phaëthons, weigert sich den Sonnen - Wagen wieder zu fahren. Endlich bewegen ihn die Bitten der Götter, und Jupiters Drohungen, und seitdem *leuchtet er wieder den Sterblichen, leuchtet den Göttern.* Jupiter untersucht Himmel und Erde, ob etwa irgend ein Schade geschehen sey, und bessert wieder aus, was das Feuer vernichtet hatte. v. 379 - 406.

Sors mea principiis fuit irrequieta: pigetque
Actorum sine fine mihi, sine honore, laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus.
Si nemo est, omnesque dei non posse fatentur;
Ipse agat: ut saltem, dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tum sciet, ignipedum vires expertus equorum,
Non meruisse necem, qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumstant omnia Solem
Numina: neve velit tenebras inducere rebus
Supplice voce rogant. Missos quoque Iupiter ignes
Excusat, precibusque minas regaliter addit.
Colligit amentes, et adhuc terrore paventes,
Phoebus equos: stimuloque domans et verbere saevit:
Saevit enim, natumque obiectat, et imputat illis.
At pater omnipotens ingentia moenia coeli
Circuit: et, ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat. Quae postquam firma, suique
Roboris esse videt: terras, hominumque labores
Perspicit. Arcadiae tamen est impensior illi
Cura suae. Fontesque, et nondum audentia labi

Flumina restituit. Dat terrae gramina, frondes
Arboribus; laesasque iubet revirescere silvas.

*) Semifer interea divinae stirpis alumno
Laetus erat; mixtoque oneri gaudebat honore.
Ecce venit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri: quam quondam Nympha Chariclo (636)
Fluminis in rapidi ripis enixa, vocavit
Ocyroën. Non haec artes contenta paternas
Addidicisse fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo ubi fatidicos concepit mente furores,
Incaluitque deo, quem clausum pectore habebat;
Adspicit infantem; Totique salutifer orbi
Cresce puer, dixit: tibi se mortalia saepe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademtas
Fas erit. Idque semel dis indignantibus ausus,
Posse dare hoc iterum flamma prohiberis avita:

*) Der Dichter hatte in dem vorhergehenden Stücke, welches wir ausgelassen haben, der Coronis einer Nymphe, und ihres mit dem Phoebus erzeugten Sohnes, des Aesculapius, Erwähnung gethan, und da letzterer dem Chiron zur Erziehung anvertrauet war; so führt ihn dies auf die Ocyroë, die Tochter des Centauren Chirons, und auf ihre wunderbare Verwandlung in ein Pferd; weil sie zu weissagen sich unterstanden hatte. Diese Begebenheit beschreibt Ovid in dem Abschnitte vom v. 497 - 449. (633-675.)

Eque deo corpus fies exsangue: deusque,
Qui modo corpus eras: et bis tua fata novabis.
Tu quoque, care pater, non iam mortalis, et aevis
Omnibus ut maneas, nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere dirae
Sanguine serpentis, per saucia membra recepto.
Teque ex aeterno patientem numina mortis
Efficient; triplicesque deae tua fila resolvent.
Restabat fatis aliquid: suspirat ab imis
Pectoribus, lacrimaeque genis labuntur obortae:
Atque ita, Praevertunt, inquit, me fata; vetorque
Plura loqui; vocisque meae praecluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quae numinis iram
Contraxere mihi. Mallem nescisse futura.
Iam mihi subduci facies humana videtur:
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
Impetus est: in equam, cognataque corpora, vertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.
Talia dicenti pars est extrema querelae
Intellecta parum; confusaque verba fuere:
Mox nec verba quidem, nec equae sonus ille videtur;
Sed simulantis equam: parvoque in tempore certos
Edidit hinnitus, et brachia movit in herbas.
Tum digiti coëunt, et quinos adligat ungues

Perpetuo cornu levis ungula: crescit et oris,
Et colli spatium: longae pars ultima pallae
Cauda fit. Utque vagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterque novata est
Et vox et facies: nomen quoque monstra dedere.

*) Flebat, opemque tuam frustra Philyreïus heros (676)
Delphice, poscebat. Sed nec rescindere magni
Iussa Iovis poteras: nec, si rescindere posses,
Tunc aderas: Elin Messaniaque arva colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit; onusque fuit baculum silvestre sinistrae;
Alterius, dispar septenis fistula cannis.
Dumque amor est curae, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditae Pylios memorantur in agros
Processisse boves. Videt has Atlantide Maia

*) Chiron flehete den Phoebus in Rücksicht seiner so unglücklich verwandelten Tochter um Hülfe an; allein theils konnte er nicht helfen, theils war der Gott fern, in den Gefilden von Elis, wo er eine Stier-Heerde weidete. — Diese trieb ihm Mercur heimlich weg, und bei dieser Gelegenheit die Verwandlung des geschwätzigen Battus in einen Stein. v. 450-482. (676 - 707.)

Natus; et arte sua silvis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
Rure senex. Battum vicinia tota vocabant.
Divitis hic saltus herbosaque pascua Nelei,
Nobiliumque greges custos servabat equarum.
Hunc timuit, blandaque manu seduxit: et, Eia,
Quisquis es, hospes, ait, si forte armenta requiret
Haec aliquis, vidisse nega. Neu gratia facto
Nulla rependatur; nitidam cape praemia vaccam.
Et dedit. Accepta voces has reddidit hospes:
Tutus eas. Lapis iste prius tua furta loquatur.
Et lapidem ostendit. Simulat Iove natus abire.
Mox redit: et, versa pariter cum voce figura,
Rustice, vidisti si quas hoc limite, dixit,
Ire boves, fer opem, furtoque silentia deme.
Iuncta suo pretium dabitur tibi femina tauro.
Ast senior postquam merces geminata, sub illis
Montibus, inquit, erunt. Et erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades: et, Me mihi, perfide, prodis?
Me mihi prodis? ait. Periuraque pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoque dicitur Index:
Inque nihil merito vetus est infamia saxo.

METAMORPHOSEON

LIBER III.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Iam —
— — — pater ignarus Cadmo perquirere raptam
Imperat: et poenam, si non invenerit, addit
Exsilium, facto pius et sceleratus eodem.
Orbe pererrato (quis enim deprendere posset
Furta Iovis?) profugus patriamque iramque parentis
Vitat Agenorides; Phoebique oracula supplex
Consulit: et, quae sit tellus habitanda, requirit.

*) Es hatte sich zugetragen, dass Jupiter die Europa, eine Tochter Agenors, Königs in Phoenicien, entführt hatte. Da ihr Vater, welcher sie sehr liebte, nicht wusste, wo sie hin war; so trug er seinem Sohne Cadmus auf, seine Schwester wieder zu suchen, mit dem harten Zusatz: Ohne sie, nicht wieder zurückzukehren. Er fand sie nicht, und da er also sein Vaterland fliehen musste, so liess er sich in Boeotien nieder. — Abentheuer hieselbst mit einer grossen Schlange, aus deren Zähnen Männer entstehen, welche zum Theil sich unter einander wieder aufreiben. Einige bleiben übrig, und helfen dem Cadmus Theben erbauen. v. 1 - 128. (3 - 130.)

Digitized by Google

Bos tibi, Phoebus ait, solis occurret in arvis,
Nullum passa iugum, curvique immunis aratri.
Hac duce carpe vias; et, qua requieverit herba,
Moenia fac condas; Boeotiaque illa vocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro:
Incustoditam lente videt ire iuvencam,
Nullum servitii signum cervice gerentem.
Subsequitur, pressoque legit vestigia gressu;
Auctoremque viae Phoebum taciturnus adorat.
Iam vada Cephisi, Panopesque evaserat arva;
Bos stetit; et tollens spatiosam cornibus altis
Ad coelum frontem, mugitibus impulit auras.
Atque ita, respiciens comites sua terga sequentes,
Procubuit, teneraque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates; peregrinaeque oscula terrae
Figit: et ignotos montes agrosque salutat.
Sacra Iovi facturus erat: iubet ire ministros,
Et petere e vivis libandas fontibus undas.
Silva vetus stabat, nulla violata securi;
Est specus in medio, virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum;
Uberibus fœcundus aquis. (hoc conditus antro
Martius anguis erat, cristis praesignis et auro;
Igne micant oculi; corpus tumet omne veneno;
Tresque vibrant linguae; triplici stant ordine dentes.)
Quem postquam Tyria lucum de gente profecti

Infausto tetigere gradu; demissaque in undas
Urna dedit sonitum; longum caput extulit antro
Caeruleus serpens; horrendaque sibila misit.
Effluxere urnae manibus; sangvisque relinquit
Corpus, et attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
Torquet, et immensos saltu sinuatur in arcus:
Ac media plus parte leves erectus in auras
Despicit omne nemus: tantoque est corpore, quanto,
Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
Nec mora: Phoenicas (sive illi tela parabant,
Sive fugam; sive ipse timor prohibebat utrumque)
Occupat; hos morsu, longis complexibus illos;
Hos necat afflatos funesti tabe veneni.
Fecerat exiguas iam Sol altissimus umbras:
Quae mora sit sociis miratur Agenore natus;
Vestigatque viros. Tegimen derepta leoni
Pellis erat: telum splendenti lancea ferro,
Et iaculum; teloque animus praestantior omni.
Ut nemus intravit, letataque corpora vidit,
Victoremque supra spatiosi corporis hostem
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua;
Aut ultor vestrae, fidissima corpora, mortis,
Aut comes, inquit, ero. Dixit: dextraque molarem
Sustulit; et magnum magno conamine misit.

Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Moenia mota forent; serpens sine vulnere mansit.
Loricaeque modo squamis defensus, et atrae
Duritia pellis, validos cute repulit ictus.
At non duritia iaculum quoque vincit eadem;
Quod medio lentae fixum curvamine spinae
Constitit; et toto descendit in ilia ferro.
Ille, dolore ferox, caput in sua terga retorsit:
Vulneraque adspexit, fixumque hastile momordit.
Idque, ubi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit. Ferrum tamen ossibus haeret.
Tum vero, postquam solitas accessit ad iras
Plaga recens, plenis tumuerunt guttura venis:
Spumaque pestiferos circumfluit albida rictus:
Terraque rasa sonat squamis: quique halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit auras.
Ipse modo immensum spiris facientibus orbem
Cingitur: interdum longa trabe rectior exit.
Impete nunc vasto, ceu concitus imbribus amnis,
Fertur, et obstantes proturbat pectore silvas.
Cedit Agenorides paulum: spolioque leonis
Sustinet incursus; instantiaque ora retardat
Cuspide praetenta. Furit ille, et inania duro
Vulnera dat ferro: frangitque in acumine dentes.
Iamque venenifero sanguis manare palato

Digitized by Google

Coeperat; et virides adspergine tinxerat herbas:
Sed leve vulnus erat: quia se retrahebat ab ictu;
Laesaque colla dabat retro; plagamque sedere
Cedendo arcebat, neo longius ire sinebat:
Donec Agenorides coniectum in gutture ferrum
Usque sequens pressit, dum retro quercus eunti
Obstitit; et fixa est pariter cum robore cervix.
Pondere serpentis curvata est arbor, et imae
Parte flagellari gemuit sua robora caudae.
Dum spatium victor victi considerat hostis;
Vox subito audita est: (neque erat cognoscere promtum
Unde; sed audita est) Quid, Agenore nate, peremtum
Serpentem spectas? et tu spectabere serpens.
Ille diu pavidus, pariter cum mente colorem
Perdiderat; gelidoque comae terrore rigebant.
Ecce viri fautrix, superas delapsa per auras
Pallas adest: motaeque iubet supponere terrae
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
Paret: et, ut presso sulcum patefecit aratro,
Spargit humi iussos, mortalia semina, dentes.
Inde (fide maius) glebae coepere moveri;
Primaque de sulcis acies apparuit hastae.
Tegmina mox capitum picto nutantia cono:

Mox humeri pectusque, oneratáque brachia telis
Exsistunt: crescitque seges clipeata virorum.
Sic, ubi tolluntur festis aulaea theatris,
Surgere signa solent; primumque ostendere vultum;
Cetera paulatim: placidoque educta tenore
Tota patent; imoque pedes in margine ponunt.
Territus hoste novo Cadmus capere arma parabat:
Ne cape, de populo, quem terra creaverat, unus
Exclamat; nec te civilibus insere bellis.
Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
Cominus ense ferit: iaculo cadit eminus ipse.
Hic quoque, qui leto dederat, non longius illo
Vivit, et exspirat, modo quas acceperat, auras.
Exemploque pari furit omnis turba: suoque
Marte cadunt subiti per mutua vulnera fratres.
Iamque brevis spatium vitae sortita iuventus
Sanguineam trepido plangebant pectore matrem,
Quinque superstitibus: quorum fuit unus Echion.
Is sua iecit humi, monitu Tritonidis, arma;
Fraternaeque fidem pacis petiitque, deditque.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes;
Dum posuit iussam Phoebeis sortibus urbem.

*) Iam stabant Thebae: poteras iam, Cadme, videri
Exsilio felix: soceri tibi Marsque Venusque
Contigerant. Huc adde genus de coniuge tanta,
Tot natos, natasque, et pignora cara, nepotes.
Hos quoque iam iuvenes. Sed scilicet ultima semper
Exspectanda dies homini: dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.
Prima nepos inter tot res tibi, Cadme, secundas
Causa fuit luctus, alienaque cornua fronti
Addita, vosque canes satiatae sanguine herili.
At bene si quaeras; fortunae crimen in illo,
Non scelus invenies. Quod enim scelus error habebat?
Mons erat, infectus variarum caede ferarum:

*) Schon stand Theben; und Cadmus schien auch in seinem Exilio glücklich. Doch niemand darf sich vor seinem Tode der Dauer eines Glückes rühmen. So ging's auch dem Cadmus. Er erlebte an seinen Kindern vieles Unglück. Sein Enkel, ein Sohn der Autonoe, Actaeon wurde in einen Hirsch verwandelt, und von seinen eignen Hunden unter dieser Hirschgestalt zerrissen; Semele wurde vom Blitz erschlagen, u. s. w. — Wir begnügen uns, nur die abgekürzte Geschichte des unglücklichen Actaeons unsern jungen Lesern bekannt zu machen. v. 129 -- 212. (131 -- 250.)

Iamque dies rerum medias contraxerat umbras;
Et Sol ex aequo meta distabat utraque;
Cum iuvenis placido per devia lustra vagantes
Participes operum compellat Hyantius ore;
Lina madent, comites, ferrumque cruore ferarum,
Fortunamque dies habuit satis. Altera lucem
Cum croceis evecta rotis Aurora reducet,
Propositum repetamus opus. Nunc Phoebus utraque
Distat idem terra; finditque vaporibus arva.
Sistite opus praesens, nodosaque tollite lina.
Jussa viri faciunt, intermittuntque laborem.
Vallis erat piceis et acuta densa cupressu;
Nomine Gargaphie, succinctae sacra Dianae:
Cuius in extremo est antrum nemorale recessu,
Arte laboratum nulla: simulaverat artem
Ingenio Natura suo: nam pumice vivo,
Et levibus tophis nativum duxerat arcum.
Fons sonat a dextra, tenui perlucidus unda,
Margine gramineo patulos incinctus hiatus.
Hic dea silvarum, venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Dumque ibi perluitur solita Titania lympha;
Ecce nepos Cadmi, dilata parte laborum,
Per nemus ignotum non certis passibus errans,
Pervenit in lucum: sic illum fata ferebant. ---
(Er erblickte die Göttin, was keinem Sterblichen hier erlaubt war.)
Ipsa dea
ut vellet promtas habuisse sagittas, (188)

Quas habuit, sic hausit aquas: vultumque virilem
Perfudit: spargensque comas ultricibus undis,
Dat sparso capiti vivacis cornua cervi: (193)
Dat spatium collo: summasque cacuminat aures:
Cum pedibusque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus: et velat maculoso vellere corpus.
Additus et pavor est. Fugit Autonoëius heros:
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Ut vero solitis sua cornua vidit in undis,
Me miserum! dicturus erat: vox nulla secuta est.
Ingemuit; vox illa fuit; lacrimaeque per ora
Non sua fluxerunt. Mens tantum pristina mansit.
Quid faciat? repetatne domum, regalia tecta?
An lateat silvis? timor hoc, pudor impedit illud.
Dum dubitat; videre canes: primusque Melampus,
Ichnobatesque sagax latratu signa dedere,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida velocius aura,
Pamphagus, et Dorceus, et Oribasus; Arcades omnes:
Quasque referre mora est. Ea turba cupidine praedae (225)
Per rupes, scopulosque, adituque carentia saxa,

Qua via difficilis, quaque est via nulla, feruntur.
Ille fugit, per quae fuerat loca saepe secutus.
Heu famulos fugit ipse suos! clamare libebat,
Actaeon ego sum: dominum cognoscite vestrum.
Verba animo desunt: resonat latratibus aether.
Prima Melanchaetes in tergo vulnera fecit:
Proxima Theridamas; Oresitrophos haesit in armo.
Tardius exierant, sed per compendia montis
Anticipata via est. Dominum retinentibus illis
Cetera turba coit, confertque in corpore dentes.
Iam loca vulneribus desunt. Gemit ille, sonumque,
Et, si non hominis, quem non tamen edere possit
Cervus, habet: moestisque replet iuga nota querelis:
Et genibus supplex pronis, similisque roganti,
Circumfert tacitos, tanquam sua brachia, vultus.
At comites rapidum solitis hortatibus agmen
Ignari instigant, oculisque Actaeona quaerunt;
Et velut absentem certatim Actaeona clamant.
Ad nomen caput ille refert: ut abesse queruntur,

Digitized by Google

Nec capere oblatae segnem spectacula praedae:
Vellet abesse quidem; sed adest; velletque videre,
Non etiam sentire, canum fera facta suorum.
Undique circumstant: mersisque in corpore rostris
Dilacerant falsi dominum sub imagine cervi.

*) Iam ... ter ad quinos unum Cephisius annum (351)
Addiderat: poteratque puer, iuvenisque videri.
Adspicit hunc, trepidos agitantem in retia cervos,
Vocalis Nymphe; quae nec reticere loquenti
Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non vox erat: et tamen usum

*) Eine Natur-Begebenheit kleidet der Dichter in das Gewand einer gefälligen Fabel. --- Narcissus, ein Sohn der Liriope und des Cephisos, (daher er Cephisius heisst,) wurde von der Echo geliebt. Aber diese unglückliche Nymphe hatte nicht den völligen Gebrauch ihrer Stimme. Nur die letzten Worte eines andern konnte sie wiederholen. Narcissus verschmähete sie; worüber sie sich denn so sehr grämte, dass von ihr nun auch würklich nichts mehr übrig ist, als ihre Srimme, die die letzten Worte eines andern nachhallt. v. 213-247. (v. 331-399.)

Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat;
Reddere de multis ut verba novissima posset.
Ergo ubi Narcissum, per devia lustra vagantem (370)
Vidit, et incaluit; sequitur vestigia furtim.
O quoties voluit blandis accedere dictis,
Et molles adhibere preces! Natura repugnat;
Nec sinit incipiat. Sed, quod sinit, illa parata est
Exspectare sonos, ad quos sua verba remittat.
Forte puer, comitum seductus ab agmine fido,
Dixerat, Ecquis adest? et, Adest, responderat Echo.
Hic stupet: utque aciem partes dimisit in omnes;
Voce, Veni, clamat magna. Vocat illa vocantem.
Respicit: et nullo rursus veniente, Quid, inquit,
Me fugis? et totidem, quot dixit, verba recepit.
Perstat; et alternae deceptus imagine vocis,
Hic coëamus, ait: nullique libentius unquam
Responsura sono, Coeamus, retulit Echo:
Et verbis favet ipsa suis; egressaque silvis
Ibat, ut iniiceret sperato brachia collo.
Ille fugit: fugiensque, Manus complexibus aufer:
Ante, ait, emoriar, quam sit tibi copia nostri.
Retulit illa nihil, nisi; sit tibi copia nostri.
Spreta latet silvis: pudibundaque frondibus ora

Digitized by Google

Protegit: et solis ex illo vivit in antris.
Sed tamen haeret amor; crescitque dolore repulsae.
Attenuant vigiles corpus miserabile curae:
Adducitque cutem macies; et in aëra succus
Corporis omnis abit. Vox tantum, atque ossa supersunt;
Vox manet. Ossa ferunt lapidis traxisse figuram.

*) Cognita res meritam vati per Achaidas urbes
Attulerat famam: nomenque erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc, ex omnibus unus,
Contemtor Superûm, Pentheus: praesagaque ridet

*) Dem Narcissus hatte ein Wahrsager, der blinde Tiresias, ein unglückliches Ende prophezeiht: und wie gesagt, so geschah es; er war in eine Blume verwandelt worden. Diese Sache hatte dem Propheten einen grossen Ruf zuwege gebracht. Dennoch achtete Pentheus, Fürst in Theben, seine Weissagungen nicht. --- Bacchus kommt nach Theben. Wird daselbst unter der Gestalt eines seiner Gefährten gefangen genommen. --- Verwandlung der Schifsgeräthe der Tyrrhener in wilde Thiere und Schlangen. Die Tyrrhener selbst werden zu Seethieren umgeschaffen. --- Bacchus entflieht aus dem Gefängnisse. Unglückliches Ende des Pentheus. v. 248 -- 470. (v. 511 -- ad fin.)

Verba senis; tenebrasque et cladem lucis ademtae
Obiicit. Ille movens albentia tempora canis,
Quam felix esses, si tu quoque luminis huius
Orbus, ait, fieres, ne Bacchia sacra videres!
Iamque dies aderit, iamque haud procul auguror esse;
Qua novus huc veniat, proles Semeleïa, Liber.
Quem nisi templorum fueris dignatus honore;
Mille lacer spargere locis: et sanguine silvas
Foedabis, matremque tuam, matrisque sorores.
Evenient. Neque enim dignabere numen honore:
Meque sub his tenebris nimium vidisse quereris.
Talia dicentem proturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur; responsaque vatis aguntur.
Liber adest: festisque fremunt ululatibus agri:
Turba ruunt: mixtaeque viris matresque nurusque,
Vulgusque, proceresque, ignota ad sacra feruntur.
Quis furor, anguigenae, proles Mavortia, vestras
Attonuit mentes? Pentheus ait. Aerane tantum
Aere repulsa valent? et adunco tibia cornu?
Et magicae fraudes? ut quos non belliger ensis,
Non tuba terruerint, non strictis agmina telis,
Femineae voces, et mota insania vino,

Obscoenique greges, et inania tympana vincant?
Vosne, senes, mirer? qui longa per aequora vecti
Hac Tyron, hac profugos posuistis sede Penates;
Nunc sinitis sine Marte capi? vosne, acrior aetas,
O iuvenes, propiorque meae; quos arma tenere,
Non thyrsos; galeaque tegi, non fronde decebat?
Este, precor, memores, qua sitis stirpe creati:
Illiusque animos, qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis. Pro fontibus ille lacuque
Interiit: at vos pro fama vincite vestra.
Ille dedit leto fortes: vos pellite molles,
Et patrium revocate decus. Si fata vetabant
Stare diu Thebas; utinam tormenta virique
Moenia diruerent: ferrumque ignisque sonarent!
Essemus miseri sine crimine: sorsque querendà,
Non celanda foret: lacrimaeque pudore carerent.
At nunc a puero Thebae capientur inermi:
Quem neque bella iuvant, nec tela, nec usus equorum;
Sed madidus myrrha crinis, mollesque coronae,
Purpuraque, et pictis intextum vestibus aurum.
Quem quidem ego actutum (modo vos absistite) cogam

Adsumtumque patrem, commentaque sacra fateri.
An satis Acrisio est animi, contemnere vanum
Numen, et Argolicas venienti claudere portas;
Penthea terrebit cum totis advena Thebis?
Ite citi, (famulis hoc imperat) ite, ducemque
Attrahite huc vinctum. Iussis mora segnis abesto.
Hunc avus, hunc Athamas, hunc caetera turba suorum
Corripiunt dictis: frustraque inhibere laborant.
Acrior admonitu est; irritaturque retenta
Et crescit rabies: remoraminaque ipsa nocebant.
Sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti,
Lenius, et modico strepitu decurrere vidi.
At, quacunque trabes obstructaque saxa tenebant,
Spumeus, et fervens, et ab obiice saevior ibat.
Ecce cruentati redeunt; et, Bacchus ubi esset,
Quaerenti domino, Bacchum vidisse negarunt.
Hunc, dixere, tamen comitem, famulumque sacrorum
Cepimus: et tradunt manibus post terga ligatis,
Sacra dei quondam Tyrrhena gente secutum.
Adspicit hunc oculis Pentheus, quos ira tremendos

Fecerat: et, quamquam poenae vix tempora differt,
O periture, tuaque aliis documenta dature
Morte, ait, ede tuum nomen, nomenque parentum,
Et patriam; morisque novi cur sacra frequentes.
Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit, Acoetes:
Patria, Maeonia est: humili de plebe parentes.
Non mihi, quae duri colerent, pater, arva iuvenci,
Lanigerosque greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper et ipse fuit: linoque solebat et hamo
Decipere, et calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat. Cum traderet artem;
Accipe, quas habeo, studii successor et heres,
Dixit, opes: moriensque mihi nihil ille reliquit,
Praeter aquas. Unum hoc possum appellare paternum.
Mox ego, ne scopulis haererem semper in isdem,
Addidici regimen, dextra moderante, carinae
Flectere: et Oleniae sidus pluviale capellae,
Taygetenque, Hyadasque oculis Arctonque notavi,
Ventorumque domos, et portus puppibus aptos.
Forte petens Delon, diae telluris ad oras
Adplicor, et dextris adducor litora remis:
Doque leves saltus: udaeque innitor arenae.

Nox ubi consumta est; Aurora rubescere primum
Coeperat: exsurgo, laticesque inferre recentes
Admoneo; monstroque viam, quae ducat ad undas.
Ipse, quid aura mihi tumulo promittit ab alto,
Prospicio: comitesque voco, repetoque carinam.
Adsumus, en, inquit, sociorum primus Opheltes:
Utque putat, praedam deserto nactus in agro,
Virginea puerum ducit per litora forma.
Ille, mero somnoque gravis, titubare videtur;
Vixque sequi. Specto cultum, faciemque, gradumque:
Nil ibi, quod posset credi mortale, videbam.
Et sensi, et dixi sociis, Quod numen in isto
Corpore sit dubito: sed corpore numen in isto est.
Quisquis es, o faveas, nostrisque laboribus adsis.
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari,
Dictys ait: quo non alius conscendere summas
Ocior antennas, prensoque rudente relabi.
Hoc Libys, hoc flavus, prorae tutela, Melanthus,
Hoc probat Alcimedon; et, qui requiemque modumque

Voce dabat remis, animorum hortatur Epopeus.
Hoc omnes alii. Praedae iam caeca cupido est.
Non tamen hanc sacro violari pondere pinum
Perpetiar, dixi: pars hic mihi maxima iuris.
Inque aditu obsisto. Furit audacissimus omni
De numero Lycabas: qui Thusca pulsus ab urbe
Exsilium, dira poenam pro caede, luebat.
Is mihi, dum resto, iuvenili guttura pugno
Rupit: et excussum misisset in aequora; si non
Haesissem, quamvis amens in fune retentus.
Impia turba probant factum. Tum denique Bacchus,
(Bacchus enim fuerat) veluti clamore solutus
Sit sopor, aque mero redeant in pectora sensus,
Quid facitis? quis clamor, ait? qua, dicite, nautae,
Huc, ope, perveni? quo me deferre paratis?
Pone metum, Proreus, et quos contingere portus
Ede velis, dixit. Terra sistere petita.
Naxon, ait Liber, cursus advertite vestros.
Illa mihi domus est; vobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces, perque omnia numina iurant
Sic fore: meque iubent pictae dare vela carinae.
Dextera Naxos erat. Dextra mihi lintea danti,
Quid facis, o demens? quis te furor, inquit, Acoete,
Pro se quisque, tenet? laevam pete. Maxima nutu

Pars mihi significat: pars, quid velit, aure susurrat.
Obstupui: Capiatque alius moderamina, dixi:
Meque ministerio scelerisque artisque removi.
Increpor a cunctis; totumque immurmurat agmen.
E quibus Aethalion, Te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est? ait. Et subit ipse, meumque
Explet opus: Naxoque petit diversa relicta.
Tum Deus illudens, tanquam modo denique fraudem
Senserit, e puppi pontum prospectat adunca.
Et flenti similis, Non haec mihi litora, nautae,
Promisistis, ait: non haec mihi terra rogata est.
Quo merui poenam facto? quae gloria vestra est;
Si puerum iuvenes, si multi fallitis unum?
Iamdudum flebam. Lacrimas manus impia nostras
Ridet: et impellit properantibus aequora remis.
Per tibi nunc ipsum (nec enim praesentior illo
Est deus) adiuro, tam me tibi vera referre,
Quam veri maiora fide. Stetit aequore puppis
Haud aliter, quam si siccum navale teneret.
Illi admirantes remorum in verbere perstant:
Velaque deducunt; geminaque ope currere tentant.
Impediunt hederae remos, nexuque recurvo
Serpunt; et gravidis distringunt vela corymbis.

Digitized by Google

Ipse, racemiferis frontem circumdatus uvis,
Pampineis agitat velatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulacraque inania lyncum,
Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
Exsiluere viri: sive hoc insania fecit,
Sive timor: primusque Medon nigrescere pinnis
Corpore depresso, et spinae curvamina flecti
Incipit. Huic Lycabas, In quae miracula, dixit,
Verteris? et lati rictus, et panda loquenti
Naris erat, squamamque cutis durata trahebat.
At Libys, obstantes dum vult obvertere remos,
In spatium resilire manus breve vidit; et illas
Iam non esse manus; iam pinnas posse vocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit; truncoque repandus in undas
Corpore desiluit. Falcata novissima cauda est:
Qualia dividuae sinuantur cornua Lunae.
Undique dant saltus: multaque adspergine rorant:
Emerguntque iterum: redeuntque sub aequora rursus:
Inque chori ludunt speciem: lascivaque iactant
Corpora; et acceptum patulis mare naribus efflant.
De modo viginti (tot enim ratis illa ferebat)

Restabam solus. Pavidum, gelidumque trementi
Corpore, vixque meum firmat deus, Excute, dicens,
Corde metum, Diamque tene. Delatus in illam
Accensis aris, Baccheïa sacra frequento.
Praebuimus longis, Pentheus, ambagibus aures,
Inquit; ut ira mora vires absumere posset.
Praecipitem famuli rapite hunc: cruciataque diris
Corpora tormentis Stygiae demittite nocti.
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acoetes
Clauditur in tectis: et dum crudelia iussae
Instrumenta necis, ferrumque ignisque parantur;
Sponte sua patuisse fores, lapsasque lacertis
Sponte sua, fama est, nullo solvente, catenas.
Perstat Echionides: nec iam iubet ire, sed ipse
Vadit, ubi, electus facienda ad sacra, Cithaeron
Cantibus et clara bacchantum voce sonabat.
Ut fremit acer equus, cum bellicus aere canoro
Signa dedit tubicen, pugnaeque adsumit amorem:
Penthea sic ictus longis ululatibus aether
Movit: et audito clangore recanduit ira.
Monte fere medio est, cingentibus ultima silvis,

Purus ab arboribus, spectabilis undique campus.
Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima videt, prima est insano concita motu,
Prima suum misso violavit Penthea thyrso
Mater: Io, geminae, clamavit, adeste sorores.
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. Ruit omnis in unum
Turba furens. Cunctae coëunt, cunctaeque sequuntur
Iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem,
Iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen, Fer opem, matertera dixit,
Autonoë: moveant animos Actaeonis umbrae.
Illa quid Actaeon nescit; dextramque precanti
Abstulit: Inoo lacerata est altera raptu.
Non habet infelix quae matri brachia tendat:
Trunca sed ostendens disiectis corpora membris;
Adspice, mater, ait. Visis ululavit Agave;
Collaque iactavit, movitque per aëra crinem:
Avulsumque caput digitis complexa cruentis

Clamat, Io comites, opus haec victoria nostrum est.
Non citius frondes autumno frigore tactas,
Iamque male haerentes alta rapit arbore ventus;
Quam sunt membra viri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitae nova sacra frequentant,
Turaque dant, sanctasque colunt Ismenides aras.

METAMORPHOSEON

LIBER IV.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) At non Alcithoë Minyeïas orgia censet
Accipienda dei: sed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat esse Iovis: sociasque sorores
Impietatis habet. Festum celebrare sacerdos,
Immunes operum dominas famulasque suorum,
Pectora pelle tegi, crinales solvere vittas,
Serta coma, manibus frondentes sumere thyrsos,
Iusserat: et saevam laesi fore numinis iram
Vaticinatus erat. Parent matresque nurusque;
Telasque, calathosque, infectaque pensa reponunt.
Turaque dant: Bacchumque vocant, Bromiumque, Lyaeumque;

*) Die Töchter eines gewissen Minyas in Theben entheiligten, auf eine andre Weise, als Pentheus, durch Wollen-Arbeit das Fest des Bacchus. Sich die Zeit dabei angenehm zu verkürzen, erzählten sie sich wechselsweise verschiedene Mährchen, (die wir jedoch hier nicht wiederholen.) Als sie nun aber ihre Erzählungen geendiget hatten; so wurden auf einmal ihre Weberstühle und Gewebe in Epheu-Stauden und Weinstöcke, und sie selbst in Fledermäuse verwandelt. v. 1-78. (1-54 und 389-415.)

Digitized by Google

Additur his Nyseus, indetonsusque Thyoneus,
Et cum Lenaeo genialis consitor uvae,
Nycteliusque, Eleleusque parens, et Iacchus, et Evan:
Et quae praeterea per Graias plurima gentes
Nomina, Liber, habes. Tibi enim inconsumta iuventas.
Tu puer aeternus, tu formosissimus alto
Conspiceris coelo: tibi, cum sine cornibus adstas,
Virgineum caput est: Oriens tibi victus, ad usque
Decolor extremo qua tingitur India Gange.
Penthea tu, venerande, bipenniferumque Lycurgum
Sacrilegos mactas: Tyrrhenaque mittis in aequor
Corpora. Tu biiugum pictis insignia frenis
Colla premis lyncum: Bacchae Satyrique sequuntur:
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet; et pando non fortiter haeret asello.
Quacunque ingrederis; clamor iuvenilis, et una
Femineae voces, impulsaque tympana palmis,
Concavaque aera sonant, longoque foramine buxus.
Pacatus mitisque, rogant Ismenides, adsis:
Iussaque sacra colunt. Solae Minyeïdes intus,
Intempestiva turbantes festa Minerva,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,

Digitized by Google

Aut haerent telae, famulasque laboribus urgent.
E quibus una levi deducens pollice filum,
Dum cessant aliae, commentaque sacra frequentant,
Nos quoque, quas Pallas, melior dea, detinet, inquit,
Utile opus manuum vario sermone levemus:
Perque vices aliquid, quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referemus ad aures.
Dicta probant, primamque iubent narrare sorores.
Illa, quid e multis referat (nam plurima norat)
Cogitat; et, dubia est, de te, Babylonia, narret,
Derceti, quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palaestini credunt celebrasse figura:
An magis ut sumtis illius filia pennis
Extremos albis in turribus egerit annos.
Naïs an ut cantu, nimiumque potentibus herbis,
Verterit in tacitos iuvenilia corpora pisces;
Donec idem passa est: an, quae poma alba ferebat,
Ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.

*) Finis erat dictis; et adhuc Minyeïa proles

*) Nachdem Alcithoë und Leuconoë einige Verwandlungen und Mährchen erzählt hatten; Finis erat dictis *his*.

Urget opus, spernitque deum, festumque profanat:
Tympana cum subito non apparentia raucis
Obstrepuere sonis: et adunco tibia cornu;
Tinnulaque aera sonant. Redolent myrrhaeque, crocique:
Resque fide maior, coepere virescere telae,
Inque hederae faciem pendens frondescere vestis.
Pars abit in vites: et quae modo fila fuerunt,
Palmite mutantur: de stamine pampinus exit.
Purpura fulgorem pictis accommodat uvis.
Iamque dies exactus erat, tempusque subibat,
Quod tu nec tenebras, nec possis dicere lucem;
Sed cum luce tamen dubiae confinia noctis.
Tecta repente quati, pinguesque ardere videntur
Lampades, et rutilis collucere ignibus aedes:
Falsaque saevarum simulacra ululare ferarum.
Fumida iamdudum latitant per tecta sorores;
Diversaeque locis ignes ac lumina vitant.
Dumque petunt latebras, parvos membrana per artus
Porrigitur, tenuique inducit brachia penna.
Nec qua perdiderint veterem ratione figuram
Scire sinunt tenebrae. Non illas pluma levavit:
Sustinuere tamen se perlucentibus alis.
Conataeque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt; peraguntque levi stridore querelas;

Digitized by Google

Tectaque, non silvas, celebrant; lucemque perosae
Nocte volant; seroque trahunt a vespere nomen.

*) Tum vero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat; magnasque novi matertera vires
Narrat ubique dei: de totque sororibus expers
Una doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Adspicit hanc natis, thalamoque Athamantis habentem
Sublimes animos, et alumno numine, Iuno;
Nec tulit, et secum: Potuit de pellice natus
Vertere Maeonios, pelagoque immergere, nautas,
Et laceranda suae nati dare viscera matri,
Et triplices operire novis Minyeïdas alis:
Nil poterit Iuno, nisi multos flere dolores?
Idque mihi satis est? haec una potentia nostra est?
Ipse docet quid agam; (fas est et ab hoste doceri)

*) Ino, und Athamas. — Iuno ist die Feindin derselben. — Sie ruft aus der Unterwelt eine Furie, die den Athamas rasend macht, dass er seinen kleinen Sohn Learchus an einem Felsen zerschellet. — Ino mit einem zweiten Sohne, Melicerta, flieht ihn, stürzt sich mit demselben ins Meer, und beide werden, unter den Namen, Leucothea und Palaemon, Meer-Gottheiten. v. 79-204. (416-541.)

Digitized by Google

Quidque furor valeat, Penthea caede satisque
Ac super ostendit. Cur non stimuletur, eatque
Per cognata suis exempla furoribus Ino?
Est via declivis, funesta nubila taxo
Ducit ad infernas per muta silentia sedes.
Styx nebulas exhalat iners: umbraeque recentes
Descendunt illac, simulacraque functa sepulcris.
Pallor, Hiemsque tenent late loca senta: novique
Qua sit iter, manes, Stygiam quod ducit ad urbem,
Ignorant: ubi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, et apertas undique portas
Urbs habet. Utque fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille; nec ulli
Exiguus populo est, turbamve accedere sentit.
Errant exsangues sine corpore et ossibus umbrae:
Parsque forum celebrant, pars imi tecta tyranni;
Pars alias artes, antiquae imitamina vitae.
Sustinet ire illuc, coelesti sede relicta,
(Tantum odiis iraeque dabat) Saturnia Iuno.
Quo simul intravit, sacroque a corpore pressum
Ingemuit limen; tria Cerberus extulit ora:
Et tres latratus simul edidit. Illa sorores
Nocte vocat genitas, grave et implacabile numen.

Digitized by Google

(Carceris ante fores clausas adamante sedebant:
Deque suis atros pectebant crinibus angues.)
Quam simul agnorunt inter caliginis umbras;
Surrexere deae. Sedes scelerata vocatur.
Viscera praebebat Tityos lanianda; novemque
Iugeribus distentus erat. Tibi, Tantale, nullae
Deprenduntur aquae; quaeque imminet, effugit arbos.
Aut petis, aut urges ruiturum, Sisyphe, saxum.
Volvitur Ixion, et se sequiturque, fugitque.
Molirique suis letum patruelibus ausae,
Adsiduae repetunt, quas perdant, Belides undas.
Quos omnes acie postquam Saturnia torva
Vidit, et ante omnes Ixiona; rursus ab illo
Sisyphon adspiciens, Cur hic e fratribus, inquit,
Perpetuas patitur poenas; Athamanta superbum
Regia dives habet, qui me cum coniuge semper
Sprevit? et exponit causas odiique viaeque;
Quidque velit. Quod vellet, erat, ne regia Cadmi
Staret; et in facinus traherent Athamanta Sorores.
Imperium, promissa, preces confundit in unum:
Sollicitatque deas. Sic haec Iunone locuta,
Tisiphone canos, ut erat, turbata, capillos
Movit: et obstantes reiecit ab ore colubras.

Atque ita, Non longis opus est ambagibus, inſit.
Facta puta, quaecunque iubes. Inamabile regnum
Desere: teque refer coeli melioris ad auras.
Laeta redit Iuno: quam coelum intrare parantem
Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora; Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem; fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam; tortoque incingitur angue:
Egrediturque domo. Luctus comitatur euntem,
Et Pavor, et Terror, trepidoque Insania vultu.
Limine constiterat: postes tremuisse feruntur
Aeolii; pallorque fores infecit acernas:
Solque locum fugit. Monstris exterrita coniux,
Territus est Athamas: tectoque exire parabant:
Obstitit infelix, aditumque obsedit, Erinnys:
Nexaque vipereis distendens brachia nodis,
Caesariem excussit. Motae sonuere colubrae.
Parsque iacens humeris; pars circum tempora lapsae
Sibila dant, saniemque vomunt, linguasque coruscant.
Inde duos mediis abrumpit crinibus angues;
Pestiferaque manu raptos immisit. At illi
Inoosque sinus Athamanteosque pererrant;
Inspirantque graves animas: nec vulnera membris

Ulla ferunt. Mens est, quae diros sentiat ictus.
Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
Oris Cerberei spumas, et virus Echidnae;
Erroresque vagos, caecaeque oblivia mentis,
Et scelus, et lacrimas, rabiemque, et caedis amorem;
Omnia trita simul: quae sanguine mixta recenti
Coxerat aere cavo, viridi versata cicuta.
Dumque pavent illi; vertit furiale venenum
Pectus in amborum: praecordiaque intima movit.
Tum face iactata per eundem saepius orbem
Consequitur motos velociter ignibus ignes.
Sic victrix, iussique potens, ad inania magni
Regna redit Ditis: sumtumque recingitur anguem.
Protinus Aeolides media furibundus in aula
Clamat, Io, comites, his retia tendite silvis:
Hic modo cum gemina visa est mihi prole leaena.
Utque ferae, sequitur vestigia coniugis amens:
Deque sinu matris ridentem, et parva Learchum
Brachia tendentem, rapit, et bis terque per auras
More rotat fundae: rigidoque infantia saxo
Discutit ossa ferox. Tum denique concita mater
(Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa veneni)

Exululat; passisque fugit male sana capillis.
Teque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis,
Evoe, Bacche, sonat. Bacchi sub nomine Iuno
Risit: et, Hos usus praestet tibi, dixit, alumnus,
Imminet aequoribus scopulus. Pars ima cavatur
Fluctibus: et tectas defendit ab imbribus undas:
Summa riget, frontemque in apertum porrigit aequor.
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino:
Seque super pontum, nullo tardata timore,
Mittit, onusque suum. Percussa recanduit ira.
At Venus immeritae neptis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,
Proxima cui coelo cessit, Neptune, potestas:
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum,
Iactari quos cernis in Ionio immenso:
Et dis adde tuis. Aliqua et mihi gratia ponto est.
Si tamen in dio quondam concreta profundo
Spuma fui, Graiumque manet mihi nomen ab illa.
Adnuit oranti Neptunus; et abstulit illis
Quod mortale fuit; maiestatemque ferendam
Imposuit; nomenque simul faciemque novavit

Leucotheeque deum cum matre Palaemona dixit.

*) Sidoniae comites, quantum valuere, secutae
Signa pedum, primo videre novissima saxo:
Nec dubium de morte ratae, Cadmeida palmis
Deplanxere domum, scissae cum veste capillos.
Utque parum iustae, nimiumque in pellice saevae
Invidiam fecere deae. Convicia Iuno
Non tulit: et, Faciam vos ipsas maxima, dixit,
Saevitiae monumenta meae. Res dicta secuta est.
Nam quae praecipue fuerat pia, Persequar, inquit,
In freta reginam. Saltumque datura, moveri
Haud usquam potuit: scopuloque adfixa cohaesit.
Altera, dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos.
Illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,

*) Der Ino folgten einige Frauen, ihre Freundinnen und Mitbürgerinnen, und beweinten sie. Auch gegen diese wurde Iuno entrüstet. Sie wurden in Steine und Vögel verwandelt. v. 205 - 224. (542 - 561.)

Digitized by Google

Saxea facta manus in easdem porrigit undas:
Huius, ut arreptum laniabat vertice crinem,
Duratos subito digitos in crine videres.
Quo quaeque in gestu deprenditur, haesit in illo.
Pars volucres factae; quae nunc quoque gurgite in illo
Aequora destringunt sumtis Ismenides alis.

*) Nescit Agenorides natam parvumque nepotem
Aequoris esse deos. Luctu serieque malorum
Victus, et ostentis, quae plurima viderat, exit
Conditor urbe sua; tanquam fortuna locorum,
Non sua se premeret: longisque erratibus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
Iamque malis annisque graves, dum prima retractant
Fata domus, releguntque suos sermone labores;
Num sacer ille mea traiectus cuspide serpens,
Cadmus ait, fuerit; tum, cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum, nova semina, dentes?
Quem si cura deûm tam certa vindicat ira

*) Cadmus und seine Gattin werden zu Schlangen umgeschaffen. v. 225 - 254. (v. 562 - 602.)

Digitized by Google

Ipse precor serpens in longam porrigar alvum.
Dixit: et, ut serpens, in longam tenditur alvum;
Durataeque cuti squamas increscere sentit,
Nigraque caeruleis variari corpora guttis:
In pectusque cadit pronus: commissaque in unum
Paulatim tereti sinuantur acumine crura.
Brachia iam restant: quae restant, brachia tendit;
Et lacrimis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede, o coniux, accede, miserrima, dixit:
Dumque aliquid superest de me; me tange, manumque
Accipe, dum manus est; dum non totum occupat anguis.
Ille quidem vult plura loqui: sed lingua repente
In partes est fissa duas. Nec verba volenti
Sufficiunt: quotiesque aliquos parat edere questus,
Sibilat. Hanc illi vocem Natura reliquit.
Nuda manu feriens, exclamat, pectora, coniux,
Cadme, mane: teque his infelix exue monstris.
Cadme, quid hoc? ubi pes? ubi sunt humerique, manusque?
Et color, et facies, et, dum loquor, omnia? Cur non
Me quoque, coelestes, in eandem vertitis anguem?

Dixerat. Ille suae lambebat coniugis ora:
Et dabat amplexus; adsuetaque colla petebat.
Quisquis adest (aderant comites) terretur. At illos
Lubrica permulcent cristati colla dracones,
Et subito duo sunt; iunctoque volumine serpunt;
Donec in appositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoque nec fugiunt hominem, nec vulnere laedunt.
Quidque prius fuerint, placidi meminere dracones.

*) Sed tamen ambobus versae solatia formae
Magna nepos fuerat: quem debellata colebat
India: quem positis celebrabat Achaïa templis.
Solus Abantiades, ab origine cretus eadem,
Acrisius superest, qui moenibus arceat urbis
Argolicae; contraque deum ferat arma; genusque
Non putet esse Iovis: neque enim Iovis esse putabat
Persea; quem pluvio Danaë conceperat auro,

*) Bacchus wurde jetzt überall verehrt. Nur Acrisius wollte ihn eben so wenig für einen Sohn Jupiters anerkennen, als seinen Enkel, Perseus: und dies führt den Dichter auf die Medusa, aus deren Blute Schlangen entstehen. v. 265-281. (v. 603-619.)

Digitized by Google

Mox tamen Acrisium, (tanta est praesentia veri)
Tam violasse deum, quam non agnosse nepotem,
Poenitet. Impositus iam coelo est alter: at alter
Viperei referens spolium memorabile monstri
Aëra carpebat tenerum stridentibus alis.
Cumque super Libycas victor penderet arenas;
Gorgonei capitis guttae cecidere cruentae:
Quas humus exceptas varios animavit in angues;
Unde frequens illa est, infestaque terra colubris.

*) Inde per immensum ventis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquosae,
Fertur; et ex alto seductas aethere longe
Despectat terras; totumque supervolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Saepe sub occasus, saepe est ablatus in ortus.
Iamque cadente die veritus se credere nocti
Constitit Hesperio, regnis Atlantis, in orbe;

*) Perseus kommt zum Atlas. Da dieser ihn nicht bewirthen will, wird er durch den Anblick des Medusen-Kopfes in einen Berg verwandelt. v. 282-323. (620-661.)

Digitized by Google

Exiguamque petit requiem, dum Lucifer ignes
Evocet Aurorae, currus Aurora diurnos.
Hic hominum cunctos ingenti corpore praestans
Iapetionides Atlas fuit. Ultima tellus
Rege sub hoc, et pontus erat, qui Solis anhelis
Aequora subdit equis, et fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant: et humum vicinia nulla premebant.
Arboreae frondes, auro radiante virentes,
Ex auro ramos, ex auro poma tegebant.
Hospes, ait Perseus illi, seu gloria tangit
Te generis magni: generis mihi Iupiter auctor:
Sive es mirator rerum, mirabere nostras.
Hospitium requiemque peto. Memor ille vetustae
Sortis erat: (Themis hanc dederat Parnasia sortem)
Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor: et hunc praedae titulum Iove natus habebit.
Id metuens, solidis pomaria clauserat Atlas
Moenibus, et vasto dederat servanda draconi:
Arcebatque suis externos finibus omnes.
Huic quoque, Vade procul, ne longe gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longe tibi Iupiter absit.
Vimque minis addit: foribusque expellere tentat

Cunctantem, et placidis miscentem fortia dictis.
Viribus inferior, (quis enim par esset Atlanti
Viribus?) At quoniam parvi tibi gratia nostra est;
Accipe munus, ait. Laevaque a parte Medusae
Ipse retroversus squalentia prodidit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas. Iam barba comaeque
In silvas abeunt: iuga sunt humerique manusque.
Quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen.
Ossa lapis fiunt. Tum partes auctus in omnes
Crevit in immensum, (sic di statuistis) et omne
Cum tot sideribus coelum requievit in illo.

*) Clauserat Hippotades aeterno carcere ventos:
Admonitorque operum coelo clarissimus alto,
Lucifer ortus erat. Pennis ligat ille resumtis
Parte ab utraque pedes; teloque accingitur unco:

*) Perseus erblickt auf seiner Reise die Andromeda, am Gestade des Meeres an einen Fels gefesselt. Es erscheint ein See - Ungeheuer, sie zu verschlingen. Dies tödtet Perseus, und erhält die Andromeda zur Gattin. Einige Seegewächse werden durch den Medusen - Kopf in Korallen - Bäumchen verwandelt. v. 324 - 411. (662 - 751.)

Digitized by Google

Et liquidum motis talaribus aëra findit.
Gentibus innumeris circumque infraque relictis,
Aethiopum populos, Cepheïa conspicit arva.
Illic immeritam maternae pendere linguae
Andromedan poenas immitis iusserat Ammon.
Quam simul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades; nisi quod levis aura capillos
Moverat; et trepido manabant lumina fletu;
Marmoreum ratus esset opus. Trahit inscius ignes:
Et stupet; et, visae correptus imagine formae,
Paene suas quatere est oblitus in aëre pennas.
Ut stetit, O dixit, non istis digna catenis!
Pande requirenti nomen terraeque tuumque;
Et cur vincla geras. Primo silet illa: nec audet
Appellare virum virgo: manibusque modestos
Celasset vultus; si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lacrimis implevit obortis.
Saepius instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terraeque suumque,
Quantaque maternae fuerit fiducia formae,
Indicat. Et, nondum memoratis omnibus, unda
Insonuit: veniensque immenso bellua ponto
Eminet; et latum sub pectore possidet aequor.
Conclamat virgo: genitor lugubris, et amens
Mater adest; ambo miseri, sed iustius illa.
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus,
Plangoremque ferunt: vinctoque in corpore adhaerent.
Cum sic hospes ait: Lacrimarum longa manere

Tempora vos poterunt: ad opem brevis hora ferendam est.
Hanc ego si peterem Perseus Iove natus, ——
Gorgonis anguicomae Perseus superator, et alis
Aethereis ausus iactatis ire per auras;
Praeferrer cunctis certe gener. Addere tantis
Dotibus et meritum (faveant modo numina) tento.
Vt mea sit, servata mea virtute, paciscor.
Accipiunt legem, (quis enim dubitaret?) et orant,
Promittuntque super regnum dotale, parentes.
Ecce velut navis, praefixo concita rostro,
Sulcat aquas, iuvenum sudantibus acta lacertis;
Sic fera, dimotis impulsu pectoris undis,
Tantum aberat scopulis, quantum Balearica torto
Funda potest plumbo medii transmittere coeli.
Cum subito iuvenis, pedibus tellure repulsa,
Arduus in nubes abiit. Ut in aequore summo
Umbra viri visa est, visam fera saevit in umbram.
Utque Iovis praepes, vacuo cum vidit in arvo
Praebentem Phoebo liventia terga draconem,
Occupat aversum; neu saeva retorqueat ora,
Squamigeris avidos figit cervicibus ungues:
Sic celeri fissum praeceps per inane volatu
Terga ferae pressit; dextroque frementis in armo
Inachides ferrum curvo tenus abdidit hamo.
Vulnere laesa gravi modo se sublimis in auras

Attollit; modo subdit aquis; modo more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.
Ille avidos morsus velocibus effugit alis:
Quaque patent, nunc terga cavis super obsita conchis,
Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato verberat ense.
Belua puniceo mixtos cum sanguine fluctus
Ore vomit. Maduere graves adspergine pennae.
Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
Credere, conspexit scopulum: qui vertice summo
Stantibus exit aquis; operitur ab aequore moto.
Nixus eo, rupisque tenens iuga prima sinistra,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Litora cum plausu clamor superasque deorum
Implevere domos. Gaudent, generumque salutant,
Auxiliumque, domûs servatoremque fatentur
Cassiope, Cepheusque pater. Resoluta catenis
Incedit virgo, pretiumque et causa laboris.
Ipse manus hausta victrices abluit unda:
Anguiferumque caput dura ne laedat arena,
Mollit humum foliis; natasque sub aequore virgas
Sternit, et imponit Phorcynidos ora Medusae.
Virga recens, bibulaque etiamnum viva medulla,

Digitized by Google

Vim rapuit monstri, tactuque induruit huius,
Percepitque novum ramis et fronde rigorem.
At pelagi Nymphae factum mirabile tentant
Pluribus in virgis, et idem contingere gaudent:
Seminaque ex illis iterant iactata per undas.
Nunc quoque curaliis eadem natura remansit,
Duritiem tacto capiant ut ab aëre; quodque
Vimen in aequore erat, fiat super aequora saxum.

*) Dîs tribus ille focos totidem de cespite ponit:
Laevum Mercurio, dextrum tibi, bellica virgo;
Ara Iovis media est. Mactatur vacca Minervae,
Alipedi vitulus; taurus tibi, summe deorum.
Protenus Andromedan, et tanti praemia facti
Indotata rapit. Taedas Hymenaeus Amorque
Praecutiunt: largis satiantur odoribus ignes:
Sertaque dependent tectis: lotique, lyraeque,
Tibiaque, et cantus, animi felicia laeti
Argumenta, sonant: reseratis aurea valvis
Atria tota patent, pulchroque instructa paratu
Cephenis proceres ineunt convivia regis.
Postquam, epulis functi, generosi munere Bacchi
Diffudere animos: cultusque habitusque locorum

*) Da Perseus sich mit der Andromeda vermählt, erzählt er, wie er den Schlangen-Kopf der Medusa erhalten habe. v. 412 - 448. (752 - 788.)

Quaerit Abantiades; quaerenti protinus unus
Quae simul edocuit, Nunc, o fortissime, dixit,
Fare precor, Perseu, quanta virtute, quibusque
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.
Narrat Agenorides, gelido sub Atlante iacentem
Esse locum, solidae tutum molimine molis:
Cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcydas, unius partitas luminis usum:
Id se solerti furtim, dum traditur, astu
Supposita cepisse manu; perque abdita longe,
Deviaque, et silvis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos; passimque per agros,
Perque vias vidisse hominum simulacra ferarumque,
In silicem ex ipsis visa conversa Medusa:
Se tamen horrendae clipei, quod laeva gerebat,
Aere repercusso formam adspexisse Medusae:
Dumque gravis somnus colubrasque ipsamque tenebat,
Eripuisse caput collo: pennisque fugacem
Pegason, et fratrem, matris de sanguine natos.
Addidit et longi non falsa pericula cursus:
Quae freta, quas terras sub se vidisset ab alto,
Et quae iactatis tetigisset sidera pennis.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER V.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Dumque ea Cephenûm medio Danaëius heros
Agmine commemorat; fremitu regalia turbae
Atria complentur; nec coniugialia festa
Qui canat, est clamor, sed qui fera nuntiet arma.
Inque repentinos convivia versa tumultus
Adsimilare freto possis, quod saeva quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus, belli temerarius auctor,
Fraxineam quatiens aeratae cuspidis hastam;
En, ait, en adsum praereptae coniugis ultor.
Nec mihi te pennae, nec falsum versus in aurum
Iupiter, eripient. Conanti mittere Cepheus,
Quid facis? exclamat; quae te, germane, furentem

*) Der Tag der Vermählung des Perseus mit der Andromeda, wurde noch ein Tag der Trauer. Es war die Braut dem Phineus, dem Bruder des Cepheus, versprochen gewesen. Dieser forderte sie jetzt von dem Perseus zurück. Es entstand ein Streit, dann ein allgemeines Blutbad, welches sich damit endigte, dass Phineus und seine Gehülfen durch den Medusen-Kopf in Steine verwandelt wurden. v. 1-234. (1-235.)

Digitized by Google

Mens agit in facinus? meritisne haec gratia tantis
Redditur? hac vitam servatae dote rependis?
Quam tibi non Perseus, verum si quaeris, ademit;
Sed grave Nereidum numen, sed corniger Ammon,
Sed quae visceribus veniebat belua ponto
Exsaturanda meis. Illo tibi tempore rapta est,
Quo peritura fuit. Nisi si, crudelis, id ipsum
Exigis, ut pereat; luctuque levabere nostro.
Scilicet haud satis est, quod te spectante revincta est;
Et nullam quod opem patruus sponsusve tulisti?
Insuper, a quoquam quod sit servata, dolebis;
Praemiaque eripies? quae si tibi magna videntur;
Ex illis scopulis, ubi erant adfixa, petisses.
Nunc sine, qui petiit, per quem non orba senectus,
Ferre, quod et meritis et voce est pactus: eumque
Non tibi, sed certae praelatum intellige morti.
Ille nihil contra: sed et hunc, et Persea vultu
Alterno spectans, petat hunc ignorat, an illum.
Cunctatusque brevi, contortam viribus hastam,
Quantas ira dabat, nequidquam in Persea misit.
Ut stetit illa toro, stratis tum denique Perseus

Exsiluit: teloque ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset: et (indignum) scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhoeti non irrita cuspis adhaesit.
Qui postquam cecidit, ferrumque ex osse revulsum est,
Palpitat, et positas adspergit sanguine mensas.
Tum vero indomitas ardescit vulgus in iras:
Telaque coniiciunt. Et sunt, qui Cephea dicant
Cum genero debere mori. Sed limine tecti
Exierat Cepheus, testatus iusque, fidemque,
Hospitiique deos, ea, se prohibente, moveri.
Bellica Pallas adest; et protegit aegide fratrem:
Datque animos. Erat Indus Athis, quem, flumine Gange
Edita, Limnate vitreis peperisse sub antris
Creditur, egregius forma: quam divite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis;
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum;
Et madidos myrrha curvum crinale capillos.
Ille quidem iaculo quamvis distantia misso
Figere doctus erat; sed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
Stipite, qui media positus fumabat in aula,
Perculit; et fractis confudit in ossibus ora.
Hunc ubi laudatos iactantem in sanguine vultus
Assyrius vidit Lycabas; iunctissimus illi

Et comes, et veri non dissimulator amoris;
Postquam exhalantem sub acerbo vulnere vitam
Deploravit Athin; quos ille tetenderat, arcus
Arripit: et, Mecum tibi sint certamina, dixit:
Nec longum pueri fato laetabere; quo plus
Invidiae, quam laudis, habes. Haec omnia nondum
Dixerat: emicuit nervo penetrabile telum:
Vitatumque, tamen sinuosa veste pependit.
Vertit in hunc harpen, spectatam caede Medusae,
Acrisioniades, adigitque in pectus. At ille
Iam moriens, oculis sub nocte natantibus atra,
Circumspexit Athin; seque adclinavit ad illum:
Et tulit ad manes iunctae solatia mortis.
Ecce Syenites, genitus Methione, Phorbas,
Et Libys Amphimedon, avidi committere pugnam,
Sanguine, quo tellus late madefacta tepebat,
Conciderant lapsi: surgentibus obstitit ensis,
Alterius costis, iugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithon, cui lata bipennis
Telum erat, hamato Perseus petit ense, sed altis
Exstantem signis, multaeque in pondere massae,
Ingentem manibus tollit cratera duabus;
Infregitque viro. Rutilum vomit ille cruorem:
Et resupinus humum moribundo vertice pulsat.

Digitized by Google

Inde Semiramio Polydaemona sanguine cretum,
Caucasiumque Abarin, Sperchionidenque Lycetum,
Intonsumque comas Elycen, Phlegiamque, Clytumque,
Sternit: et adstructos morientum calcat acervos.
Nec Phineus ausus concurrere cominus hosti,
Intorquet iaculum: quod detulit error in Idan,
Expertem frustra belli, et neutra arma secutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea torvis,
Quandoquidem in partes, ait, attrahor, accipe, Phineu,
Quem fecisti hostem: pensaque hoc vulnere vulnus.
Iamque remissurus tractum de corpore telum,
Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.
Hic quoque Cephenum post regem primus Odites
Ense iacet Clymeni: Protenora perculit Hypseus;
Hypsea Lyncides. Fuit et grandaevus in illis
Emathion, aequi cultor, timidusque deorum:
Quem quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, et incessit, sceleratque devovet arma.
Huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
Demetit ense caput; quod protinus incidit arae:

Atque ibi semanimi verba exsecrantia lingua
Edidit, et medios animam exspiravit in ignes.
Hinc gemini fratres, Broteasque et caestibus Ammon
Invicti, vinci si possent caestibus enses,
Phinea cecidere manu: Cererisque sacerdos
Ampycus, albenti velatus tempora vitta.
Tu quoque, Iäpetide, non hos adhibendus in usus;
Sed qui, pacis opus, citharam cum voce moveres;
Iussus eras celebrare dapes, festumque canendo.
Cui procul adstanti, plectrumque imbelle tenenti,
Pettalus, I, ridens, Stygiis cane cetera, dixit,
Manibus; et laevo mucronem tempore figit.
Concidit, et digitis morientibus ille retentat
Fila lyrae: casuque canit miserabile carmen.
Non sinit hunc impune ferox cecidisse Lycormas:
Raptaque de dextro robusta repagula posti
Ossibus illidit mediae cervicis. At ille
Procubuit terrae, mactati more iuvenci.
Demere tentabat laevi quoque robora postis
Cinyphius Pelates. Tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridae Corythi; lignoque cohaesit.
Haerenti latus hausit Abas: nec corruit ille;
Sed retinente manum moriens e poste pependit.
Sternitur et Melaneus, Perseïa castra secutus,
Et Nasamoniaci Dorylas ditissimus agri;

Digitized by Google

Dives agri Dorylas: quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris acervos.
— — — Quem postquam vulneris auctor
Singultantem animam, et versantem lumina vidit
Bactrius Halcyoneus, Hoc, quod premis, inquit, habeto
De tot agris terrae: corpusque exsangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de vulnere raptam
Ultor Abantiades: media quae nare recepta
Cervice exacta est, in partesque eminet ambas.
Dumque manum Fortuna iuvat; Clytiumque, Claninque,
Matre satos una, diverso vulnere fudit.
Nam Clytii per utrumque gravi librata lacerto
Fraxinus acta femur: iaculum Clanis ore momordit.
Occidit et Celadon Mendesius: occidit Astreus,
Matre Palaestina, dubio genitore creatus.
Aethionque sagax quondam ventura videre;
Nunc ave deceptus falsa: regisque Thoactes
Armiger, et caeso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest: namque omnibus unum
Opprimere est animus. Coniurata undique pugnant
Agminá pro causa, meritum impugnante fidemque.
Hac pro parte socer frustra pius, et nova coniux,

Cum genitrice, favent; ululatuque atria complent.
Sed sonus armorum superat, gemitusque cadentum:
Pollutosque semel multo Bellona Penates
Sanguine perfundit; renovataque praelia miscet.
Circueunt unum Phineus, et mille secuti
Phinea. Tela volant hiberna grandine plura
Praeter utrumque latus, praeterque et lumen et aures.
Applicat hinc humeros ad magnae saxa columnae:
Tutaque terga gerens, adversaque in agmina versus,
Sustinet instantes. Instabant parte sinistra
Chaonius Molpeus, dextra Nabathaeus Ethemon.
Tigris ut, auditis diversa valle duorum
Exstimulata fame mugitibus armentorum,
Nescit utro potius ruat; et ruere ardet utroque:
Sic dubius Perseus, dextra laevane feratur,
Molpea traiecti submovit vulnere cruris;
Contentusque fuga est. Neque enim dat tempus Ethemon;
Sed furit: et, cupiens alto dare vulnera collo,
Non circumspectis exactum viribus ensem
Fregit: et extrema percussae parte columnae
Lamina dissiluit: dominique in gutture fixa est.
Non tamen ad letum causas satis illa valentes
Plaga dedit. Trepidum Perseus, et inermia frustra

Digitized by Google

Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi virtutem turbae succumbere vidit,
Auxilium, Perseus, quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit, ab hoste petam: vultus avertite vestros,
Si quis amicus adest: et Gorgonis extulit ora.
Quaere alium, tua quem moveant miracula, dixit
Thescelus: utque manu iaculum fatale parabat
Mittere, in hoc haesit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampyx animi plenissima magni
Pectora Lyncidae gladio petit: inque petendo
Dextera diriguit, nec citra mota, nec ultra.
At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clipeo quoque flumina septem
Argento partim, partim caelaverat auro,
Adspice, ait, Perseu, nostrae primordia gentis:
Magna feres tacitas solatia mortis ad umbras,
A tanto cecidisse viro. Pars ultima vocis
In medio suppressa sono est: adapertaque velle
Ora loqui credas; nec sunt ea pervia verbis.
Increpat hos, Vitioque animi, non crinibus, inquit,
Gorgoneis torpetis, Eryx: incurrite mecum;
Et prosternite humi iuvenem magica arma moventem:
Incursurus erat; tenuit vestigia tellus:

Immotusque silex, armataque mansit imago.
Hi tamen ex merito poenam subiere: sed unus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat, Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concrevit oborto.
Quem ratus Astyages etiamnum vivere, longo
Ense ferit: sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyages; naturam traxit eamdem:
Marmoreoque manet vultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe virorum
Dicere. Bis centum restabant corpora pugnae:
Gorgone bis centum riguerunt corpora visa.
Poenitet iniusti nunc denique Phinea belli.
Sed quid agat? simulacra videt diversa figuris;
Agnoscitque suos: et nomine quemque vocatos
Poscit opem: credensque parum, sibi proxima tangit
Corpora: marmor erant. Avertitur; atque ita supplex,
Confessasque manus, obliquaque brachia tendens,
Vincis, ait, Perseu: remove fera monstra; tuaeque
Saxificos vultus, quaecunque ea, tolle Medusae.
Tolle, precor. Non nos odium, regnive cupido
Compulit ad bellum: pro coniuge movimus arma.

Digitized by Google

Causa fuit meritis melior tua, tempore nostra.
Non cessisse piget. Nihil, o fortissime, praeter
Hanc animam concede mihi: tua cetera sunto.
Talia dicenti, neque eum, quem voce rogabat,
Respicere audenti: Quod, ait, timidissime Phineu,
Et possum tribuisse, et magnum munus inerti est,
(Pone metum) tribuam: nullo violabere ferro.
Quin etiam mansura dabo monumenta per aevum;
Inque domo soceri semper spectabere nostri;
Ut mea se sponsi soletur imagine coniux.
Dixit: et in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obverterat ore.
Tum quoque conanti sua flectere lumina cervix
Diriguit, saxoque oculorum induruit humor.
Sed tamen os timidum, vultusque in marmore supplex
Submissaeque manus, faciesque obnoxia mansit.

*) Victor Abantiades patrios cum coniuge muros
Intrat; et immeritae vindex ultorque parentis

*) Proetus und Polydectes werden versteinert. v. 235-248. (v. 236-249.)

Adgreditur Proetum. Nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Proetus possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec quam male ceperat, arce
Torva colubriferi superavit lumina monstri.
Te tamen, o parvae rector, Polydecta, Seriphi,
Nec iuvenis virtus, per tot spectata labores,
Nec mala mollierant: sed inexorabile durus
Exerces odium: nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudes: fictamque Medusae
Arguis esse necem. Dabimus tibi pignora veri;
Parcite luminibus, Perseus ait: oraque regis
Ore Medusaeo silicem sine sanguine fecit.

*) Hactenus aurigenae comitem Tritonia fratri
Se dedit. Inde cava circumdata nube Seriphon
Deserit, a dextra Cythno Gyaroque relictis.
Quaque super pontum via visa brevissima, Thebas,

*) Minerva kommt auf den Berg Helicon, um den Quell Hippocrene zu besehen, zu den daselbst befindlichen Musen. — Erzählung einer derselben von dem gottlosen Vorhaben des Pyreneus, ihrer Flucht, und dem unglücklichen Ende jenes Verwegenen. v. 249-292. (v. 250-293.)

Digitized by Google

Virgineumque Helicona petit; quo monte potita
Constitit; et doctas sic est adfata sorores:
Fama novi fontis nostras pervenit ad aures;
Dura Medusaei quem praepetis ungula rupit.
Is mihi causa viae. Volui mirabile monstrum
Cernere: vidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit Uranie: Quaecunque est causa videndi
Has tibi, diva, domos, animo gratissima nostro es.
Vera tamen fama est: et Pegasus huius origo
Fontis. Et ad latices deducit Pallada sacros.
Quae mirata diu factas pedis ictibus undas,
Silvarum lucos circumspicit antiquarum;
Antraque, et innumeris distinctas floribus herbas:
Felicesque vocat pariter studiique locique
Mnemonidas. Quam sic adfata est una sororum:
O, nisi te virtus opera ad maiora tulisset,
In partem ventura chori, Tritonia, nostri,
Vera refers; meritoque probas artesque locumque:
Et gratam sortem, tutae modo simus, habemus.
Sed (vetitum est adeo sceleri nihil) omnia terrent
Virgineas mentes: dirusque ante ora Pyreneus
Vertitur: et nondum me tota mente recepi.
Daulia Threïcio Phoceaque milite rura
Ceperat ille ferox, iniustaque regna tenebat.
Templa petebamus Parnasia. Videt euntes:

Nostraque fallaci veneratus numina cultu,
Mnemonides (cognorat enim) consistite, dixit:
Nec dubitate, precor, tecto grave sidus et imbrem
(Imber erat) vitare meo: subiere minores
Saepe casas superi, Dictis et tempore motae
Adnuimusque viro, primasque intravimus aedes.
Desierant imbres; victoque Aquilonibus Austro,
Fusca repurgato fugiebant nubila caelo.
Impetus ire fuit. Claudit sua tecta Pyreneus:
Vimque parat: quam nos sumtis effugimus alis.
Ipse, secuturo similis, stetit arduus arce:
Quaque via est vobis, erit et mihi, dixit, eadem;
Seque iacit vecors e summae culmine turris:
Et cadit in vultus, discussique ossibus oris
Tundit humum moriens, scelerato sanguine tinctam.

*) Musa loquebatur. Pennae sonuere per auras:
Voxque salutantum ramis veniebat ab altis.

*) Bei der Stimme einiger Vögel, die sich hören lassen, und deren Ton einer menschlichen Stimme ähnlich war, erzählt ferner die Muse der Minerva, von ihrem Wett-Gesange mit den Pierinnen. Inhalt des Gesanges der Erstern. Giganten-Krieg; Flucht und Verwandlung der Götter. v. 293-330.

Digitized by Google

Suspicit; et linguae, quaerit, tam certa loquentes,
Unde sonent: hominemque putat Iove nata locutum.
Ales erant, numeroque novem, sua fata querentes,
Institerant ramis, imitantes omnia picae.
Miranti sic orsa deae dea: Nuper et istae
Auxerunt volucrem victae certamine turbam.
Pieros has genuit, Pellaeis dives in arvis.
Paeonis Euippe mater fuit. Illa potentem
Lucinam novies, novies paritura, vocavit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum;
Perque tot Haemonias, et per tot Achaïdas urbes
Huc venit, et tali committunt proelia voce:
Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere; nobiscum, si qua est fiducia vocis,
Thespiades certate deae. Nec voce, nec arte
Vincemur; totidemque sumus. Vel cedite victae
Fonte Medusaeo, et Hyantea Aganippe:
Vel nos Emathiis ad Paeonas usque nivosos
Cedamus campis. Dirimant certamina Nymphae.
Turpe quidem contendere erat; sed cedere visum
Turpius. Electae iurant per flumina Nymphae,
Factaque de vivo pressere sedilia saxo.
Tunc, sine sorte prior, quae se certare professa est,
Bella canit superûm: falsoque in honore Gigantas

Ponit, et extenuat magnorum facta deorum;
Emissumque ima de sede Typhoëa terrae
Caelitibus fecisse metum; cunctosque dedisse
Terga fugae: donec fessos Aegyptia tellus
Ceperit, et septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque terrigenam venisse Typhoëa narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris:
Duxque gregis, dixit, fit Iupiter; unde recurvis
Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon.
Delius in corvo, proles Semeleïa capro,
Fele soror Phoebi, nivea Saturnia vacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius Ibidis alis.

*) Hactenus ad citharam vocalia moverat ora:
Poscimur Aonides. Sed forsitan otia non sint;
Nec nostris praebere vacet tibi cantibus aurem.
Ne dubita, vestrumque mihi refer ordine carmen,
Pallas ait: nemorisque levi consedit in umbra,

*) Inhalt des Gesanges der Musen. Pluto's Raub der Proserpina. -- Cyane in einen Quell -- Ein Knabe in eine Eidexe -- Ascalaphus in eine Eule verwandelt. Schicksal der Sirenen. v. 331 - 570. -- Lyncus in einen Luchs, und die besiegten Pierinnen in Elstern umgeschaffen. v. 570 - 607. (642 - 678.)

Digitized by Google

Musa refert: Dedimus summam certaminis uni.
Surgit, et immissos hedera collecta capillos
Calliope querulas praetentat pollice chordas:
Atque haec percussis subiungit carmina nervis.
Prima Ceres unco glebam dimovit aratro:
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris:
Prima dedit leges. Cereris sumus omnia munus.
Illa canenda mihi est. Utinam modo dicere possem
Carmina digna deae! certe dea carmine digna est.
Vasta giganteis ingesta est insula membris
Trinacris; et magnis subiectum molibus urget
Aethereas ausum sperare Typhoëa sedes.
Nititur ille quidem, pugnatque resurgere saepe;
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro:
Laeva, Pachyne, tibi: Lilybaeo crura premuntur:
Degravat Aetna caput: sub qua resupinus arenas
Eiectat, flammamque fero vomit ore Typhoëus.
Saepe remoliri luctatur pondera terrae,
Oppidaque, et magnos evolvere corpore montes.
Inde tremit tellus: et Rex pavet ipse silentum,
Ne pateat, latoque solum retegatur hiatu;

Immissusque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat: curruque atrorum vectus equorum
Ambibat Siculae cautus fundamina terrae.
Postquam exploratum satis est loca nulla labare;
Depositique metus: videt hunc Erycina vagantem
Monte suo residens, natumque amplexa volucrem:
Arma, manusque meae, mea, nate, potentia, dixit,
Illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
Inque dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna novissima regni.
Tu superos, ipsumque Iovem, tu numina ponti
Victa domas, ipsumque, regit qui numina ponti.
Tartara quid cessant? cur non matrisque tuumque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et tamen in caelo, quae iam patientia nostra est,
Spernimur: ac mecum vires tenuantur Amoris.
Pallada nonne vides, iaculatricemque Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia virgo,
Si patiemur, erit: nam spes adfectat easdem.
At tu, pro socio si qua est mea gratia regno,
Iunge deam patruo. Dixit Venus. Ille pharetram

Solvit: et arbitrio matris de mille sagittis
Unam seposuit. Sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta est, nec quae magis audiat arcum.
Oppositoque genu curvavit flexile cornu:
Inque cor hamata percussit arundine Ditem.
Haud procul Hennaeis lacus est a moenibus altae,
Nomine Pergus, aquae. Non illo plura Caystros
Carmina cygnorum labentibus audit in undis.
Silva coronat aquas, cingens latus omne; suisque
Frondibus, ut velo, Phoebeos submovet ictus.
Frigora dant rami, Tyrios humus humida flores.
Perpetuum ver est. Quo dum Proserpina luco
Ludit, et aut violas, aut candida lilia carpit;
Dumque puellari studio calathosque sinumque
Implet, et aequales certat superare legendo;
Paene simul visa est, dilectaque, raptaque Diti: —
Usque adeo properatur amor. Dea territa maesto
Et matrem et comites, sed matrem saepius, ore
Clamat: et, ut summa vestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis.
Tantaque simplicitas puerilibus adfuit annis:
Haec quoque virgineum movit iactura dolorem.
Raptor agit currus, et nomine quemque vocatos

Exhortatur equos. Quorum per colla iubasque
Excutit obscura tinctas ferrugine habenas.
Perque lacus altos, et olentia sulfure fertur
Stagna Palicorum, rupta ferventia terra:
Et qua Bacchiadae, bimari gens orta Corintho,
Inter inaequales posuerunt moenia portus.
Est medium Cyanes, et Pisaeae Arethusae,
Quod coit angustis inclusum cornibus, aequor.
Hic fuit, a cuius stagnum quoque nomine dictum est,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas;
Gurgite quae medio summa tenus exstitit alvo,
Agnovitque deum: Nec longius ibitis, inquit,
Non potes invitae Cereris gener esse. Roganda;
Non rapienda fuit. Quod si componere magnis
Parva mihi fas est; et me dilexit Anapis.
Exorata tamen, nec, ut haec, exterrita nupsi.
Dixit: et, in partes diversas brachia tendens,
Obstitit. Haud ultra tenuit Saturnius iram:
Terribilesque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit. Icta viam tellus in Tartara fecit:
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane, raptamque deam, contemtaque fontis
Iura sui maerens, inconsolabile vulnus
Mente gerit tacita; lacrimisque absumitur omnis:

Digitized by Google

Et, quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. Molliri membra videres:
Ossa pati flexus; ungues posuisse rigorem:
Primaque de tota tenuissima quaeque liquescunt;
Caerulei crines, digitique, et crura, pedesque:
Nam brevis in gelidas membris exilibus undas
Transitus est. Post haec tergumque, humerique, latusque,
Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos.
Denique pro vivo vitiatas sanguine venas
Lympha subit: restatque nihil, quod prendere possis.
Interea pavidae nequidquam filia matri
Omnibus est terris, omni quaesita profundo.
Illam non rutilis veniens Aurora capillis
Cessantem vidit, non Hesperus: illa duabus
Flammifera pinus manibus succendit ab Aetna;
Perque pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus ut alma dies hebetarat sidera, natam
Solis ad occasum, solis quaerebat ab ortu.
Fessa labore sitim collegerat; oraque nulli
Colluerant fontes: cum tectam stramine vidit
Forte casam; parvasque fores pulsavit: at inde
Prodit anus; divamque videt; lymphamque roganti,
Dulce dedit, tosta quod coxerat ante polenta.
Dum bibit illa datum; duri puer oris et audax

Constitit ante deam; risitque, avidamque vocavit.
Offensa est: neque adhuc epota parte loquentem
Cum liquido mixta perfudit diva polenta.
Combibit os maculas; et, qua modo brachia gessit,
Crura gerit: cauda est mutatis addita membris:
Inque brevem formam, ne fit vis magna nocendi,
Contrahitur: parvaque minor mensura lacerta est.
Mirantem, flentemque, et tangere monstra parantem,
Fugit anum; latebramque petit: aptumque colori
Nomen habet, variis stellatus corpora guttis.
Quas dea per terras, et quas erraverit undas,
Dicere longa mora est. Quaerenti defuit orbis.
Sicaniam repetit. Dumque omnia lustrat eundo;
Venit et ad Cyanen: ea, ni mutata fuisset,
Omnia narrasset. Sed et os et lingua volenti
Dicere non aderant: nec, quo loqueretur, habebat.
Signa tamen manifesta dedit: notamque parenti,
Illo forte loco delapsam gurgite sacro,
Persephones zonam summis ostendit in undis.
Quam simul agnovit, tamquam tum denique raptam

Scisset, inornatos laniavit diva capillos:
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nec scit adhuc ubi sit: terras tamen increpat omnes;
Ingratasque vocat, nec frugum munere dignas.
Trinacriam ante alias, in qua vestigia damni
Reperit. Ergo illic saeva vertentia glebas
Fregit aratra manu: parilique irata colonos
Ruricolasque boves leto dedit: arvaque iussit
Fallere depositum; vitiataque semina fecit.
Fertilitas terrae, latum vulgata per orbem,
Cassa iacet: primis segetes moriuntur in herbis.
Et modo sol nimius, nimius modo corripit imber.
Sideraque, ventique nocent: avidaeque volucres
Semina iacta legunt: lolium, tribulique fatigant
Triticeas messes, et inexpugnabile gramen.
Cum caput Eleis Alpheias extulit undis:
Rorantesque comas a fronte removit ad aures:
Atque ait: O, toto quaesitae virginis orbe,
Et frugum genitrix, immensos siste labores:
Neve tibi fidae violenta irascere terrae.
Terra nihil meruit: patuitque invita rapinae.
Nec sum pro patria supplex: huc hospita veni.
Pisa mihi patria est: et ab Elide ducimus ortum.
Sicaniam peregrina colo: sed gratior omni

Haec mihi terra solo est. Hos nunc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem; quam tu, mitissima, serva.
Mota loco cur sim, tantique per aequoris undas
Advehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempestiva meis: cum tu curisque levata,
Et vultus melioris eris. Mihi pervia tellus
Praebet iter: subterque imas ablata cavernas
Hic caput attollo: desuetaque sidera cerno.
Ergo, dum Stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris,
Illa quidem tristis, nec adhuc interrita vultu;
Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi;
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas stupuit, ceu saxea, voces:
Attonitaeque diu similis fuit. Utque dolore
Pulsa gravi gravis est amentia; curribus auras
Exit in aetherias: ibi toto nubila vultu
Ante Iovem passis stetit invidiosa capillis.
Proque meo supplex venio tibi, Iupiter, inquit,
Sanguine, proque tuo. Si nulla est gratia matris;
Nata patrem moveat: neu sit tibi cura, precamur,
Vilior illius, quod nostro est edita partu.
En quaesita diu tandem mihi nata reperta est:
Si reperire vocas, amittere certius; aut si
Scire ubi sit, reperire vocas. Quod rapta, feremus;

Dummodo reddat eam. Neque enim praedone marito
Filia digna tua est; si iam mea filia digna est.
Iupiter excepit: Commune est pignus onusque
Nata mihi tecum: sed, si modo nomina rebus
Addere vera placet, non hoc iniuria factum,
Verum amor est: neque erit nobis gener ille pudori.
Tu modo, Diva, velis. Ut desint cetera, quantum est
Esse Iovis fratrem! Quid quod nec cetera desunt,
Nec cedit nisi sorte mihi? Sed tanta cupido
Si tibi discidii; repetat Proserpina caelum:
Lege tamen certa; si nullos contigit illic
Ore cibos. Nam sic Parcarum foedere cautum est.
Dixerat. At Cereri certum est educere natam.
Non ita fata sinunt: quoniam ieiunia virgo
Solverat: et, cultis dum simplex errat in hortis,
Puniceum curva decerpserat arbore pomum:
Sumtaque pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo. Solusque ex omnibus illud
Viderat Ascalaphus: quem quondam dicitur Orphne,
Inter Avernales haud ignotissima Nymphas,
Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris.
Vidit: et indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi; testemque profanam
Fecit avem: sparsumque caput Phlegethontide lympha

In rostrum, et plumas, et grandia lumina vertit.
Ille sibi ablatus fulvis amicitur ab alis;
Inque caput crescit; longosque reflectitur ungues;
Vixque movet natas per inertia brachia pennas:
Foedaque fit volucris, venturi nuntia luctus,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.
Hic tamen indicio poenam linguaque videri
Commeruisse potest. Vobis, Acheloides, unde
Pluma pedesque avium, cum virginis ora geratis?
An quia, cum legeret vernos Proserpina flores,
In comitum numero mixtae, Sirenes, eratis?
Quam postquam toto frustra quaesistis in orbe;
Protinus ut vestram sentirent aequora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis: facilesque deos habuistis, et artus
Vidistis vestros subitis flavescere pennis.
Ne tamen ille canor, mulcendas natus ad aures,
Tantaque dos oris linguae deperderet usum,
Virginei vultus, et vox humana remansit.
At medius fratrisque sui maestaeque sororis
Iupiter ex aequo volventem dividit annum.
Nunc dea, regnorum numen commune duorum,
Cum matre est totidem, totidem cum coniuge menses.
Vertitur extemplo facies, et mentis, et oris:

Nam, modo quae poterat Diti quoque maesta videri,
Laeta deae frons est: ut Sol, qui tectus aquosis
Nubibus ante fuit, victis ubi nubibus exit.

*) Geminos dea fertilis angues
Curribus admovit; frenisque coërcuit ora:
Et medium caeli terraeque per aëra vecta est:
Atque levem currum Tritonida misit in arcem
Triptolemo; partimque rudi data semina iussit
Spargere humo, partim post tempora longa recultae.
Iam super Europen sublimis, et Asida, terras
Vectus erat iuvenis, Scythicas advertitur oras.
Rex ibi Lyncus erat. Regis subit ille penates.
Qua veniat, causamque viae, nomenque rogatus,
Et patriam: Patria est clarae mihi, dixit, Athenae;
Triptolemus nomen. Veni nec puppe per undas,
Nec pede per terras: patuit mihi pervius aether.
Dona fero Cereris; latos quae sparsa per agros
Frugiferas messes, alimentaque mitia reddant.

*) Jetzt hatte Arethusa der Ceres ihr Schicksal erzählt, und hierauf --- Geminos dea (näml. Ceres) fertilis angues u. s. w.

Barbarus invidit: tantique ut muneris auctor
Ipse sit; hospitio recipit: somnoque gravatum
Aggreditur ferro. Conantem figere pectus
Lynca Ceres fecit: rursusque per aëra misit
Mopsopium iuvenem sacros agitare iugales.
Finierat dictos e nobis maxima cantus.
At Nymphae vicisse deas, Helicona colentes,
Concordi dixere sono. Convicia victae
Cum iacerent: Quoniam, dixit, certamine vobis
Supplicium meruisse parum est, maledictaque culpae
Additis, et non est patientia libera nobis;
Ibimus in poenas; et, qua vocat ira, sequemur.
Rident Emathides, spernuntque minacia verba;
Conataeque loqui, et magno clamore protervas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Adspexere suos, operiri brachia plumis:
Alteraque alterius rigido conerescere rostro
Ora vident, volucresque novas accedere silvis.
Dumque volunt plangi; per brachia mota levatae
Aëre pendebant, nemorum convicia, picae.
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucaque garrulitas, studiumque immane loquendi.

METAMORPHOSEON

LIBER VI.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Praebuerat dictis Tritonia talibus aurem;
Carminaque Aonidum, iustamque probaverat iram.
Tum secum, Laudare parum est; laudemur et ipsae:
Numina nec sperni sine poena nostra sinamus.
Maeoniaeque animum fatis intendit Arachnes:
Quam sibi lanificae non cedere laudibus artis
Audierat. Non illa loco, nec origine gentis
Clara, sed arte, fuit. Pater huic Colophonius Idmon
Phocaïco bibulas tingebat murice lanas.

*) Minerva war, wie bekannt, diejenige Göttin, welcher man im Alterthume die höchste Kunst im Weben, Sticken und andern dergleichen weiblichen Arbeiten beilegte, und die man also als Vorsteherin und Lehrerin dieser Kunst verehrte. Nun war in Lydien ein Frauenzimmer, mit Namen Arachne, welche sich in solchen weiblichen Arbeiten ungemein auszeichnete. Und diese war stolz genug, sich mit Minerven messen zu wollen; ja sie nahm es sogar an, mit der Göttin um die Wette zu arbeiten; da sie denn, so untadelhaft auch ihre Arbeit war, für ihre Unweisheit, sich mit einer zu mächtigen Nebenbuhlerin eingelassen zu haben, von Minerven in eine Spinne verwandelt würde. v. 1 - 129. (v. 1 - 145.)

Digitized by Google

Occiderat mater: sed et haec de plebe, suoque
Aequa viro fuerat. Lydas tamen illa per urbes
Quaesierat studio nomen memorabile; quamvis
Orta domo parva, parvis habitabat Hypaepis.
Huius ut adspicerent opus admirabile, saepe
Deseruere sui Nymphae vineta Tymoli:
Deseruere suas Nymphae Pactolides undas.
Nec factas solum vestes spectare iuvabat;
Tum quoque, cum fierent; tantus decor adfuit arti.
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes:
Seu digitis subigebat opus; repetitaque longo
Vellera mollibat nebulas aequantia tractu;
Sive levi teretem versabat pollice fusum;
Seu pingebat acu; scires a Pallade doctam.
Quod tamen ipsa negat: tantaque offensa magistra,
Certet, ait, mecum; nihil est, quod victa recusem.
Pallas anum simulat: falsosque in tempora canos
Addit, et infirmos baculo quoque sustinet artus.
Tum sic orsa loqui: Non omnia grandior aetas,
Quae fugiamus, habet. Seris venit usus ab annis.
Consilium ne sperne meum. Tibi fama petatur

Inter mortales faciendae maxima lanae.
Cede deae: veniamque tuis, temeraria, dictis
Supplice voce roga. Veniam dabit illa roganti.
Adspicit hanc torvis, inceptaque fila relinquit:
Vixque manum retinens, confessaque vultibus iram,
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
Mentis inops, longaque venis confecta senecta:
Et nimium vixisse diu nocet. Audiat istas,
Si qua tibi nurus est; si qua est tibi filia, voces.
Consilii satis est in me mihi. Neve monendo
Profecisse putes; eadem sententia nobis.
Cur non ipsa venit; cur haec certamina vitat?
Tum dea: Venit, ait; formamque removit anilem;
Palladaque exhibuit. Venerantur numina Nymphae,
Mygdonidesque nurus. Sola est non territa virgo.
Sed tamen erubuit; subitusque invita notavit
Ora rubor: rursusque evanuit. Ut solet aër
Purpureus fieri, cum primum Aurora movetur;
Et breve post tempus candescere Solis ab ictu.
Perstat in incepto, stolidaeque cupidine palmae
In sua fata ruit. Neque enim Iove nata recusat:
Nec monet ulterius, nec iam certamina differt.

Digitized by Google

Haud mora; consistunt diversis partibus ambae,
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela iugo vincta est: stamen secernit arundo:
Inseritur medium radiis subtemen acutis;
Quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.
Utraque festinant: cinctaeque ad pectora vestes
Brachia docta movent, studio fallente laborem.
Illic et Tyrium quae purpura sensit aënum
Texitur, et tenues parvi discriminis umbrae:
Qualis ab imbre solet percussus solibus arcus
Inficere ingenti longum curvamine caelum;
In quo diversi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Usque adeo quod tangit idem est: tamen ultima distant.
Illic et lentum filis immititur aurum,
Et vetus in tela deducitur argumentum.

*) Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce
Pingit, et antiquam de terrae nomine litem.

*) Der Dichter beschreibt jetzt zuerst das Gewebe der Pallas. Sie wirkte in dasselbe die Geschichte des Wettstreits, den sie mit dem Neptun wegen Athen gehabt hatte, ein; die Geschichten von der Rhodope und dem Haemus, von der Pygmaea, von der Antigone, von dem Cinyras. v. 70-102. Arachne hin-

Digitized by Google

Bis sex caelestes, medio Iove, sedibus altis
Augusta gravitate sedent. Sua quemque deorum
Inscribit facies. Iovis est regalis imago.
Stare deum pelagi, longoque ferire tridente
Aspera saxa facit, medioque e vulnere saxi
Exsiluisse ferum; quo pignore vindicet urbem.
At sibi dat clipeum, dat acutae cuspidis hastam:
Dat galeam capiti: defenditur aegide pectus.
Percussamque sua simulat de cuspide terram
Prodere cum baccis fetum canentis olivae;
Mirarique deos. Operi victoria finis.
Ut tamen exemplis intelligat aemula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis;
Quatuor in partes certamina quatuor addit,
Clara colore suo, brevibus distincta sigillis.
Threïciam Rhodopen habet angulus unus, et Haemon;
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam;
Nomina summorum sibi qui tribuere deorum.
Altera Pygmaeae fatum miserabile matris
Pars habet. Hanc Iuno victam certamine iussit

gegen stellte andre, den Göttern unrühmliche Begebenheiten dar, als: den Raub und Entführung der Europa, eine Verwandlung des Apollo, und dergleichen, die wir hier aber nicht alle wiederholen wollen, v. 103 - 152. (v. 103 - 128.)

Digitized by Google

Esse gruem; populisque suis indicere bellum.
Pingit et Antigonen, ausam contendere quondam
Cum magni consorte Iovis; quam regia Iuno
In volucrem vertit: nec profuit Ilion illi,
Laomedonve pater, sumtis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest solus Cinyran habet angulus orbum:
Isque gradus templi, natarum membra suarum,
Amplectens, saxoque iacens, lacrimare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est; operique sua facit arbore finem.

Maeonis elusam designat imagine tauri
Europen; verum taurum, freta vera putares.
Ipsa videbatur terras spectare relictas,
Et comites clamare suas, tactumque vereri
Adsilientis aquae; timidasque reducere plantas. —
Omnibus his faciemque suam, faciemque locorum
Reddidit. Est illic agrestis imagine Phoebus.
Utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
Gesserit. —
Ultima pars telae, tenui circumdata limbo,
Nexilibus flores hederis habet intertextos.

Non illud Pallas, non illud carpere livor
Possit opus. Doluit successu flava virago:

Et rupit pictas, caelestia crimina, vestes.
Utque Cytoriaco radium de monte tenebat;
Ter quater Idmoniae frontem percussit Arachnes.
Non tulit infelix: laqueoque animosa ligavit
Guttura. Pendentem Pallas miserata levavit;
Atque ita: Vive quidem, pende tamen, improba, dixit:
Lexque eadem poenae, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serisque nepotibus esto.
Post ea discedens succis Hecateïdos herbae
Spargit. Et extemplo tristi medicamine tactae
Defluxere comae: cumque his et naris et auris.
Fitque caput minimum, totoque in corpore parva est.
In latere exiles digiti pro cruribus haerent.
Cetera venter habet. De quo tamen illa remittit
Stamen: et antiquas exercet aranea telas.

*) Lydia tota fremit: Phrygiaeque per oppida facti

*) Wie Arachne sich über die Minerva, eben so sehr erhob sich Niobe über die Latona. Stolz auf ihre vielen Söhne und Töchter, achtete sie die Göttin nicht, die nur Mutter zweier Kinder, nämlich des Apollo und der Diana war. Aber eben diese rächeten die Verachtung ihrer Mutter: Apollo tödtete die Söhne, und Diana die Töchter der Niobe; und sie selbst wurde in einen Stein verwandelt. v. 131-297. (v. 146-312.)

Digitized by Google

Rumor it, et magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognoverat illam,
Tum cum Maeoniam virgo Sipylumque colebat.
Nec tamen admonita est poena popularis Arachnes,
Cedere caelitibus, verbisque minoribus uti.
Multa dabant animos. Sed enim nec coniugis artes,
Nec genus amborum, magnique potentia regni
Sic placuere illi, (quamvis ea cuncta placebant)
Ut sua progenies: et felicissima matrum
Dicta foret Niobe; si non sibi visa fuisset.
Nam sata Tiresia, venturi praescia, Manto
Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias: Ismenides, ite frequentes:
Et date Latonae, Latonigenisque duobus,
Cum prece tura pia; lauroque innectite crinem.
Ore meo Latona iubet. Paretur: et omnes
Thebaïdes iussis sua tempora frondibus ornant:
Turaque dant sanctis, et verba precantia, flammis:
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro:
Et, quantum ira sinit, formosa: movensque decoro
Cum capite immissos humerum per utrumque capillos

Canstitit: utque oculos circumtulit alta superbos;
Quis furor auditos, inquit, praeponere visis
Caelestes? aut cur colitur Latona per aras;
Numen adhuc sine ture meum est? Mihi Tantalus auctor,
Cui licuit soli superorum tangere mensas.
Pleïadum soror est genitrix mihi: maximus Atlas
Est avus, aethereum qui fert cervicibus axem:
Iupiter alter avus. Socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiae: me regia Cadmi
Sub domina est: fidibusque mei commissa mariti
Moenia cum populis a meque viroque reguntur.
In quamcunque domus adverto lumina partem,
Immensae spectantur opes. Accedit eodem
Digna deae facies. Huc natas adjice septem,
Et totidem iuvenes; et mox generosque nurusque.
Quaerite nunc, habeat quam nostra superbia causam:
Nescio quo que audete satam Titanida Caeo
Latonam praeferre mihi; cui maxima quondam
Exiguam sedem pariturae terra negavit.
Nec caelo, nec humo, nec aquis dea vestra recepta est.
Exsul erat mundi; donec miserata vagantem:
Hospita tu terris erras, ego, dixit, in undis,
Instabilemque locum Delos dedit. Illa duobus

Facta parens: uteri pars est haec septima nostri.
Sum felix: quis enim neget hoc? felixque manebo.
Hoc quoque quis dubitet? Tutam me copia fecit.
Maior sum, quam cui possit Fortuna nocere.
Multaque ut eripiat; multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona. Fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum;
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum
Latonae.
Ite sacris, properate sacris; laurumque capillis
Ponite. Deponunt; infectaque sacra relinquunt:
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen.
Indignata dea est: summoque in vertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta:
En ego vestra parens, vobis animosa creatis,
Et nisi Iunoni, nulli cessura dearum,
An dea sim, dubitor: perque omnia saecula cultis
Arceor, o nati, nisi vos succurritis, aris.
Nec dolor hic solus. Diro convicia facto
Tantalis adiecit: vosque est postponere natis
Ausa suis: et me (quod in ipsam recidat) orbam
Dixit; et exhibuit linguam scelerata paternam.

Digitized by Google

Adiectura preces erat his Latona relatis:
Desine, Phoebus ait, (poenae mora longa) querelas.
Dixit idem Phoebe. Celerique per aëra lapsu
Contigerant tecti Cadmeïda nubibus arcem.
Planus erat, lateque patens prope moenia campus,
Adsiduis pulsatus equis; ubi turba rotarum,
Duraque mollierant subiectas ungula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, Tyrioque rubentia fuco
Terga premunt; auroque graves moderantur habenas.
E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suae fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedes cursus, spumantiaque ora coërcet;
Hei mihi! conclamat; medioque in pectore fixus
Tela gerit, frenisque manu moriente remissis
In latus a dextro paulatim defluit armo.
Proximus audito sonitu per inane pharetrae,
Frena dabat Sipylus; veluti cum praescius imbris
Nube fugit visa; pendentiaque undique rector
Carbasa deducit, ne qua levis effluat aura.
Frena dabat. Dantem non evitabile telum
Consequitur: summaque tremens cervice sagitta
Haesit; et exstabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per colla admissa iubasque

Volvitur; et calido tellurem sanguine foedat.
Phaedimus infelix, et aviti nominis haeres
Tantalus, ut solito finem imposuere labori,
Transierant ad opus nitidae iuvenile palaestrae:
Et iam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus; cum tento concita cornu,
Sicut erant iuncti, traiecit utrumque sagitta.
Ingemuere simul; simul incurvata dolore
Membra solo posuere; simul suprema iacentes
Lumina versarunt; animam simul exhalarunt.
Adspicit Alphenor, laniataque pectora plangens
Advolat, ut gelidos complexibus adlevet artus:
Inque pio cadit officio. Nam Delius illi
Intima fatifero rumpit praecordia ferro.
Quod simul eductum, pars est pulmonis in hamis
Eruta: cumque anima cruor est effusus in auras
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
Adficit. Ictus erat, qua crus esse incipit, et qua
Mollia nervosus facit internodia poples.
Dumque manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per iugulum pennis tenus acta sagitta est.
Expulit hanc sanguis: seque eiaculatus in altum
Emicat, et longe terebrata prosilit aura.
Ultimus Ilioneus non profectura precando

Brachia sustulerat: Dique o communiter omnes,
Dixerat, (ignarus non omnes esse rogandos)
Parcite. Motus erat, cum iam revocabile telum
Non fuit, arcitenens. Minimo tamen occidit ille
Vulnere; non alte percusso corde sagitta.
Fama mali, populique dolor, lacrimaeque suorum
Tam subitae matrem certam fecere ruinae,
Mirantem potuisse; irascentemque, quod ausi
Hoc essent Superi, quod tantum iuris haberent.
Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu quantum haec Niobe Niobe distabat ab illa,
Quae modo Latois populum submoverat aris,
Et mediam tulerat gressus resupina per urbem,
Invidiosa suis; at nunc miseranda vel hosti!
Corporibus gelidis incumbit; et ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad coelum liventia brachia tendens,
Pascere, crudelis, nostro, Latona, dolore;
Pascere, ait; satiaque meo tua pectora luctu:
Efferor: exsulta; victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? Miserae mihi plura supersunt,
Quam tibi felici. Post tot quoque funera vinco.
Dixerat: insonuit contento nervus ab arcu;
Qui, praeter Nioben unam, conterruit omnes.

Illa malo est audax. Stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores.
E quibus una, trahens haerentia viscere tela,
Imposito fratri, moribunda relanguit ore.
Altera, solari miseram conata parentem,
Conticuit subito; duplicataque vulnere caeco est.
Haec frustra fugiens collabitur; illa sorori
Immoritur: latet haec; illam trepidare videres.
Sexque datis leto, diversaque vulnera passis,
Ultima restabat: quam toto corpore mater,
Tota veste tegens, Unam, minimamque relinque;
De multis minimam posco, clamavit, et unam.
Dumque rogat; pro qua rogat, occidit. Orba resedit
Exanimes inter natos, natasque virumque:
Diriguitque malis. Nullos movet aura capillos.
In vultu color est sine sanguine: lumina moestis
Stant immota genis: nihil est in imagine vivi.
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, et venae desistunt posse moveri.
Nec flecti cervix, nec brachia reddere gestus,
Nec pes ire potest. Intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen, et validi circumdata turbine venti
In patriam rapta est. Ibi fixa cacumine montis
Liquitur, et lacrimas etiamnum marmore manant.

Digitized by Google

*) Tum vero tanti manifestam numinis iram
Femina virque timent: cultuque impensius omnes
Magna gemelliparae venerantur numina divae:
Utque fit, a facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait: Lyciae quoque fertilis agris
Haud impune deam veteres sprevere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate virorum;
Mira tamen. Vidi praesens stagnumque lacumque
Prodigio notum. Nam me iam grandior aevo,
Impatiensque viae genitor deducere lectos
Iusserat inde boves; gentisque illius eunti
Ipse ducem dederat. Cum quo dum pascua lustro,
Ecce lacus medio sacrorum nigra favilla
Ara vetus stabat, tremulis circumdata cannis.
Restitit; et pavido, Faveas mihi, murmure dixit
Dux meus: et simili, Faveas, ego murmure dixi.

*) Die Bestrafung der Niobe erfüllte alles mit Furcht vor der Latona und ihren Kindern; zugleich aber erinnerte man sich an ältere ähnliche Geschichten. So erzählte einer, dass sie eine Zahl Lycischer Bauern in Frösche verwandelt habe. v. 297-366.

Digitized by Google

Naïadum, Faunine foret tamen ara rogabam,
Indigenaene dei; cum talia reddidit hospes:
Non hac, o iuvenis, montanum numen in ara est.
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia Iuno
Orbe interdixit: quam vix erratica Delos
Orantem accepit, tum cum levis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmae
Edidit invita geminos Latona noverca.
Hinc quoque Iunonem fugisse puerpera fertur:
Inque suo portasse sinu, duo numina, natos.
Iamque Chimaeriferae, cum sol gravis ureret arva,
Finibus in Lyciae, longo dea fessa labore,
Sidereo siccata sitim collegit ab aestu:
Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.
Forte lacum melioris aquae prospexit in imis
Vallibus: agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis, gratamque paludibus ulvam.
Accessit, positoque genu Titania terram
Pressit; ut hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba vetant. Dea sic affata vetantes:
Quid prohibetis aquis? Usus communis aquarum.
Nec Solem proprium natura, nec aëra fecit,
Nec tenues undas. Ad publica munera veni.
Quae tamen ut detis supplex peto. Non ego nostros
Abluere hic artus, lassataque membra parabam:
Sed relevare sitim. Caret os humore loquentis;

Et fauces arent; vixque est via vocis in illis.
Haustus aquae mihi nectar erit: vitamque fatebor
Accepisse simul. Vitam dederitis in unda.
Hi quoque vos moveant, qui nostro brachia tendunt
Parva sinu. Et casu tendebant brachia nati.
Quem non blanda deae potuissent verba movere?
Hi tamen orantem perstant prohibere: minasque,
Ni procul abscedat, conviciaque insuper addunt.
Nec satis hoc. Ipsos etiam pedibusque manuque
Turbavere lacus: imoque e gurgite mollem
Huc illuc limum saltu movere maligno.
Distulit ira sitim. Neque enim iam filia Coei
Supplicat indignis; nec dicere sustinet ultra
Verba minora dea: tollensque ad sidera palmas,
Aeternum stagno, dixit, vivatis in isto.
Eveniunt optata deae. Iuvat isse sub undas;
Et modo tota cava summergere membra palude:
Nunc proferre caput; summo modo gurgite nare:
Saepe super ripam stagni considere: saepe
In gelidos resilire lacus. Et nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas: pulsoque pudore,
Quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.

Vox quoque iam rauca est; inflataque colla tumescunt:
Ipsaque dilatant patulos convicia rictus.
Terga caput tangunt; collae intercepta videntur.
Spina viret; venter, pars maxima corporis, albet:
Limosoque novae saliunt in gurgite ranae.

*) Sic ubi nescio quis Lycia de gente virorum
Retulit exitium; Satyri reminiscitur alter,
Quem Tritoniaca Latous arundine victum
Adfecit poena. Quid me mihi detrahis? Inquit.
Ah piget: ah non est, clamabat, tibia, tanti!
Clamanti cutis est summos direpta per artus:
Nec quidquam, nisi vulnus, erat. Cruor undique manat;
Detectique patent nervi; trepidaeque sine ulla
Pelle micant venae. Salientia viscera possis
Et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolae, silvarum numina, Fauni,
Et Satyri fratres, et tunc quoque clarus Olympus,

*) Darauf erzählte ein andrer das traurige Schicksal des Marsyas, welcher sich mit dem Sohne der Latona in einen Wettstreit eingelassen hatte. Ihn beweinten die Satyrn und Nymphen so sehr, dass aus ihren Thränen ein Fluss in Phrygien, Marsyas genannt, entstand. v. 365 - 385. (v. 382 - 400.)

Digitized by Google

Et Nymphae flerunt: et quisquis montibus illis
Lanigerosque greges, armentaque bucera pavit.
Fertilis immaduit, madefactaque terra caducas
Concepit lacrimas, ac venis perbibit imis.
Quas ubi fecit aquam, vacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis declivibus aequor,
Marsya nomen habet, Phrygiae liquidissimus amnis.

*) Talibus extemplo redit ad praesentia dictis
Vulgus; et exstinctum cum stirpe Amphiona lugent.
Mater in invidia est. Tamen hanc quoque dicitur unus
Flesse Pelops: humeroque suas ad pectora postquam
Deduxit vestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor hic humerus, nascendi tempore, dextro,
Corporeusque fuit. Manibus mox caesa paternis

*) Der Niobe Andenken war jetzt allgemein verhasst, Pelops, ihr Bruder, bekannt durch eine Schulter von Elfenbein, beweinte sie. Ihn zu trösten, kamen die Edlen aus den benachbarten Städten, nur von Athen nicht, weil sie gerade von den Amazonen bekriegt wurden. v. 383-406.

Digitized by Google

Membra ferunt junxisse deos; aliisque repertis,
Qui locus est juguli medius, summique lacerti,
Defuit. Impositum est non comparentis in usum
Partis ebur: factoque Pelops fuit integer illo.
Finitimi proceres coëunt: urbesque propinquae
Oravere suos ire ad solatia reges,
Argosque, et Sparte, Polopeïadesque Mycenae,
Et nondum torvae Calydon invisa Dianae,
Orchomenosque ferax, et nobilis aere Corinthos,
Messeneque ferox, Patraeque, humilesque Cleonae,
Et Nelea Pylos, neque adhuc Pittheïa Troezen.
Quaeque urbes aliae bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusque sitae bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis possit? Solae cessatis Athenae.
Obstitit officio bellum; subvectaque ponto
Barbara Mopsopios terrebant agmina muros.

*) Sceptra loci, rerumque capit moderamen Erechtheus;
Iustitia dubium, validisne potentior armis.
Quatuor ille quidem iuvenes, totidemque crearat

*) In dem Kriege mit den Amazonen hatte Tereus, ein Thrazischer Fürst, dem Pandion so wichtige Hülfe geleistet, dass er ihm die ältere Tochter Procne zur Gemahlin gab. Aber Tereus entehrte die jüngere Tochter Philomela, und riss ihr, damit sie seine Bosheit nicht verrathen könnte, die Zunge aus. Doch

Femineae sortis: sed erat par forma duarum.
E quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix,
Procri fuit: Boreae Tereus Thracesque nocebant:
Dilectaque diu caruit deus Orithyia,
Dum rogat, et precibus mavult, quam viribus, uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil, horridus ira,
Quae solita est illi, nimiumque domestica, vento;
Et merito, dixit: quid enim mea tela reliqui,
Saevitiam, et vires, iramque, animosque minaces,
Admovique preces: quarum me dedecet usus.
Apta mihi vis est. Vi tristia nubila pello:
Vi freta concutio, nodosaque robora verto,
Induroque nives, et terras grandine pulso.
Idem ego, cum fratres coelo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor;

entdeckte sie es durch eine Stickerei ihrer Schwester, die diese That schrecklich rächte. Darauf wird Procne in eine Schwalbe, Philomela in eine Nachtigall, und Tereus in einen Wiedehopf verwandelt. Den Vater der beiden Mädchen tödtet der Gram. Erechtheus folgt ihm in der Regierung. Von seinen beiden Töchtern heirathete eine den Cephalus, die andere wurde vom Boreas geraubt. Diesem gebahr sie zwei Söhne. Beide erhielten, als sie mannbar wurden Flügel, und vereinigten sich damals mit den Argonauten.

Digitized by Google

Ut medius nostris concursibus intonet aether;
Exsiliantque cavis elisi nubibus ignes.
Idem ego, cum subii convexa foramina terrae,
Supposuique ferox imis mea terga cavernis;
Sollicito manes, totumque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse: socerque
Non orandus erat, sed vi faciendus, Erechtheus.
Haec Boreas, aut his non inferiora locutus;
Excussit pennas. Quarum iactatibus omnis
Adflata est tellus; latumque perhorruit aequor.
Pulveremque trahens per summa cacumina pallam,
Verrit humum: pavidamque metu caligine tectus
Orithyian amans fulvis amplectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortius ignes.
Nec prius aërii cursus suppressit habenas,
Quam Ciconum tenuit populos, sua moenia, raptor.
Illic et gelidi coniux Actaea tyranni,
Et genitrix facta est; partus enixa gemellos;
Cetera qui matris, pennas genitoris haberent.
Non tamen has una memorant cum corpore natas:
Barbaque dum rutilis aberat submissa capillis;
Implumes Calaïsque puer, Zethesque, fuerunt.
Mox pariter ritu pennae coepere volucrum,
Cingere utrumque latus; pariter flavescere malae.
Ergo, ubi concessit tempus puerile iuventae
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo
Per mare non motum prima petiere carina.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER VII.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Iamque fretum Minyae Pagasaea puppe secabant,
Perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Phineus visus erat; iuvenesque Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugarant;
Multaque perpessi claro sub Iasone, tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.
Dumque adeunt regem, Phryxeaque vellera poscunt;
Lexque datur numeris magnorum horrenda laborum;
Concipit interea validos Aeetias ignes:
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat; Frustra, Medea, repugnas;

*) Auf dieser Reise befreieten des Boreas Söhne den Phineus von den Harpyen. Darauf kamen die Argonauten nach vielen Beschwerden in Colchis an. Jason forderte vom Könige Aeetes das goldene Vliess, der es ihm, doch unter harten Bedingungen, gewährte. Allein da Medea sich in den Jason verliebte und mit ihrer magischen Kunst ihn unterstützte, erfüllte er diese Bedingungen und reisete mit dem goldenen Vliess und der Medea nach Jolcos zurück. v. 1 - 158.

Digitized by Google

Nescio quis deus obstat, ait. Mirumque, nisi hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare vocatur.
Nam cur iussa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. Cur, quem modo denique vidi,
Ne pereat, timeo? Quae tanti causa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. Si possem, sanior essem.
Sed trahit invitam nova vis, aliudque Cupido,
Mens aliud suadet. Video meliora, proboque:
Deteriora sequor. Quid in hospite, regia virgo,
Ureris? Et thalamos alieni concipis orbis?
Haec quoque terra potest, quod ames, dare. Vivat, an ille
Occidat, in dis est. Vivat tamen. Idque precari
Vel sine amore licet. Quid enim commisit Iason?
Quam, nisi crudelem, non tangat Iasonis aetas,
Et genus, et virtus? Quam non, ut cetera desint
Forma movere potest? Certe mea pectora movit.
At, nisi opem tulero, taurorum adflabitur ore:
Concurretque suae segeti, tellure creatis
Hostibus: aut avido dabitur fera praeda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,

Tum ferrum et scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non et specto pereuntem? Oculosque videndo
Conscelero? Cur non tauros exhortor in illum,
Terrigenasque feros, insopitumque draconem?
Di meliora velint. Quanquam non ista precanda,
Sed facienda mihi. Prodamne ego regna parentis,
Atque ope nescio quis servabitur advena nostra,
Ut per me sospes sine me det lintea ventis,
Virque sit alterius; poenae Medea relinquar?
Si facere hoc, aliamve potest praeponere nobis,
Occidat ingratus. Sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formae,
Ut timeam fraudem, meritique obliva nostri.
Et dabit ante fidem: cogamque in foedera testes
Esse deos. Quid tuta times? Accingere; et omnem
Pelle moram. Tibi se semper debebit Iason,
Te face solenni iunget sibi: perque Pelasgas
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremque, patremque, deosque,
Et natale solum, ventis ablata, relinquam?
Nempe pater saevus, nempe est mea barbara tellus,
Frater adhuc infans: stant mecum vota sororis.

Maximus intra me deus est. Non magna relinquam;
Magna sequar: titulum servatae pubis Achivae,
Notitiamque loci melioris, et oppida, quorum
Hic quoque fama viget, cultusque, artesque virorum:
Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesoniden mutasse velim: quo coniuge felix,
Et dis cara ferar, et vertice sidera tangam.
Quid, quod, nescio qui, mediis concurrere in undis
Dicuntur montes, ratibusque inimica Charybdis,
Nunc sorbere fretum, nunc reddere; cinctaque saevis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis haerens,
Per freta longa trahar. Nihil illum amplexa verebor:
Aut, si quid metuam, metuam de coniuge solo.
Coniugiumne vocas, speciosaque nomina culpae
Imponis, Medea, tuae? Quin adspice quantum
Adgrediare nefas: et, dum licet, effuge crimen.
Dixit: et ante oculos rectum, pietasque, pudorque
Constiterant: et victa dabat iam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseïdos aras:

Digitized by Google

Quas nemus umbrosum, secretaque silva tegebant.
Et iam fortis erat, pulsusque residerat ardor;
Cum videt Aesoniden: exstinctaque flamma revixit.
Et rubuere genae; totoque recanduit ore.
Ut solet a ventis alimenta adsumere, quaeque
Parva sub inducta latuit scintilla favilla,
Crescere; et in veteres agitata resurgere vires:
Sic iam lentus amor, iam quem languere putares,
Ut vidit iuvenem, specie praesentis inarsit.
Et casu, solito formosior Aesone natus
Illa luce fuit. Posses ignoscere amanti.
Spectat; et in vultu, veluti nunc denique viso,
Lumina fixa tenet: nec se mortalia demens
Ora videre putat: nec se declinat ab illo.
Ut vero coepitque loqui, dextramque prehendit
Hospes, et auxilium submissa voce rogavit;
Promisitque torum; lacrimis ait illa profusis:
Quid faciam video: nec me ignorantia veri
Decipiet, sed amor. Servabere munere nostro:
Servatus promissa dato. Per sacra triformis
Ille deae, lucoque foret quod numen in illo,
Perque patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Eventusque suos, per tanta pericula iurat.
Creditus, accepit cantatas protinus herbas,
Edidicitque usum; laetusque in castra recessit.
Postera depulerat stellas Aurora micantes:
Conveniunt populi sacrum Mavortis in arvum;

Consistuntque iugis. Medio Rex ipse resedit
Agmine purpureus, sceptroque insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Aeripedes tauri: tactaeque vaporibus herbae
Ardent. Utque solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrena silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum adspergine aquarum;
Pectora sic intus clausas volventia flammas,
Gutturaque usta sonant. Tamen illis Aesone natus
Obvius it. Vertere truces venientis ad ora
Terribiles vultus, praefixaque cornua ferro;
Pulvereumque solum pede pulsavere bisulco;
Fumificisque locum mugitibus implevere.
Diriguere metu Minyae. Subit ille; nec ignes
Sentit anhelatos, (tantum medicamina possunt)
Pendulaque audaci mulcet palearia dextra:
Suppositosque iugo pondus grave cogit aratri
Ducere, et insuetum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi: Minyae clamoribus implent,
Adjiciuntque animos. Galea tum sumit aena
Vipereos dentes; et aratos spargit in agros.
Semina mollit humus, valido praetincta veneno:
Et crescunt; fiuntque sati nova corpora dentes
Sic ubi visceribus gravidae telluris imago
Effecta est hominis, foeto consurgit in arvo:
Quodque magis mirum, simul edita concutit arma.
Quos ubi viderunt praeacutae cuspidis hastas

In caput Haemonii iuvenis torquere paratos;
Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
Ipsa quoque extimuit, quae tutum fecerat illum:
Utque peti iuvenem tot vidit ab hostibus unum,
Palluit; et subito sine sanguine frigida sedit.
Neve parum valeant a se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasque advocat artes.
Ille, gravem medios silicem iaculatus in hostes,
A se depulsum Martem convertit in ipsos.
Terrigenae pereunt per mutua vulnera fratres;
Civilique cadunt acie. Gratantur Achivi:
Victoremque tenent; avidisque amplexibus haerent.
Tu quoque victorem complecti, barbara, velles;
Obstitit incepto pudor: et complexa fuisses:
Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famae.
Quod licet, affectu tacito laetaris: agisque
Carminibus grates, et dîs auctoribus horum.
Pervigilem superest herbis sopire draconem;
Qui crista linguisque tribus praesignis, et uncis
Dentibus horrendus, custos erat arietis aurei.
Hunc postquam sparsit Lethaei gramine succi;
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quae mare turbatum, quae concita flumina sistant;
Somnus in ignotos oculos subrepit: et auro

Heros Aesonius potitur: spolioque superbus,
Muneris auctorem secum, spolia altera, portans,
Victor Iolciacos tetigit cum coniuge portus.

*) Haemoniae matres pro gnatis dona receptis,
Grandaevique ferunt patres; congestaque flamma
Tura liquefiunt; inductaque cornibus aurum
Victima vota cadit. Sed abest gratantibus Aeson,
Iam propior leto, fessusque senilibus annis.
Cum sic Aesonides: O cui debere salutem
Confiteor, coniux, quanquam mihi cuncta dedisti,
Excessitque fidem meritorum summa tuorum;
Si tamen hoc possunt: quid enim non carmina possint?
Deme meis annis; et demtos adde parenti.
Nec tenuit lacrimas. Mota est pietate rogantis:
Dissimilemque animum subiit Aeeta relictus.
Non tamen affectus tales confessa, Quod, inquit,
Excidit ore pio, coniux, scelus? Ergo ego cuiquam

*) Bei den Freudenfesten über die Zurückkunft der Argonauten kann Aeson, Jasons Vater, Alters halber nicht gegenwärtig seyn. Diesem Alten giebt Medea durch ihre Magische Kunst die Jugendjahre wieder. v. 156-290.

Digitized by Google

Posse tuae videar spatium transcribere vitae? 170
Nec sinat hoc Hecate; nec tu petis aequa:
sed isto,
Quod petis, experiar maius dare munus,
Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus aevum,
Non annis revocare tuis. Modo Diva triformis
Adiuvet; et praesens ingentibus adnuat ausis. 175
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent,
Efficerentque orbem. Postquam plenissima fulsit,
Ac solida terras spectavit imagine Luna:
Egreditur tectis, vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos: 180
Fertque vagos mediae per muta silentia noctis
Incomitata gradus. Homines, volucresque, ferasque
Solverat alta quies: nullo cum murmure sepes,
Immotaeque silent frondes; silet humidus aer.
Sidera sola micant. Ad quae sua brachia 185
tendens
Ter se convertit; ter sumtis flumine crinem
Irroravit aquis; ternis ululatibus ora
Solvit: et in dura submisso poplite terra,
Nox, ait, arcanis fidissima, quaeque diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus, astra, 190
Tuque triceps Hecate, quae coeptis conscia nostris
Adiutrixque venis, cantusque, artesque magarum,
Quaeque magas, Tellus, pollentibus instruis herbis,

Auraeque, et venti, montesque, amnesque, lacusque,
Dîque omnes nemorum, dîque omnes noctis adeste:
Quorum ope, cum volui, ripis mirantibus, amnes
In fontes rediere suos: concussaque sisto;
Stantia concutio cantu freta; nubila pello;
Nubilaque induco: ventos abigoque vocoque:
Vipereas rumpo verbis et carmine fauces:
Vivaque saxa, sua convulsaque robora terra,
Et silvas moveo; iubeoque tremiscere montes,
Et mugire solum, manesque exire sepulcris.
Te quoque, Luna, traho, quamvis Temesaea labores
Aera tuos minuant. Currus quoque carmine nostro
Pallet avi; pallet nostris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis; et unco
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis:
Custodemque rudem somni sopistis: et aurum,
Vindice decepto, Graias misistis in urbes,
Nunc opus est succis; per quos renovata senectus
In florem redeat, primosque recolligat annos.
Et dabitis: neque enim micuerunt sidera frustra;
Nec frustra volucrum tractus cervice draconum
Currus adest. Aderat demissus ab aethere currus.

Digitized by Google

Quo simul adscendit; frenataque colla draconum
Permulsit, manibusque leves agitavit habenas;
Sublimis rapitur: sublataque Thessala Tempe
Despicit, et creteis regionibus adplicat angues:
Et quas Ossa tulit, quas altus Pelion herbas,
Othrysque, Pindusque, et Pindo maior Olympus,
Perspicit: et placita partim radice revellit;
Partim succidit curvamine falcis aenae.
Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoque Amphrysi: neque eras immunis, Enipeu:
Nec non Peneae, nec non Spercheïdes undae
Contribuere aliquid, iuncosaque litora Boebes.
Carpit et Euboïca vivax Anthedone gramen,
Nondum mutato vulgatum corpore Glauci.
Et iam nona dies curru pennisque draconum,
Nonaque nox omnes lustrantem viderat agros;
Cum rediit: neque erant tacti, nisi odore, dracones;
Et tamen annosae pellem posuere senectae.
Constitit adveniens citra limenque, foresque;
Et tantum coelo tegitur: refugitque viriles
Contactus; statuitque aras e cespite binas,
Dexteriore Hecates, at laeva parte Iuventae.
Quas ubi verbenis; silvaque incinxit agresti,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit: cultrosque in guttura velleris atri
Conjicit, et patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super invergens liquidi carchesia Bacchi,
Aeneaque invergens tepidi carchesia lactis;

Verba simul fundit, terrenaque numina poscit:
Umbrarumque rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare seniles.
Quos ubi placavit precibusque et murmure longo;
Aesonis effoetum proferri corpus ad aras
Iussit: et in plenos resolutum carmine somnos,
Exanimi similem, stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Aesoniden, procul hinc iubet ire ministros:
Et monet arcanis oculos removere profanos.
Diffugiunt iussi. Sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras:
Multifidasque faces in fossa sanguinis atra
Tingit: et intinctas geminis accendit in aris.
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulfure lustrat.
Interea validum posito medicamen aeno
Fervet, et exsultat; spumisque tumentibus albet.
Illic Haemonia radices valle resectas;
Seminaque, floresque, et succos incoquit acres.
Adjicit extremo lapides Oriente petitos,
Et, quas Oceani refluum mare lavit, arenas.
Addit et exceptas Luna pernocte pruinas,
Et strigis infames, ipsis cum carnibus, alas;
Inque virum soliti vultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi. Nec defuit illic
Squamea Cinyphii tenuis membrana chelydri,
Vivacisque iecur cervi: quibus insuper addit
Ora caputque novem cornicis secula passae.

Digitized by Google

His et mille aliis postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortari barbara munus;
Arenti ramo iampridem mitis olivae
Omnia confundit; summisque immiscuit ima.
Ecce vetus calido versatus stipes aeno
Fit viridis primo: nec longo tempore frondem
Induit, et subito gravidis oneratur olivis.
At quacunque cavo spumas eiecit aeno
Ignis, et in terram guttae cecidere calentes,
Vernat humus: floresque, et mollia pabula surgunt.
Quod simul ac vidit, stricto Medea recludit
Ense senis iugulum: veteremque exire cruorem
Passa, replet succis. Quos postquam combibit Aeson
Aut ore acceptos, aut vulnere; barba comaeque
Canitie posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fugit macies: abeunt pallorque situsque;
Adiectoque cavae supplentur sanguine venae;
Membraque luxuriant. Aeson miratur, et olim
Ante quater denos hunc se reminiscitur annos.

*) Neve doli cessent; odium cum coniuge falsum

*) Nachdem Medea auch des Bacchus Pflegemütter verjüngt hatte, nimmt sie, unter dem Vorwande, dass Jason sie hasse, ihre Zuflucht in das Haus des Pelias, und beredet dessen Töchter ihren Vater, in der Hoffnung ihn verjüngt zu sehn, zu tödten. v. 291-343.

Digitized by Google

Phasias adsimulat: Peliaeque ad limina supplex
Confugit. Atque illam (quoniam gravis ipse senecta)
Excipiunt natae. Quas tempore callida parvo
Colchis amicitiae mendacis imagine cepit.
Dumque refert, inter meritorum maxima, demtos
Aesonis esse situs; atque hac in parte moratur;
Spes est virginibus Pelia subiecta creatis,
Arte suum parili revirescere posse parentem.
Iamque petunt: pretiumque iubent sine fine pacisci.
Illa brevi spatio silet; et dubitare videtur:
Suspenditque animos ficta gravitate rogantes.
Mox ubi pollicita est, Quo sit fiducia maior
Muneris huius, ait: qui vestras maximus aevo est
Dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effoetus laniger annis
Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu:
Cuius ut Haemonio marcentia guttura cultro
Fodit, et exiguo maculavit sanguine ferrum;
Membra simul pecudis, validosque venefica succos
Mergit in aere cavo. Minuuntur corporis artus:
Cornuaque exuitur, nec non cum cornibus annos:

Digitized by Google

Et tener auditur medio balatus aeno.
Nec mora; balatum mirantibus, exsilit agnus:
Lascivitque fuga; lactantiaque ubera quaerit.
Obstupuere satae Pelia: promissaque postquam
Exhibuere fidem; tum vero impensius instant.
Ter iuga Phoebus equis, in Ibero gurgite mersis,
Demserat; et quarta radiantia nocte micabant
Sidera; cum rapido fallax Aeetias igni
Imponit purum laticem, et sine viribus herbas.
Iamque neci similis, resoluto corpore, regem,
Et cum rege suo custodes somnus habebat,
Quem dederant cantus, magicaeque potentia linguae.
Intrarant iussae cum Colchide limina natae:
Ambierantque torum: Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite, ait, gladios: veteremque haurite cruorem;
Ut repleam vacuas iuvenili sanguine venas.
[In manibus vestris vita est aetasque parentis.]
Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes;
Officium praestate patri: telisque senectam
Exigite: et saniem coniecto emittite ferro.
His, ut quaeque pia est, hortatibus impia prima est:
Et ne sit scelerata, facit scelus. Haud tamen ictus
Ulla suos spectare potest: oculosque reflectunt;
Caecaque dant saevis aversae vulnera dextris.
Ille, cruore fluens, cubito tamen adlevat artus:

Semilacerque toro consurgere tentat: et inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens;
Quid facitis, gnatae? Quid vos in fata parentis
Armat, ait? Cecidere illis animique manusque.
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, et calidis laniatum mersit aenis.

*) Hinc Titaniacis ablata draconibus, intrat
Palladias arces: quae te, iustissime Phineu,
Teque, senex Peripha, pariter videre volantes,
Innixamque novis neptem Polypemonis alis.
Excipit hanc Aegeus, facto damnandus in uno:
Nec satis hospitium est, thalami quoque foedere iungit.
Iamque aderat Theseus, proles ignara parenti;
Qui virtute sua bimarem pacaverat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidneae memorant e dentibus ortum
Esse canis. Specus est tenebroso caecus hiatu:
Est via declivis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contraque diem radiosque micantes

*) Nach dieser That entflieht Medea auf ihrem, mit Drachen bespannten Wagen und kommt endlich nach Athen, wo Aegeus sie heirathet. Diesem bereitet sie den Gifttrank für seinen Sohn Theseus, den sie als einen gefährlichen Fremden tödten wollte. Aber Aegeus erkennt ihn als seinen Sohn und Medea entflieht. v. 344-370.

Digitized by Google

Obliquantem oculos, nexis adamante catenis,
Cerberon, abstraxit: rabida qui concitus ira
Implevit pariter ternis latratibus auras:
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concresse putant; nactasque alimenta feracis
Foecundique soli, vires cepisse nocendi.
Quae, quia nascuntur dura vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. Ea coniugis astu
Ipse parens Aegeus nato porrexit, ut hosti.
Sumserat ignara Theseus data pocula dextra;
Cum pater in capulo gladii cognovit eburno
Signa sui generis: facinusque excussit ab ore.
Effugit illa necem, nebulis per carmina motis.

*) Classis ab Oenopiis etiamnum Lyctia muris

*) Aegeus Freude über die Ankunft seines Sohnes wurde durch die Nachricht unterbrochen, dass Minos von Creta, um den Tod seines Sohnes Androgeus zu rächen, den man zu Athen ermordet hatte, die Athenienser bekriegen wolle. Dieser mächtige Fürst zog aus vielen Inseln des Aegäischen Meeres Hülfstruppen an sich, und kam in gleicher Absicht nach Aegina, wo Aeacus herrschte, der ihm, wegen der Freundschaft mit Athen, seine Hülfe abschlug. Mit Drohungen der Rache fährt Minos ab, und ist noch im Gesicht von Aegina als schon die Gesandschaft der Athenienser ankömmt. (Hier beginnt dies ausgehobene Stück). Cephalus, ihr Abgeordneter, der schon einmal in Aegina gewesen war, wird freundlich aufgenommen, und seine Bitte um Hülfe ihm sogleich gewähret. Da er aber seine Bewunderung darüber

Spectari poterat; cum pleno concita velo
Attica puppis adest, in portusque intrat amicos:
Quae Cephalum, patriaeque simul mandata ferebat.
Aeacidae longo iuvenes post tempore visum
Agnovere tamen Cephalum; dextrasque dedere,
Inque patris duxere domum. Spectabilis heros,
Et veteris retinens etiamnum pignora formae,
Ingreditur; ramumque tenens popularis olivae,
A dextra laevaque duos aetate minores
Maior habet, Clyton et Buten, Pallante creatos.
Postquam congressus primi sua verba tulerunt;
Cecropidum Cephalus peragit mandata, rogatque
Auxilium; foedusque refert, et iura parentum:
Imperiumque peti totius Achaïdos addit.
Sic ubi mandatam iuvit facundia causam;
Aeacus in capulo sceptri nitente sinistra,
Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenae.
Nec dubie vires, quas haec habet insula, vestras

äussert, dass er so viele seiner ehemaligen Bekannten vermisse; so erzählet ihm Aeacus, wie eine schreckliche Pest fast aller seiner Unterthanen ihn beraubt habe, und dass diese zahlreiche junge Mannschaft vom Jupiter aus Ameisen in Menschen verwandelt wäre, um jenen Verlust ihm zu ersetzen.

Digitized by Google

Ducite, et omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt: superat mihi miles, et hosti.
Gratia dîs; felix et inexcusabile tempus.
Immo ita sit, Cephalus, crescat tua civibus opto
Res, ait. Adveniens equidem modo gaudia cepi;
Cum tam pulchra mihi, tam par aetate iuventus
Obvia processit. Multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi vestra prius urbe receptus.
Aeacus ingemuit; tristique ita voce locutus:
Flebile principium melior fortuna sequetur.
Hanc utinam possem vobis memorare! sine ullo
Ordine nunc repetam. Neu longa ambage morer vos;
Ossa cinisque iacent, memori quos mente requiris.
Et quota pars illi rerum periere mearum!
Dira lues ira populis Iunonis iniquae
Incidit, exosae dictas a pellice terras.
Dum visum mortale malum, tantaeque latebat
Causa nocens cladis; pugnatum est arte medendi.
Exitium superabat opem; quae victa iacebat
Principio coelum spissa caligine terras
Pressit; et ignavos inclusit nubibus aestus.
Dumque quater iunctis implevit cornibus orbem
Luna; quater plenum tenuata retexuit orbem,

Letiferis calidi spirarunt flatibus Austri.
Constat et in fontes vitium venisse, lacusque;
Milliaque incultos serpentum multa per agros
Errasse; atque suis fluvios temerasse venenis.
Strage canum prima, voluerumque, oviumque, boumque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros; medioque recumbere sulco.
Lanigeris gregibus, balatus dantibus aegros,
Sponte sua lanaeque cadunt, et corpora tabent.
Acer equus quondam, magnaeque in pulvere famae,
Degenerat palmas; veterumque oblitus honorum,
Ad praesepe gemit, morbo moriturus inerti.
Non aper irasci meminit; non fidere cursu
Cerva; nec armentis incurrere fortibus ursi.
Omnia languor habet. Silvisque, agrisque, viisque
Corpora foeda iacent. Vitiantur odoribus aurae.
Mira loquor. Non illa canes, avidaeque volucres,
Non cani tetigere lupi: dilapsa liquescunt;
Adflatuque nocent; et agunt contagia late.
Pervenit ad miseros damno graviore colonos
Pestis, et in magnae dominatur moenibus urbis.
Viscera torrentur primo: flammaeque latentis
Indicium rubor est, et ductus anhelitus aegre.
Aspera lingua tumet; trepidisque arentia venis

Ora patent: auraeque graves captantur hiatu.
Non stratum, non ulla pati velamina possunt:
Dura sed in terra ponunt praecordia: nec fit
Corpus humo gelidum, sed humus de corpore fervet.
Nec moderator adest: inque ipsos saeva medentes
Erumpit clades; obsuntque auctoribus artes.
Quo propior quisque est, servitque fidelius aegro;
In partem leti citius venit. Utque salutis
Spes abiit, finemque vident in funere morbi;
Indulgent animis: et nulla, quid utile, cura est.
Utile enim nihil est. Passim, positoque pudore,
Fontibus, et fluviis, puteisque capacibus haerent:
Nec prius est exstincta sitis, quam vita, bibendo.
Inde graves multi nequeunt consurgere; et ipsis
Immoriuntur aquis: alius tamen haurit et illas.
Tantaque sunt miseris invisi taedia lecti;
Prosiliunt: aut, si prohibent consistere vires,
Corpora devolvunt in humum, fugiuntque penates
Quisque suos: sua cuique domus funesta videtur.
Et quia causa latet, locus est in crimine. Notis
Semanimes errare viis, dum stare valebant,
Adspiceres; flentes alios, terraeque iacentes;
Lassaque versantes supremo lumina motu.
Membraque pendentis tendunt ad sidera coeli,

Hic, illic ubi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? An, quod debuit esse,
Ut vitam odissem, et cuperem pars esse meorum?
Quo se cunque acies oculorum flexerat; illic
Vulgus erat stratum. Veluti cum putria motis
Poma cadunt ramis, agitataque ilice glandes.
Templa vides contra, gradibus sublimia longis:
Iupiter illa tenet. Quis non altaribus illis
Irrita tura tulit? Quoties pro coniuge coniux,
Pro gnato genitor, dum verba precantia dicit,
Non exoratis animam finivit in aris:
Inque manu turis pars inconsumta reperta est.
Admoti quoties templis, dum vota sacerdos
Concipit, et fundit purum inter cornua vinum,
Haud exspectato ceciderunt vulnere tauri!
Ipse ego sacra Iovi pro me, patriaque, trisbusque
Cum facerem natis, mugitus victima diros
Edidit: et subito collapsa sine ictibus ullis
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.
Fibra quoque aegra notas veri, monitusque deorum
Prodiderat. Tristes penetrant ad viscera morbi.
Ante sacros vidi proiecta cadavera postes:
Ante ipsas, quo mors foret invidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt; mortisque timorem
Morte fugant: ultroque vocant venientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur

Funeribus: neque enim capiebant funera portae.
Aut inhumata premunt terras: aut dantur in altos
Indotata rogos. Et iam reverentia nulla est:
Deque rogis pugnant: alienisque ignibus ardent.
Qui lacriment, desunt: indefletaeque vagantur
Natarum matrumque animae, iuvenumque senumque:
Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
Iupiter o, dixi, si te non falsa loquuntur
Dicta, sub amplexus Aeginae Asopidos isse:
Nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem;
Aut mihi redde meos: aut me quoque conde sepulcro.
Ille notam fulgore dedit, tonitruque secundo.
Accipio, sintque ista precor felicia mentis
Signa tuae, dixi: quod das mihi, pigneror, omen.
Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Iovi quercus de semine Dodonaeo.
Hic nos frugilegas adspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosoque suum servantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem, pater optime, dixi,
Tu mihi da cives: et inania moenia reple.
Intremuit, ramisque sonum sine flamine motis

Alta dedit quercus. Pavido mihi membra timore
Horruerant, stabantque comae. Tamen oscula terrae,
Roboribusque dedi: nec me sperare fatebar;
Sperabam tamen: atque animo mea vota fovebam.
Nox subit: et curis exercita corpora somnus
Occupat. Ante oculos eadem mihi quercus adesse,
Et ramos totidem, totidemque animalia ramis
Ferre suis visa est; parilique tremiscere motu:
Graniferumque agmen subiectis spargere in arvis.
Crescere quod subito, et maius maiusque videri,
Ac se tollere humo: rectoque adsistere trunco;
Et maciem numerumque pedum, nigrumque colorem
Ponere; et humanam membris inducere formam.
Somnus abit. Damno vigilans mea visa; queror que
In superis opis esse nihil. At in aedibus ingens
Murmur erat: vocesque hominum exaudire videbar,
Iam mihi desuetas. Dum suspicor has quoque somni;
Ecce venit Telamon properus: foribusque reclusis,
Speque fideque, pater, dixit, maiora videbis.

Egredere. Egredior: qualesque in imagine somni
Visus eram vidisse viros; ex ordine tales
Adspicio, agnoscoque. Adeunt; regemque salutant.
Vota Iovi solvo, populisque recentibus urbem
Partior, et vacuos priscis cultoribus agros;
Myrmidonasque voco: nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti. Mores, quos ante gerebant,
Nunc quoque habent; parcumque genus, patiensque laborum,
Quaesitique tenax, et qui quaesita reservent.
Hi te ad bella, pares annis animisque, sequentur;
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Austros.

*) Muneris alterius quae sit fortuna requiris?
Accipe. Mirandi novitate movebere facti.

*) Mit diesen und ähnlichen Unterredungen gieng dieser Tag hin. Am folgenden Morgen kömmt Cephalus in den Pallast, ehe noch Aeacus aufgestanden war, aber sein Sohn Phocus empfängt ihn. Da dieser bemerkte, dass der Schaft des Speers, den Cephalus führte, von einem ihm unbekannten Holze sey, so verlangte er darüber Belehrung. Cephalus erzählt also: von der Aurora verleitet bezweifelte ich die Treue meiner Gattin, welche sich dadurch so beleidigt fand, dass sie mich verliess und ganz der Jagd

Digitized by Google

Carmina Laïades non intellecta priorum
Solverat ingeniis; et praecipitata iacebat,
Immemor ambagum, vates obscura, suarum.
Scilicet alma Themis non talia linquit inulta.
Protinus Aoniis immittitur altera Thebis
Pestis; et exitio multi pecorumque suoque
Rurigenae pavere feram. Vicina iuventus
Venimus; et latos indagine cinximus agros.
Illa levi velox superabat retia saltu:
Summaque transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quas illa sequentes
Effugit, et volucri non segnius alite ludit.
Poscor et ipse meum consensu Laelapa magno.
Muneris hoc nomen. Iamdudum vincula pugnat
Exuere ipse sibi, colloque morantia tendit.
Vix bene missus erat; nec iam poteramus, ubi esset,
Scire. Pedum calidus vestigia pulvis habebat;
Ipse oculis ereptus erat. Non ocior illo
Hasta, nec excussae contorto verbere glandes,

sich widmete. Diese Trennung von meiner Procris konnte ich nicht lange ertragen, ich erbat und erhielt Verzeihung, und zum Geschenk diesen Speer und einen Jagdhund, den sie selbst von der Diana erhalten hatte, Der Hund, Laelaps war sein Name, wurde, da er den Fuchs vom Teumesus verfolgte, zugleich mit diesem in Stein verwandelt, (v. 759 - 793.) mit dem Speere erlegte ich meine Gattin, da sie aus Eifersucht mich im Walde belauschte, und ich wähnte, dass ein wildes Thier sich hinter dem Gebüsche rege. v. 794 - 865.

Digitized by Google

Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
Collis apex medii subiectis imminet arvis:
Tollor eo, capioque novi spectacula cursus:
Quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
Vulnere visa fera est. Nec limite callida recto,
In spatiumque fugit; sed decipit ora sequentis:
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequiturque parem; similisque tenenti
Non tenet, et vacuos exercet in aera morsus.
Ad iaculi vertebar opem: quod dextera librat
Dum mea; dum digitos amentis indere tento;
Lumina deflexi; revocataque rursus eodem
Retuleram, medio (mirum!) duo marmora campo
Adspicio; fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet invictos ambo certamine cursus
Esse deus voluit; si quis deus adfuit illis.
Hactenus: et tacuit. Iaculo quod crimen in ipso?
Phocus ait. Iaculi sic crimina reddidit ille.
Gaudia principium nostri sint, Phoce, doloris.
Illa prius referam. Iuvat o meminisse beati
Temporis, Aeacida, quo primos rite per annos
Coniuge eram felix; felix erat illa marito.
Mutua cura duos, et amor socialis habebat.
Nec Iovis illa meo thalamos praeferret amori:
Nec me quae caperet, non si Venus ipsa veniret,

Ulla erat. Aequales urebant pectora flammae.
Sole fere radiis feriente cacumina primis,
Venatum in silvas iuveniliter ire solebam:
Nec mecum famulos, nec equos, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa sinebam.
Tutus eram iaculo. Sed cum satiata ferinae
Dextera caedis erat; repetebam frigus, et umbras,
Et, quae de gelidis halabat vallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in aestu:
Auram exspectabam: requies erat illa labori.
Aura (recordor enim) venias, cantare solebam:
Meque iuves, intresque sinus, gratissima, nostros:
Utque facis, relevare velis, quibus urimur, aestus.
Forsitan addiderim (sic me mea fata trahebant)
Blanditias plures: et, Tu mihi magna voluptas,
Dicere sim solitus: tu me reficisque fovesque:
Tu facis, ut silvas, ut amem loca sola: meoque
Spiritus iste tuus semper captatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam praebuit aurem
Nescio quis: nomenque aurae tam saepe vocatum
Esse putans Nymphae, Nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius auctor
Procrin adit: linguaque refert audita susurra.
Credula res amor est. Subito collapsa dolore,

Digitized by Google

Ut sibi narratur, cecidit: longoque refecta
Tempore, se miseram, se fati dixit iniqui:
Deque fide questa est: et crimine concita vano,
Quod nihil est, metuit; metuit sine corpore nomen;
Et dolet infelix veluti de pellice vera,
Saepe tamen dubitat; speratque miserrima falli:
Indicioque fidem negat; et, nisi viderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Aurorae lumina noctem;
Egredior, silvasque peto: victorque per herbas,
Aura veni, dixi, nostroque medere labori.
Et subito gemitus inter mea verba videbar
Nescio quos audisse. Veni, tamen, optima, dixi.
Fronde levem rursus strepitum faciente caduca,
Sum ratus esse feram: telumque volatile misi.
Procris erat: medioque tenens in pectore vulnus,
Hei mihi! Conclamat. Vox est ubi cognita fidae
Coniugis; ad vocem praeceps amensque cucurri.
Semanimem, et sparsas foedantem sanguine vestes,
Et sua (me miserum!) de vulnere dona trahentem
Invenio: corpusque meo mihi carius ulnis
Sontibus attollo; scissaque a pectore veste

Vulnera saeva ligo: conorque inhibere cruorem:
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
Viribus illa carens, et iam moribunda, coegit
Haec se pauca loqui: Per nostri foedera lecti,
Perque deos supplex oro, superosque, meosque;
Per si quid merui de te bene; perque manentem
Nunc quoque, cum pereo, causam mihi mortis, amorem;
Ne thalamis Auram patiare innubere nostris.
Dixit: et errorem tum denique nominis esse
Et sensi, et docui. Sed quid docuisse iuvabat?
Labitur; et parvae fugiunt cum sanguine vires.
Dumque aliquid spectare potest; me spectat: et in me
Infelicem animam nostroque exhalat in ore.
Sed vultu meliore mori secura videtur.
Flentibus haec lacrimans heros memorabat; et ecce
Aeacus ingreditur duplici cum prole, novoque
Milite; quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

METAMORPHOSEON.

LIBER IIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Daedalus interea Creten, longumque perosus
Exsilium, tractusque soli natalis amore,
Clausus erat pelago. Terras licet, inquit, et undas

*) Minos belagerte, ehe er vor Athen gieng, Megara, dessen König Nisus ein purpurfarbenes Haar hatte, an welches das Schicksal des Reichs geknüpft war. Seine Tochter, Scylla schnitt, besiegt von Minos Reizen, dem Vater dies Haar ab, und überbrachte es selbst dem Fürsten der Creter, der mit edlem Abscheu ihr Geschenk und ihre Liebe verwarf, den Megarensern die billigsten Bedingungen gab, und forteilte. Scylla folgte ihm. Aber ihr Vater, der in einen Meeradler verwandelt war, verfolgte sie, die in dem Augenblicke in den Vogel Ciris verwandelt wurde. v. 1 - 151.

Minos kam nach Creta zurück und schloss den Minotaurus in das vom Daedalus erbauete Labyrinth. Dieses Monstrum wurde im dritten Jahre vom Theseus erlegt, wozu ihm Minos Tochter Ariadne unterstützte. Da er sie mitnahm, aber auf Dia verliess, nahm Bacchus sich ihrer an, und versetzte ihre Krone an den Himmel. v. 152 - 183.

Daedalus, damit beginnt dieser Abschnitt, des Aufenthalts in Creta müde, entfloh, indem er für sich und seinen Sohn Fittiche erfand. Aber nur er gelangte nach Sicilien, sein Sohn ertrank im Aegäischen Meere. v. 182 - 235.

Digitized by Google

Obstruat: at coelum certe patet. Ibimus illac.
Omnia possideat; non possidet aëra Minos.
Dixit: et ignotas animum dimittit in artes:
Naturamque novat. Nam ponit in ordine pennas;
A minima coeptas, longam breviore sequenti:
Ut clivo crevisse putes. Sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit avenis.
Tum lino medias, et ceris adligat imas.
Atque ita compositas parvo curvamine flectit,
Ut veras imitentur aves. Puer Icarus una
Stabat: et, ignarus sua se tractare pericla,
Ore renidenti, modo quas vaga moverat aura,
Captabat plumas: flavam modo pollice ceram
Mollibat; lusuque suo mirabile patris
Impediebat opus. Postquam manus ultima coeptis
Imposita est; geminas opifex libravit in alas
Ipse suum corpus: motaque pependit in aura.
Instruit et natum: Medioque ut limite curras,
Icare, ait, moneo: ne, si demissior ibis,
Unda gravet pennas; si celsior, ignis adurat.
Inter utrumque vola. Nec te spectare Booten,
Aut Helicen iubeo, strictumque Orionis ensem.
Me duce carpe viam. Pariter praecepta volandi
Tradit; et ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus monitusque genae maduere seniles:
Et patriae tremuere manus. Dedit oscula nato

Non iterum repetenda suo: pennisque levatus
Ante volat; comitique timet. Velut ales, ab alto
Quae teneram prolem producit in aera nido.
Hortaturque sequi; damnosasque erudit artes:
Et movet ipse suas, et nati respicit alas.
Hos aliquis, tremula dum captat arundine pisces,
Aut pastor baculo, stivave innixus arator,
Vidit, et obstupuit: quique aethera carpere possent,
Credidit esse deos. Et iam Iunonia laeva
Parte Samos fuerant, Delosque, Parosque relictae:
Dextra Lebynthos erant, foecundaque melle Calymne.
Cum puer audaci coepit gaudere volatu;
Deseruitque ducem: coelique cupidine tractus
Altius egit iter. Rapidi vicinia Solis
Mollit odoratas, pennarum vincula, ceras.
Tabuerant cerae: nudos quatit ille lacertos:
Remigioque carens non ullas percipit auras.
Oraque caerulea, patrium clamantia nomen,
Excipiuntur aqua: quae nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec iam pater, Icare, dixit,
Icare, dixit, ubi es? Qua te regione requiram?
Icare, dicebat: pennas adspexit in undis,
Devovitque suas artes; corpusque sepulcro
Condidit; et tellus a nomine dicta sepulti.

(*) Iamque fatigatum tellus Aetnaea tenebat
Daedalon: et sumtis pro supplice Cocalus armis
Mitis habebatur. Iam lamentabile Athenae
Pendere desierant Thesea laude tributum.
Templa coronantur: bellatricemque Minervam
Cum Iove disque vocant aliis: quos sanguine voto,
Muneribusque datis, et acerris turis adorant.
Sparserat Argolicas nomen vaga Fama per urbes
Theseos: et populi, quos dives Achaïa cepit,
Huius opem magnis imploravere periclis:
Huius opem Calydon, quamvis Meleagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece. Causa petendi
Sus erat, infestae famulus vindexque Dianae.

*) Mit boshafter Schadenfreude sahe die Perdix des Daedalus Unglück. Dieser Vogel war vorhin der Schwestersohn des Daedalus, mit Namen Attalus gewesen, der Erfinder der Säge und des Zirkels, aber von diesem aus Neid von einem Felsen herabgestürzt worden. v. 236-259.

Die Erlegung des Minotaurus hatte Theseus Ruf durch ganz Griechenland verbreitet und Nothleidende suchten seine Hülfe, so auch die Calydonier, da ein von der Diana ihnen zugeschickter Eber das Land verheerte. Meleager erlegte ihn und schenkte die Haut der Atalanta. Als die Söhne des Thestius ihr diese raubten, erschlug Meleager diese Brüder seiner Mutter. v. 260-444.

Digitized by Google

Oenea namque ferunt, pleni successibus anni,
Primitias, frugem Cereri, sua vina Lyaeo,
Palladios flavae latices libasse Minervae.
Coeptus ab agricolis superos provenit ad omnes
Invidiosus honos: solas sine ture relictas
Praeteritae cessasse ferunt Letoïdos aras.
Tangit et ira deos. At non impune feremus;
Quaeque inhonoratae, non et dicemur inultae,
Inquit: et Oeneos ultorem spreta per agros
Misit aprum: quanto maiores herbida tauros
Non habet Epiros: sed habent Sicula arva minores.
Sanguine et igne micant oculi, riget ardua cervix;
Et setae densis similes hastilibus horrent:
Stantque velut vallum, velut alta hastilia setae.
Fervida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit: dentes aequantur dentibus Indis.
Fulmen ab ore venit: frondes adflatibus ardent.
Is modo crescenti segetes proculcat in herba:
Nec matura metit fleturi vota coloni:
Et Cererem in spicis intercipit. Area frustra,
Et frustra exspectant promissas horrea messes.
Sternuntur gravidi longo cum palmite foetus,
Baccaque cum ramis semper frondentis olivae.
Saevit et in pecudes. Non has pastorve canesve,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi: nec se, nisi moenibus urbis,

Esse putant tutos: donec Meleagros, et una
Lecta manus iuvenum coiere cupidine laudis.
Tyndaridae gemini, spectatus caestibus alter,
Alter equo; primaeque ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo felix concordia Theseus,
Et duo Thestiadae, prolesque Aphareïa Lynceus,
Et velox Idas; et iam non femina Caeneus,
Leucippusque ferox, iaculoque insignis Acastus,
Hippothoosque, Dryasque, et cretus Amyntore Phoenix,
Actoridaeque pares, et missus ab Elide Phyleus,
Nec Telamon aberat, magnique creator Achillis:
Cumque Pheretiade et Hyanteo Iolao
Impiger Eurytion, et cursu invictus Echion,
Naryciusque Lelex, Panopeusque, Hyleusque, feroxque
Hippasus, et primis etiamnum Nestor in armis.
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis;
Penelopesque socer, cum Parrhasio Ancaeo,
Ampycidesque sagax, et adhuc a coniuge tutus
Oeclides, nemorisque decus Tegeaea Lycaei.
Rasilis huic summam mordebat fibula vestem;
Crinis erat simplex, nodum collectus in unum:
Ex humero pendens resonabat eburnea laevo
Telorum custos: arcum quoque laeva tenebat.
Talis erat cultus: facies, quam dicere vere

Virgineam in puero, puerilem in virgine possis.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
Optavit, renuente deo; flammasque latentes
Hausit, et, O felix, si quem dignabitur, inquit,
Ista virum! Nec plura sinunt tempusque pudorque
Dicere: maius opus magni certaminis urget.
Silva frequens trabibus, quam nulla ceciderat aetas,
Incipit a plano, devexaque prospicit arva.
Quo postquam venere viri; pars retia tendunt;
Vincula pars adimunt canibus: pars pressa sequuntur
Signa pedum: cupiuntque suum reperire periclum.
Concava vallis erat: qua se demittere rivi
Adsuerant pluvialis aquae. Tenet ima lacunae
Lenta salix, ulvaeque leves, iuncique palustres,
Viminaque, et longa parvae sub arundine cannae.
Hinc aper excitus medios violentus in hostes
Fertur, ut excussis elisi nubibus ignes.
Sternitur incursu nemus: et propulsa fragorem
Silva dat. Exclamant iuvenes: praetentaque forti
Tela tenent dextra, lato vibrantia ferro.
Ille ruit; spargitque canes, ut quisque ruenti
Obstat; et obliquo latrantes dissipat ictu.

Cuspis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit: truncoque dedit leve vulnus acerno.
Proxima, si nimiis mittentis viribus usa
Non foret, in tergo visa est haesura petito:
Longius it: auctor teli Pagasaeus Iason.
Phoebe, ait Ampycides, si te coluique, coloque;
Da mihi, quod petitur, certo contingere telo.
Qua potuit, precibus deus adnuit. Ictus ab illo,
Sed sine vulnere, aper: ferrum Diana volanti
Abstulerat iaculo: lignum sine acumine venit.
Ira feri mota est: nec fulmine lenius arsit:
Lux micat ex oculis, spiratque e pectore flamma.
Utque volat moles, adducto concita nervo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres;
In iuvenes vasto sic impete vulnificus sus
Fertur: et Eupalamon Pelagonaque, dextra tuentes
Cornua, prosternit. Socii rapuere iacentes.
At non letiferos effugit Enaesimus ictus
Hippocoonte satus. Trepidantem, et terga parantem
Vertere, succiso liquerunt poplite nervi.
Forsitan et Pylius citra Trojana perisset
Tempora: sed sumto posita conamine ab hasta,
Arboris insiluit, quae stabat proxima, ramis:
Despexitque, loco tutus, quem fugerat, hostem.

Digitized by Google

Dentibus ille ferox in querno stipite tritis,
Imminet exitio, fidensque recentibus armis
Othriadae magni rostro femur hausit adunco.
At gemini, nondum coelestia sidera, fratres,
Ambo conspicui, nive candidioribus ambo
Vectabantur equis: ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent; nisi setiger inter opacas
Nec iaculis, isset, nec equo loca pervia, silvas,
Persequitur Telamon: studioque incautus eundi,
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum levat hunc Peleus; celerem Tegeaea sagittam
Imposuit nervo, sinuatoque expulit arcu.
Fixa sub aure feri summum destringit arundo
Corpus: et exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu laetior ictus,
Quam Meleagros erat. Primus vidisse putatur;
Et primus sociis visum ostendisse cruorem;
Et, Meritum, dixisse, feres virtutis honorem.
Erubuere viri: seque exhortantur; et addunt
Cum clamore animos: iaciuntque sine ordine tela.
Turba nocet iactis: et, quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas,
Discite femineis quid tela virilia praestent,
O iuvenes, operique meo concedite, dixit.
Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis;
Hunc tamen invita perimet mea dextra Diana.

Talia magniloquo tumidus memoraverat ore:
Ancipitemque manu tollens utraque securim,
Institerat digitis, primos suspensus in artus.
Occupat audacem: quaque est via proxima leto,
Summa ferus geminos direxit in inguina dentes.
Concidit Ancaeus: glomerataque sanguine multo
Viscera, lapsa fluunt: madefactaque terra cruore est.
Ibat in adversum, proles Ixionis, hostem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui, Procul Aegides, o me mihi carior, inquit,
Pars animae consiste meae: licet eminus esse
Fortibus: Ancaeo nocuit temeraria virtus.
Dixit: et aerata torsit grave cuspide cornum:
Quo bene librato, votique potente futuro,
Obstitit esculea frondosus ab arbore ramus.
Misit et Aesonides iaculum: quod casus ab illo
Vertit in immeriti fatum latrantis; et, inter
Ilia coniectum, tellure per ilia fixum est.
At manus Oenidae variat: missisque duabus,
Hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
Nec mora: dum saevit, dum corpora versat in orbem,
Stridentemque novo spumam cum sanguine fundit;
Vulneris auctor adest: hostemque irritat ad iram:

Digitized by Google

Splendidaque adversos venabula condit in armos.
Gaudia testantur socii clamore secundo;
Victricemque petunt dextrae coniungere dextram:
Immanemque ferum, multa tellure iacentem,
Mirantes spectant: neque adhuc contingere tutum
Esse putant: sed tela tamen sua quisque cruentant.
Ipse pede imposito caput exitiabile pressit:
Atque ita, Sume mei spolium, Nonacria, iuris,
Dixit: et in partem veniat mihi gloria tecum.
Protinus exuvias, rigidis horrentia setis
Terga, dat, et magnis insignia dentibus ora.
Illi laetitiae est cum munere muneris auctor.
Invidere alii; totoque erat agmine murmur.
E quibus ingenti tendentes brachia voce,
Pone age, nec titulos intercipe femina nostros,
Thestiadae clamant: neu te fiducia formae
Decipiat; longeque tuo sit captus amore
Auctor. Et huic adimunt munus, ius muneris illi.
Non tulit; et tumida frendens Mavortius ira,
Discite raptores alieni, dixit, honoris,
Facta minis quantum distent. Hausitque nefando
Pectora Plexippi, nil tale timentia, ferro.
Toxea, quid faciat, dubium, pariterque volentem
Ulcisci fratrem, fraternaque fata timentem,

Haud patitur dubitare diu: calidumque priori
Caede recalfecit consorti sanguine telum.

*) Dona deûm templis, nato victore, ferebat,
Cum videt exstinctos fratres; Althaea, referri.
Quae; plangore dato, moestis ululatibus urbem
Implet: et auratas mutavit vestibus atris.
At simul est auctor neeis editus; excidit omnis
Luctus: et a lacrimis in poenae versus amorem est.
Stipes erat: quem, cum partus enixa iaceret
Thestias, in flammam triplices posuere sorores:
Staminaque impresso fatalia pollice nentes;
Tempora, dixerunt, eadem lignoque tibique,
O modo nate, damus. Quo postquam carmine dicto
Excessere deae; flagrantem mater ab igne

*) Althaea. Meleagers Mutter wollte eben den Göttern opfern, als sie ihrer Brüder Leichname sieht. Ihr wilder Schmerz geht, so bald sie den Thäter erfährt, in Rache über. Durch einen Zauberbrand, an welchem ihres Sohnes Leben hieng, verkürzt sie seine Tage, nachdem die Rache die Mutterliebe besiegt hatte. Ganz Calydon betrauert den Helden, und vor allen seine Schwestern, bis Diana sie verwandelt. v. 445-545.

Eripuit torrem: sparsitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis:
Servatusque tuos, invenis, servaverat annos.
Protulit hunc genitrix, taedasque in fragmina poni
Imperat: et positis inimicos admovet ignes. 255
Tum conata quater flammis imponere ramum,
Coepta quater tenuit. Pugnant materque sororque,
In diversa trahunt unum duo nomina pectus.
Saepe metu sceleris pallebant ora futuri:
Saepe suum fervens oculis dabat ira ruborem. 260
Et modo nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat; modo quem misereri credere posses.
Cumque ferus lacrimas animi siccaverat ardor;
Inveniebantur lacrimae tamen. Utque carina,
Quam ventus, ventoque rapit contrarius aestus, 265
Vim geminam sentit, paretque incerta duobus:
Thestias haud aliter dubiis affectibus errat,
Inque vicem ponit, positamque resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente:
Et, consanguineas ut sanguine leniat umbras, 270
Impietate pia est. Nam postquam pestifer ignis
Convaluit; Rogus iste cremet mea viscera, dixit.
Utque manu dira lignum fatale tenebat;
Ante sepulcrales infelix adstitit aras:

Poenarumque deae triplices, furialibus, inquit,
Eumenides, sacris vultus advertite vestros.
Ulciscor, facioque nefas. Mors morte pianda est:
In scelus addendum scelus est, in funera funus.
Per coacervatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato victore fruetur,
Thestius orbus erit? Melius lugebitis ambo.
Vos modo fraterni manes, animaeque recentes,
Officium sentite meum: magnoque paratas
Accipite inferias, uteri mala pignora nostri.
Hei mihi! Quo rapior? fratres ignoscite matri
Deficiunt ad coepta manus. Meruisse fatemur
Illum, cur pereat: mortis mihi displicet auctor.
Ergo impune feret; vivusque, et victor, et ipso
Successu tumidus regnum Calydonis habebit?
Vos, cinis exiguus, gelidaeque iacebitis umbrae?
Haud equidem patiar. Pereat sceleratus: et ille
Spemque patris, regnique trahat, patriaeque ruinam.
Mens ubi materna est? Ubi nunc pia vota parentum?
Utinam primis arsisses ignibus infans:
Idque ego passa forem! Vixisti munere nostro
Nunc merito moriere tuo. Cape praemia facti:

Bisque datam, primum partu, mox stipite rapto,
Redde animam: vel me fraternis adde sepulcris.
Et cupio, et nequeo. Quid agam? Modo vulnera fratrum
Ante oculos mihi sunt, et tantae cladis imago:
Nunc animum pietas, maternaque nomina frangunt.
Me miseram! Male vincetis: sed vincite, fratres:
Dummodo, quae dedero vobis solatia, vosque
Ipsa sequar. Dixit: dextraque aversa trementi
Funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit, aut visus gemitus est ille dedisse
Stipes: et invitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius atque absens flamma Meleagros in illa
Uritur: et caecis torreri viscera sentit
Ignibus: at magnos superat virtute dolores.
Quod tamen ignavo cadat, et sine sanguine leto,
Moeret: et Ancaei felicia vulnera dicit.
Grandaevumque patrem, fratremque, piasque sorores
Cum gemitu, sociamque tori vocat ore supremo;
Forsitan et matrem. Crescunt ignisque dolorque;
Languescuntque iterum. Simul est exstinctus uterque,
Inque leves abiit paulatim spiritus auras:
Alta iacet Calydon. Lugent iuvenesque senesque:

Vulgusque, proceresque gemunt: scissaeque capillos
Planguntur matres Calydonides Eveninae.
Pulvere canitiem genitor vultusque seniles
Foedat humi fusus: spatiosumque increpat aevum.
Nam de matre manus, diri sibi conscia facti,
Exegit poenas, acto per viscera ferro.
Non mihi si centum deus ora sonantia, linguae
Ingeniumque capax, totumque Helicona dedisset;
Tristia persequerer miserarum dicta sororum.
Immemores decoris liventia pectora tundunt:
Dumque manet corpus, corpus refoventque foventque:
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Post cinerem, cineres haustos ad pectora pressant;
Adfusaeque iacent tumulo: signataque saxa
Nomine complexae, lacrimas in nomine fundunt.
Quas, Parthaoniae tandem Letoïa clade
Exsatiata domus, praeter Gorgenque nurumque
Nobilis Alcmenae, natis in corpore pennis
Adlevat; et longas per brachia porrigit alas;
Corneaque ora facit; versasque per aera mittit.

*) Amnis ab his tacuit. Factum mirabile cunctos
Moverat. Irridet credentes: utque deorum
Spretor erat, mentisque ferox Ixione natus;
Ficta refers, nimiumque putas, Acheloe, potentes
Esse deos, dixit; si dant adimuntque figuras.
Obstupuere omnes: nec talia dicta probarunt:
Ante omnesque Lelex, animo maturus et aevo,
Sic ait: Immensa est, finemque potentia coeli
Non habet: et quidquid superi voluere, peractum est.
Quoque minus dubites; tiliae contermina quercus
Collibus est Phrygiis, modico circumdata muro.
Ipse locum vidi: nam me Pelopeïa Pittheus
Misit in arva, suo quondam regnata parenti.

*) Auf der Rückreise von jenem Jagdzuge kam Theseus an den Achelous, als dieser Strom eben sehr angeschwollen war. Er folgte also der Einladung des Flussgottes, in seiner Grotte den Fall des Wassers abzuwarten. Bei Tische bemerkt er am Ausfluss des Stroms einige Inseln. Der Gott erzählt, dass er einst so viel Najaden in diese Inseln verwandelt habe, weil sie ihn bei ihrem Opfer vergessen hatten. v. 546 - 611.

Da Pirithous, Theseus Begleiter, an diesem Grade der Macht der Götter zweifelt, erzählt ein andrer Tischgesellschafter, Lelex, die Verwandlung des Philemon und der Baucis in Bäume. v. 611 - 724.

Digitized by Google

Haud procul hinc stagnum: tellus habitabilis olim;
Nunc celebres mergis, fulicisque palustribus undae.
Iupiter huc, specie mortali, cumque parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos adiere, locum requiemque petentes:
Mille domos clausere serae. Tamen una recepit,
Parva quidem, stipulis et canna tecta palustri:
Sed pia Baucis anus, parilique aetate Philemon
Illa sunt annis iuncti iuvenilibus; illa
Consenuere casa: paupertatemque fatendo
Effecere levem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert, dominos illic, famulosne requiras;
Tota domus, duo sunt: idem parentque iubentque.
Ergo ubi Coelicolae parvos tetigere penates;
Submissoque humiles intrarunt vertice postes;
Membra senex posito iussit relevare sedili;
Quo superiniecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit: et ignes
Suscitat hesternos: foliisque et cortice sicco
Nutrit; et ad flammas anima producit anili:
Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit, et minuit, parvoque admovit aeno.
Quodque suus coniux riguo collegerat horto,
Truncat olus foliis. Furca levat ille bicorni
Sordida terga suis, nigro pendentia tigno:

Servatoque diu resecat de tergore partem
Exiguam; sectamque domat ferventibus undis,
Interea medias fallunt sermonibus horas:
Sentirique moram prohibent. Erat alveus illic
Fagineus, curva clavo suspensus ab ansa:
Is tepidis impletur aquis; artusque fovendos
Accipit. In medio torus est de mollibus ulvis
Impositus lecto, sponda pedibusque salignis.
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant: sed et haec vilisque vetusque
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere dei. Mensam succincta tremensque
Ponit anus. Mensae sed erat pes tertius impar:
Testa parem fecit. Quae postquam subdita clivum
Sustulit; aequatam mentae tersere virentes.
Ponitur hic bicolor sincerae bacca Minervae,
Conditaque in liquida corna autumnalia faece,
Intubaque, et radix, et lactis massa coacti;
Ovaque, non acri leviter versata favilla;
Omnia fictilibus. Post haec caelatus eadem
Sistitur argilla crater; fabricataque fago
Pocula, qua cava sunt, flaventibus illita ceris.
Parva mora est; epulasque foci misere calentes:
Nec longae rursus referuntur vina senectae;
Dantque locum mensis paulum seducta secundis.
Hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis,
Prunaque, et in patulis redolentia mala canistris,

Et de purpureis collectae vitibus uvae.
Candidus in medio favus est. Super omnia vultus
Accessere boni: nec iners pauperque voluntas.
Interea, quoties haustum cratera repleri
Sponte sua, per seque vident succrescere vina,
Attoniti novitate pavent, manibusque supinis
Concipiunt Baucisque preces, timidusque Philemon:
Et veniam dapibus, nullisque paratibus orant.
Unicus anser erat, minimae custodia villae:
Quem dis hospitibus domini mactare parabant:
Ille celer penna tardos aetate fatigat;
Eluditque diu: tandemque est visus ad ipsos
Confugisse deos. Superi vetuere necari;
Dique sumus; meritasque luet vicinia poenas
Impia, dixerunt. Vobis immunibus huius
Esse mali dabitur: modo vestra relinquite tecta;
Ac nostros comitate gradus; et in ardua montis
Ite simul. Parent ambo, baculisque levati
Nituntur longo vestigia ponere clivo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
Missa potest: flexere oculos, et mersa palude
Cetera prospiciunt: tantum sua tecta manere.
Dumque ea mirantur; dum deflent fata suorum:
Illa vetus dominis etiam casa parva duobus,
Vertitur in templum: furcas subiere columnae:

Digitized by Google

Stramina flavescunt; adopertaque marmore tellus,
Caelataeque fores, aurataque tecta videntur.
Talia cum placido Saturnius edidit ore:
Dicite, iuste senex, et femina coniuge iusto
Digna, quid optetis. Cum Baucide pauca locutus,
Consilium superis aperit commune Philemon:
Esse sacerdotes delubraque vestra tueri
Poscimus: et quoniam concordes egimus annos;
Auferat hora duos eadem: nec coniugis unquam
Busta meae videam; neu sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur. Templi tutela fuere,
Donec vita data est. Annis aevoque soluti
Ante gradus sacros cum starent forte, locique
Inciperent casus; frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamque super gelidos crescente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta; Valeque,
O coniux, dixere simul: simul abdita texit
Ora frutex. Ostendit adhuc Tyaneïus illic
Incola de gemina vicinos arbore truncos.
Haec mihi non vani (neque erat cur fallere vellent)
Narravere senes. Equidem pendentia vidi
Serta super ramos: ponensque recentia, dixi,
Cura pii dîs sunt, et, qui coluere, coluntur.

*) Desierat: cunctosque et res et moverat auctor;
Thesea praecipue: quem facta audire volentem
Mira deûm, nixus cubito Calydonius amnis
Talibus adloquitur: Sunt, o fortissime, quorum
Forma semel mota est, et in hoc renovamine mansit.
Sunt, quibus in plures ius est transire figuras:
Ut tibi, complexi terram maris incola, Proteu.
Nam modo te iuvenem, modo te videre leonem;
Nunc violentus aper, nunc, quam tetigisse timerent,
Anguis eras; modo te faciebant cornua taurum.
Saepe lapis poteras, arbor quoque saepe videri.
Interdum, faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras: interdum undis contrarius ignis.
Nec minus Autolyci coniux, Erisichthone nata,
Iuris habet. Pater huius erat, qui numina divûm

*) Da diese Geschichte auf den Theseus besonders einen tiefen Eindruck gemacht hatte, so erzählet ihm Achelous, dass Manche gar in mehrere Körper sich verwandeln könnten; wie Proteus und die Tochter des Erisichthon. Die letztere erhielt dies Vermögen vom Neptun, als ihr Vater, den Ceres für die Entweihung ihres Hains mit einem unersättlichen Hunger bestraft hatte, sie, um sich zu ernähren, zur Sklavin verkaufte. Ich selbst, setzt der Gott hinzu, kann mich in mehrere beliebige Gestalten verwandeln, v. 725 - 884.

Digitized by Google

Sperneret; et nullos aris adoleret honores.
Ille etiam Cereale nemus violasse securi
Dicitur; et lucos ferro temerasse vetustos.
Stabat in his ingens annoso robore quercus;
Una nemus: vittae mediam, memoresque tabellae,
Sertaque cingebant, voti argumenta potentis.
Saepe sub hac Dryades festas duxere choreas:
Saepe etiam, manibus nexis ex ordine, trunci
Circuiere modum: mensuraque roboris ulnas
Quinque ter implebat. Nec non et cetera tanto
Silva sub hac, silva quanto iacet herba sub omni.
Non tamen idcirco ferrum Triopeïus illa
Abstinuit; famulosque iubet succidere sacrum
Robur: et ut iussos cunctari vidit, ab uno
Edidit haec rapta sceleratus verba securi:
Non dilecta deae solum, sed et ipsa licebit
Sit dea, iam tanget frondente cacumine terram.
Dixit; et, obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit, gemitumque dedit Deoïa quercus:
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Coepere; ac longi pallorem ducere rami.
Cuius ut in trunco fecit manus impia vulnus:
Haud aliter fluxit, discussa cortice, sanguis;
Quam solet, ante aras ingens ubi victima taurus
Concidit, abrupta cruor e cervice profusus.
Obstupuere omnes: aliquisque ex omnibus audet
Deterrere nefas, saevamque inhibere bipennim.

Adspicit hunc, Mentisque piae cape praemia, dixit
Thessalus: inque virum convertit ab arbore ferrum:
Detruncatque caput; repetitaque robora caedit.
Editus e medio sonus est cum robore talis:
Nympha sub hoc ego sum, Cereri gratissima, lignó:
Quae tibi factorum poenas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia leti.
Persequitur scelus ille suum: labefactaque tandem
Ictibus innumeris, adductaque funibus arbor
Corruit, et multam prostravit pondere silvam.
Attonitae Dryades damno nemorisque suoque,
Omnes germanae, Cererem cum vestibus atris
Maerentes adeunt; poenamque Erisichthonis orant.
Adnuit his; capitisque sui pulcherrima motu
Concussit gravidis oneratos messibus agros:
Moliturque genus poenae miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare Fame. Quae quatenus ipsi
Non adeunda deae, (neque enim Cereremque Famemque
Fata coire sinunt) montani numinis unam
Talibus agrestem compellat, Oreada, dictis:
Est locus extremis Scythiae glacialis in oris,
Triste solum, sterilis, sine frúge, sine arbore, tellus;
Frigus iners illic habitant, Pallorque, Tremorque,

Et ieiuna Fames: ea se in praecordia condat
Sacrilegi scelerata, iube. Nec copia rerum
Vincat eam; superetque meas certamine vires.
Neve viae spatium te terreat; accipe currus:
Accipe, quos frenis alte moderere, dracones.
Et dedit. Illa dato subvecta per aëra curru
Devenit in Scythiam: rigidique cacumine montis
(Caucason appellant) serpentum colla levavit:
Quaesitamque Famem lapidoso vidit in agro,
Unguibus, et raris vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis; cava lumina: pallor in ore:
Labra incana situ: scabrae rubigine fauces:
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
Ossa sub incurvis exstabant arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus. Pendere putares
Pectus, et a spinae tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque rigebat
Orbis, et immodico prodibant tubere tali.
Hanc procul ut vidit (neque enim est accedere iuxta
Ausa) refert mandata deae; paulumque morata,
Quanquam aberat longe, quanquam modo venerat illuc,
Visa tamen sensisse Famem; retroque dracones
Egit in Haemoniam, versis sublimis habenis.

Dicta Fames Cereris (quamvis contraria semper
Illius est operi) peragit; perque aëra vento
Ad iussam delata domum est: et protinus intrat
Sacrilegi thalamos: altoque sopore solutum
(Noctis erat tempus) geminis amplectitur alis:
Seque viro inspirat, faucesque, et pectus, et ora
Adflat; et in vacuis spargit ieiunia venis.
Functaque mandato fecundum deserit orbem;
Inque domos inopes adsueta revertitur arva.
Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
Mulcebat. Petit ille dapes sub imagine somni:
Oraque vana movet, dentemque in dente fatigat;
Exercetque cibo delusum guttur inani:
Proque epulis tenues nequidquam devorat auras.
Ut vero est expulsa quies; furit ardor edendi:
Perque avidas fauces, immensaque viscera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod educat aër,
Poscit; et adpositis queritur ieiunia mensis:
Inque epulis epulas quaerit. Quodque urbibus esse,
Quodque satis populo poterat, non sufficit uni.
Plusque cupit, quo plura suam demittit in alvum.
Utque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes;

Digitized by Google

Utque rapax ignis non unquam alimenta recusat;
Innumerasque trabes cremat; et, quo copia maior
Est data, plura petit; turbaque voracior ipsa est;
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt, poscuntque simul. Cibus omnis in illo
Causa cibi est: semperque locus fit inanis edendo.
Iamque fame patrias altique voragine ventris
Attenuarat opes. Sed inattenuata manebas
Tum quoque, dira fames; implacataeque vigebat
Flamma gulae. Tandem, demisso in viscera censu,
Filia restabat, non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops. Dominum generosa recusat:
Et vicina suas tendens super aequora palmas,
Eripe me domino, [*Neptunus, rector aquarum.*]
Qui prece non spreta, quamvis modo visa sequenti
Esset hero, formamque novat, vultumque virilem
Induit, et cultus piscem capientibus aptos.
Hanc dominus spectans, O qui pendentia parvo
Aera cibo celas, moderator arundinis, inquit,
Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus, et nullos, nisi fixus, sentiat hamos:
Quae modo cum vili turbatis veste capillis
Litore in hoc steterat, (nam stantem in litore vidi)

Dic ubi sit: neque enim vestigia longius exstant.
Illa dei munus bene cedere sentit: et a se
Se quaeri gaudens, his est resecuta rogantem:
Quisquis es, ignoscas; in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi; studioque operatus inhaesi.
Quoque minus dubites, sic has deus aequoris artes
Adiuvet, ut nemo iamdudum litore in isto,
(Me tamen excepto) nec femina constitit ulla.
Credidit; et verso dominus pede pressit arenam;
Elususque abiit. Illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sentit,
Saepe pater dominis Triopeïda vendit. At illa
Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus abibat:
Praebebatque avido non iusta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam consumserat omnem
Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo;
Ipse suos artus lacero divellere morsu
Coepit: et infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? Etiam mihi saepenovandi
Corporis, o iuvenes, numero finita potestas.
Nam modo, quod nunc sum, videor: modo flector in anguem:
Armenti modo dux vires in cornua sumo:
Cornua, dum potui. Nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipse vides. Gemitus sua verba secuti.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER IX.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Quae gemitus, truncaeque deo Neptunius heros
Causa rogat frontis: cum sic Calydonius amnis
Coepit, inornatos redimitus arundine crines:
Triste petis munus. Quis enim sua proelia victus
Commemorare velit? referam tamen ordine. Nec tam
Turpe fuit vinci, quam contendisse decorum est:
Magnaque dat nobis tantus solatia victor.
Nomine si qua suo tandem pervenit ad aures
Deïanira tuas; quondam pulcherrima virgo,
Multorumque fuit spes invidiosa procorum.

*) Zuweilen, schloss der Flussgott seine Erzählung, verwandlete ich mich in einen Stier, und kämpfte mit Hörnern, so lange ich noch *zwei* Hörner hatte, — und seufzt. Da man die Ursache dieses Seufzers wissen will, erzählt er: dass er um die Tochter des Oeneus, die Deïanira, mit dem Hercules gekämpft, und während des Kampfs zuletzt in einen Stier sich verwandelt habe. Doch sey Hercules sein Sieger geworden und habe ihm das eine Horn abgebrochen, das nun ein Horn des Ueberflusses sey. Da während dieser Erzählung der Morgen nahe gekommen war, geht die Gesellschaft auseinander. v. 1 - 100.

Digitized by Google

Cum quibus ut soceri domus est intrata petiti;
Accipe me generum, dixi, Parthaone nate.
Dixit et Alcides. Alii cessere duobus.
Ille Iovem socerum dare se, famamque laborum,
Et superata suae referebat iussa novercae.
Contra ego: (turpe deum mortali cedere duxi:
Nondum erat ille deus) Regem me cernis aquarum,
Cursibus obliquis intra tua regna fluentum:
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
Sed popularis ero, et rerum pars una tuarum.
Tantum ne noceat, quod me nec regia Iuno
Odit, et omnis abest iussorum poena laborum.
Talia dicentem iamdudum lumine torvo
Spectat; et accensae non fortiter imperat irae,
Verbaque tot reddit: Melior mihi dextera lingua.
Dummodo pugnando superem; tu vince loquendo.
Congrediturque ferox. Puduit modo magna locutum
Cedere. Reieci viridem de corpore vestem;
Brachiaque opposui: tenuique a pectore varas
In statione manus: et pugnae membra paravi.
Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis,
Inque vicem fulvae iactu flavescit arenae.
Et modo cervicem, modo crura micantia captat;
Aut captare putes: omnique a parte lacessit.
Me mea defendit gravitas; frustraque petebar.

Digitized by Google

Haud secus ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppugnant: manet illa; suoque est pondere tuta.
Digredimur paulum: rursumque ad bella coimus;
Inque gradu stetimus, certi non cedere; eratque
Cum pede pes iunctus: totoque ego pectore pronus.
Et digitos digitis, et frontem fronte premebam.
Non aliter fortes vidi concurrere tauros,
Cum pretium pugnae, toto nitidissima saltu,
Expetitur coniux. Spectant armenta, paventque
Nescia quem maneat tanti victoria regni.
Ter sine profectu voluit nitentia contra
Reiicere Alcides a se mea pectora: quarto
Exuit amplexus, adductaque brachia solvit:
Impulsumque manu (certum mihi vera fateri)
Protinus avertit: tergoque onerosus inhaesit.
Si qua fides, (neque enim ficta mihi gloria voce
Quaeritur) imposito pressus mihi monte videbar.
Vix tamen exserui sudore fluentia multo
Brachia: vix solvi duros a corpore nexus.
Instat anhelanti; prohibetque resumere vires:
Et cervice mea potitur. Tum denique tellus
Pressa genu nostro est; et arenas ore momordi.
Inferior virtute meas devertor ad artes;
Elaborque viro, longum formatus in anguem.
Qui postquam flexos sinuavi corpus in orbes;
Cumque fero movi linguam stridore bisulcam;
Risit, et illudens nostras Tirynthius artes;

Cunarum labor est angues superare mearum.
Dixit: et, ut vincas alios, Acheloë, dracones,
Pars quota Lernaeae serpens eris unus Echidnae?
Vulneribus fecunda suis erat illa: nec ullum
De centum numero caput est impune recisum;
Quin gemino cervix herede valentior esset.
Hanc ego ramosam natis e caede colubris,
Crescentemque malo, domui; domitamque peremi.
Quid fore te credas, solum qui versus in anguem
Arma aliena moves? quem forma precaria celat?
Dixerat: et summo digitorum vincula collo
Iniicit. Angebar, ceu guttura forcipe pressus:
Pollicibusque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto restabat tertia tauri
Forma trucis: tauro mutatus membra rebello.
Induit ille toris a laeva parte lacertos;
Admissumque trahens sequitur: deprensaque dura
Cornua figit humo; meque alta sternit arena.
Nec satis id fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit; truncaque a fronte revellit.
Naïdes hoc, pomis et odoro flore repletum,
Sacrarunt; divesque meo bona Copia cornu est.
Dixerat: at Nymphe, ritu succincta Dianae,
Una ministrarum, fusis utrinque capillis,
Incessit, totumque tulit praedivite cornu
Autumnum, et mensas, felicia poma, secundas.
Lux subit: et, primo feriente cacumina Sole

Discedunt iuvenes. Neque enim dum flumina pacem,
Et placidos habeant lapsus, motaeque residant,
Opperiuntur, aquae. Vultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit iactura decoris;
Cetera sospes erat. Capitis quoque, fronde saligna,
Aut super imposita celatur arundine damnum.

*) At te, Nesse ferox, eiusdem virginis ardor
Perdiderat, volucri traiectum terga sagitta.
Namque, nova repetens patrios cum coniuge muros,
Venerat Eveni rapidas Iove natus ad undas.
Uberius solito nimbis hiemalibus auctus,
Vorticibusque frequens erat, atque impervius amnis.
Intrepidum pro se, curam de coniuge agentem
Nessus adit, membrisque valens, scitusque vadorum;
Officioque meo ripa sistetur in illa

*) Durch eben diese Deïanira verlohr der Centaur Nessus sein Leben. Dieser erbot sich die Deïanira durch den Strom Evenus zu tragen. Indem nun Hercules vorauf schwamm, wandte er sich plötzlich zur Flucht um, Aber so bald dies Hercules vom jenseitigen Gestade bemerkte, erschoss er ihn mit seinem Pfeile. Der sterbende Centaur tränkt sein Kleid mit seinem Blute, und schenkt es dann der Deïanira als ein Zaubermittel zur Erweckung der Liebe, v. 101 - 133.

Haec, ait, Alcide: tu viribus utere nando.
Pallentemque metu, fluviumque, ipsumque timentem
Tradidit Aonius pavidam Calydonida Nesso.
Mox, ut erat, pharetraque gravis, spolioque leonis,
Nam clavam, et curvos trans ripam miserat arcus:
Quandoquidem coepi, superentur flumina, dixit,
Nec dubitat; nec qua sit clementissimus amnis
Quaerit: et obsequio deferri spernit aquarum.
Iamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
Coniugis agnovit vocem: Nessoque parante
Fallere depositum, Quo te fiducia, clamat,
Vana pedum, violente, rapit? tibi, Nesse biformis,
Dicimus, Exaudi: nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reverentia movit; at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina.
Vulnere, non pedibus te consequar. Ultima dicta
Re probat: et missa fugientia terga sagitta
Traiicit. Exstabat ferrum de pectore aduncum.
Quod simul evulsum est, sanguis per utrumque foramen
Emicuit, mixtus Lernaei tabe veneni.
Excipit hunc Nessus. Neque enim moriemur inulti,
Secum ait: et calido velamina tincta cruore
Dat munus raptae, velut irritamen amoris.

*) Longa fuit medii mora temporis: actaque magni
Herculis implerant terras, odiumque novercae.
Victor ab Oechalia Cenaeo sacra parabat
Vota Iovi; cum Fama loquax praecessit ad aures,
Deïanira, tuas, (quae veris addere falsa
Gaudet, et e minimo sua per mendacia crescit)
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans: Venerisque novae perterrita fama
Indulsit primo lacrimis; flendoque dolorem
Diffudit miseranda suum: mox deinde, Quid autem
Flemus, ait? pellex lacrimis laetabitur istis:
Quae quoniam adventat, properandum, aliquidque novandum est
Dum licet; et nondum thalamos tenet altera nostros.
Conquerar, an sileam? repetam Calydona, morerne?

*) Nach langer Zeit hatte Deïanira gehört, dass Hercules die Jole liebe. Sie glaubt daher jetzt ihm das Gewand des Centaurs senden zu müssen. Lichas überbringt es ihm, da er eben für die Eroberung von Oechalia opferte. Er legt es an, und bald empfindet er die schreckliche Wirkung des Giftes. Als der Schmerz unerträglich für ihn wurde, schleudert er den Lichas ins Meer, wo er zum Felsen wird. Aber Hercules bereitet sich seinen Scheiterhaufen, den Philoctetes anzündet. Jupiter nimmt seinen Sohn unter die Götter auf. v. 134-272.

Excedam tectis? an, si nihil amplius, obstem?
Quid si, me, Meleagre, tuam memor esse sororem,
Forte paro facinus; quantumque iniuria possit,
Femineusque dolor, iugulata pellice testor?
Incursus animus varios habet. Omnibus illi
Praetulit imbutam Nesseo sanguine vestem
Mittere; quae vires defecto reddat amori.
Ignaroque Lichae, quid tradat nescia, luctus
Ipsa suos tradit: blandisque miserrima verbis
Dona det illa viro, mandat. Capit inscius heros,
Induiturque humeris Lernaeae virus Echidnae.
Tura dabat primis, et verba precantia, flammis;
Vinaque marmoreas patera fundebat in aras:
Incaluit vis illa mali; resolutaque flammis
Herculeos abiit, late diffusa, per artus.
Dum potuit, solita gemitum virtute repressit.
Victa malis postquam patientia, repulit aras;
Implevitque suis nemorosum vocibus Oeten.
Nec mora; letiferam conatur scindere vestem.
Qua trahitur, trahit illa cutem; foedumque relatu,
Aut haeret membris frustra tentata revelli;
Aut laceros artus, et grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, stridit; coquiturque ardente veneno.
Nec modus est: sorbent avidae praecordia flammae:
Caeruleusque fluit toto de corpore sudor;
Ambustique sonant nervi; caecaque medullis
Tabe liquefactis, tendens ad sidera palmas,

Cladibus, exclamat, Saturnia, pascere nostris;
Pascere: et hanc pestem specta, crudelis, ab alto:
Corque ferum satia. Vel si miserandus et hosti;
(Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus aegram,
Invisamque animam, natamque laboribus, aufer.
Mors mihi munus erit. Decet haec dare dona novercam.
Ergo ego foedantem peregrino templa cruore
Busirin domui? saevoque alimenta parentis
Antaeo eripui? nec me pastoris Iberi
Forma triplex: nec forma triplex tua, Cerbere, movit?
Vosne manus validi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, vestrum Stymphalides undae,
Partheniumque nemus? vestra virtute relatus
Thermodontiaco caelatus baltheus auro;
Pomaque ab insomni male custodita dracone?
Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiae vastator aper? nec profuit Hydrae
Crescere per damnum, geminasque resumere vires?
Quid? cum Thracas equos, humano sanguine pingues,
Plenaque corporibus laceris praesepia vidi,
Visaque deieci, dominumque ipsosque peremi?
His elisa iacet moles Nemeaea lacertis?
Hac coelum cervice tuli? defessa iubendo est
Saeva Iovis coniux; ego sum indefessus agendo.

Sed nova pestis adest: cui nec virtute resisti,
Nec telis armisve potest. Pulmonibus errat
Ignis edax imis, perque omnes pascitur artus.
At valet Eurystheus. Et sunt, qui credere possint
Ecce deos? Dixit: perque altum saucius Oeten
Haud aliter graditur, quam si venabula tigris
Corpore fixa gerat, factique refugerit auctor;
Saepe illum gemitus edentem, saepe frementem,
Saepe retentantem totas infringere vestes,
Sternentemque trabes, irascentemque videres
Montibus, aut patrio tendentem brachia coelo.
Ecce Lichan trepidum, et latitantem rupe cavata
Adspicit: utque dolor rabiem collegerat omnem;
Tune, Licha, dixit, feralia dona tulisti?
Tune meae necis auctor eris? tremit ille, paretque
Pallidus; et timide verba excusantia dicit.
Dicentem, genibusque manus adhibere parantem,
Corripit Alcides; et terque quaterque rotatum
Mittit in Euboïcas, tormento fortius, undas.
Ille per aërias pendens induruit auras.
Utque ferunt imbres gelidis concrescere ventis;

Inde nives fieri; nivibus quoque molle rotatis
Adstringi, et spissa glomerari grandine corpus;
Sic illum validis actum per inane lacertis,
Exsanguemque metu, nec quidquam humoris habentem,
In rigidas versum silices prior edidit aetas.
Nunc quoque in Euboïco scopulus brevis emicat alte
Gurgite; et humanae servat vestigia formae.
Quem, quasi sensurum, nautae calcare verentur,
Appellantque Lichan. At tu, Iovis inclita proles,
Arboribus caesis, quas ardua gesserat Oete,
Inque pyram structis, arcus, pharetramque capacem,
Regnaque visuras iterum Troiana sagittas,
Ferre iubes Poeante satum: quo flamma ministro
Subdita. Dumque avidis comprenditur ignibus agger;
Congeriem silvae Nemeaeo vellere summam
Sternis: et imposita clavae cervice recumbis,
Haud alio vultu, quam si conviva iaceres,
Inter plena meri redimitus pocula sertis.

Iamque valens, et in omne latus diffusa sonabat,

Securosque artus, contemtoremque petebat
Flamma suum. Timuere dei pro vindice terrae.
Quos ita (sensit enim) laeto Saturnius ore
Iupiter adloquitur: Nostra est timor iste voluptas,
O superi; totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque paterque:
Et mea progenies vestro quoque tuta favore est,
Nam quanquam ipsius datur hoc immanibus actis;
Obligor ipse tamen. Sed enim, ne pectora vano
Fida metu paveant, Oetaeas spernite flammas.
Omnia qui vicit, vincet, quos cernitis, ignes;
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet. Aeternum est, a me quod traxit, et expers
Atque immune necis, nullaque domabile flamma.
Idque ego defunctum terra coelestibus oris
Accipiam, cunctisque meum laetabile factum
Dîs fore confido. Si quis tamen Hercule, si quis
Forte deo doliturus erit, data praemia nolet:

Sed meruisse (dari sciet; invitusque probabit.
Adsensere dei. Coniux quoque regia visa est
Cetera non duro, duro tamen ultima vultu
Dicta tulisse Jovis; seque indoluisse notatam.
Interea, quodcunque fuit populabile flammae,
Mulciber abstulerat; nec cognoscenda remansit
Herculis effigies; nec quidquam ab imagine ductum
Matris habet: tantumque Iovis vestigia servat.
Utque novus serpens, posita cum pelle senecta,
Luxuriare solet, squamaque virere recenti;
Sic, ubi mortales Tirynthius exuit artus;
Parte sui meliore viget; maiorque videri
Coepit; et augusta fieri gravitate verendus.
Quem pater omnipotens, inter cava nubila raptum,
Quadriiugo curru radiantibus intulit astris.*)

*) Alcmene zieht nach Hercules Tode zur Iole, die Hyllus geheirathet hatte. Dieser erzählt sie einmal, wie ihre Dienerin, Galanthis, von der Iuno in eine Wiesel verwandelt sey, und hört dagegen von der Iole die Verwandlung der Dryope in einen Lotus-Baum. Nach diesen Erzählungen erfahren sie die frohe Nachricht, dass der alte Iolaus, Hercules

Wagenführer, von der Hebe wieder zum Jünglinge gemacht sey. Auch die Söhne der Callirrhöe muss diese Göttin, weil das Verhängniss es forderte, in Jünglinge verwandeln: Diese Beispiele erregen unter den Göttern Unruhe, da jeder verlangt, dass Hebe denen, welche ihm lieb sind, die Jugendjahre wiedergeben soll. Aber Jupiter zeigt ihnen, dass er selbst darin vom Schicksale abhängig sey, weil er selbst seinen Söhnen, z. B. dem Minos, Rhadamanthus und Aeacus die Jugendjahre nicht wiedergeben könne. Dies beruhigt die Götter. Den Minos nannte der Dichter, um sich den Uebergang zu einer andern Fabel zu bahnen. Weil nämlich Minos glaubte, dass Miletus Anschläge auf sein Reich mache, so verliess dieser freiwillig das Land, und erbauete Miletus in Asien. Hier vermählte er sich mit der Cyane, die ihm den Caunus und die Byblis gebahr. Diese wird durch eine unglückliche Liebe endlich in eine Quelle verwandelt. In Creta machte diese Begebenheit wenig Aufsehn, weil sich da das noch grössere Abentheuer ereignet hatte, dass Iphis aus einem Mädchen zum Jünglinge geworden war, dieser heirathete dann die Ianthe.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER X.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Inde per immensum croceo velatus amictu
Aëra digreditur, Ciconumque Hymenaeus ad oras
Tendit; et Orphea nequidquam voce rogatur.
Adfuit ille quidem: sed nec sollennia verba,
Nec laetos vultus, nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrimoso stridula fumo
Usque fuit, nullosque invenit motibus ignes.
Exitus auspicio gravior: nam nupta per herbas
Dum nova Naïadum turba comitata vagatur,
Decidit, in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopeïus auras
Deflevit vates; ne non tentaret et umbras,

*) Von dem Hochzeitfeste des Iphis und der Ianthe ging Hymenaeus zum Orpheus; der die Eurydice heirathete. Aber er beglückte diese Ehe nicht. Die junge Gattin starb. Orpheus ging in die Unterwelt hinab, erbat ihre Wiederkehr auf die Oberwelt vom Pluto, erhielt und verlor sie wieder.

Digitized by Google

Ad Styga Taenaria est ausus descendere porta.
Perque leves populos, simulacraque functa sepulcris,
Persephonen adiit, inamoenaque regna tenentem
Umbrarum dominum: pulsisque ad carmina nervis
Sic ait: O positi sub terra numina mundi,
In quem recidimus quidquid mortale creamur;
Si licet, et, falsi positis ambagibus oris,
Vera loqui sinitis, non huc, ut opaca viderem
Tartara, descendi; nec uti villosa colubris
Terna Medusaei vincirem guttura monstri.
Causa viae coniux: in quam calcata venenum
Vipera diffudit; crescentesque abstulit annos.
Posse pati volui: nec me tentasse negabo.
Vicit amor. Supera deus hic bene notus in ora est.
An sit et hic, dubito: sed et hic tamen auguror esse.
Famaque si veterem non est mentita rapinam,
Vos quoque iunxit Amor. Per ego haec loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, vastique silentia regni,
Eurydices, oro, properata retexite fila.
Omnia debemur vobis: paulumque morati,
Serius aut citius sedem properamus ad unam.
Tendimus huc omnes, haec est domus ultima: vosque
Humani generis longissima regna tenetis.

Haec quoque, cum iustos matura peregeris annos,
Iuris erit vestri. Pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant veniam pro coniuge, certum est
Nolle redire mihi. Leto gaudete duorum.
Talia dicentem, nervosque ad verba moventem,
Exsangues flebant animae. Nec Tantalus undam
Captavit refugam: stupuitque Ixionis orbis.
Nec carpsere iecur volucres: urnisque vacarunt
Belides: inque tuo sedisti, Sisyphe, saxo.
Tum primum lacrimis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas: nec regia coniux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant. Umbras erat illa recentes
Inter: et incessit passu de vulnere tardo.
Hanc simul, et legem Rhodopeïus accipit heros,
Ne flectat retro sua lumina; donec Avernas
Exierit valles: aut irrita dona futura.
Carpitur acclivus per muta silentia trames,
Arduus, obscurus, caligine densus opaca:
Nec procul abfuerunt telluris margine summae.
Hic, ne deficeret, metuens, avidusque videndi,

Flexit amans oculos: et protinus illa relapsa est.
Brachiaque intendens, prendique et prendere captans,
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iamque iterum moriens non est de coniuge quidquam
Questa suo: quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremumque vale, quod iam vix auribus ille
Acciperet, dixit: revolutaque rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus;
Quam tria qui timidus, medio portante catenas,
Colla canis vidit: quem non pavor ante reliquit,
Quam natura prior, saxo per corpus oborto:
Quique in se crimen traxit, voluitque videri
Olenos esse nocens: tuque o confisa figurae,
Infelix Lethaea, tuae; iunctissima quondam
Pectora, nunc lapides, quos humida sustinet Ide.
Orantem, frustraque iterum transire volentem,
Portitor arcuerat. Septem tamen ille diebus
Squalidus in ripa, Cereris sine munere, sedit.
Cura dolorque animi, lacrimaeque alimenta fuere.
Esse deos Erebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopen, pulsumque Aquilonibus Haemon.

Digitized by Google

Tertius aequoreis inclusum Piscibus annum
Finierat Titan: omnemque refugerat Orpheus
Femineam Venerem; seu quod male cesserat illi;
Sive fidem dederat. Multas tamen ardor habebat
Iungere se vati: multae doluere repulsae.

*) Collis erat, collemque super planissima campi
Area: quam viridem faciebant graminis herbae.
Umbra loco deerat. Qua postquam parte resedit
Dis genitus vates, et fila sonantia movit;
Umbra loco venit. Non Chaonis abfuit arbos,
Non nemus Heliadum, non frondibus esculus altis,
Nec tiliae molles, nec fagus, et innuba laurus.
Et coryli fragiles, et fraxinus utilis hastis,
Enodisque abies, curvataque glandibus ilex,
Et platanus genialis, acerque coloribus impar,

*) Orpheus setzte sich auf einen Hügel und rührte die Laute, deren Zaubertöne die Bäume umher herbeilockten, so dass dieser Hügel nun mit den schönsten Bäumen besetzt wurde. Unter diesen war auch die Cypresse, in welche der junge Cyparissus verwandelt war.

Digitized by Google

Amnicolaeque simul salices, et aquatica lotos,
Perpetuoque virens buxus, tenuesque myricae,
Et bicolor myrtus, et baccis caerula tinus:
Vos quoque flexipedes hederae venistis, et una
Pampineae vites, et amictae vitibus ulmi:
Ornique, et piceae, pomoque onerata rubenti
Arbutus, et lentae, victoris praemia, palmae:
Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus:
Grata deûm matri. Siquidem Cybeleïus Attis
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.

Adfuit huic turbae, metas imitata, cupressus,
Nunc arbor, puer ante deo dilectus ab illo,
Qui citharam nervis, et nervis temperat arcus.
Namque sacer Nymphis, Carthaea tenentibus arva,
Ingens cervus erat: lateque patentibus altas
Ipse suo capiti praebebat cornibus umbras:
Cornua fulgebant auro: demissaque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo.
Bulla super frontem parvis argentea loris
Vincta movebatur: parilique ex aere nitebant
Auribus in geminis circum cava tempora, baccae.

Digitized by Google

Isque metu vacuus, naturalique pavore
Deposito, celebrare domos, mulcendaque colla
Quamlibet ignotis manibus praebere solebat.
Sed tamen ante alios, Ceae pulcherrime gentis,
Gratus erat, Cyparisse, tibi. Tu pabula cervum
Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undam:
Tu modo texebas varios per cornua flores:
Nunc, eques in tergo residens, huc latus et illuc
Mollia purpureis frenabas ora capistris.
Aestus erat, mediusque dies: Solisque vapore
Concava litorei fervebant brachia Cancri.
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Cervus: et arborea ducebat frigus ab umbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit: et, ut saevo morientem vulnere vidit,
Velle mori statuit. Quae non solatia Phoebus
Dixit? et ut leviter, pro materiaque doleret,
Admonuit. Gemit ille tamen: munusque supremum
Hoc petit a superis; ut tempore lugeat omni.
Iamque, per immensos egesto sanguine fletus,
In viridem verti coeperunt membra colorem;
Et modo, qui nivea pendebant fronte capilli,
Horrida caesaries fieri: sumtoque rigore
Sidereum gracili spectare cacumine coelum.
Ingemuit, tristisque deus, Lugebere nobis,
Lugebisque alios, aderisque dolentibus, inquit.

*) Tale nemus vates contraxerat: inque ferarum
Concilio medius, turba volucrumque sedebat,
Ut satis impulsas tentavit pollice chordas;
Et sensit varios, quamvis diversa sonarent,
Concordare modos; hoc vocem carmine rupit:
Ab Iove, Musa parens, cedunt Iovis omnia regno,
Carmina nostra move. Iovis est mihi saepe potestas
Dicta prius. Cecini plectro graviore Gigantas,
Sparsaque Phlegraeis victricia fulmina campis.
Nunc opus est leviore lyra.**)

*) So sass Orpheus umringt von Bäumen und Thieren. Nachdem er seine Laute gestimmt hatte zu neuen Gesängen, begann er ein neues Lied. v, 143 - 152.

**) Zuerst sang er den Raub des Ganymedes, die Verwandlung des Hyacinthus, der Cerastae, der Bildsäule des Pygmalion, der Myrrha, und der Atalanta.

METAMORPHOSEON

LIBER XI.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Carmine dum tali silvas, animosque ferarum
Threïcius vates, et saxa sequentia ducit;
Ecce nurus Ciconum tectae lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea, percussis sociantem carmina nervis.
E quibus una, levem iactato crine per auram,
En, ait, en hic est nostri contemtor: et hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora.
Quae foliis praesuta notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus, in ipso
Aëre concentu victus vocisque lyraeque est;
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis,
Anie pedes iacuit. Sed enim temeraria crescunt
Bella: modusque abiit; insanaque regnat Erynnis.

r) Indem Orpheus sang, entdeckten ihn die Weiber der Ciconen, die jetzt des Bacchus Fest feierten, und ergrimmt, dass er ihre Liebe verschmähe, tödten sie den Sänger. Bacchus verwandelt die Frevlerinnen in Bäume.

Digitized by Google

Cunctaque tela forent cantu mollita: sed ingens
Clamor, et inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaque, plaususque, et Bacchei ululatus
Obstrepuere sono citharae. Tum denique saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
Ac primum attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguesque, agmenque ferarum,
Maenades Orphei titulum rapuere theatri:
Indè cruentatis vertuntur in Orphea dextris;
Et coëunt, ut aves; si quando luce vagantem
Noctis avem cernunt: structoque utrinque theatro
Ceu matutina cervus periturus arena,
Praeda canum est: vatemque petunt, et fronde virenti
Coniiciunt thyrsos, non haec in munera factos.
Hae glebas, illae dereptos arbore ramos,
Pars torquent silices. Neu desint tela furori;
Forte boves presso subigebant vomere terram:
Nec procul hinc, multo fructum sudore parantes,
Dura lacertosi fodiebant arva coloni.
Agmine qui viso fugiunt, operisque relinquunt
Arma sui: vacuosque iacent dispersa per agros
Sarculaque, rastrique graves, longique ligones.
Quae postquam rapuere ferae, cornuque minaci

Divellere boves: ad vatis fata recurrunt:
Tendentemque manus, et in illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quidquam voce moventem,
Sacrilegae perimunt. Perque os, pro Iupiter! illud,
Auditum saxis, intellectumque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te maestae volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina saepe secutae
Fleverunt silvae: positis te frondibus arbos,
Tonsa comam, luxit: lacrimis quoque flumina dicunt
Increvisse suis: obscuraque carbasa pullo
Naïdes et Dryades, passosque habuere capillos.
Membra iacent diversa locis. Caput, Hebre, lyramque
Excipis; et, mirum! medio dum labitur amne,
Flebile, nescio quid, queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis: respondent flebile ripae.
Iamque mare invectae flumen populare relinquunt;
Et Methymnaeae potiuntur litore Lesbi.
Hic ferus expositum peregrinis anguis arenis
Os petit, et sparsos stillanti rore capillos.
Tandem Phoebus adest: morsusque inferre parantem
Arcet; et in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat; et patulos, ut erant, indurat hiatus.

Umbra subit terras: et, quae loca viderat ante,
Cuncta recognoscit. Quaerensque per arva piorum
Invenit Eurydicen, cupidisque amplectitur ulnis.
Hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo:
Nunc praecedentem sequitur: nunc praevius anteit:
Eurydicenque suam iam tuto respicit Orpheus.

Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyaeus:
Amissoque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in silvis matres Edonidas omnes,
Quae fecere nefas, torta radice ligavit.
Quippe pedum digitos, in quantum quaeque secuta est,
Traxit: et in solidam detrusit acumine terram.
Utque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit volucris, sensitque teneri;
Plangitur; ac trepidans adstringit vincula motu:
Sic, ut quaeque solo defixa cohaeserat harum,
Exsternata fugam frustra tentabat. At illam
Lenta tenet radix, exsultantemque coërcet.
Dumque ubi sunt digiti, dum pes ubi quaerit, et ungues,
Adspicit in teretes lignum succedere suras.

Et conata femur maerenti plangere dextra;
Robora percussit. Pectus quoque robora fiunt:
Robora sunt humeri: porrectaque brachia veros
Esse putes ramos: et non fallare putando.

*) Nec satis hoc Baccho est. Ipsos quoque deserit agros:
Cumque choro meliore, sui vineta Tymoli,
Pactolonque petit: quamvis non aureus illo
Tempore, nec caris erat invidiosus arenis.
Hunc adsueta cohors Satyri, Bacchaeque frequentant:
At Silenus abest. Titubantem annisque meroque
Ruricolae cepere Phryges: vinctumque coronis
Ad regem traxere Midan: cui Thracius Orpheus

*) Diese Rache genügte dem Bacchus nicht, er verliess dies frevelhafte Volk ganz, und ging nach dem Tmolus in Phrygien. Auf diesem Zuge hatten die Landleute den Silenus, der, vom Alter und vom Rausche taumelnd, zurückgeblieben war, aufgefangen, und zu ihrem Könige Midas gebracht. Aber dieser Fürst erkannte den Silen und gab ihn dem Bacchus zurück. Zur Belohnung erhält er die Wahl einer Bitte, und der Thor bittet, dass alles, was er berühre, in Gold sich verwandeln möge. Seine Bitte wird erfüllt, bis er selbst den Bacchus wieder um Abänderung derselben anfleht.

Digitized by Google

Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnovit socium comitemque sacrorum,
Hospitis adventu festum genialiter egit
Per bis quinque dies, et iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coëgerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum laetus in agros
Rex venit; et iuveni Silenum reddit alumno.
Huic deus optandi gratum, sed inutile, fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille male usurus donis, ait, Effice, quidquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.
Adnuit optatis: nocituraque munera solvit
Liber; at indoluit, quod non meliora petisset.
Laetus abit; gaudetque malo Berecynthius heros:
Pollicitamque Fidem tangendo singula tentat.
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta est.
Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
Contigit et glebam: contactu gleba potenti
Massa fit. Arentes Cereris decerpsit aristas:
Aurea messis erat. Demtum tenet arbore pomum:
Hesperidas donasse putes. Si postibus altis
Admovit digitos; postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
Unda fluens palmis Danaën eludere posset.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. Gaudenti mensas posuere ministri,

Digitized by Google

Exstructas dapibus, nec tostae frugis egentes.
Tum vero, sive ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant.
Sive dapes avido convellere dente parabat,
Lamina fulva dapes admoto dente nitebant.
Miscuerat puris auctorem muneris undis,
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus novitate mali, divesque, miserque
Effugere optat opes: et, quae modo voverat, odit.
Copia nulla famem relevat: sitis arida guttur
Urit, et inviso meritus torquetur ab auro.
Ad coelumque manus et splendida brachia tollens,
Da veniam, Lenaee pater; peccavimus, inquit:
Sed miserere, precor, speciosoque eripe damno.
Mite deûm numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, pactamque fidem, data munera, solvit.
Neve male optato maneas circumlitus auro,
Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem;
Perque iugum montis labentibus obvius undis
Carpe viam; donec venias ad fluminis ortus.
Spumiferoque tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput: corpusque simul, simul eluc crimen.
Rex iussae succedit aquae. Vis aurea tinxit
Flumen, et humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venae
Arva rigent, auro madidis pallentia glebis.

*) Ille, perosus opes, silvas et rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit: nocituraque, ut ante,
Rursus erant domino stolidae praecordia mentis.
Nam, freta prospiciens, late riget arduus alto
Tmolus in adscensu: clivoque extentus utroque,
Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypaepis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina Nymphis,
Et leve cerata modulatur arundine carmen;
Ausus Apollineos prae se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit; et aures
Liberat arboribus. Quercu coma caerula tantum
Cingitur; et pendent circum cava tempora glandes.
Isque deum pecoris spectans, In iudice, dixit,
Nulla mora est. Calamis agrestibus insonat ille:
Barbaricoque Midan, aderat nam forte canenti,

*) Eben dieser Midas gibt einen neuen Beweis seines stumpfen Gefühls, indem er dem Pan, der sich mit dem Apollo in einen Wettstreit eingelassen hatte, den Preis zuerkennt, wofür er vom Apollo Eselsohren bekömmt. Er selbst verbirgt sie durch die neuerfundene Tiara, aber sein Barbier macht den Vorfall bekannt.

Digitized by Google

Carmine delenit. Post hunc sacer ora retorsit
Tmolus ad os Phoebi: vultum sua silva secuta est.
Ille caput flavum lauro Parnaside vinctus
Verrit humum Tyrio saturata murice palla:
Instructamque fidem gemmis et dentibus Indis
Sustinet a laeva: tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit. Tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharae submittere cannas.
Iudicium sanctique placet sententia montis
Omnibus. Arguitur tamen, atque iniusta vocatur
Unius sermone Midae. Nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram;
Sed trahit in spatium, villisque albentibus implet;
Instabilesque imo facit; et dat posse moveri.
Cetera sunt hominis. Partem damnatur in unam:
Induiturque aures lente gradientis aselli.

Ille quidem celat, turpique onerata pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris.
Sed, solitus longos ferro resecare capillos,
Viderat hoc famulus. Qui, cum nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen, secedit, humumque
Effodit: et, domini quales adspexerit aures,

Digitized by Google

Voce refert parva; terraeque immurmurat haustae.
Indiciumque suae vocis tellure regesta
Obruit, et scrobibus tacitus discedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Coepit: et, ut primum pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam. Leni nam motus ab Austro
Obruta verba refert; dominique coarguit aures.

*) Ultus abit Tmolo; liquidumque per aëra vectus
Augustum citra pontum Nepheleïdos Helles
Laomedonteis Letoïus adstitit arvis.
Dextera Sigaei, Rhoetaei laeva profundi
Ara Panomphaeo vetus est sacrata Tonanti.
Inde novae primum moliri moenia Troiae
Laomedonta videt: susceptaque magna labore
Crescere difficili; nec opes exposcere parvas.
Cumque tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygioque tyranno
Aedificant muros, pacto pro moenibus auro.
Stabat opus: pretium rex inficiatur; et addit

*) Nach dieser Bestrafung des Midas ging Apollo nach dem Hellespont, wo Laomedon eben die neuen Mauern von Troja aufbauen wollte. Apollo und Neptun vollenden diesen Bau, und bestrafen den Laomedon, da er die gelobten Bedingungen nicht erfüllet. Eben dieser Fürst wird für eine ähnliche Treulosigkeit vom Hercules gezüchtiget.

Digitized by Google

Perfidiae cumulum falsis periuria verbis.
Non impune feres, rector maris inquit; et omnes
Inclinavit aquas ad avarae litora Troiae.
Inque freti formam terras convertit; opesque
Abstulit agricolis: et fluctibus obruit arva.
Poena neque haec satis est: regis quoque filia monstro
Poscitur aequoreo. Quam dura ad saxa revinctam
Vindicat Alcides: promissaque munera, dictos
Poscit equos: tantique operis mercede negata,
Bis periura capit superatae moenia Troiae.
Nec, pars militiae, Telamon sine honore recessit:
Hesioneque data potitur. Nam coniuge Peleus
Clarus erat Diva. Nec avi magis ille superbit
Nomine, quam soceri. Siquidem Iovis esse nepoti
Contigit haud uni: coniux Dea contigit uni. *)

(* Hercules belohnte den Telamon für den Antheil, den er an der Eroberung von Troja hatte, mit der Hand der Hesione. Noch glücklicher wurde dieses Helden Bruder Peleus durch die Hand einer Göttin, der Thetis, die er, mit Jupiters Einwilligung, durch den Rath des Proteus erhielt. Dies Glück wurde bald durch Achills Geburt erhöhet, und er wäre ganz glücklich gewesen, hätte er sich nicht des Brudermordes am Phocus schuldig gemacht. Flüchtig we-

Digitized by Google

*) Quae dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo; cursu festinus anhelo
Advolat armenti custos Phoceus Anetor.
Heu Peleu, Peleu, magnae tibi nuntius adsum
Cladis! ait. Quodcunque ferat, iubet edere Peleus.
Pendet, et ipse metu trepidat Trachinius heros.
Ille refert: Fessos ad litora curva iuvencos
Adpuleram, medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse videret.
Parsque boum fulvis genua inclinarat arenis,
Latarumque iacens campum spectabat aquarum:

gen dieser That kam er nach Trachis, wo damals Ceyx herrschte. der ihn freundlich aufnahm. ob er gleich selbst über das Schicksal seines Bruders Daedalion trauerte, Dieser ein sehr thätiger Krieger, ward in einen Habicht verwandelt, als ihn der Schmerz über seine Tochter Chione, die Mutter des Autolycus und Philammon, wild machte. Diana erschoss sie, weil sie sich über die Göttin erhob.

*) Indem Ceyx diese Geschichte. dem Peleus erzählt, erhält dieser die Nachricht, dass ein schrecklicher Wolf seine am Ufer zurückgelassenen Heerden zerfleische, Da sein Gewissen ihm sagt. dass die Nereide Psamathe dadurch den Tod ihres Sohnes Phocus räche, so betet er zu ihr um Verzeihung, die er durch seiner Gemahlin Fürbitte erhielt. Der Wolf wird in Marmor verwandelt.

Digitized by Google

Pars gradibus tardis illuc errabat et illuc:
Nant alii, celsoque exstant super aequora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara, nec auro;
Sed trabibus densis, lucoque umbrosa vetusto.
Nereïdes Nereusque tenent. Hos navita templi
Edidit esse deos, dum retia litore siccat.
Iuncta palus huic est, densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem.
Inde, fragore gravi strepitans, loca proxima terret
Bellua vasta, lupus; ulvisque palustribus exit,
Oblitus et spumis, et spisso sanguine rictus
Fulmo s, rubra suffusus lumina flamma.
Qui, quanquam saevit pariter rabieque fameque,
Acrior est rabie. Neque enim ieiunia curat
Caede boum, diramque famem satiare, sed omne
Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omne.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
Dum defensamus, leto est data. Sanguine litus
Undaque prima rubent, demugitaeque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit:
Dum superest aliquid, cuncti coëamus, et arma,
Arma capessamus, coniunctaque tela feramus.
Dixerat agrestis. Nec Pelea damna movebant:
Sed memor admissi, Nereïda colligit orbam
Damna suo inferias exstincto mittere Phoco.

Induere arma viros, violentaque sumere tela
Rex iubet Oetaeus; cum quis simul ipse parabat
Ire. Sed Halcyone coniux excita tumultu
Prosilit, et, nondum totos ornata capillos,
Disiicit hos ipsos: colloque infusa mariti,
Mittat ut auxilium sine se, verbisque precatur
Et lacrimis; animasque duas ut servet in una.
Aeacides illi, Pulchros, Regina, piosque
Pone metus: plena est promissi gratia vestri.
Non placet arma mihi contra nova monstra moveri.
Numen adorandum pelagi est. Erat ardua turris,
Arce focus summa; fessis loca grata carinis.
Adscendunt illuc, stratosque in litore tauros
Cum gemitu adspiciunt, vastatoremque cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine villos.
Inde manus tendens in aperti litora ponti,
Caeruleam Peleus Psamathen, ut finiat iram,
Orat; opemque ferat. Nec vocibus illa rogantis
Flectitur Aeacidae. Thetis hanc pro coniuge supplex
Accepit veniam. Sed enim irrevocatus ab acri
Caede lupus perstat, dulcedine sanguinis asper;
Donec inhaerentem lacerae cervice iuvencae
Marmore mutavit. Corpus, praeterque colorem
Omnia servavit: lapidis color indicat, illum
Iam non esse lupum, iam non debere timeri.

Digitized by Google

Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
Fata sinunt: Magnetas adit vagus exsul, et illic
Sumit ab Haemonio purgamina caedis Acasto.

*) Interea fratisque sui, fratremque secutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
Consulat ut sacras, hominum oblectamina, sortes,
Ad Clarium parat ire deum: nam templa profanus
Invia cum Phlegyis faciebant Delphica Phorbas.
Consilii tamen ante sui, fidissima, certam
Te facit, Halcyone. Cui protinus intima frigus
Ossa receperunt; buxoque simillimus ora
Pallor obit; lacrimisque genae maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigavit:
Singultuque pias interrumpente querelas,

*) Beunruhiget durch beide ominöse Vorfälle will Ceyx das Orakel zu Claros befragen. Umsonst sucht seine Halcyone ihn von einer so gefährlichen Seereise abzuhalten, umsonst verlangt sie, ihn wenigstens zu begleiten, er reiset doch und verliert im Sturme sein Leben. Ein Traumgott verkündigt seiner Gattin seinen Tod. Sie geht mit dem Morgen an den Hafen, wo das Meer den Körper des Ceyx ans Land treibt. Beide werden in Eisvögel verwandelt.

Digitized by Google

Quae mea culpa tuam, dixit, carissime, mentem
Vertit? Ubi est, quae cura mei prius esse solebat?
Iam potes Halcyone securus abesse relicta.
Iam via longa placet. Iam sum tibi carior absens.
At, puto, per terras iter est, tantumque dolebo;
Non etiam metuam; curaeque timore carebunt.
Aequora me terrent, et ponti tristis imago.
Et laceras nuper tabulas in litore vidi;
Et saepe in tumulis sine corpore nomina legi.
Neve tuum fallax animum fiducia tangat;
Quod socer Hippotades tibi sit; qui carcere fortes
Contineat ventos, et, cum velit, aequora placet.
Cum semel emissi tenuerunt aequora venti;
Nil illis vetitum est; incommendataque tellus
Omnis, et omne fretum. Coeli quoque nubila vexant;
Excutiuntque feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos novi, nam novi, et saepe paterna
Parva domo vidi, magis hoc reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis,
Care, potest, coniux; nimiumque es certus eundi;
Me quoque tolle simul. Certe iactabimur una:

Nec, nisi quae patiar, metuam: pariterque feremus
Quidquid erit; pariter super aequora lata feremur.
Talibus Aeolidos dictis lacrimisque movetur
Sidereus coniux; neque enim minor ignis in ipso est.
Sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
Nec vult Halcyonen in partem adhibere pericli:
Multaque respondit, timidum solantia pectus.
Nec tamen idcirco causam probat. Addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem:
Longa quidem nobis omnis mora: sed tibi iuro
Per patrios ignes, si me modo fata remittent,
Ante reversurum, quam Luna bis impleat orbem.
His ubi promissis spes est admota recursus;
Protinus eductam navalibus aequore tingi,
Aptarique suis pinum iubet armamentis.
Qua rursus visa, veluti praesaga futuri,
Horruit Halcyone: lacrimasque emisit obortas:
Amplexusque dedit: tristique miserrima tandem
Ore, Vale, dixit: collapsaque corpore tota est.
Ast iuvenes, quaerente moras Cëyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos:
Aequalique ictu scindunt freta. Sustulit illa

Humentes oculos; stantemque in puppe recurva,
Concussaque manu dantem sibi signa maritum
Prima videt: redditque notas. Ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vultus;
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Haec quoque ut haud poterat, spatio submota, videri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Portubus exierant; et moverat aura rudentes;
Obvertit lateri pendentes navita remos:
Cornuaque in summa locat arbore; totaque malo
Carbasa deducit; venientesque excipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius aequor
Puppe secabatur; longeque erat utraque tellus;
Cum mare sub noctem tumidis albescere coepit
Fluctibus; et praeceps spirare valentius Eurus.
Ardua, iamdudum, demittite cornua, rector
Clamat; et antennis totum subnectite velum.
Hic iubet; impediunt adversae iussa procellae;
Nec sinit audiri vocem fragor aequoris ullam.
Sponte tamen properant alii subducere remos;
Pars munire latus; pars ventis vela negare.
Egerit hic fluctus; aequorque refundit in aequor:
Hic rapit antennas. Quae dum sine lege geruntur;

Digitized by Google

Aspera crescit hiems; omnique e parte feroces
Bella gerunt venti; fretaque indignantia miscent.
Ipse pavet; nec se, qui sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector; nec quid iubeatve, vetetve:
Tanta mali moles, totaque pontentior arte est.
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Undarum incursu gravis unda, tonitribus aether.
Fluctibus erigitur, coelumque aequare videtur
Pontus: et inductas adspergine tingere nubes.
Et modo, cum fulvas ex imo verrit arenas,
Concolor est illis; Stygia modo nigrior unda:
Sternitur interdum, spumisque sonantibus albet.
Ipsa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis:
Et modo sublimis, veluti de vertice montis,
Despicere in valles, imumque Acheronta videtur:
Nunc, ubi demissam curvum circumstetit aequor,
Suspicere inferno summum de gurgite coelum.
Saepe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec levius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries ballistave concutit arces.
Utque solent, sumtis in cursu viribus, ire
Pectore in arma feri, praetentaque tela leones;
Sic ubi se ventis admiserat unda coortis,
Ibat in arma ratis; multoque erat altior illis.
Iamque labant cunei, spoliataque tegmine cerae
Rima patet; praebetque viam letalibus undis.

Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres;
Inque fretum credas totum descendere coelum:
Inque plagas coeli tumefactum adscendere pontum.
Vela madent nimbis; et cum coelestibus undis
Aequoreae miscentur aquae. Caret ignibus aether;
Caecaque nox premitur tenebris hiemisque suisque.
Discutiunt tamen has, praebentque micantia lumen
Fulmina: fulmineis ardescunt ignibus undae.
Dat quoque iam saltus intra cava texta carinae
Fluctus: et ut miles, numero praestantior omni,
Cum saepe adsiluit defensae moenibus urbis,
Spe potitur tandem; laudisque accensus amore
Inter mille viros, murum tamen occupat unus.
Sic ubi pulsarunt acres latera ardua fluctus,
Vastius insurgens decimae ruit impetus undae:
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quam velut in captae descendat moenia navis.
Pars igitur tentabat adhuc invadere pinum;
Pars maris intus erat. Trepidant haud secius omnes,
Quam solet urbs, aliis murum fodientibus extra,
Atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
Deficit ars; animique cadunt: totidemque videntur,
Quot veniant fluctus, ruere atque irrumpere mortes.

Non tenet hic lacrimas; stupet hic: vocat ille beatos,
Funera quos maneant: hic votis numen adorat:
Brachiaque ad coelum, quod non videt, irrita tollens
Poscit opem; subeunt illi fratresque parensque;
Huic cum pignoribus domus, et quod cuique relictum est.
Halcyone Cëyca movet. Cëycis in ore
Nulla nisi Halcyone est: et, cum desideret unam,
Gaudet abesse tamen. Patriae quoque vellet ad oras
Respicere, inque domum supremos vertere vultus.
Verum ubi sit nescit. Tanta vertigine pontus
Fervet: et inducta piceis e nubibus umbra
Omne latet coelum: duplicataque noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbos:
Frangitur et regimen: spoliisque animosa superstans
Unda, velut victrix, sinuatas despicit undas.
Nec levius, quam si quis Athon, Pindumve, revulsos
Sede sua, totos in apertum everterit aequor,
Praecipitata ruit: pariterque et pondere et ictu
Mergit in ima ratem. Cum qua pars magna virorum
Gurgite pressa gravi, neque in aëra reddita, fato

Functa suo est. Alii partes et membra carinae
Trunca tenent. Tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina navigii Cëyx: socerumque patremque
Invocat, heu! frustra. Sed plurima nantis in ore
Halcyone coniux. Illam meminitque refertque:
Illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus,
Optat; et exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat; absentem, quoties sinit hiscere fluctus,
Nominat Halcyonen, ipsisque immurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur: et rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa nocte fuit: quoniamque excedere Olympo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Aeolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes: et iam, quas induat ille,
Festinat vestes; iam quas, ubi venerit ille,
Ipsa gerat: reditusque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem Superis pia tura ferebat:
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat:
Proque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras.
Utque foret sospes coniux suus, utque rediret,
Optabat; nullamque sibi praeferret. At illi
Hoc de tot votis poterat contingere solum.
At dea non ultra pro functo morte rogari
Sustinet; utque manus funestas arceat aris;

Iri, meae, dixit, fidissima nuntia vocis,
Vise soporiferam Somni velociter aulam:
Exstinctique iube Cëycis imagine mittat
Somnia ad Halcyonen, veros narrantia casus.
Dixerat. Induitur velamina mille colorum
Iris, et arquato coelum curvamine signans
Tecta petit iussi sub rupe latentia regis.
Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cavus, ignavi domus et penetralia Somni:
Quo nunquam radiis oriens, mediusve, cadensve
Phoebus adire potest. Nebulae caligine mixtae
Exhalantur humo, dubiaeque crepuscula lucis.
Non vigil ales ibi cristati cantibus oris
Evocat Auroram: nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes, canibusve sagacior anser.
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanaeve sonum reddunt convicia linguae.
Muta quies habitat. Saxo tamen exit ab imo
Rivus aquae Lethes: per quem cum murmure labens
Invitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fecunda papavera florent,
Innumeraeque herbae: quarum de lacte soporem
Nox legit, et spargit per opacas humida terras.
Ianua, quae verso stridorem cardine reddat,
Nulla domo tota; custos in limine nullus.
At medio torus est, ebeno sublimis in atra,
Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus:

Quo cubat ipse deus, membris languore solutis.
Hunc circa passim, varias imitantia formas,
Somnia vana iacent totidem, quot messis aristas,
Silva gerit frondes, eiectas litus arenas.
Quo simul intravit, manibusque obstantia virgo
Somnia dimovit; vestis fulgore reluxit
Sacra domus: tardaque deus gravitate iacentes
Vix oculos tollens; iterumque iterumque relabens,
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se: cubitoque levatus,
Quid veniat, cognorat enim, scitatur. At illa:
Somne, quies rerum, placidissime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit; qui corda diurnis
Fessa ministeriis mulces, reparasque labori;
Somnia, quae veras aequent imitamine formas,
Herculea Trachine iube, sub imagine regis,
Halcyonen adeant; simulacraque naufraga fingant.
Imperat hoc Iuno. Postquam mandata peregit
Iris, abit. Neque enim ulterius tolerare vaporis
Vim poterat. Labique ut Somnum sensit in artus;
Effugit; et remeat per quos modo venerat arcus.
At pater e populo natorum mille suorum

Excitat artificem, simulatoremque figurae,
Morphea. Non illo iussus sollertius alter
Exprimit incessus, vultumque sonumque loquendi.
Adiicit et vestes, et consuetissima cuique
Verba. Sed hic solos homines imitatur: at alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat. Est etiam diversae tertius artis
Phantasos. Ille in humum, saxumque, undamque, trabemque
Quaeque vacant anima feliciter omnia transit.
Regibus hi, ducibusque suos ostendere vultus
Nocte solent: populos alii plebemque pererrant.
Praeterit hos senior: cunctisque e fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit: et rursus molli languore solutus,
Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.
Ille volat, nullos strepitus facientibus alis,
Per tenebras: intraque morae breve tempus in urbem
Pervenit Haemoniam: positisque e corpore pennis
In faciem Cëycis abit: formaque sub illa
Luridus, exsangui similis, sine vestibus ullis,
Coniugis ante torum miserae stetit. Uda videtur

Barba viri, madidisque gravis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens, fletu super ora refuso,
Haec ait: Agnoscis Cëyca, miserrima coniux?
An mea mutata est facies nece? respice; nosces:
Inveniesque tuo pro coniuge coniugis umbram.
Nil opis, Halcyone, nobis tua vota tulerunt.
Occidimus. Falsae tibi me promittere noli.
Nubilus Aegaeo deprendit in aequore navim
Auster, et ingenti iactatam flamine solvit:
Oraque nostra, tuum frustra clamantia nomen,
Implerunt fluctus. Non haec tibi nuntiat auctor
Ambiguus: non ista vagis rumoribus audis.
Ipse ego fata tibi praesens mea naufragus edo.
Surge, age: da lacrimas; lugubriaque indue: nec me
Indeploratum sub inania Tartara mitte.
Adiicit his vocem Morpheus; quam coniugis illa
Crederet esse sui. Fletus quoque fundere veros
Visus erat: gestumque manus Cëycis habebant.
Ingemit Halcyone lacrimans, motatque lacertos
Per somnum: corpusque petens amplectitur auras:
Exclamatque, Mane. Quo te rapis? ibimus una.
Voce sui, specieque viri, turbata soporem

Excutit: et primo si sit circumspicit illic,
Qui modo visus erat. Nam moti voce ministri
Intulerant lumen. Postquam non invenit usquam;
Percutit ora manu: laniatque a pectore vestes:
Pectoraque ipsa ferit. Nec crinem solvere curat;
Scindit: et altrici, quae luctus causa, roganti,
Nulla est Halcyone, nulla est, ait: occidit una
Cum Cëyce suo. Solantia tollite verba.
Naufragus interiit. Vidi, agnovique: manusque
Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.
Umbra fugit: sed et umbra tamen manifesta, virique
Vera mei. Non ille quidem, si quaeris, habebat
Adsuetos vultus: nec, quo prius ore, nitebat.
Pallentem, nudumque, et adhuc humente capillo
Infelix vidi. Stetit hoc miserabilis ipso
Ecce loco: et quaerit, vestigia si qua supersint.
Hoc erat, hoc animo quod divinante timebam;
Et ne, me fugiens, ventos sequerere rogabam?
At certe vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxisses. Tecum fuit utile, tecum
Ire mihi. Neque enim de vitae tempore quidquam
Non simul egissem: nec mors discreta fuisset.

Nunc absens pereo, iactor nunc fluctibus absens:
Et, sine me, me pontus habet. Crudelior ipso
Sit mihi mens pelago; si vitam ducere nitar
Longius; et tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo: nec te, miserande, relinquam:
Et tibi nunc saltem veniam comes. Inque sepulcro,
Si non urna, tamen iunget nos litera: si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet; verboque intervenit omni
Plangor: et attonito gemitus e corde trahuntur.
Mane erat: egreditur tectis ad litus: et illum
Maesta locum repetit, de quo spectarat euntem.
Dumque, Moratus ibi; dumque, Hic retinacula solvit,
Hoc mihi discedens dedit oscula litore, dicit,
(Dumque notata oculis reminiscitur acta, fretumque)
Prospicit; in liquida, spatio distante, tuetur
Nescio quid, quasi corpus, aqua; primoque, quid illud
Esset, erat dubium: postquam paulo adpulit unda;
Et, quamvis aberat, corpus tamen esse liquebat;
Qui foret, ignorans, quia naufragus, omine mota est,

Et, tanquam ignoto lacrimam daret, Heu miser, inquit,
Quisquis es, et si qua est coniux tibi! fluctibus actum
Fit propius corpus. Quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus et minus est amens sua. Iamque propinquae
Admotum terrae, iam quod cognoscere posset,
Cernit: erat coniux. Ille est, exclamat: et una
Ora, comas, vestem lacerat: tendensque trementes
Ad Cëyca manus, Sic, o carissime coniux,
Sic ad me, miserande, redis? ait. Adiacet undis
Facta manu moles: quae primas aequoris iras
Frangit; et incursus quae praedelassat aquarum.
Insilit huc: mirumque fuit potuisse; volabat:
Percutiensque levem modo natis aëra pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas.
Dumque volat; maesto similem, plenumque querelae
Ora dedere sonum, tenui crepitantia rostro.
Ut vero tetigit mutum et sine sanguine corpus;
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequidquam duro dedit oscula rostro.
Senserit hoc Cëyx, an vultum motibus undae
Tollere sit visus, populus dubitabat: at ille
Senserat. Et tandem, Superis miserantibus, ambo

Alite, mutantur. Fatis obnoxius isdem
Tunc quoque mansit amor, nec coniugiale solutum
Foedus in alitibus. Coëunt, fiuntque parentes:
Perque dies placidos, hiberno tempore, septem
Incubat Halcyone pendentibus aequore nidis.
Tum via tuta maris: ventos custodit, et arcet
Aeolus egressu: praestatque nepotibus aequor. *)

*) Bei dieser Verwandlung erzählt ein andrer, dass der Täucher, Mergus, ehedem ein Sohn des Priamus, mit Namen Aesacus gewesen sey.

METAMORPHOSEON

LIBER XII.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Nescius adsumtis Priamus pater Aesacon alis
Vivere, lugebat: tumulo quoque nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis praesentia tristi,
Postmodo qui rapta longum cum coniuge bellum
Attulit in patriam: coniurataeque sequuntur
Mille rates, gentisque simul commune Pelasgae.
Nec dilata foret vindicta; nisi aequora saevi
Invia fecissent venti; Boeotaque tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras.
Hic patrio de more Iovi cum sacra parassent;
Ut vetus accensis incanduit ignibus ara;
Serpere caeruleum Danai videre draconem

*) Bei den Todtenopfern, die Priamus dem Aesacus bringt, ist von den Brüdern Paris allein nicht dabei, weil er gerade die Helena entführte. Schon lag die Flotte der Griechen, welche diesen Raub rächen sollte, zu Aulis, wo sie durch ein Prodigium die Dauer des Krieges erfahren.

Digitized by Google

In platanum: coeptis quae stabat proxima sacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore summa:
Quas simul, et matrem circum sua damna volantem,
Corripuit serpens; avidaque recondidit alvo.
Obstupuere omnes. At veri providus augur
Thestorides, Vincemus, ait: gaudete, Pelasgi.
Troia cadet; sed erit nostri mora longa laboris.
Atque novem volucres in belli digerit annos.
Ille, ut erat, virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis: et servat serpentis imagine saxum.*)

**) Orbe locus medio est inter terrasque, fretumque,
Coelestesque plagas, triplicis confinia mundi;
Unde, quod est usquam, quamvis regionibus absit,

*) Damit Diana die Abfahrt der Flotte nicht länger hindere; so opfert Agamemnon ihr seine Tochter. v. 24-38.

**) Nun macht die Fama die Abfahrt der Griechen den Trojanern kund, die ihre Feinde bewafnet erwarten. Gleich bei der Landung fällt Protesilaus. In den folgenden Gefechten erlegt Cygnus viele, daher Achill vor allen ihn oder den Hector zu treffen suchte. Er kämpfte mit dem Ersteren, aber dieser blieb unverwundet, und als er ihn endlich erwürgte, ward er in einen Schwan verwandelt.

Digitized by Google

Inspicitur; penetratque cavas vox omnis ad aures.
Fama tenet, summaque domum sibi legit in arce:
Innumerosque aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, et nullis inclusit limina portis.
Nocte dieque patent. Tota est ex ore sonanti:
Tota fremit: vocesque refert: iteratque quod audit.
Nulla quies intus, nullaque silentia parte.
Nec tamen est clamor, sed parvae murmura vocis:
Qualia de pelagi, si quis procul audiat, undis
Esse solent: qualemve sonum, cum Iupiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenent: veniunt leve vulgus, euntque:
Mixtaque cum veris passim commenta vagantur
Millia rumorum: confusaque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures:
Hi narrata ferunt alio: mensuraque ficti
Crescit, et auditis aliquid novus adiicit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error,
Vanaque Laetitia est, consternatique Timores,
Seditioque repens, dubioque auctore Susurri.
Ipsa quid in coelo rerum, pelagoque geratur,
Et tellure, videt; totumque inquirit in orbem.

Fecerat haec notum, Graias cum milite forti
Adventare rates: neque inexspectatus in armis

Hostis adest. Prohibent aditu, litusque tuentur
Troës: et Hectorea primus fataliter hasta,
Protesilaë, cadis: commissaque proelia magno
Stant Danais: fortisque animae nece cognitus Hector.
Nec Phryges exiguo, quid Achaïa dextera posset,
Sanguine senserunt. Et iam Sigaea rubebant
Litora: iam leto proles Neptunia, Cygnus
Mille viros dederat. Iam curru instabat Achilles:
Troaque Peliacae sternebat cuspidis ictu
Agmina: perque acies aut Cygnum aut Hectora quaerens,
Congreditur Cygno: decimum dilatus in annum
Hector erat. Tum colla iugo candentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem:
Concutiensque suis vibrantia tela lacertis,
Quisquis es, o iuvenis, solatia mortis habeto,
Dixit, ab Haemonio quod sis iugulatus Achille.
Hactenus Aeacides. Vocem gravis hasta secuta est.
Sed quanquam certa nullus fuit error in hasta;
Nil tamen emissi profecit acumine ferri,
Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu.
Nate Dea, nam te fama praenovimus, inquit
Ille, quid a nobis vulnus miraris abesse?
Mirabatur enim. Non haec, quam cernis, equinis

Fulva iubis cassis, neque onus cava parma sinistrae
Auxilio mihi sunt: decor est quaesitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet. Removebitur omne
Tegminis officium; tamen indestrictus abibo.
Est aliquid, non esse satum Nereïde, sed qui
Nereaque, et natas, et totum temperet aequor.
Dixit: et haesurum clypei curvamine telum
Misit in Aeaciden: quod et aes, et proxima rupit
Terga novena boum: decimo tamen orbe moratum.
Excutit hoc heros: rursusque trementia forti
Tela manu torsit: rursus sine vulnere corpus,
Sincerumque fuit, nec tertia cuspis apertum;
Et se praebentem valuit destringere Cygnum.
Haud secus exarsit, quam Circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu
Poeniceas vestes, elusaque vulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum considerat hastae.
Haerebat ligno. Manus est mea debilis ergo;
Quasque, ait, ante habuit vires, effudit in uno.
Nam certe valuit, vel cum Lyrnesia primus
Moenia disieci; vel cum Tenedonque, suoque
Eetioneas implevi sanguine Thebas.
Vel cum purpureus populari caede Caycus
Fluxit; opusque meae bis sensit Telephus hastae.

Hic quoque tot caesis, quorum per litus acervos
Et feci, et, video, valuit mea dextra, valetque.
Dixit: et, ante actis veluti male crederet, hastam
Misit in adversum Lycia de plebe Menoeten:
Loricamque simul, subiectaque pectora rupit.
Quo plangente gravem moribundo vertice terram,
Extrahit illud idem calido de vulnere telum:
Atque ait: Haec manus est, haec, qua modo vicimus, hasta.
Utar in hunc isdem: sit in hoc precor exitus idem.
Sic fatus, Cygnumque petit, nec fraxinus errat;
Inque humero sonuit non evitata sinistro.
Inde, velut muro solidave a caute, repulsa est.
Qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cygnum
Viderat, et frustra fuerat gavisus, Achilles.
Vulnus erat nullum: sanguis erat ille Menoetae.
Tum vero praeceps curru fremebundus ab alto
Desilit: et nitido securum comminus hostem
Ense petens, parmam gladio, galeamque cavari
Cernit; et in duro laedi quoque corpore ferrum.

Digitized by Google

Haud tulit ulterius: clypeoque adversa reducto
Ter quater ora viri, capulo cava tempora pulsat.
Cedentique sequens instat: turbatque, ruitque.
Attonitoque negat requiem. Pavor occupat illum,
Ante oculosque natant tenebrae: retroque ferenti
Aversos passus medio lapis obstitit arvo.
Quem super impulsum resupino pectore Cygnum
Vi multa vertit, terraeque adflixit Achilles.
Tum, clypeo genibusque premens praecordia duris,
Vincla trahit galeae. Quae presso subdita mento
Elidunt fauces; et respiramen iterque
Eripiunt animae. Victum spoliare parabat:
Arma relicta videt. Corpus deus aequoris albam
Contulit in volucrem; cuius modo nomen habebat.

*) Hic labor, haec requiem multorum pugna dierum

*) Bei einem Opfer, welches Achill der Pallas brachte, sprach man beim Opfermahle vom Siege über den Cygnus, und bewunderte vor allem, dass Cygnus nicht verwundet werden konnte. Dies veranlasst den alten

Attulit: et positis pars utraque substitit armis.
Dumque vigil Phrygios servat custodia muros;
Et vigil Argolicas servat custodia fossas;
Festa dies aderat; qua Cygni victor Achilles
Pallada vittatae placabat sanguine vaccae.
Cuius ut imposuit prosecta calentibus aris;
Et dis acceptus penetravit in aethera nidor;
Sacra tulere suam: pars est data cetera mensis.
Discubuere toris proceres; et corpora tosta
Carne replent: vinoque levant curasque sitimque.
Non illos citharae, non illos carmina vocum,
Longave multifori delectat tibia buxi:
Sed noctem sermone trahunt: virtusque loquendi
Materia est. Pugnam referunt hostisque suamque
Inque vices adita atque exhausta pericula saepe
Commemorare iuvat. Quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
Proxima praecipue domito victoria Cygno

Nestor eine ältere ähnliche Geschichte vom Caeneus zu erzählen. Dieser, Anfangs ein Mädchen, wurde vom Neptun in einen Mann verwandelt, der nicht verwundet werden konnte. Aber in dem Kampfe der Centauren und Lapithen wurde er in einen Vogel verwandelt. Diesen Kampf haben wir ausgehoben.

Digitized by Google

In sermone fuit. Visum mirabile cunctis;
Quod iuveni corpus nullo penetrabile telo,
Invictumque ad vulnera erat, ferrumque terebat.
Hoc ipsum Aeacides, hoc mirabantur Achivi.
Cum sic Nestor ait: Vestro fuit unicus aevo
Contemtor ferri, nulloque forabilis ictu
Cygnus. At ipse olim patientem vulnera mille,
Corpore non laeso, Perrhaebum Caenea vidi:
Caenea Perrhaebum; qui factis inclytus Othryn
Incoluit: quoque id mirum magis esset in illo;
Femina natus erat. Monstri novitate moventur,
Quisquis adest: narretque rogant. Quos inter Achilles,
Dic age, nam cunctis eadem est audire voluntas,
O facunde senex, aevi prudentia nostri;
Quis fuerit Caeneus, cur in contraria versus;
Qua tibi militia, cuius certamine pugnae
Cognitus; a quo sit victus, si victus ab ullo est.
Tum senior: Quamvis obstet mihi tarda vetustas:
Multaque me fugiant, primis spectata sub annis;
Plura tamen memini: nec, quae magis haereat illa,
Pectore res nostro est, inter bellique domique
Acta tot: ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere; vixi

Annos bis centum: nunc tertia vivitur aetas.
Clara decore fuit proles Elateïa Caenis,
Thessalidum virgo pulcherrima; perque propinquas,
Perque tuas urbes, tibi enim popularis, Achille,
Multorum frustra votis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoque forsitan illos;
Sed iam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa, tuae. Nec Caenis in ullos
Denupsit thalamos: secretaque litora carpens
Aequorei vim passa dei est. Ita Fama ferebat.
Utque novae Veneris Neptunus gaudia cepit;
Sint tua vota licet, dixit, secura repulsae;
Elige quid voveas. Eadem hoc quoque Fama ferebat.
Magnum, Caenis ait, facit haec iniuria votum,
Tale pati nil posse mihi. Da femina ne sim:
Omnia praestiteris. Graviore novissima dixit
Verba sono: poteratque viri vox illa videri:
Sicut erat. Nam iam voto deus aequoris alti
Adnuerat: dederatque super; ne saucius ullis
Vulneribus fieri, ferrove occumbere posset.
Munere laetus abit: studiisque virilibus aevum
Exigit Atracides, Peneïaque arva pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus:
Nubigenasque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Haemonii proceres aderant: aderamus et ipsi:
Festaque confusa resonabat regia turba.

Digitized by Google

Ecce canunt Hymenaeon: et ignibus atria fumant:
Cinctaque adest virgo matrum nuruumque caterva,
Praesignis facie. Felicem diximus illa
Coniuge Pirithoum: quod paene fefellimus omen.
Nam tibi, saevorum saevissime Centaurorum
Euryte, quam vino pectus, tam virgine visa
Ardet: et ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus eversae turbant convivia mensae:
Raptaturque comis per vim nova nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alii, quam quisque probarant,
Aut poterant, rapiunt: captaeque erat urbis imago.
Femineo clamore sonat domus. Ocius omnes
Surgimus: et primus, Quae te vecordia, Theseus,
Euryte, pulsat, ait; qui, me vivente, lacessas
Pirithoum, violesque duos ignarus in uno?
Neve ea magnanimus frustra memoraverit heros;
Submovet instantes: raptamque furentibus aufert.
Ille nihil contra: neque enim defendere verbis
Talia facta potest: sed vindicis ora protervis
Insequitur manibus, generosaque pectora pulsat.
Forte fuit iuxta signis exstantibus asper
Antiquus crater, quem vastum vastior ipse

Sustulit Aegides; adversaque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrumque, merumque,
Vulnere et ore vomens, madida resupinus arena
Calcitrat. Ardescunt germana caede bimembres:
Certatimque omnes uno ore, Arma, arma, loquuntur.
Vina dabant animos: et prima pocula pugna
Missa volant, fragilesque cadi, curvique lebetes:
Res epulis quondam, nunc bello et caedibus, aptae.
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis: et primus ab aede
Lampadibus densum rapuit funale coruscis:
Elatumque alte, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi;
Illisit fronti Lapithae Celadontis: et ossa
Non agnoscendo confusa reliquit in ore.
Exsiluere oculi; disiectisque ossibus oris
Acta retro naris, medioque infixa palato est.
Hunc pede convulso mensae Pellaeus acernae
Stravit humi Belates, disiecto in pectora mento:
Cumque atro mixtos sputantem sanguine dentes,
Vulnere Tartareas geminato mittit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria vultu
Fumida terribili, Cur non, ait, utimur istis?
Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, et medium Lapitharum iecit in agmen:
Depressitque duos, Brotean, et Orion. Orio

Mater erat Mycale: quam deduxisse canendo
Saepe reluctanti constabat cornua Lunae.
Non impune feres, teli modo copia detur,
Dixerat Exadius. Telique habet instar, in alta
Quae fuerant pinu, votivi cornua cervi.
Figitur huic duplici Gryneus in lumina ramo:
Eruiturque oculos. Quorum pars cornibus haeret:
Pars fluit in barbam; concretaque sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhoetus ab aris
Prunitium torrem: dextraque a parte Charaxi
Tempora perfringit, fulvo protecta capillo.
Correpti rapida, veluti seges arida, flamma
Arserunt crines: et vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit; ut dare ferrum
Igne rubens plerumque solet, quod forcipe curva
Cum faber eduxit, lacubus demittit. At illud
Stridet: et in trepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis avidum de crinibus ignem
Excutit: inque humeros limen tellure revulsum
Tollit, onus plaustri: quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit gravitas. Socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen:
Gaudia nec retinet Rhoetus. Sic comprecor, inquit,
Cetera sit fortis castrorum turba tuorum;
Semicremoque novat repetitum stipite vulnus:

Terque quaterque gravi iuncturas verticis ictu
Rupit: et in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Evagrum, Corythumque, Dryantaque transit.
E quibus ut prima tectus lanugine malas
Procubuit Corythus; Puero quae gloria fuso
Parta tibi est? Evagros ait. Nec dicere Rhoetus
Plura sinit: rutilasque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perque os in pectora, flammas.
Te quoque, saeva Drya, circum caput igne rotato
Insequitur: sed non in te quoque constitit idem
Exitus: assiduae successu caedis ovantem,
Qua iuncta est humero cervix, sude figis obusta.
Ingemuit, duroque sudem vix osse revellit
Rhoetus; et ipse suo madefactus sanguine fugit.
Fugit et Ornëus, Lycabasque, et saucius armo
Dexteriore Medon, et cum Pisenore Thaumas:
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto nunc vulnere tardius ibat:
Et Pholus, et Melaneus, et Abas praedator aprorum:
Quique suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos. Ille etiam metuenti vulnera Nesso,
Ne fuge; ad Herculeos, inquit, servaberis arcus.

At non Eurynomus, Lycidasque, et Areos, et Imbreus
Effugere necem: quos omnes dextra Dryantis
Perculit adversos. Adversum tu quoque, quamvis
Terga fugae dederas, vulnus, Crenaee, tulisti.
Nam grave, respiciens inter duo lumina ferrum,
Qua naris fronti committitur, accipis, imae.
In tanto fremitu ductis sine fine iacebat,
Sopitus vinis et inexperrectus, Aphidas:
Languentique manu carchesia mixta tenebat,
Fusus in Ossaeae villosis pellibus ursae
Quem procul ut vidit frustra nulla arma moventem,
Inserit amento digitos, Miscendaque, dixit,
Cum Styge vina bibas, Phorbas. Nec plura moratus
In iuvenem torsit iaculum: ferrataque collo
Fraxinus, ut casu iacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu: plenoque e gutture fluxit
Inque toros, inque ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petraeum, conantem evellere terra
Glandiferam quercum: quam dum complexibus ambit,
Et quatit huc illuc, labefactaque robora iactat,
Lancea Pirithoi, costis immissa Petraei,
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi virtute Lycum cecidisse ferebant:

Pirithoi cecidisse Chromin. Sed uterque minorem
Victori titulum, quam Dictys Helopsque, dederunt.
Fixus Helops iaculo, quod pervia tempora fecit;
Et missum a dextra laevam penetravit in aurem.
Dictys, ab ancipiti delapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
Decidit in praeceps: et pondere corporis ornum
Ingentem fregit; suaque induit ilia fractae.
Ultor adest Aphareus: saxumque e monte revulsum
Mittere conatur. Conantem stipite querno
Occupat Aegides; cubitique ingentia frangit
Ossa: nec ulterius dare corpus inutile leto
Aut vacat, aut curat: tergoque Bianoris alti
Insilit, haud solito quemquam portare, nisi ipsum:
Opposuitque genu costis: prensamque sinistra
Caesariem retinens, vultum, minitantiaque ora
Robore nodoso, praeduraque tempora, fregit.
Robore Nedymnum, iaculatoremque Lycotan
Sternit, et immissa protectum pectora barba
Hippason, et summis exstantem Rhipea silvis;
Tereaque, Haemoniis qui prensos montibus ursos
Ferre domum vivos, indignantesque solebat:
Haud tulit utentem pugnae successibus ultra

Thesea Demoleon: solidoque revellere dumo
Annosam pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit; praefractam misit in hostem.
Sed procul a telo Theseus veniente recessit,
Pallados admonitu; credi sic ipse volebat:
Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti
Abscidit iugulo pectusque humerumque sinistrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille:
Quem Dolopum rector, bello superatus, Amyntor
Aeacidae dederat, pacis pignusque fidemque.
Hunc procul ut foedo disiectum vulnere Peleus
Vidit, At inferias, iuvenum gratissime Crantor,
Accipe, ait. Validoque in Demoleonta lacerto
Fraxineam misit, mentis quoque viribus, hastam.
Quae laterum cratem perrumpit: et ossibus haerens
Intremuit. Trahit ille manu sine cuspide lignum:
Id quoque vix sequitur. Cuspis pulmone retenta est.
Ipse dolor vires animo dabat. Aeger in hostem
Erigitur: pedibusque virum proculcat equinis.
Excipit ille ictus galea clypeoque sonantes:

Defensatque humeros: praetentaque sustinet arma:
Perque armos uno duo pectora perforat ictu.
Ante tamen leto dederat Phlegraeon, et Hylen
Eminus: Hiphinoum collato Marte, Clanin-que.
Additur his Dorylas: qui tempora tecta gerebat
Pelle lupi, saevique vicem praestantia teli
Cornua vara boum multo rubefacta cruore.
Huic ego, nam vires animus dabat, Adspice, dixi,
Quantum concedant nostro tua cornua ferro:
Et iaculum torsi. Quod cum vitare nequiret,
Opposuit dextram passurae vulnera fronti.
Adfixa est cum fronte manus. Fit clamor: at illum
Haerentem Peleus, et acerbo vulnere victum
Stabat enim propior, mediam ferit esse sub alvum.
Prosiluit, terraque feroxsua viscera traxit:
Tractaque calcavit: calcataque rupit: et illis
Crura quoque impediit; et inani concidit alvo.
Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit,
Si modo naturae formam concedimus illi.
Barba erat incipiens: barbae color aureus: aureaque
Ex humeris medios coma descendebat in armos.
Gratus in ore vigor: cervix, humerique, manusque,
Pectoraque artificum laudatis proxima signis;

Digitized by Google

Et qua parte viri est: nec equi mendosa sub illa
Deteriorque viro facies. Da colla, caputque:
Castore dignus erit. Sic tergum sessile, sic stant
Pectora celsa toris: totus pice nigrior atra.
Candida cauda tamen: color est quoque cruribus albus.
Multae illum petiere sua de gente; sed una
Abstulit Hylonome: qua nulla nitentior inter
Semiferos altis habitavit femina silvis.
Haec et blanditiis, et amando, et amare fatendo
Cyllaron una tenet. Cultus quoque quantus in illis
Esse potest membris; ut sit coma pectine laevis:
Ut modo rore maris, modo se violave rosave
Implicet: interdum candentia lilia gestet:
Bisque die lapsis Pagasaeae vertice silvae
Fontibus ora lavet: bis flumine corpora tingat;
Nec, nisi quae deceant, electarumque ferarum,
Aut humero, aut lateri praetendat vellera laevo.
Par amor est illis: errant in montibus una:
Antra simul subeunt, et tum Lapitheïa tecta
Intrarant pariter; pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est: iaculum de parte sinistra

Venit; et inferius, quam collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit: parvo cor vulnere laesum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus:
Impositaque manu vulnus fovet; oraque ad ora
Admovet; atque animae fugienti obsistere tentat.
Ut videt exstinctum: dictis, quae clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo, quod inhaeserat illi,
Incubuit: moriensque suum complexa maritum est.
Ante oculos stat et ille meos: qui sena leonum
Vinxerat inter se connexis vellera nodis
Phaeocomes, hominemque simul protectus equumque.
Codice qui misso, quem vix iuga bina moverent
Iuncta, Phonoleniden a summo vertice fregit.
Fracta volubilitas capitis latissima; perque os,
Perque cavas nares, oculosque, aurésque cerebrum
Molle fluit. Veluti concretum vimine querno
Lac solet; utve liquor rari sub pondere cribri
Manat, et exprimitur per densa foramina spissus.
Ast ego, dum parat hunc armis nudare iacentem,
Scit tuus hoc genitor, gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Chthonius quoque Teleboasque

Ense iacent nostro. Ramum prior ille bifurcum
Gesserat; hic iaculum. Iaculo mihi vulnera fecit.
Signa vides: apparet adhuc vetus, ecce, cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti:
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. Illo sed tempore nullus,
Aut puer, Hector erat: nunc me mea deficit aetas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyreti;
Ampyca quid referam? qui quadrupedantis Oëcli
Fixit in adverso cornum sine cuspide vultu.
Vecte Pelethronium Macareus in pectus adacto
Stravit Erigdupum. Memini et venabula condi
Inguine, Nesseis manibus coniecta, Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum. Mopso iaculante biformis
Occubuit, frustraque loqui tentavit Odites,
Ad mentum lingua, mentoque ad guttura fixo.
Quinque neci Caeneus dederat, Stiphelumque, Bromumque,
Antimachumque, Helimumque, securiferumque Pyracmon.
Vulnera non memini: numerum nomenque notavi.
Provolat Emathii spoliis armatus Halesi,

Quem dederat leto, membrisque et corpore Latreus
Maximus. Huic aetas inter iuvenemque, senemque,
Vis iuvenilis erat. Variabant tempora cani.
Qui clypeo, galeaque, Macedoniaque sarissa
Conspicuus, faciemque obversus in agmen utrumque;
Armaque concussit, certumque equitavit in orbem:
Verbaque tot fudit vacuas animosus in auras:
Et te, Caeni, feram? nam tu mihi femina semper,
Tu mihi Caenis eris. Nec te natalis origo
Comminuit? mentemque subit, quo praemia facto,
Quaque viri falsam speciem mercede pararis?
Vel quid nata vide, vel quid sis passa: columque,
I, cape cum calathis; et stamina pollice torque;
Bella relinque viris. Iactanti talia Caeneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Qua vir equo commissus erat. Furit ille dolore:
Nudaque Phyllei iuvenis ferit ora sarissa.
Non secus haec resilit, quam tecti a culmine grando:
Aut si quis parvo feriat cava tympana saxo.
Comminus adgreditur: laterique recondere duro
Luctatur gladium. Gladio loca pervia non sunt.

Haud tamen effugies: medio iugulaberis ense,
Quandoquidem mucro est hebes, inquit; et in latus ensem
Obliquat: longaque amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus, ceu corpore marmoris icti:
Fractaque dissiluit percusso lamina collo.
Ut satis illaesos miranti praebuit artus;
Nunc age, ait Caeneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus. Capuloque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum: caecamque in viscera movit,
Versavitque manum: vulnusque in vulnere fecit.
Ecce ruunt vasto rabidi clamore bimembres:
Telaque in hunc omnes unum mittuntque feruntque.
Tela retusa cadunt. Manet imperfossus ab omni,
Inque cruentatus Caeneus Elateïus ictu.
Fecerat attonitos nova res. Heu dedecus ingens!
Monychus exclamat: populus superamur ab uno,
Vixque viro. Quanquam ille vir est: nos segnibus actis,
Quod fuit ille, sumus. Quid membra immania prosunt?

Quid geminae vires? quid, quod fortissima rerum
In nobis natura duplex animalia iunxit?
Nec nos matre dea, nec nos Ixione natos
Esse reor; qui tantus erat, Iunonis ut altae
Spem caperet. Nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesque super, totosque involvite montes;
Vivacemque animam missis elidite silvis,
Silva premat fauces: et erit pro vulnere pondus.
Dixit: et insani deiectam viribus Austri
Forte trabem nactus, validum coniecit in hostem.
Exemplumque fuit: parvoque in tempore nudus
Arboris Othrys erat: nec habebat Pelion umbras.
Obrutus immani cumulo, sub pondere Caeneus
Aestuat arboreo: congestaque robora duris
Fert humeris. Sed enim postquam super ora caputque
Crevit onus; neque habet, quas ducat, spiritus auras;
Deficit interdum: modo se super aëra frustra
Tollere conatur, iactasque evolvere silvas.
Interdumque movet. Veluti, quam cernimus, ecce,
Ardua si terrae quatiatur motibus Ide.

Digitized by Google

Exitus in dubio est. Alii sub inania corpus
Tartara detrusum silvarum mole ferebant.
Abnuit Ampycides: medioque ex aggere fulvis
Vidit avem pennis liquidas exire sub auras:
Quae mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum.
Hanc ubi lustrantem levi sua castra volatu
Mopsus, et ingenti circum clangore sonantem
Adspexit, pariterque oculis animoque secutus;
O salve, dixit, Lapithaeae gloria gentis,
Maxime vir quondam, sed nunc avis unica, Caenen.
Credita res auctore suo est. Dolor addidit iram:
Oppressumque aegre tulimus tot ab hostibus unum.
Nec prius abstitimus ferrum exercere cruore;
Quam data pars leto, partem fuga noxque removit.*)

*) Da Nestor des Antheils, den Hercules an diesen Thaten gehabt hatte, nicht erwähnet hatte; so rügt Tlepolemus diese Beleidigung seines Vaters. Nestor entschuldigt es mit der Maxime der Griechen, dass man seines Feindes Lob verschweigen dürfe. Und das sey Hercules gewesen, weil er alle Kinder des Neleus getödtet habe und unter diesen den Periclymenus, der sich in alle Gestalten umwandeln konnte.

Digitized by Google

Haec inter Lapithas, et semihomines Centauros
Proelia, Tlepolemus, Pylio referente, dolorem
Praeteriti Alcidae tacito non pertulit ore:
Atque ait: Herculeae mirum est oblivia laudis
Acta tibi, senior. Certe mihi saepe referre
Nubigenas domitos a se pater ipse solebat.
Tristis ad haec Pylius: Quid me meminisse malorum
Cogis; et obductos annis rescindere luctus?
Inque tuum genitorem odium, offensasque fateri?
Ille quidem maiora fide, dî, gessit; et orbem
Implevit meritis; quod mallem posse negari:
Sed neque Deïphobum, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus. Quis enim laudaverit hostem?
Ille tuus genitor Messania moenia quondam
Stravit: et immeritas urbes, Elinque Pylonque,
Diruit: inque meos ferrum flammamque penates
Impulit. Utque alios taceam, quos ille peremit;
Bis sex Herculeïs ceciderunt, me minus uno,
Viribus. Atque alios vinci potuisse ferendum est.
Mira Periclymeni mors est: cui posse figuras
Sumere quas vellet, rursusque reponere sumtas

Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor.
Hic, ubi neqnidquam est formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris: quae fulmina curvis
Ferre solet pedibus, divûm gratissima Regi.
Viribus usus avis, pennis rostroque redunco,
Hamatisque viri laniaverat unguibus ora.
Tendit in hunc nimium certos Tirynthius arcus:
Atque inter nubes sublimia membra ferentem,
Pendentemque ferit, lateri qua iungitur ala.
Nec grave vulnus erat: sed rupti vulnere nervi
Deficiunt, motumque negant viresque volandi.
Decidit in terram, non concipientibus auras
Infirmis pennis: et qua levis haeserat alae,
Corporis adfixi pressa est gravitate sagitta:
Perque latus summum iugulo est exacta sinistro.
Num videor debere tui praeconia rebus
Herculis, o Rhodiae ductor pulcherrime classis?
Nec tamen ulterius, quam fortia facta silendo,
Ulciscar fratres. Solida est mihi gratia tecum.
Haec postquam dulci Neleïus edidit ore:
A sermone senis, repetito munere Bacchi,
Surrexere toris. Nox est data cetera somno.

*) At deus, aequoreas qui cuspide temperat undas,
In volucrem corpus nati Stheneleïda versum
Mente dolet patria: saevumque perosus Achillen
Exercet memores, plus quam civiliter, iras.
Iamque fere tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Smynthea dictis:
O mihi de fratris longe gratissime natis,
Irrita qui mecum posuisti moenia Troiae;
Ecquid, ut has iam iam casuras adspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia caesa doles? ecquid, ne persequar omnes,
Hectoris umbra subit, circum sua Pergama tracti?
Cum tamen ille ferox, belloque cruentior ipso,
Vivit adhuc, operis nostri populator, Achilles.
Det mihi se: faxo, triplici quid cuspide possim,
Sentiat. At quoniam concurrere comminus hosti

*) Neptun konnte das Schicksal seines Cygnus nicht vergessen. Daher beredet er endlich den Apollo, dass dieser durch den Paris den Achill erlegt. Sein Tod veranlasst einen Streit über seine Waffen, auf die Ajax, der Telamonier, und Ulysses Anspruch machen. Agamemnon setzt zur Entscheidung ein Gericht an.

Digitized by Google

Non datur; occulta necopinum perde sagitta.
Adnuit: atque animo pariter patruoque suoque
Delius indulgens, nebula velatus in agmen
Pervenit Iliacum; mediaque in caede virorum
Rara per ignotos spargentem cernit Achivos
Tela Parin: fassusque deum, Quid spicula perdis
Sanguine plebis? ait. Si qua est tibi cura tuorum;
Vertere in Aeaciden, caesosque ulciscere fratres.
Dixit: et ostendens sternentem Troïa ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum:
Certaque letifera direxit spicula dextra.
Quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit. Ille igitur tantorum victor Achille,
Vinceris a timido Graiae raptore maritae!
At si femineo fuerat tibi Marte cadendum;
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
Iam timor ille Phrygum, decus et tutela Pelasgi
Nominis, Aeacides, caput insuperabile bello,
Arserat; armarat deus idem, idemque cremarat.
Iam cinis est; et de tam magno restat Achille
Nescio quid, parvam quod non bene compleat urnam.
At vivit, totum quae gloria compleat orbem.
Haec illi mensura viro respondet: et hac est

Par sibi Pelides; nec inania Tartara sentit.
Ipse etiam, ut cuius fuerit cognoscere possis,
Bella movet clypeus: deque armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oïleos Aiax,
Non minor Atrides, non bello maior et aevo
Poscere, non alii: soli Telamone creato,
Laërtaque fuit tantae fiducia laudis.
A se Tantalides onus invidiamque removit:
Argolicosque duces mediis considere castris
Iussit: et arbitrium litis traiecit in omnes.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER XIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Consedere duces: et, vulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax.
Utque erat impatiens irae, Sigeïa torvo
Litora respexit, classemque in litore, vultu:
Intendensque manus, Agimus, pro Iupiter! inquit,
Ante rates causam; et mecum confertur Ulixes!
At non Hectoreïs dubitavit cedere flammis:
Quas ego sustinui; quas hac a classe fugavi.
Tutius est fictis igitur contendere verbis,
Quam pugnare manu. Sed nec mihi dicere promtum;
Nec facere est isti. Quantumque ego Marte feroci,

*) In diesem Gerichte tritt zuerst Ajax auf, und zeigt sein Recht auf diese Waffen. Aber Ulysses, der nun redet, besiegt durch seine Beredsamkeit die Richter und den Gegner. Ajax ersticht sich selbst, und aus seinem Blute lässt die Erde eine Blume aufwachsen, die das Andenken seines Todes erhält.

Digitized by Google

Quantum acie valeo, tantum valet iste loquendo.
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi,
Esse reor: vidistis enim. Sua narret Ulixes,
Quae sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Praemia magna peti fateor: sed demit honorem
Aemulus Aiaci. Non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quidquid speravit Ulixes.
Iste tulit pretium iam nunc certaminis huius;
Quo cum victus erit, mecum certasse feretur.
Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem, Telamone creatus:
Moenia qui forti Troiana sub Hercule cepit:
Litoraque intravit Pagasaea Colcha carina.
Aeacus huic pater est: qui iura silentibus illic
Reddit, ubi Aeoliden saxum grave Sisyphon urget.
Aeacon agnoscit summus, prolemque fatetur
Iupiter esse suam. Sic ab Iove tertius Aiax.
Nec tamen haec series in causa prosit, Achivi;
Si mihi cum magno non est communis Achille.
Frater erat: fraterna peto. Quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisque et fraude simillimus illi,
Inferit Aeacidis alienae nomina gentis?
An quod in arma prior, nulloque sub indice veni,
Arma neganda mihi? Potiorque videbitur ille,
Ultima qui cepit; detrectavitque furore

Militiam ficto: donec sollertior isto,
Sed sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, vitataque traxit in arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit ulla;
Nos inhonorati, et donis patruelibus orbi,
Obtulimus qui nos ad prima pericula, simus.
Atque utinam aut verus furor ille, aut creditus, esset;
Nec comes hic Phrygias unquam venisset ad arces
Hortator scelerum! Non te, Poeantia proles,
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet.
Qui nunc, ut memorant, silvestribus abditus antris
Saxa moves gemitu: Laërtiadaeque precaris,
Quae meruit: quae, si dî sunt, non vana preceris.
Et nunc ille eadem nobis iuratus in arma,
(Heu!) pars una ducum, quo successore sagittae
Herculis utuntur, fractus morboque fameque,
Velaturque aliturque avibus; volucresque petendo
Debita Troianis exercet spicula fatis.
Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulixen.
Mallet et infelix Palamedes esse relictus.
Viveret; aut certe letum sine crimine haberet.
Quem male convicti nimium memor iste furoris
Prodere rem Danaam finxit: fictumque probavit

Crimen: et ostendit, quod iam praefoderat, aurum.
Ergo aut exsilio vires subduxit Achivis,
Aut nece. Sic pugnat, sic est metuendus, Ulixes.
Qui, licet eloquio fidum quoque Nestora vincat,
Haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
Esse rear nullum. Qui, cum imploraret Ulixen
Vulnere tardus equi, fessusque senilibus annis,
Proditus a socio est. Non haec mihi crimina fingi
Scit bene Tydides: qui nomine saepe vocatum
Corripuit; trepidoque fugam exprobravit amico.
Adspiciunt oculis Superi mortalia iustis.
En eget auxilio, qui non tulit: utque reliquit,
Sic linquendus erat. Legem sibi dixerat ipse.
Conclamat socios. Adsum; videoque trementem,
Pallentemque metu, ac trepidantem morte futura.
Opposui molem clypei; texique iacentem;
Servavique animam, minimum est hoc laudis, inertem.
Si perstas certare, locum redeamus in illum:
Redde hostem, vulnusque tuum, solitumque timorem:
Post clypeumque late: et mecum contende sub illo.
At postquam eripui; cui standi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.

Hector adest: secumque deos in proelia ducit.
Quaque ruit, non tu tantum terreris, Ulixe;
Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.
Hunc ego sanguineae successu caedis ovantem
Comminus ingenti resupinum pondere fudi.
Hunc ego poscentem, cum quo concurreret, unus
Sustinui; sortemque meam vovistis, Achivi:
Et vestrae valuere preces. Si quaeritis huius
Fortunam pugnae; non sum superatus ab illo.
Ecce ferunt Troës ferrumque, ignemque, Iovemque
In Danaas classes. Ubi nunc facundus Ulixes?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem vestri reditus. Date tot pro navibus arma.
Quod si vera licet mihi dicere; quaeritur istis,
Quam mihi, maior honos: coniunctaque gloria nostra est.
Atque Aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhesum, imbellemque Dolona,
Priamidenque Helenum rapta cum Pallade captum.
Luce nihil gestum, nihil est Diomede remoto:
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma;
Dividite: et maior pars sit Diomedis in illis.
Quo tamen haec Ithaco? qui clam, qui semper inermis
Rem gerit; et furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galeae, claro radiantis ab auro,
Insidias prodet, manifestabitque latentem.

Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
Pondera tanta feret. Nec non onerosa gravisque
Pelias esse potest imbellibus hasta lacertis.
Nec clypeus, vasti caelatus imagine mundi,
Conveniet timidae, nataeque ad furta sinistrae.
Debilitaturum quid te petis, improbe, munus?
Quod tibi si populi donaverit error Achivi;
Cur spolieris, erit; non cur metuaris ab hoste.
Et fuga (qua sola cunctos, timidissime, vincis)
Tarda futura tibi est, gestamina tanta trahenti.
Adde, quod iste tuus, tam raro proelia passus,
Integer est clypeus. Nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, novus est successor habendus.
Denique, quid verbis opus est? spectemur agendo.
Arma viri fortis medios mittantur in hostes:
Inde iubete peti: et referentem ornate relatis.

Finierat Telamone satus; vulgique secutum
Ultima murmur erat: donec Laërtius heros
Adstitit: atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit ad proceres; exspectatoque resolvit
Ora sono: neque abest facundis gratia dictis.

Si mea cum vestris valuissent vota, Pelasgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis heres:
Tuque tuis armis, nos te poteremur, Achille.

Digitized by Google

Quem quoniam non aequa mihi vobisque negarunt
Fata; (manuque simul veluti lacrimantia tersit
Lumina) quis magno melius succedat Achilli;
Quam per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modo ne prosit, quod, ut est, hebes esse videtur.
Neve mihi noceat, quod vobis semper, Achivi,
Profuit ingenium: meaque haec facundia, si qua est,
Quae nunc pro domino, pro vobis saepe locuta est,
Invidia careat: bona nec sua quisque recuset.
Nam genus, et proavos, et quae non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco. Sed enim, quia retulit Aiax
Esse Iovis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor
Iupiter est: totidemque gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laërtes pater est, Arcesius illi,
Iupiter huic: neque in his quisquam damnatus et exsul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in utroque parente.
Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons,

Proposita arma peto: meritis expendite causam.
Dummodo quod fratres Telamon Peleusque fuerunt,
Aiacis meritum non sit: nec sanguinis ordo,
Sed virtutis honos spoliis quaeratur in istis.
Aut si proximitas primusque requiritur heres;
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi.
Quis locus Aiaci? Phthiam Scyronve ferantur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.
Num petit ille tamen, num sperat, ut auferat arma?
Ergo operum quoniam nudum certamen habetur;
Plura quidem feci, quam quae comprendere dictis
In promtu mihi sit. Rerum tamen ordine ducar.
Praescia venturi genitrix Nereïa leti
Dissimulat cultu natum. Deceperat omnes,
In quibus Aiacem, sumtae fallacia vestis.
Arma ego femineis, animum motura virilem,
Mercibus inserui. Neque adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus. Cum parmam hastamque tenenti,
Nate dea, dixi; tibi se peritura reservant
Pergama. Quid dubitas ingentem evertere Troiam?
Iniecique manum; fortemque ad fortia misi.
Ergo opera illius mea sunt. Ego Telephon hasta

Pugnantem domui: victum orantemque refeci.
Quod Thebae cecidere, meum est. Me credite Lesbon,
Me Tenedon, Chrysenque, et Cyllan, Apollinis urbes,
Et Syron cepisse. Mea concussa putate
Procubuisse solo Lyrnesia moenia dextra.
Utque alias taceam; qui saevum perdere posset
Hectora, nempe dedi. Per me iacet inclytus Hector.
Illis haec armis, quibus est inventus Achilles,
Arma peto. Vivo dederam, post fata reposco.
Ut dolor unius Danaos pervenit ad omnes,
Aulidaque Euboïcam complerunt mille carinae;
Exspectata diu, nulla, aut contraria classi,
Flamina sunt: duraeque iubent Agamemnona sortes
Immeritam saevae natam mactare Dianae.
Denegat hoc genitor. divisque irascitur ipsis:
Atque in rege tamen pater est. Ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.
Nunc equidem fateor, fassoque ignoscat Atrides;
Difficilem tenui sub iniquo iudice causam.
Hunc tamen utilitas populi, fratrisque, datique
Summa movet sceptri, laudem ut cum sanguine penset.

Mittor et ad matrem: quae non hortanda, sed astu
Decipienda fuit. Quo si Telamonius isset,
Orba suis essent etiamnum lintea ventis.
Mittor et Iliacas audax orator ad arces:
Visaque et intrata est altae mihi curia Troiae.
Plenaque adhuc erat illa viris. Interritus egi,
Quam mihi mandarat communis Graecia causam:
Accusoque Parin: praedamque, Helenamque reposco;
Et moveo Priamum, Priamoque Antenora iunctum.
At Paris, et fratres, et qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus, scis hoc, Menelaë, nefandas;
Primaque lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est, quae consilioque manuque
Utiliter feci spatiosi tempore belli.
Post acies primas, urbis se moenibus hostes
Continuere diu; nec aperti copia Martis
Ulla fuit. Decimo demum pugnavimus anno.
Quid facis interea, qui nil nisi proelia nosti?
Quis tuus usus erat? Nam si mea facta requiris;
Hostibus insidior: fossas munimine cingo;
Consolor socios; ut longi taedia belli
Mente ferant placida: doceo quo simus alendi
Armandive modo: mittor quo postulat usus.
Ecce Iovis monitu, deceptus imagine somni,
Rex iubet incepti curam dimittere belli.
Ille potest auctore suam defendere causam.

Digitized by Google

Non sinat hoc Aiax: delendaque Pergama poscat:
Quodque potest, pugnet. Cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit? dat, quod vaga turba sequatur?
Non erat hoc nimium, nunquam nisi magna loquenti.
Quid, quod et ipse fugis? Vidi, puduitque videre,
Cum tu terga dares, inhonestaque vela parares.
Nec mora, Quid facitis? Quae vos dementia, dixi,
Concitat, o socii, captam dimittere Troiam?
Quidve domum fertis decimo, nisi dedecus, anno?
Talibus atque aliis, in quae dolor ipse disertum
Fecerat, aversos profuga de classe reduxi.
Convocat Atrides socios terrore paventes:
Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quidquam
Ausit. At ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impune, protervis.
Erigor: et trepidos cives exhortor in hostem,
Amissamque mea virtutem voce reposco.
Tempore ab hoc quodcumque potest fecisse videri
Fortiter iste, meum est: qui dantem terga retraxi.
Denique de Danais quis te laudatve petitve?

At sua Tydides mecum communicat acta:
Me probat: et socio semper confidit Ulixe.
Est aliquid, de tot Graiorum millibus, unum
A Diomede legi. Nec me sors ire iubebat:
Sic tamen et spreto noctisque hostisque periclo,
Ausum eadem, quae nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo: non ante tamen, quam cuncta coëgi
Prodere, et edidici quid perfida Troia pararet.
Omnia cognoram: nec, quod specularer, habebam:
Etiam praemissa poteram cum laude reverti.
Haud contentus ea, petii tentoria Rhesi;
Inque suis ipsum castris comitesque peremi.
Atque ita captivo victor votisque potitus
Ingredior curru laetos imitante triumphos;
Cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis.
Arma negate mihi: fueritque benignior Aiax.
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro
Devastata meo? cum multo sanguine fudi
Coeranon, Hippasiden, et Alastoraque Chromiumque,
Alcandrumque, Haliumque, Noëmonaque, Prytaninque,
Exitioque dedi cum Chersidamante Thoona,
Et Charopen, fatisque immitibus Ennomon actum;
Quique minus celebres nostra sub moenibus urbis
Procubuere manu. Sunt et mihi vulnera, cives,
Ipso pulchra loco. Nec vanis credite verbis.

Digitized by Google

Adspicite en (vestemque manu diducit) et Haec sunt
Pectora semper, ait, vestris exercita rebus.
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios: et habet sine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert; si se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troasque Iovemque?
Confiteorque tulit: neque enim bene facta maligne
Detrectare meum est. Sed nec communia solus
Occupet, atque aliquem vobis quoque reddat honorem.
Repulit Actorides, sub imagine tutus Achillis,
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
Ausum etiam Hectoreo solum concurrere Marti
Se putat, oblitus regisque, ducumque, meique;
Nonus in officio, et praelatus munere sortis.
Sed tamen eventus vestrae, fortissime, pugnae
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.
Me miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius; quo Graiûm murus Achilles:
Procubuit! nec me lacrimae, luctusve, timorve
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem.
His humeris, his, inquam, humeris ego corpus Achillis,
Et simul arma tuli: quae nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi, quae valeant in talia pondera, vires:

Est animus vestros certe sensurus honores.
Scilicet idcirco pro gnato caerula mater
Ambitiosa suo fuit, ut coelestia dona,
Artis opus tantae, rudis et sine pectore miles
Indueret? neque enim clypei caelamina norit,
Oceanum, et terras cumque alto sidera coelo,
Pleïadasque, Hyadasque, immunemque aequoris Arcton,
Diversasque urbes, nitidumque Orionis ensem.
Postulat ut capiat, quae non intelligit, arma.
Quid? quod me, duri fugientem munera belli,
Arguit incepto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocat crimen; simulavimus ambo.
Si mora pro culpa est; ego sum maturior illo.
Me pia detinuit coniux: pia mater Achillen:
Primaque sunt illis data tempora, cetera vobis.
Haud timeo, si iam nequeo defendere crimen
Cum tanto commune viro. Deprensus Ulixis
Ingenio tamen ille; at non Aiacis, Ulixes.
Neve in me stolidae convicia fundere linguae
Admirentur eum: vobis quoque digna pudore
Obiicit. An falso Palameden crimine turpe
Accusasse mihi, vobis damnasse decorum est?
Sed neque Naupliades facinus defendere tantum,
Tamque patens, valuit: nec vos audistis in illo
Crimina; vidistis: pretioque obiecta patebant.

Nec Poeantiaden quod habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui. Factum defendite vestrum:
Consensistis enim. Nec me suasisse negabo;
Ut se subtraheret bellique viaeque labori,
Tentaretque feros requie lenire dolores.
Paruit; et vivit. Non haec sententia tantum
Fida, sed et felix; cum sit satis, esse fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama poscunt;
Ne mandate mihi. Melius Telamonius ibit:
Eloquioque virum morbis iraque furentem
Molliet: aut aliqua producet callidus arte.
Ante retro Simois fluet, et sine frondibus Ide
Stabit, et auxilium promittet Achaïa Troiae;
Quam, cessante meo pro vestris pectore rebus,
Aiacis stolidi Danais sollertia prosit.
Sis licet infestus sociis, regique, mihique,
Dure Philoctete; licet exsecrere, meumque
Devoveas sine fine caput; cupiasque dolenti
Me tibi forte dari; nostrumque haurire cruorem;
Utque tui mihi, sic fiat tibi copia nostri:
Te tamen aggrediar: mecumque reducere nitar.
Tamque tuis potiar, faveat Fortuna, sagittis,
Quam sum Dardanio, quem cepi, vate potitus!
Quam responsa deûm, Troianaque fata, retexi:

Quam rapui Phrygiae signum penetrale Minervae
Hostibus e mediis. Et se mihi comparet Aiax?
Nempe capi Troiam prohibebant fata sine illis.
Fortis ubi est Aiax? Ubi sunt ingentia magni
Verba viri? Cur hic metuis? Cur audet Ulixes
Ire per excubias, et se committere nocti?
Perque feros enses, non tantum moenia Troum,
Verum etiam summas arces intrare: suaque
Eripere aede deam: raptamque efferre per hostes?
Quae nisi fecissem; frustra Telamone creatus
Gestasset laeva taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Troiae victoria parta est:
Pergama tum vici, cum vinci posse coëgi.
Desine Tydiden vultuque et murmure nobis
Ostentare meum. Pars est sua laudis in illis.
Nec tu, cum socia clypeum pro classe tenebas,
Solus eras: tibi turba comes, mihi contigit unus.
Qui, nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse, nec indomitae deberi praemia dextrae,
Ipse quoque haec peteret: peteret moderatior Aiax,
Eurypylusque ferox, claroque Andremone natus:
Nec minus Idomeneus, patriaque creatus eadem
Meriones: peteret maioris frater Atridae.

Digitized by Google

Quippe manu fortes, nec sunt tibi Marte secundi,
Consiliis cessere meis. Tibi dextera bello
Utilis; ingenium est, quod eget moderamine nostri.
Tu vires sine mente geris: mihi cura futuri est.
Tu pugnare potes: pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides. Tu tantum corpore prodes;
Nos animo. Quantoque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium; quanto dux milite maior;
Tanto ego te supero. Nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu. Vigor omnis in illis.
At vos, o Proceres, vigili date praemia vestro;
Proque tot annorum curis, quas anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Iam labor in fine est. Obstantia fata removi;
Altaque, posse capi faciendo, Pergama cepi.
Per spes nunc socias, casuraque moenia Troum,
Perque deos oro, quos hosti nuper ademi;
Per, si quid superest, quod sit sapienter agendum;
Si quid adhuc audax, ex praecipitique petendum;
Si Troiae fatis aliquid restare putatis;
Este mei memores: aut si mihi non datis arma;

Huic date. Et ostendit signum fatale Minervae.

Mota manus procerum est: et, quid facundia posset,
Re patuit; fortisque viri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum, ignemque Iovemque
Sustinuit toties; unam non sustinet iram:
Invictumque virum vincit dolor. Arripit ensem:
Et, Meus hic certe est. An et hunc sibi poscet Ulixes?
Hoc, ait, utendum est in me mihi: quique cruore
Saepe Phrygum maduit, domini nunc caede madebit:
Ne quisquam Aiacem possit superare nisi Aiax.
Dixit: et in pectus, tum denique vulnera passum,
Qua patuit ferro, letalem condidit ensem:
Nec valuere manus infixum educere telum,
Expulit ipse cruor. Rubefactaque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Litera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis: haec nominis, illa querelae.

Digitized by Google

*) Victor ad Hypsipyles patriam, clarique Thoantis,
Et veterum terras infames caede virorum,
Vela dat; ut referat, Tirynthia tela, sagittas.
Quae postquam ad Graios, domino comitante, revexit;
Imposita est sero tandem manus ultima bello.
Troia simul Priamusque cadunt: Priameïa coniux
Perdidit infelix hominis post omnia formam;
Externasque novo latratu terruit auras.
Longus in angustum qua clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat; neque adhuc consederat ignis:
Exiguumque senis Priami Iovis ara cruorem
Combiberat. Tractata comis antistita Phoebi
Non profecturas tendebat ad aethera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa deorum
Dum licet amplexas, succensaque templa tenentes
Invidiosa trahunt victores praemia Graii.
Mittitur Astyanax illis de turribus, unde
Pugnantem pro se, proavitaque regna tuentem,
Saepe videre patrem, monstratum a matre, solebat.

*) Nachdem Ulysses den Philoctetes von Lemnus ins Lager zurückgebracht hatte, so wurde Troja bald erobert und zerstört. Die Gattin des Priamus, Hecuba, wurde die Sklavin des Ulysses, und nachdem ihre Polyxena geopfert und Polydorus ermordet war, wurde sie selbst in eine Hündin verwandelt.

Digitized by Google

Iamque viam suadet Boreas; flatuque secundo
Carbasa mota sonant; iubet uti navita ventis.
Troia, vale: rapimur, clamant: dantque oscula terrae
Troades: et patriae fumantia tecta relinquunt.
Ultima conscendit classem, miserabile visu,
In mediis Hecube natorum inventa sepulcris.
Prensantem tumulos, atque ossibus oscula dantem
Dulichiae traxere manus. Tamen unius hausit,
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes crinem lacrimasque relinquit.
Est, ubi Troia fuit, Phrygiae contraria tellus,
Bistoniis habitata viris. Polymestoris illic
Regia dives erat, cui te commisit alendum
Clam, Polydore, pater, Phrygiisque removit ab armis.
Consilium? sapiens; sceleris nisi praemia magnas
Adiecisset opes; animi irritamen avari.
Ut cecidit Fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, iuguloque sui defigit alumni:
Et, tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem e scopulo subiectas misit in undas.
Litore Threïcio classem religarat Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus amicior esset.
Hic subito, quantus, cum viveret, esse solebat,
Exit humo late rupta; similisque minaci,

Digitized by Google

Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus iniusto petiit Agamemnona ferro.
Immemoresque mei disceditis, inquit, Achivi? 445
Obrutaque est mecum virtutis gratia nostrae?
Ne facite. Utque meum non sit sine honore sepulcrum,
Placet Achilleos mactata Polyxena manes.
Dixit: et, immiti sociis parentibus umbrae,
Rapta sinu matris, quam iam prope sola fovebat, 450
Fortis, et infelix, et plus quam femina, virgo
Ducitur ad tumulum; diroque fit hostia busto.
Quae memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est; sensitque sibi fera sacra parari;
Utque Neoptolemum stantem, ferrumque tenentem, 455
Inque suo vidit figentem lumina vultu;
Utere iamdudum generoso sanguine, dixit.
Nulla mora est. At tu iugulo vel pectore telum
Conde meo: iugulumque simul pectusque retexit.
Scilicet aut ulli servire Polyxena ferrem, 460
Aut per tale sacrum numen placabitur ullum.
Mors tantum vellem matrem mea fallere posset.
Mater obest; minuitque necis mihi gaudia. Quamvis
Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est.

Vos modo, ne Stygios adeam non libera manes,
Este procul: si iusta peto; tactuque viriles
Virgineo removete manus. Acceptior illi,
Quisquis is est, quem caede mea placare paratis,
Liber erit sanguis. Si quos tamen ultima nostri
Vota movent oris; Priami vos filia regis,
Non captiva, rogat: genitrici corpus inemtum
Reddite: neve auro redimat ius triste sepulcri,
Sed lacrimis. Tunc, cum poterat, redimebat et auro.
Dixerat. At populus lacrimas, quas illa tenebat,
Non tenet. Ipse etiam flens invitusque sacerdos
Praebita coniecto rupit praecordia ferro.
Illa, super terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata novissima vultus.
Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet; castique decus servare pudoris.
Troades excipiunt, deploratosque recensent
Priamidas: et quid dederit domus una cruoris.
Teque gemunt, virgo: teque, o modo regia coniux,
Regia dicta parens, Asiae florentis imago;
Nunc etiam praedae mala sors: quam victor Ulixes
Esse suam nollet, nisi quod tamen Hectora partu

Edideras. Dominum matri vix reperit Hector.
Quae corpus complexa animae tam fortis inane,
Quas toties patriae dederat, natisque, viroque,
Huic quoque dat lacrimas; lacrimas in vulnera fundit:
Osculaque ore legit: consuetaque pectora plangit:
Canitiemque suam concreto in sanguine verrens,
Plura quidem, sed et haec, laniato pectore dixit:
Nata, tuae, quid enim superest? dolor ultime matri,
Nata, iaces: videoque tuum, mea vulnera, vulnus.
En, ne perdiderim quenquam sine caede meorum,
Tu quoque vulnus habes. At te, quia femina, rebar
A ferro tutam: cecidisti et femina ferro.
Totque tuos idem fratres, te perdidit idem,
Exitium Troiae, nostrique orbator, Achilles.
At postquam Paridis cecidit Phoebique sagittis;
Nunc certe, dixi, non est metuendus Achilles.
Nunc quoque mî metuendus erat. Cinis ipse sepulti
In genus hoc saevit: tumulo quoque sensimus hostem:
Aeacidae fecunda fui. Iacet Ilion ingens:

Eventuque gravi finita est publica clades:
Si finita tamen. Soli mihi Pergama restant:
In cursuque meus dolor est. Modo maxima rerum,
Tot generis natisque potens, nuribusque viroque,
Nunc trahor exsul, inops, tumulis avulsa meorum,
Penelopae munus. Quae me data pensa trahentem
Matribus ostendens Ithacis, Haec Hectoris illa est
Clara parens: haec est, dicet, Priameïa coniux.
Postque tot amissos tu nunc, quae sola levabas
Maternos luctus, hostilia busta piasti.
Inferias hosti peperi. Quo ferrea resto?
Quidve moror? quo me servas, damnosa senectus?
Quid, di crudeles, nisi quo nova funera cernam,
Vivacem differtis anum? quis posse putaret
Felicem Priamum, post diruta Pergama, dici?
Felix morte sua, nec te, mea nata, peremtam
Adspicit; et vitam pariter regnumque reliquit.
At, puto, funeribus dotabere, regia virgo;
Condeturque tuum monumentis corpus avitis.
Non haec est Fortuna domus. Tibi munera matris
Contingent fletus, peregrinaeque haustus arenae.

Omnia perdidimus. Superest, cur vivere tempus
In breve sustineam, proles gratissima matri,
Nunc solus, quondam minimus de stirpe virili,
Has datus Ismario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
Abluere, et sparsos immiti sanguine vultus?
Dixit: et ad litus passu processit anili,
Albentes laniata comas. Date, Troades, urnam,
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas:
Adspicit eiectum Polydori in litore corpus,
Factaque Threïciis ingentia vulnera telis.
Troades exclamant: obmutuit illa dolore;
Et pariter vocem, lacrimasque introrsus obortas
Devorat ipse dolor: duroque simillima saxo
Torpet: et adversa figit modo lumina terra;
Interdum torvos sustollit ad aethera vultus:
Nunc positi spectat vultum, nunc vulnera, nati;
Vulnera praecipue: seque armat et instruit ira.
Qua simul exarsit, tanquam regina maneret,
Ulcisci statuit; poenaeque in imagine tota est.
Utque furit catulo lactente orbata leaena;
Signaque nacta pedum sequitur, quem non videt, hostem:
Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita suorum,
Vadit ad artificem dirae Polymestora caedis?

Hac subeunt Teucri: remisque aestuque secundo
Sub noctem potitur Zanclaea classis arena.
Scylla latus dextrum, laevum irrequieta Charybdis
Infestant. Vorat haec raptas revomitque carinas:
Illa feris atram canibus succingitur alvum;
Virginis ora gerens: et, si non omnia vates
Ficta reliquerunt, aliquo quoque tempore virgo.
Hanc multi petiere proci: quibus illa repulsis
Ad Pelagi Nymphas, pelagi gratissima Nymphis,
Ibat: et elusos iuvenum narrabat amores.
Quam, dum pectendos praebet Galatea capillos,
Talibus adloquitur, repetens suspiria, dictis:
Te tamen, o virgo, genus haud immite virorum
Expetit: utque facis, potes his impune negare.
At mihi, cui pater est Nereus, quam caerula Doris
Enixa est; quae sum turba quoque tuta sororum,
Non nisi per fluctus licuit Cyclopis amorem
Effugere: et lacrimae vocem impediere loquentis.
Quas ubi marmoreo detersit pollice virgo;
Et solata deam est, Refer, o carissima; dixit:
Neve tui causam tege (sum tibi fida) doloris.
Nereïs his contra resecuta Crataeide natam:
Acis erat, Fauno Nymphaque Simaethide cretus,

Magna quidem patrisque sui matrisque voluptas,
Nostra tamen maior. Nam me sibi iunxerat uni
Pulcher: et, octonis iterum natalibus actis,
Signarat dubia teneras lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops, nullo cum fine petebat.
Nec, si quaesieris, odium Cyclopis, amorne
Acidis in nobis fuerit praesentior, edam.
Par utrinque fuit. Pro quanta potentia regni
Est, Venus alma, tui! nempe ille immitis, et ipsis
Horrendus silvis, et visus ab hospite nullo
Impune, et magni cum dis contemtor Olympi,
Quid sit amor, sentit: nostrique cupidine captus
Uritur; oblitus pecorum antrorumque suorum.
Iamque tibi formae, iamque est tibi cura placendi:
Iam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos:
Iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam:
Et spectare feros in aqua, et componere, vultus.
Caedis amor, feritasque, sitisque immensa cruoris
Cessant: et tutae veniuntque abeuntque carinae.
Telemus interea Siculam delatus ad Aetnen,
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit; lumenque, quod unum
Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Ulixes.
Risit, et, O vatum stolidissime, falleris, inquit:
Altera iam rapuit. Sic frustra vera monentem
Spernit: et aut gradiens ingenti litora passu
Degravat; aut fessus sub opaca revertitur antra.

Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis: utrumque latus circumfluit aequoris unda.
Huc ferus adscendit Cyclops; mediusque resedit.
Lanigerae pecudes nullo ducente secutae.
Cui postquam pinus, baculi quae praebuit usum,
Ante pedes posita est, antennis apta ferendis;
Sumtaque arundinibus compacta est fistula centum;
Senserunt toti pastoria sibila montes:
Senserunt undae. Latitans ego rupe, meique
Acidis in gremio residens, procul auribus hausi
Talia dicta meis, auditaque mente notavi.
Candidior nivei folio, Galatea, ligustri;
Floridior pratis; longa procerior alno;
Splendidior vitro; tenero lascivior haedo;
Laevior assiduo detritis aequore conchis;
Solibus hibernis, aestiva gratior umbra;
Nobilior pomis; platano conspectior alta;
Lucidior glacie; matura dulcior uva;
Mollior et cygni plumis, et lacte coacto;
Et, si non fugias, riguo formosior horto.
Saevior indomitis eadem Galatea iuvencis;
Durior annosa quercu; fallacior undis;
Lentior et salicis virgis, et vitibus albis;
His immobilior scopulis; violentior amne;
Laudato pavone superbior; acrior igni;
Asperior tribulis; feta truculentior ursa;
Surdior aequoribus; calcato immitior hydro:
Et, quod praecipue vellem tibi demere possem,
Non tantum cervo, claris latratibus acto,

Digitized by Google

Verum etiam ventis volucrique fugacior aura.
At, bene si noris, pigeat fugisse: morasque
Ipsa tuas damnes: et me retinere labores.
Sunt mihi, pars montis, vivo pendentia saxo
Antra; quibus nec Sol medio sentitur in aestu,
Nec sentitur hiems: sunt poma gravantia ramos:
Sunt auro similes longis in vitibus uvae:
Sunt et purpureae: tibi et has servamus, et illas.
Ipsa tuis manibus silvestri nata sub umbra
Mollia fraga leges: ipsa autumnalia corna,
Prunaque, non solum nigro liventia succo,
Verum etiam generosa, novasque imitantia ceras.
Nec tibi castaneae, me coniuge, nec tibi deerunt
Arbutei fetus. Omnis tibi serviet arbos.
Hoc pecus omne meum est. Multae quoque vallibus errant:
Multas silva tegit: multae stabulantur in antris.
Nec, si forte roges, possim tibi dicere, quot sint.
Pauperis est numerare pecus. De laudibus harum
Nil mihi credideris: praesens potes ipsa videre,
Ut vix sustineant distentum cruribus uber.
Sunt, fetura minor, tepidis in ovilibus agni:
Sunt quoque, par aetas, aliis in ovilibus hoedi.
Lac mihi semper adest niveum. Pars inde bibenda
Servatur: partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciae faciles, vulgataque tantum
Munera contingent, damae, leporesque, capraeque,

Parve columbarum, demtusve cacumine nidus:
Inveni geminos, qui tecum ludere possint,
Inter se similes, vix ut dignoscere possis,
Villosae catulos in summis montibus ursae.
Inveni: et Dominae, dixi, servabimus istos.
Iam modo caeruleo nitidum caput exsere ponto:
Iam, Galatea, veni: nec munera despice nostra.
Certe ego me novi, liquidaeque in imagine vidi
Nuper aquae: placuitque mihi mea forma videnti.
Adspice, sim quantus. Non est hoc corpore major
Iupiter in coelo: nam vos narrare soletis
Nescio quem regnare Iovem. Coma plurima torvos
Prominet in vultus; humerosque, ut lucus, obumbrat.
Nec mihi quod rigidis horrent densissima setis
Corpora, turpe puta. Turpis sine frondibus arbos:
Turpis equus, nisi colla jubae flaventia velent.
Pluma tegit volucres: ovibus sua lana decori est:
Barba viros, hirtaeque decent in corpore setae.
Unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clypei. Quid? non haec omnia magnus
Sol videt e coelo? Soli tamen unicus orbis.
Adde, quod in vestro genitor meus aequore regnat.
Hunc tibi do socerum. Tantum miserere, precesque
Supplicis exaudi. Tibi enim succumbimus uni.

Digitized by Google

Quique Iovem, et coelum sperno, et penetrabile fulmen,
Nereï, te vereor: tua fulmine saevior ira est.
Atque ego contemtus essem patientior huius;
Si fugeres omnes. Sed cur, Cyclope repulso,
Acin amas, praefersque meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeatque sibi, placeatque licebit,
Quod nollem, Galatea, tibi, modo copia detur,
Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.
Viscera viva traham: divulsaque membra per agros,
Perque tuas spargam, sic se tibi misceat, undas.
Uror enim: laesusque exaestuat acrius ignis:
Cumque suis videor translatam viribus Aetnam
Pectore ferre meo: nec tu, Galatea, moveris.
Talia nequidquam questus, nam cuncta videbam,
Surgit: et ut taurus vacca furibundus ademta
Stare nequit, silvaque et notis saltibus errat.
Cum ferus ignaros, nec quidquam tale timentes,
Me videt atque Acin: Videoque, exclamat; et ista
Ultima sit, faciam, Veneri concordia vestrae.
Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit. Clamore perhorruit Aetne.
Ast ego vicino pavefacta sub aequore mergor.
Terga fugae dederat conversa Symaethius heros:
Et, Fer opem, Galatea, precor, mihi: ferte parentes:
Dixerat: et vestris periturum admittite regnis.

Insequitur Cyclops: partemque e monte revulsam
Mittit; et extremus quamvis pervenit ad illum
Angulus e saxo, totum tamen obruit Acin.
At nos, quod solum fieri per fata licebat,
Fecimus; ut vires adsumeret Acis avitas.
Puniceus de molè cruor manabat: et intra
Temporis exiguum rubor evanescere coepit:
Fitque color primo turbati fluminis imbre:
Purgaturque mora. Tum moles iacta dehiscit:
Vivaque per rimas, proceraque surgit arundo:
Osque cavum saxi sonat exsultantibus undis:
Miraque res; subito media tenus exstitit alvo
Incinctus iuvenis flexis nova cornua cannis.
Qui, nisi quod maior, quod toto caerulus ore est,
Acis erat. Sed sic quoque erat tamen Acis in amnem
Versus: et antiquum tenuerunt flumina nomen. *)

*) Auf dem Rückwege von der Galatea sieht der neue Meergott Glaucus die schöne Scylla. Auch sie betrachtet ihn, und hört die Geschichte seiner Verwandlung aus einem Fischer in einen Meergott, und seinen Liebesantrag an. Aber die Spröde verlässt ihn ohne Antwort, und er selbst eilt zur Circe.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER XIV.

Digitized by Google

*) Talia convexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus Euboïcam Stygiis emergit in urbem.

Y 5

*) Glaucus bittet die Circe, dass sie durch ihre Zaubermacht ihm die Scylla hold machen wolle. Da sie den Glaucus selbst liebte, wird sie durch diese Leidenschaft entrüstet, und macht durch Zauberei, dass der Scylla Leib in wilde Hunde endigt. Sie war, noch ehe Aeneas in diese Gegend kam, in einen Felsen verwandelt. 1 - 74.

Schon näherte sich Aeneas der Küste von Ausonien, als ihn ein Sturm nach Afrika verschlägt. Er verlässt die Dido, kommt nach Sicilien, und von da zu den Cercopen. 75 - 100.

Auf seiner Reise kömmt er nun zu der Grotte der Cumäischen Sibylle, mit der er in die Unterwelt hinabsteigt. Auf dem Rückwege erzählt sie ihm, ihr Schicksal. 101 - 153.

An dem Gestade, das von seiner Erzieherin Cajeta den Namen erhielt, traf er den Macareus, einen der Gefährten des Ulysses. Da Aeneas einen andern Ithaker, den Achaemenides, schon in Sicilien zu sich genommen hatte, so erkennen sich die beiden Griechen wieder und erzählen sich gegenseitig, was sie seit ihrer Trennung, gelitten haben. Macareus flicht in seine Erzählung die Verwandlung des Picus durch die Circe ein. Denn er hatte diese Geschichte von einer Dienerin dieser Göttin gehört. 154 - 440.

Digitized by Google

Troïus Aeneas: sacrisque e more litatis,
Litora adit nondum nutricis habentia nomen,
Hic quoque substiterat post taedia longa laborum
Neritius Macareus, comes experientis Ulixei.
Desertum quondam mediis qui rupibus Aetnae
Noscit Achaemeniden: improvisoque repertum
Vivere miratus, Qui te casusve deusve
Servat, Achaemenide? Cur, inquit, barbara Graium
Prora vehit? Petitur vestrae quae terra carinae?
Talia quaerenti iam non hirsutus amictu,
Iam suus, et spinis conserto tegmine nullis,
Fatur Achaemenides: Iterum Polyphemon, et illos
Adspiciam fluidos humano sanguine rictus;
Hac mihi si potior domus est Ithaceque carina;
Si minus Aenean veneror genitore: nec unquam
Esse satis potero, praestem licet omnia, gratus.
Quod loquor, et spiro; coelumque, et sidera Solis
Respicio, possimne ingratus, et immemor esse?
Ille dedit. Quod non anima haec Cyclopis in ora
Venit: et ut lumen iam nunc vitale relinquam;

Aut tumulo, aut certe non illa condar in alvo.
Quid mihi tunc animi, nisi si timor abstulit omnem
Sensum animumque, fuit, cum vos petere alta relictus
Aequora prospexi? Volui inclamare; sed hosti
Prodere me timui: vestrae quoque clamor Ulixis
Paene rati nocuit. Vidi, cum monte revulso
Immanem scopulum medias permisit in undas.
Vidi iterum, veluti tormenti viribus acta,
Vasta giganteo iaculantem saxa lacerto.
Et, ne deprimeret fluctusve lapisve carinam,
Pertimui; iam me non esse oblitus in illa.
Ut vero fuga vos ab acerba morte removit;
Ille quidem totam fremebundus obambulat Aetnam,
Praetentatque manu silvas; et luminis orbus
Rupibus incursat: foedataque brachia tabo
In mare protendens, gentem exsecratur Achivam.
Atque ait: O si quis referat mihi casus Ulixen,
Aut aliquem e sociis, in quem mea saeviat ira,
Viscera cuius edam, cuius viventia dextra
Membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet
Guttur, et elisi trepident sub dentibus artus;
Quam nullum, aut leve sit damnum mihi lucis ademtae!
Haec, et plura ferox. Me luridus occupat horror,
Spectantem vultus etiamnum caede madentes,

Crudelesque manus, et inanem luminis orbem,
Membraque, et humano concretam sanguine barbam.
Mors erat ante oculos; minimum tamen illa malorum.
Et iam prensurum, iamiam mea viscera rebar
In sua mersurum: mentique haerebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter quater adfligi sociorum corpora terrae.
Quae super ipse iacens, hirsuti more leonis,
Visceraque, et carnes, cumque albis ossa medullis,
Semanimesque artus avidam condebat in alvum.
Me tremor invasit. Stabam sine sanguine maestus:
Mandentemque videns, eiectantemque cruentas
Ore dapes, et frusta mero glomerata vomentem,
Talia fingebam misero mihi fata parari.
Perque dies multos latitans, omnemque tremiscens
Ad strepitum, mortemque timens, cupidusque moriri,
Glande famem pellens, et mixta frondibus herba,
Solus, inops, exspes, leto poenaeque relictus,
Haud procul adspexi longo post tempore navim:
Oravique fugam gestu, ad litusque cucurri:
Et movi: Graiumque ratis Troiana recepit.

Digitized by Google

Tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus,
Et ducis, et turbae, quae tecum credita ponto est.

Aeolon ille refert Tusco regnare profundo;
Aeolon Hippotaden, cohibentem carcere ventos:
Quos bovis inclusos tergo, memorabile munus,
Dulichium sumsisse ducem: flatuque secundo
Lucibus isse novem, et terram adspexisse petitam:
Proxima post nonam cum sese Aurora moveret;
Invidia socios praedaeque cupidine ductos,
Esse ratos aurum, demsisse ligamina ventis:
Cum quibus îsse retro, per quas modo venerat undas,
Aeoliique ratem portus repetîsse tyranni.
Inde Lami veterem Laestrygonis, inquit, in urbem
Venimus. Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum, numero comitante duorum:
Vixque fuga quaesita salus comitique mihique.
Tertius e nobis Laestrygonis impia tinxit
Ora cruore suo: fugientibus instat, et agmen
Concitat Antiphates. Coëunt, et saxa trabesque
Continuant: merguntque viros, merguntque carinas.
Una tamen, quae nos, ipsumque vehebat Ulixen,

Effugit. Amissa sociorum parte, dolentes,
Multaque conquesti terris adlabimur illis,
Quas procul hinc cernis. Procul hinc tibi, cerne, videnda est
Insula, visa mihi. Tuque, o iustissime Troum,
Nate dea, neque enim finito Marte vocandus
Hostis es, Aenea, moneo, fuge litora Circes.
Nos quoque Circaeo religata in litore pinu
Antiphatae memores, immansuetique Cyclopis,
Ire negabamus; et tecta ignota subire.
Sorte sumus lecti. Sors me, fidumque Polyten,
Eurylochumque simul, nimiique Elpenora vini,
Bisque novem socios Circaea ad moenia misit.
Quae simul attigimus, stetimusque in limine teeti;
Mille lupi, mixtaeque lupis ursaeque leaeque
Occursu fecere metum: sed nulla timenda,
Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus.
Quin etiam blandas movere per aëra caudas,
Nostraque adulantes comitant vestigia; donec
Excipiunt famulae, perque atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. Pulchro sedet illa recessu,
Sublimis solio; pallamque induta nitentem,
Insuper aurato circumvelatur amictu.
Nereïdes Nymphaeque simul, quae vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt.
Gramina disponunt; sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variasque coloribus herbas.

Ipsa, quod hae faciunt, opus exigit: ipsa quis usus
Quoque sit in folio, quae sit concordia mixtis
Novit: et advertens pensas examinat herbas.
Haec ubi nos vidit, dicta acceptaque salute
Diffudit vultus, et reddidit omnia votis.
Nec mora; misceri tosti iubet hordea grani,
Mellaque, vimque meri, et cum lacte coagula passo.
Quique sub hac lateant furtim dulcedine, succos
Adiicit. Accipimus sacra data pocula dextra.
Quae simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit summos virga dea dira capillos;
Et pudet, et referam, setis horrescere coepi,
Nec iam posse loqui; pro verbis edere raucum
Murmur; et in terram toto procumbere vultu:
Osque meum sensi pando occalescere rostro;
Colla tumere toris: et qua modo pocula parte
Sumta mihi fuerant, illa vestigia feci.
Cumque eadem passis, tantum medicamina possunt,
Claudor hara: solumque suis caruisse figura
Vidimus Eurylochum: solus data pocula fugit.
Quae nisi vitasset, pecoris pars una manerem
Nunc quoque setigeri. Nec tantae cladis ab illo
Certior ad Circen ultor venisset Ulixes.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album;
Moly vocant Superi. Nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitisque simul coelestibus intrat
Ille domum Circes: et ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Repulit; et stricto pavidam deterruit ense.

Inde fides, dextraeque datae: thalamoque receptus
Coniugii dotem, sociorum corpora, poscit.

Spargimur innocuae succis melioribus herbae,
Percutimurque caput conversae verbere virgae:
Verbaque dicuntur dictis contraria verbis.
Quo magis illa canit, magis hoc tellure levati
Erigimur: setaeque cadunt, bifidosque relinquit
Rima pedes. Redeunt humeri: subiecta lacertis
Brachia sunt. Flentem flentes amplectimur illum:
Haeremusque ducis collo: nec verba locuti
Ulla priora sumus, quam nos testantia gratos.
Annua nos illic tenuit mora: multaque praesens
Tempore tam longo vidi: multa auribus hausi.
Hoc quoque cum multis, quod clam mihi retulit una
Quatuor e famulis, ad talia sacra paratis.
Cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niveo factum de marmore signum
Ostendit iuvenile, gerens in vertice picum,
Aede sacra positum, multisque insigne coronis.
Quis foret, et quare sacra coleretur in aede,
Cur hanc ferret avem, quaerenti, et scire volenti,
Accipe, ait, Macareu: dominaeque potentia quae sit

Hinc quoque disce meae. Tu dictis adiice mentem.

Picus in Ausoniis proles Saturnia terris
Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
Forma viro, quam cernis, erat. Licet ipse decorem
Adspicias, fictaque probes ab imagine veram.
Par animus formae. Nec adhuc spectasse per annos
Quinquennem poterat Graia quater Elide pugnam.
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Ver teratin vultus: illum fontana petebant
Numina, Naïades; quas Albula, quasque Numici,
Quasque Anienis aquae, cursuque brevissimus Almo,
Narque tulit praeceps, et amoenae Farfarus umbrae,
Quaeque colunt Scythicae regnum nemorale Dianae,
Finitimosque lacus. Spretis tamen omnibus unam
Ille fovet Nymphen, quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Iano.
Haec, ubi nubilibus primum maturuit annis,
Praeposito cunctis Laurenti tradita Pico est:
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi;
Unde Canens dicta est. Silvas et saxa movere,
Et mulcere feras, et flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.

Quae dum feminea modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros: tergumque premebat
Acris equi; laevaque hastilia bina ferebat,
Poeniceam fulvo chlamyden contractus ab auro.
Venerat in silvas et filia Solis easdem:
Utque novas legeret fecundis collibus herbas,
Nomine dicta suo, Circaea reliquerat arva.
Quae simul ac iuvenem, virgultis abdita, vidit;
Obstupuit. Cecidere sinu, quas legerat, herbae;
Flammaque per totas visa est errare medullas.
Ut primum valido mentem collegit ab aestu;
Quid cuperet, fassura fuit. Ne posset adire,
Cursus equi fecit, circumfususque satelles.
Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me novi; si non evanuit omnis
Herbarum virtus; nec me mea carmina fallunt.
Dixit: et effigiem, nullo cum corpore, falsi
Finxit apri: praeterque oculos transcurrere regis
Iussit, et in densum trabibus nemus ire videri,
Plurima qua silva est, et equo loca pervia non sunt.
Haud mora: continuo praedae petit inscius umbram
Picus; equique celer fumantia terga relinquit.
Spemque sequens vanam, silva pedes errat in alta.
Concipit illa preces; et verba venefica dicit:
Ignotosque deos ignoto carmine adorat,
Quo solet et niveae vultum confundere Lunae,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.

Tum quoque cantato densetur carmine coelum,
Et nebulas exhalat humus; caecisque vagantur
Limitibus comites; et abest custodia regi.
Nacta locum tempusque, Per o tua lumina, dixit,
Quae mea ceperunt, perque hanc, pulcherrime, formam,
Quae facit ut supplex tibi sim dea, consule nostris
Ignibus; et socerum, qui pervidet omnia, Solem
Accipe: nec durus Titanida despice Circen.
Dixerat: ille ferox ipsamque precesque repellit:
Et, Quaecunque es, ait, non sum tuus: altera captum
Me tenet: et teneat per longum, comprecor, aevum.
Nec Venere externa socialia foedera laedam;
Dum mihi Ianigenam servabunt fata Canentem.
Saepe retentatis precibus Titania frustra,
Non impune feres, neque enim reddêre Canenti:
Laesaque quid faciat, quid amans, quid femina, disces
Rebus, ait: sed amans, et laesa, et femina Circe.
Tum bis ad occasum, bis se convertit ad ortum:
Ter iuvenem baculo tetigit: tria carmina dixit.
Ille fugit, sese solito velocius ipse

Currere miratus, pennas in corpore vidit:
Seque novam subito Latiis accedere silvis
Indignatus avem, duro fera robora rostro
Figit; et iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum chlamydis pennae traxere colorem.
Fibula quod fuerat, vestemque momorderat aurum,
Pluma fit: et fulvo cervix praecingitur auro.
Nec quidquam antiqui Pico, nisi nomina, restat.

Interea comites clamato saepe per agros
Nequidquam Pico, nullaque in parte reperto,
Inveniunt Circen, nam iam tenuaverat auras;
Passaque erat nebulas ventis ac sole resolvi,
Criminibusque premunt veris, regemque reposcunt,
Vimque ferunt; saevisque parant incessere telis.
Illa nocens spargit virus, succosque veneni:
Et Noctem, Noctisque deos Ereboque Chaoque
Convocat: et longis Hecaten ululatibus orat.
Exsiluere loco, dictu mirabile! silvae:
Ingemuitque solum, vicinaque palluit arbos;
Sparsaque sanguineis maduerunt pabula guttis;
Et lapides visi mugitus edere raucos;
Et latrare canes; et humus serpentibus atris
Squalere, et tenues animae volitare videntur.
Attonitum monstris vulgus pavet. Illa paventum
Ora venenata tetigit mirantia virga.

Digitized by Google

Cuius ab attactu variarum monstra ferarum
In iuvenes veniunt. Nulli sua mansit imago.

Presserat occiduus Tartessia litora Phoebus:
Et frustra coniux oculis animoque Canentis
Exspectatus erat. Famuli populusque per omnes
Discurrunt silvas, atque obvia lumina portant.
Nec satis est Nymphae flere, et lacerare capillos,
Et dare plangorem; facit haec tamen omnia: sese
Proripit; ac Latios errat vesana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina viderunt, inopem somnique cibique,
Per iuga, per valles, qua fors ducebat, euntem.
Ultimus adspexit fessam luctuque viaque
Tibris, et in gelida ponentem corpora ripa.
Illic cum lacrimis, ipso modulata dolore
Verba, sono tenui maerens, fundebat; ut olim
Carmina iam moriens canit exsequialia cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit; inque leves paulatim evanuit auras.
Fama tamen signata loco est; quem rite Canentem
Nomine de Nymphae veteres dixere Camoenae.
Talia multa mihi longum narrata per annum,

Visaque sunt. Resides et desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare vela iubemur.
Ancipitesque vias, et iter Titania vastum
Dixerat, et saevi restare pericula ponti.
Pertimui, fateor; nactusque hoc litus adhaesi.

*) Iamque deos omnes, ipsamque Aeneia virtus
Iunonem veteres finire coëgerat iras:
Cum, bene fundatis opibus crescentis Iuli,
Tempestivus erat coelo Cytherëius heros;
Ambieratque Venus Superos: colloque parentis

*) Aeneas reiset, nach Beerdigung der Cajeta, weiter und läuft in die Tiber ein. Durch die Heirat mit der Lavinia, der Tochter des Latinus, geräth er mit dem Turnus in einen Krieg. Dieser sendet den Venulus nach Apulien zum Diomedes, der ihm die Hülfe abschlagen muss, weil der grössere Theil seiner Gefährten in Vögel verwandelt waren. Von da geht Venulus nach Messapia, wo einst ein ungezogener Hirt von den Nymphen in einen wilden Oelbaum verwandelt war. — Aber auch ohne Hülfe setzt Turnus den Krieg fort, ja er steckt Aeneas Flotte in den Brand. Die Mutter der Götter verwandelt diese, von dem Holze ihrer heiligen Berge gebaueten Schiffe, in Nymphen des Meers. Auch dies Wunder schreckt ihn nicht ab. Doch endlich fällt Turnus, seine Stadt Ardea wird niedergebrannt, und aus der Asche steigt ein Reiger, *ardea*, auf. 441–580.

Jupiter bewilligt auf der Venus Bitte, dass Aeneas eine Gottheit werde. 581–608.

Digitized by Google

Circumfusa sui: Nunquam mihi, dixerat, ullo
Tempore dure pater, nunc sis mitissimus oro;
Aeneaeque meo, qui te de sanguine nostro
Fecit avum, quamvis parvum, des, optime, numen;
Dum modo des aliquod. Satis est inamabile regnum
Adspexisse semel, Stygios semel isse per amnes.
Adsensere dei; nec coniux regia vultus
Immotos tenuit; placatoque adnuit ore.
Tum pater, Estis, ait, coelesti munere digni,
Quaeque petis, pro quoque petis: cape, gnata, quod optas.
Fatus erat. Gaudet; gratesque agit illa parenti:
Perque leves auras iunctis invecta columbis
Litus audit Laurens; ubi tectus arundine serpit
In freta flumineis vicina Numicius undis.
Hunc iubet Aeneae, quaecunque obnoxia morti,
Abluere; et tacito deferre sub aequora cursu.
Corniger exsequitur Veneris mandata: stisque,
Quidquid in Aenea fuerat mortale, repurgat,
Et respergit aquis. Pars optima restitit illi.
Lustratum genitrix divino corpus odore
Unxit; et ambrosia cum dulci nectare mixta
Contigit os; fecitque deum: quem turba Quirini
Nuncupat Indigetem; temploque arisque recepit.

*) Occiderat Tatius, populisque aequata duobus,
Romule, iura dabas: posita cum casside Mavors
Talibus adfatur divúmque hominumque parentem:
Tempus adest, genitor, quoniam fundamine magno
Res Romana valet, nec praeside pendet ab uno,
Praemia, quae promissa mihi dignoque nepoti,
Solvere, et ablatum terris imponere coelo.
Tu mihi concilio quondam praesente deorum,
Nam memoro, memorique animo pia verba notavi,
Unus erit, quem tu tolles in caerula coeli;
Dixisti. Rata sit verborum summa tuorum.

*) Der Dichter zählet die Nachfolger des Aeneas auf bis zum Procas. Unter diesem lebte die Pomona, deren Liebe Vertumnus gewann. Eben diesen Gott lässt er die Verwandlung der Anaxarete erzählen, zum Beispiele, wie sehr die Härte gegen einen Liebhaber bestraft werde. 609 772.

Amulius; Numitor; Roms Erbauung; Krieg mit den Curiten; Theilung der Herrschaft mit dem Tatius, 773 - 804.

Mars erhält vom Zeus des Romulus Vergötterung. Er und seine Gattin Hersilia erhalten die Namen Quirinus und Ora. 805 - 885.

Digitized by Google

Adnuit omnipotens: et nubibus aëra caecis
Occuluit, tonitruque et fulgure terruit Urbem.
Quae sibi promissae sensit data signa rapinae,
Innixusque hastae, pressos temone cruento
Impavidus conscendit equos Gradivus, et ictu
Verberis increpuit: pronumque per aëra labsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati:
Reddentemque suo iam regia iura Quiriti
Abstulit Iliaden. Corpus mortale per auras
Dilapsum tenues: ceu lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere coelo.
Pulchra subit facies, et pulvinaribus altis
Dignior, et qualis trabeati forma Quirini.
Flebat, ut amissum coniux; cum regia Iuno
Irin ad Hersiliam descendere limite curvo
Imperat: et vacuae sua sic mandata referre.

O et de Latia, o et de gente Sabina
Praecipuum, matrona, decus; dignissima tanti
Ante fuisse viri, coniux nunc esse Quirini;
Siste tuos fletus: et, si tibi cura videndi
Coniugis est, duce me lucum pete, colle Quirino
Qui viret, et templum Romani regis obumbrat.
Paret: et in terram pictos delabsa per arcus,
Hersiliam iussis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu,
O dea, namque mihi, nec quae sis dicere promtum est;

Et liquet esse deam, duc, o duc, inquit: et offen-
Coniugis ora mihi, Quae si modo posse videre
Fata semel dederint; coelum accepisse fatebor.
Nec mora; Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles. Ibi sidus ab aethere labsum
Decidit in terras: a cuius lumine flagrans
Hersiliae crinis cum sidere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanae conditor urbis
Excipit: et priscum pariter cum corpore nomen
Mutat; Oramque vocat: quae nunc dea iuncta Quirino est.

METAMORPHOSEON

LIBER XV.

Digitized by Google

Digitized by Google

*) Quaeritur interea, qui tantae pondera molis
Sustineat, tantoque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum praenuntia veri
Fama Numam. Non ille satis cognosse Sabinae
Gentis habet ritus: animo maiora capaci
Concipit: et quae sit rerum natura requirit.
Huius amor curae, patria Curibusque relictis,
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Graia quis Italicis auctor posuisset in oris
Moenia quaerenti, sic e senioribus unus
Retulit indigenis, veteris non inscius aevi:

*) Numa, bemüht, die Natur der Dinge zu erkennen, verlässt sein Vaterland, um nach Croton zu gehn, wo Pythagoras von Samos lehrte. Zuvor erfährt er die erste Erbauung dieser Stadt durch den Heracliden Myscelos. Dann führt der Dichter den Lehrsatz aus: dass eine Seelenwanderung, und überhaupt alles in der Natur einer beständigen Umwandlung unterworfen sey. Mit diesen Lehren des Pythagoras bereichert, kömmt Numa zurück und wird Regent von Rom, dessen rauhes Volk er menschlicher macht.

Dives ab Oceano bubus Iove natus Iberis
Litora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur: et, armento teneras errante per herbas,
Ipse domum magni nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse; et requie longum relevasse laborem;
Atque ita discedens, Aevo, dixisse, nepotum
Hic locus urbis erit; promissaque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myscelos, illius dis acceptissimus aevi.
Hunc super incumbens pressum gravitate soporis
Claviger adloquitur: Patrias, age, desere sedes:
I, pete diversi lapidosas Aesaris undas.
Et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Post ea discedunt pariter somnusque deusque.
Surgit Alemonides; tacitaque recentia mente
Visa refert: pugnatque diu sententia secum.
Numen abire iubet: prohibent discedere leges:
Poenaque mors posita est patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sidereum nox:
Visus adesse idem deus est, eademque monere;
Et, nisi paruerit, plura et graviora minari.

Digitized by Google

Pertimuit: patriumque simul transferre parabat
In sedes penetrale novas; fit murmur in urbe:
Spretarumque agitur legum reus. Utque peracta est
Causa prior, crimenque patet sine teste probatum,
Squalidus ad Superos tollens reus ora manusque,
O cui ius coeli bis sex fecere labores,
Fer precor, inquit, opem: nam tu mihi criminis auctor.
Mos erat antiquus, niveis atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpae.
Nunc quoque sic lata est sententia tristis: et omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam.
Quae simul effudit numerandos versa lapillos:
Omnibus e nigro color est mutatus in album:
Candidaque Herculeo sententia munere facta
Solvit Alemoniden. Grates agit ille parenti
Amphitryoniadae: ventisque faventibus aequor
Navigat Ionium: Lacedaemoniumque Tarentum
Praeterit, et Sybarin, Salentinumque Neaethum,
Thurinosque sinus, Temesenque, et Iapygis arva.
Vixque pererratis quae spectant litora terris,
Invenit Aesarei fatalia fluminis ora:
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis

Ossa tegebat humus. Iussaque ibi moenia terra
Condidit: et nomen tumulati traxit in urbem.
Talia constabat certa primordia fama
Esse loci, positaeque Italis in finibus urbis.

Vir fuit hic, ortu Samius: sed fugerat una
Et Samon et dominos; odioque tyrannidis exsul
Sponte erat. Isque, licet coeli regione remotos,
Mente deos adiit: et, quae natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.
Cumque animo et vigili perspexerat omnia cura;
In medium discenda dabat: coetusque silentum,
Dictaque mirantum, magni primordia mundi,
Et rerum causas, et quid natura, docebat:
Quid deus: unde nives: quae fulminis esset origo:
Iupiter, an venti, discussa nube tonarent:
Quid quateret terras; qua sidera lege mearent;
Et quodcunque latet. Primusque animalia mensis
Arguit imponi: primus quoque talibus ora
Dona quidem solvit, sed non et credita, verbis:
Parcite, mortales, dapibus temerare nefandis
Corpora. Sunt fruges: sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidaeque in vitibus uvae.
Sunt herbae dulces: sunt quae mitescere flamma,
Mollirique queant. Nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia florem.

Prodiga divitias, alimentaque mitia tellus
Suggerit: atque epulas sine caede et sanguine praebet.
Carne ferae sedant ieiunia: nec tamen omnes.
Quippe equus, et pecudes, armentaque gramine vivunt.
At quibus ingenium est immansuetumque, ferumque,
Armeniaeque tigres, iracundique leones,
Cumque lupis ursi, dapibus cum sanguine gaudent.
Heu quantum scelus est, in viscera viscera condi,
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus;
Alteriusque animantem animantis vivere leto!
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra parit, nil te nisi tristia mandere saevo
Vulnera dente iuvat, ritusque referre Cyclopum?
Nec, nisi perdideris alium, placare voracis,
Et male morati poteris ieiunia ventris?
At vetus illa aetas, cui fecimus Aurea nomen,
Fetibus arboreis, et, quas humus educat, herbis
Fortunata fuit: nec polluit ora cruore.
Tunc et aves tutae movere per aëra pennas;
Et lepus impavidus mediis erravit in agris:
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo:
Cuncta sine insidiis, nullamque timentia fraudem,
Plenaque pacis erant. Postquam non utilis auctor

Victibus invidit, quisquis fuit ille virorum,
Corporeasque dapes avidam demersit in alvum;
Fecit iter sceleri: primaque e caede ferarum
Incaluisse putem maculatum sanguine ferrum:
Idque satis fuerat: nostrumque petentia letum
Corpora missa neci salva pietate, fatemur:
Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abiit: et prima putatur
Hostia sus meruisse mori; quia semina pando
Eruerit rostro, spemque interceperit anni.
Vite caper morsa Bacchi mactandus ad aras
Ducitur ultoris. Nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis, oves, placidum pecus, inque tuendos
Natum homines, pleno quae fertis in ubere nectar?
Mollia quae nobis vestras velamina lanas
Praebetis: vitaque magis, quam morte iuvatis.
Quid meruere boves, animal sine fraude dolisque,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit curvi demto modo pondere aratri
Ruricolam mactare suum: qui trita labore
Illa, quibus toties durum renovaverat arvum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quod tale nefas committitur: ipsos
Inscripsere deos sceleri: numenque supernum
Caede laboriferi credunt gaudere iuvenci.

Digitized by Google

Victima labe carens, et praestantissima forma,
Nam placuisse nocet, vittis praesignis et auro,
Sistitur ante aras; auditque ignara precantem:
Imponique suae videt inter cornua fronti,
Quas coluit fruges: percussaque sanguine cultros
Inficit in liquida praevisos forsitan unda.
Protinus ereptas viventi pectore fibras
Inspiciunt: mentesque deûm scrutantur in illis.
Unde fames homini vetitorum tanta ciborum?
Audetis vesci, genus o mortale? quod, oro,
Nè facite: et monitis animos advertite nostris.
Cumque boum dabitis caesorum membra palato;
Mandere vos vestros scite et sentite colonos.
Et quoniam deus ora movet; sequar ora moventem
Rite deum; Delphosque meos, ipsumque recludam
Aethera; et augustae reserabo oracula mentis.
Magna, nec ingeniis evestigata priorum,
Quaeque diu latuere, canam. Iuvat ire per alta
Astra: iuvat, terris et inerti sede relictis,
Nube vehi; validique humeris insistere Atlantis:
Palantesque animos passim, ac rationis egentes
Despectare procul, trepidosque, obitumque timentes
Sic exhortari; seriemque evolvere fati.

O genus attonitum gelidae formidine mortis!
Quid Styga, quid tenebras, quid nomina vana timetis,
Materiem vatum, falsique piacula mundi?
Corpora sive rogus flamma, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
Morte carent animae: semperque, priore relicta
Sede, novis habitant domibus vivuntque receptae.
Ipse ego, nam memini, Troiani tempore belli
Panthoïdes Euphorbus eram: cui pectore quondam
Sedit in adverso gravis hasta minoris Atridae.
Cognovi clypeum, laevae gestamina nostrae,
Nuper Abanteïs templo Iunonis in Argis.
Omnia mutantur; nihil interit. Errat, et illinc
Huc venit, hinc illuc, et quoslibet occupat artus
Spiritus: eque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster: nec tempore deperit ullo.
Utque novis fragilis signatur cera figuris,
Nec manet ut fuerat, nec formas servat easdem;
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eamdem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.
Ergo, ne pietas sit victa cupidine ventris,
Parcite, vaticinor! cognatas caede nefanda
Exturbare animas: nec sanguine sanguis alatur.

Et quoniam magno feror aequore, plenaque ventis
Vela dedi; nihil est toto quod perstet in orbe.
Cuncta fluunt: omnisque vagans formatur imago.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu
Non secus ac flumen. Neque enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut unda impellitur unda,
Urgeturque prior veniente, urgetque priorem,
Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntur:
Et nova sunt semper. Nam quod fuit ante, relictum est:
Fitque, quod haud fuerat: momentaque cuncta novantur.
Cernis et emersas in lucem tendere noctes:
Et iubar hoc nitidum nigrae succedere nocti.
Nec color est idem coelo, cum lassa quiete
Cuncta iacent media; cumque albo Lucifer exit
Clarus equo: rursumque alius, cum praevia luci
Tradendum Phoebo Palantias inficit orbem.
Ipse dei clypeus, terra cum tollitur ima,
Mane rubet: terraque rubet, cum conditur ima:
Candidus in summo est. Melior natura quod illic
Aetheris est, terraeque procul contagia vitat.
Nec par aut eadem nocturnae forma Dianae

Esse potest unquam: semperque hodierna sequente,
Si crescit, minor est; maior, si contrahit orbem.
Quid? Non in species succedere quatuor annum
Adspicis, aetatis peragentem imitamina nostrae?
Nam tener, et lactens, puerique simillimus aevo
Vere novo est. Tunc herba nitens, et roboris expers
Turget, et insolida est; et spe delectat agrestem.
Omnia tum florent; florumque coloribus almus
Ridet ager: neque adhuc virtus in frondibus ulla est.
Transit in Aestatem, post Ver, robustior Annus:
Fitque valens iuvenis. Neque enim robustior aetas
Ulla, nec uberior: nec, quae magis aestuet, ulla est.
Excipit Autumnus, posito fervore iuventae
Maturus, mitisque inter iuvenemque senemque;
Temperie medius, sparsis per tempora canis.
Inde senilis Hiems tremulo venit horrida passu;
Aut spoliata suos, aut, quos habet, alba capillos.

Nostra quoque ipsorum semper, requieque sine ulla,
Corpora vertuntur: nec quod fuimusve, sumusve,
Cras erimus. Fuit illa dies, qua semina tantum,
Spesque hominum primae materna habitavimus alvo.
Artifices Natura manus admovit: et angi
Corpora visceribus distentae condita matris
Noluit; eque domo vacuas emisit in auras.
Editus in lucem iacuit sine viribus infans:
Mox quadrupes, rituque tulit sua membra ferarum:
Paulatimque tremens, et nondum poplite firmo
Constitit, adiutis aliquo conamine nervis.
Inde valens veloxque fuit: spatiumque iuventae
Transit: et, emensis medii quoque temporis annis,
Labitur occiduae per iter declive senectae.
Subruit haec aevi demoliturque prioris
Robora: fletque Milon senior, cum spectat inanes
Illos, qui fuerant solidorum mole tororum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoque, ut in speculo rugas adspexit aniles,
Tyndaris: et secum, cur sit bis rapta, requirit.
Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas,
Omnia destruitis: vitiataque dentibus aevi

Paulatim lenta consumitis omnia morte.
Haec quoque non perstant, quae nos elementa vocamus:
Quasque vices peragant (animos adhibete) docebo.
Quatuor aeternus genitalia corpora mundus
Continet. Ex illis duo sunt onerosa, suoque
Pondere in inferius, tellus atque unda, feruntur:
Et totidem gravitate carent: nulloque premente
Alta petunt, aër, atque aëre purior ignis.
Quae quanquam spatio distant; tamen omnia fiunt
Ex ipsis; et in ipsa cadunt. Resolutaque tellus
In liquidas rorescit aquas: tenuatus in auras
Aëraque humor abit: demto quoque pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt: idemque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit;
Hic in aquas: tellus glomerata cogitur unda.
Nec species sua cuique manet. Rerumque novatrix
Ex aliis alias reparat Natura figuras.
Nec perit in tanto quidquam, mihi credite! mundo;
Sed variat, faciemque novat: nascique vocatur,
Incipere esse aliud, quam quod fuit ante; morique,
Desinere illud idem. Cum sint huc forsitan illa,

Haec translata illuc; summa tamen omnia constant.
Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim. Sic ad ferrum venistis ab auro
Saecula. Sic toties versa es, Fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum. Vidi factas ex aequore terras:
Et procul a pelago conchae iacuere marinae:
Et vetus inventa est in montibus ancora summis.
Quodque fuit campus, vallem decursus aquarum
Fecit: et eluvie mons est deductus in aequor:
Eque paludosa siccis humus aret arenis:
Quaeque sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hic fontes Natura novos emisit, at illic
Clausit: et antiquis tam multa tremoribus orbis
Flumina prosiliunt; aut excaecata residunt.
Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu;
Exsistit procul hinc, alioque renascitur ore.
Sic modo combibitur; tecto modo gurgite labsus
Redditur Argolicis ingens Erasinus in arvis.
Et Mysum capitisque sui ripaeque prioris
Poenituisse ferunt, alia nunc ire, Caïcum.
Nec non Sicanias volvens Amenanus arenas
Nunc fluit; interdum suppressis fontibus aret.
Ante bibebantur; nunc quas contingere nolis

Fundit Anigros aquas: postquam, nisi vatibus omnis
Eripienda fides, illic lavere bibembres
Vulnera, clavigeri quae fecerat Herculis arcus.
Quid? non et Scythicis Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, salibus vitiatur amaris?
Fluctibus ambitae fuerant Antissa Pharosque,
Et Phoenissa Tyros: quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam veteres habuere coloni:
Nunc freta circuëunt. Zancle quoque iuncta fuisse
Dicitur Italiae: donec confinia pontus
Abstulit: et media tellurem repulit unda.
Si quaeras Helicen et Burin, Achaïdas urbes,
Invenies sub aquis: et adhuc ostendere nautae
Inclinata solent cum moenibus oppida mersis.
Est prope Pittheam tumulus Troezena, sine ullis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus: nam, res horrenda, relatu!
Vis fera ventorum, caecis inclusa cavernis,
Exspirare aliqua cupiens, luctataque frustra
Liberiore frui coelo, cum carcere rima
Nulla foret toto, nec pervia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum: ceu spiritus oris
Tendere vesicam solet, aut derepta bicorni
Terga capro. Tumor ille loco permansit; et alti
Collis habet speciem: longoque induruit aevo.

Digitized by Google

Plurima cum subeant, audita aut cognita vobis,
Pauca super referam. Quid? non et lympha figuras
Datque capitque novas? medio tua, corniger Ammon,
Unda die gelida est: ortuque obituque calescit.
Admotis Athamanis aquis accendere lignum
Narratur; minimos cum Luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera: quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis, et huic Sybaris nostris contermi-nus arvis,
Electro similes faciunt auroque capillos.
Quodque magis mirum, sunt qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita est obscenae Salmacis undae?
Aethiopesque lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit; aut mirum patitur gravitate soporem.
Clitorio quicunque sitim de fonte levarit,
Vina fugit; gaudetque meris abstemius undis.
Seu vis est in aqua calido contraria vino:
Sive, quod indigenae memorant, Amithaone natus,
Proetidas attonitas postquam per carmen et herbas
Eripuit furiis; purgamina mentis in illas
Misit aquas: odiumque meri permansit in undis.

Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.
Est locus Arcadiae, Pheneon dixere priores,
Ambiguis suspectus aquis. Quas nocte timeto:
Nocte nocent potae. Sine noxa luce bibuntur.
Sic alias aliasque lacus et flumina vires
Concipiunt. Tempusque fuit, quo navit in undis,
Nunc sedet Ortygie. Timuit concursibus Argo
Undarum sparsas Symplegadas elisarum;
Quae nunc immotae perstant, ventisque resistunt.
Nec, quae sulfureis ardet fornacibus, Aetne,
Ignea semper erit: neque enim fuit ignea semper.
Nam sive est animal tellus, et vivit, habetque
Spiramenta, locis flammam exhalantia multis;
Spirandi mutare vias, quotiesque movetur,
Has finire potest, illas aperire cavernas:
Sive leves imis venti cohibentur in antris;
Saxaque cum saxis, et habentem semina flammae
Materiem iactant, ea concipit ictibus ignem;
Antra relinquentur sedatis frigida ventis;
Sive bitumineae rapiunt incendia vires,
Luteave exiguis arescunt sulfura fumis;
Nempe ubi terra cibos alimentaque pinguia flammae
Non dabit; absumtis per longum viribus aevum,
Naturaeque suum nutrimen deerit edaci;

Digitized by Google

Non ferat illa famem: desertaque deseret ignes.
Esse viros fama est in Hyperborea Pallene:
Qui soleant levibus velari corpora plumis;
Cum Tritoniacam novies subiere paludem.
Haud equidem credo: sparsae quoque membra veneno
Exercere artes Scythides memorantur easdem.
Si qua fides rebus tamen est addenda probatis,
Nonne vides, quaecunque mora fluidove calore
Corpora tabuerint, in parva animalia verti?
I quoque, delectos mactatos obrue tauros;
Cognita res usu, de putri viscere passim
Florilegae nascuntur apes. Quae more parentum
Rura colunt: operique favent; in spemque laborant.
Pressus humo bellator equus crabronis origo est.
Concava litoreo si demas brachia cancro;
Cetera supponas terrae; de parte sepulta
Scorpius exibit: caudaque minabitur unca.
Quaeque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineae, res observata colonis,
Ferali mutant cum papilione figuram.
Semina limus habet virides generantia ranas:
Et generat truncas pedibus. Mox apta natando
Crura dat. Utque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior partes superat mensura priores.

Nec catulus, partu quem reddidit ursa recenti,
Sed male viva caro est. Lambendo mater in artus
Fingit: et in formam, quantam capit ipsa, reducit.
Nonne vides, quos cera tegit sexangula, fetus
Melliferarum apium sine membris corpora nasci,
Et serosque pedes, serasque adsumere pennas?
Iunonis volucrem, quae cauda sidera portat,
Armigerumque Iovis, Cythereïadasque columbas,
Et genus omne avium, mediis e partibus ovi
Ni sciret fieri, fieri quis posse putaret?
Sunt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.
Haec tamen ex aliis ducunt primordia rebus:
Una est, quae reparet, seque ipsa reseminet, alas.
Assyrii Phoenica vocant. Non fruge, neque herbis,
Sed turis lacrimis, et succo vivit amomi.
Haec ubi quinque suae complevit saecula vitae,
Ilicis in ramis, tremulaeve cacumine palmae,
Unguibus et pando nidum sibi construit ore.
Quo simul ac casias, et nardi lenis aristas,
Quassaque cum fulva substravit cinnama myrrha;
Se super imponit: finitque in odoribus aevum.

Digitized by Google

Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
Corpore de patrio parvum Phoenica renasci.
Cum dedit huic aetas vires; onerique ferendo est;
Ponderibus nidi ramos levat arboris altae:
Fertque pius cunasque suas, patriumque sepulcrum;
Perque leves auras Hyperionis urbe potitus.
Ante fores sacras Hyperionis aede reponit.
Si tamen est aliquid mirae novitatis in istis;
Alternare vices, et quae modo femina tergo
Passa marem est, nunc esse marem miremur hyaenam.
Id quoque, quod ventis animal nutritur et aura,
Protinus adsimulat tactu quoscunque colores.
Victa racemifero lyncas dedit India Baccho:
E quibus, ut memorant, quidquid vesica remisit,
Vertitur in lapides; et congelat aëre tacto.
Sic et curalium, quo primum contigit auras
Tempore, durescit: mollis fuit herba sub undis.
Deseret ante dies; et in alto Phoebus anhelos
Aequore tinget equos; quam consequar omnia dictis
In species translata novas. Sic tempore verti
Cernimus, atque illas adsumere robora gentes:
Concidere has. Sic magna fuit censuque virisque,
Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,

Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.
Nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam:
Appenninigenae quae proxima Tibridis undis
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Haec igitur formam crescendo mutat; et olim
Immensi caput orbis erit. Sic dicere vates,
Faticinasque ferunt sortes: quantumque recordor,
Priamides Helenus flenti, dubioque salutis,
Dixerat Aeneae, cum res Troiana labaret.
Nate dea, si nota satis praesagia nostrae
Mentis habes; non tota cadet, te sospite, Troia.
Flamma tibi ferrumque dabunt iter. Ibis; et una
Pergama rapta feres: donec Troiaeque tibique
Externum patrio contingat amicius arvum.
Urbem et iam cerno Phrygios debere nepotes;
Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis.
Hanc alii proceres per saecula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
Efficiet. Quo, cum tellus erit usa, fruentur
Aethereae sedes: coelumque erit exitus illi.
Haec Helenum cecinisse Penatigero Aeneae,
Mente memor refero: cognataque moenia laetor
Crescere; et utiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.
Ne tamen oblitis ad metam tendere longe

Digitized by Google

Exspatiemur equis: coelum, et quodcunque sub illo est,
Immutat formas, tellusque, et quidquid in illa est.
Nos quoque pars mundi, quoniam non corpora solum,
Verum etiam volucres animae sumus, inque ferinas
Possumus ire domos, pecudumque in pectora condi,
Corpora, quae possint animas habuisse parentum,
Aut fratrum, aut aliquo iunctorum foedere nobis,
Aut hominum certe, tuta esse et honesta sinamus:
Neve Thyesteis cumulemur viscera mensis.
Quam male consuescit, quam se parat ille cruori.
Impius humano; vituli qui guttura cultro
Rumpit; et immotas praebet mugitibus aures!
Aut qui vagitus similes puerilibus haedum
Edentem iugulare potest; aut alite vesci,
Cui dedit ipse cibos! quantum est, quod desit in istis
Ad plenum facinus! quo transitus inde paratur!
Bos aret; aut mortem senioribus imputet annis:
Horriferum contra Borean ovis arma ministret.
Ubera dent saturae manibus pressanda capellae.
Retia cum pedicis, laqueosque, artesque dolosas

Tollite: nec volucrem viscata fallite virga:
Nec formidatis cervos eludite pinnis:
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos.
Perdite, si qua nocent. Verum haec quoque perdite tantum.
Ora vacent epulis: alimentaque congrua carpant.

Talibus atque aliis instructo pectore dictis
In patriam remeasse ferunt; ultroque petitum
Accepisse Numam populi Latialis habenas.
Coniuge qui felix Nympha, ducibusque Camoenis,
Sacrificos docuit ritus; gentemque feroci
Adsuetam bello pacis traduxit ad artes.

*) Aut sua fluminea cum vidit Cipus in unda

*) Egeria, Numas Gemahlin, stört durch ihre Klagen den Gottesdienst der Diana bei Aricia. Umsonst warnen die Nymphen, tröstet Hyppolytus sie durch seine eigene Geschichte, Diana muss sie in einen Quell verwandeln. Ueber diesen Vorfall staunen die Nymphen, staunet Hippolytus so sehr, wie jener Etruscische Landmann als er beim Pflügen eine Erdscholle in einen Menschen sich verwandeln sahe, der die Etrusker die Wahrsagerkunst lehrte; *Tages* nannte man ihn; oder wie Romulus, da sein Speer plötzlich zum Baume wurde, oder Cipus, als er ins Wasser sah und Hörner an seiner Stirne bemerkte. Diese Geschichte, welche er ausführlich erzählt, haben wir ausgehoben.

Digitized by Google

Cornua, (vidit enim) falsamque in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem saepe relatis,
Quae vidit, tetigit. Nec jam sua lumina damnans
Restitit, ut victor domito remeabat ab hoste.
Ad coelumque oculos, et eodem brachia tollens,
Quidquid, ait, Superi, monstro portenditur isto,
Seu laetum est, patriae laetum, populoque Quirini;
Sive minax, mihi sit. Viridique e cespite factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras:
Vinaque dat pateris: mactatarumque bidentum,
Quid sibi significent, trepidantia consulit exta.
Quae simul inspexit Tyrrhenae gentis haruspex;
Magna quidem rerum molimina vidit in illis,
Non manifesta tamen. Cum vero sustulit acre
A pecudum fibris ad Cipi cornua lumen;
Rex, ait, o salve: tibi enim, tibi, Cipe, tuisque
Hic locus, et Latiae parebunt cornibus arces.
Tu modo rumpe moram: portasque intrare patentes
Adpropera: sic fata iubent. Namque Urbe receptus
Rex eris; et sceptro tutus potiere perenni.

Retulit ille pedem: torvamque a moenibus Urbis
Avertens faciem, Procul, ah procul omina, dixit,
Talia dî pellant: multoque ego iustius aevum
Exsul agam; quam me videant Capitolia regem.
Dixit: et extemplo populumque gravemque senatum
Convocat. Ante tamen pacali cornua lauro
Velat: et aggeribus factis a milite forti
Insistit: priscoque deos e more precatus,
En, ait, hic unus, quem vos ni pellitis urbe,
Rex erit. Is qui sit, signo, non nomine, dicam.
Cornua fronte gerit. Quem vobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia iura daturum.
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas;
Sed nos obstitimus: quamvis coniunctior illo
Nemo mihi est. Vos Urbe virum prohibete, Quirites;
Vel, si dignus erit, gravibus vincite catenis:
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia succinctis, ubi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt; aut qualia fluctus
Aequorei faciunt, si quis procul audiat illos;
Tale sonat populus. Sed per confusa frementis
Verba tamen vulgi vox eminet una, Quis ille?
Et spectant frontes: praedictaque cornua quaerunt.

Digitized by Google

Rursus ad hos Cipus, Quem poscitis, inquit, habetis:
Et, demta capiti, populo prohibente, corona,
Exhibuit gemino praesignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes; gemitumque dedere:
Atque illud meritis clarum, quis credere possit?
Inviti videre caput: nec honore carere
Ulterius passi, festam imposuere coronam.
At proceres, quoniam muros intrare vereris,
Ruris honorati tantum tibi, Cipe, dedere,
Quantum depresso subiectis bubus aratro
Complecti posses ad finem Solis ab ortu.
Cornuaque aeratis, miram referentia formam,
Postibus insculpunt, longum mansura per aevum.

*) Pandite nunc, Musae, praesentia numina vatum,
(Scitis enim, nec vos fallit spatiosa vetustas)
Unde Coroniden circumflua Tibridis alveo
Insula Romuleae sacris adsciverit urbis.
Dira lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidaque exsangui squalebant corpora tabo.

*) Aesculaps Dienst wird bei einer Seuche in Rom eingeführt, indem dieser Gott, in eine Schlange verwandelt, nach Rom gebracht wird.

Digitized by Google

Funeribus fessi postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum;
Auxilium coeleste petunt: mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt, oracula Phoebi
Utque salutifera miseris succurrere rebus
Sorte velit, tantaeque urbis mala finiat, orant.
Et locus, et laurus, et, quas habet illa, pharetrae,
Intremuere simul: cortinaque reddidit imo
Hanc adyto vocem; pavefactaque pectora movit:
Quod petis hinc, propiore loco, Romane, petisses;
Et pete nunc propiore loco: nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus, opus est; sed Apolline nato.
Ite bonis avibus: prolemque arcessite nostram.
Iussa dei prudens postquam accepere senatus;
Quam colat, explorant, iuvenis Phoebeïus urbem:
Quique petant ventis Epidauria litora mittunt.
Quae simul incurva missi tetigere carina;
Concilium Graiosque patres adiere: darentque
Oravere deum; qui praesens funera gentis
Finiat Ausoniae. Certas ita dicere sortes.

Dissidet, et variat sententia: parsque negandum
Non putat auxilium; multi renuere, suamque
Non emittere opem, nec numina tradere suadent.
Dum dubitant; seram pepulere crepuscula lucem:
Umbraque telluris tenebras induxerat orbi:
Cum deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum, Romane, torum; sed qualis in aede
Esse solet: baculumque tenens agreste sinistra,
Caesariem longae dextra deducere barbae:
Et placido tales emittere pectore voces:
Pone metus: veniam; simulacraque nostra relinquam.
Hunc modo serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice: et usque nota visu, ut cognoscere possis.
Vertar in hunc: sed maior ero; tantusque videbor,
In quantum verti coelestia corpora debent.
Extemplo cum voce deus, cum voce deoque
Somnus abit: somnique fugam lux alma secuta est.
Postera sidereos Aurora fugaverat ignes:
Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conveniunt operosa dei: quaque ipse morari
Sede velit, signis coelestibus indicet, orant.
Vix bene desierant; cum cristis aureus altis
In serpente deus praenuntia sibila misit:

Adventuque suo signumque, arasque, foresque,
Marmoreumque solum, fastigiaque aurea movit:
Pectoribusque tenus media sublimis in aede
Constitit: atque oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pavet. Cognovit numina castos
Evinctus vitta crines albente sacerdos:
Et, deus en, deus en; linguisque animisque favete,
Quisquis adest, dixit. Sis, o pulcherrime, visus
Utiliter: populosque iuves tua sacra colentes.
Quisquis adest, iussum venerantur numen; et omnes
Verba sacerdotis referunt geminata: piumque
Aeneadae praestant et mente et voce favorem.
Adnuit his: motisque deus rata pignora cristis,
Ter repetita dedit vibrata sibila lingua.
Tum gradibus nitidis delabitur; oraque retro
Flectit: et antiquas abiturus respicit aras:
Adsuetasque domos, habitataque templa salutat.
Inde per iniectis adopertam floribus ingens
Serpit humum: flectitque sinus: mediamque per urbem
Tendit ad incurvo munitos aggere portus.
Restitit hic: agmenque suum, turbaeque sequentis
Officium placido visus dimittere vultu;
Corpus in Ausonia posuit rate. Numinis illa
Sensit onus: pressaque dei gravitate carina
Aeneadae gaudent: caesoque in litore tauro

Torta coronatae solvunt retinacula navi.
Impulerat levis aura ratem. Deus eminet alte:
Impositaque premens puppim cervice recurvam,
Caeruleas despectat aquas: modicisque per aequor
Ionium Zephyris sexto Pallantidos ortu
Italiam tenuit; praeterque Lacinia templa
Nobilitata deae, Scylaceaque litora fertur.
Linquit Iapygiam, laevisque Amphissia remis
Saxa fugit: dextra praerupta Ceraunia parte,
Romechiumque legit, Caulonaque, Naryciamque,
Evincitque fretum, Siculique angusta Pelori,
Hippotadaeque domos regis, Temesesque metalla;
Leucosiamque petit, tepidique rosaria Paesti.
Inde legit Capreas, promontoriumque Minervae,
Et Surrentino generosos palmite colles,
Herculeamque urbem, Stabiasque, et in otia natam
Parthenopen, et ab hac Cumaeae templa Sibyllae.
Hinc calidi fontes, lentisciferumque tenentur
Liternum, multamque trahens sub gurgite arenam
Vulturnus, niveisque frequens Sinuessa columbis:
Minturnaeque graves, et quam tumulavit alumnus,
Antiphataeque domus, Trachasque obsessa palude,

Et tellus Circaea, et spissi litoris Antium.
Huc ubi veliferam nautae advertere carinam;
Asper enim iam pontus erat, deus explicat orbes:
Perque sinus crebros et magna volumina labens,
Templa parentis init, flavum tangentia litus.
Aequore pacato patrias Epidaurius aras
Linquit: et hospitio iuncti sibi numinis usus
Litoream tractu squamae crepitantis arenam
Sulcat: et, innixus moderamine navis, in alta
Puppe caput posuit: donec Castrumque, sacrasque
Lavini sedes, Tiberinaque ad ostia venit.
Huc omnes populi passim, matrumque patrumque
Obvia turba ruit, quaeque ignes, Troïca, servant,
Vesta, tuos: laetoque deum clamore salutant.
Quaque per adversas navis cita ducitur undas,
Tura super ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab utraque sonant: et odorant aëra fumis:
Ictaque coniectos incalfacit hostia cultros.
Iamque caput rerum Romanam intraverat urbem;
Erigitur serpens; summoque adclinia malo
Colla movet: sedesque sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis:
Insula nomen habet: laterumque a parte duorum
Porrigit aequales media tellure lacertos.
Huc se de Latia pinu Phoebeïus anguis

Digitized by Google

Contulit: et finem, specie coeleste resumta,
Luctibus imposuit; venitque salutifer Urbi.

*) Hic tamen accessit delubris advena nostris:
Caesar in Urbe sua deus est. Quem Marte togaque
Praecipuum, non bella magis finita triumphis,
Resque domi gestae, properataque gloria rerum
In sidus vertere novum, stellamque comantem;
Quam sua progenies. Neque enim de Caesaris actis
Ullum maius opus, quam quod pater exstitit huius.
Scilicet aequoreos plus est domuisse Britannos,
Perque papyriferi septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates: Numidasque rebelles,
Cinyphiumque Iubam, Mithridateïsque tumentem
Nominibus Pontum, populo adiecisse Quirini;
Et multos meruisse, aliquos egisse triumphos;
Quam tantum genuisse virum, quo praeside rerum
Humano generi, Superi, cavistis abunde.
Ne foret hic igitur mortali femine cretus,
Ille deus faciendus erat. Quod ut aurea vidit
Aeneae genitrix; vidit quoque triste parari

*) Julius Caesar wird nach seiner Ermordung unter die Sterne versetzt.

Pontifici letum; et coniurata arma moveri;
Palluit: et cunctis, ut cuique erat obvia, divis,
Adspice, dicebat, quanta mihi mole parentur
Insidiae: quantaque caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo.
Solane semper ero iustis exercita curis?
Quam modo Tydidae Calydonia vulneret hasta,
Nunc male defensae confundant moenia Troiae.
Quae videam natum longis erroribus actum,
Iactarique freto, sedesque intrare silentum;
Bellaque cum Turno gerere; aut, si vera fatemur,
Cum Iunone magis. Quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non sinit. In me acui sceleratos cernitis enses.
Quos prohibete, precor; facinusque repellite: neve
Caede sacerdotis flammas exstinguite Vestae.

Talia nequidquam toto Venus anxia coelo
Verba iacit: Superosque movet. Qui rumpere quanquam
Ferrea non possunt veterum decreta sororum;
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt nigras inter crepitantia nubes,
Terribilesque tubas, auditaque cornua coelo
Praemonuisse nefas. Phoebi quoque tristis imago
Lurida sollicitis praebebat lumina terris.

Digitized by Google

Saepe faces visae mediis ardere sub astris:
Saepe inter nimbos guttae cecidere cruentae.
Caerulus et vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat: sparsi Lunares sanguine currus.
Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo;
Mille locis lacrimavit ebur: cantusque feruntur
Auditi, sanctis et verba minacia lucis.
Victima nulla litat: magnosque instare tumultus
Fibra monet; caesumque caput reperitur in extis.
Inque foro, circumque domos, et templa deorum
Nocturnos ululasse canes; umbrasque silentum
Erravisse ferunt; motamque tremoribus urbem.
Non tamen insidias, venturaque vincere fata
Praemonitus potuere deûm: strictique feruntur
In templum gladii. Neque enim locus ullus in Urbe
Ad facinus, diramque placet, nisi Curia, caedem.
Tum vero Cytherea manu percussit utraque
Pectus: et aetherea molitur condere nube;
Qua prius infesto Paris est ereptus Atridae:
Et Diomedeos Aeneas fugerat enses.
Talibus hanc genitor: Sola insuperabile fatum,
Nata, movere paras? intres licet ipsa Sororum
Tecta trium; cernes illic molimine vasto
Ex aere, et solido rerum tabularia ferro:
Quae neque concursum coeli, neque fulminis iram,

Nec metuunt ullas tuta atque aeterna ruinas.
Invenies illic inclusa adamante perenni
Fata tui generis. Legi ipse; animoque notavi:
Et referam: ne sis etiamnum ignara futuri.
Hic sua complevit, pro quo, Cytherea, laboras,
Tempora, perfectis, quos terrae debuit, annis.
Ut deus accedat coelo, templisque colatur,
Tu facies: natusque suus, qui nominis heres,
Impositum feret Urbis onus: caesique parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
Illius auspiciis obsessae moenia pacem
Victa petent Mutinae: Pharsalia sentiet illum,
Emathiaque iterum madefacti caede Philippi:
Et Magnum Siculis nomen superabitur undis:
Romanique ducis coniux Aegyptia, tedae
Non bene fisa, cadet: frustraque erit illa minata,
Servitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi Barbariem, gentes ab utroque iacentes
Oceano, numerem? quodcunque habitabile tellus
Sustinet, huius erit. Pontus quoque serviet illi.
Pace data terris, animum ad civilia vertet
Iura suum, legesque feret iustissimus auctor:
Exemploque suo mores reget: inque futuri
Temporis aetatem, venturorumque nepotum,
Prospiciens, prolem sancta de coniuge natam
Ferre simul nomenque suum curasque iubebit.
Nec, nisi cum senior similes aequaverit annos,
Aethereas sedes cognataque sidera tanget.
Hanc animam interea caeso de corpore raptam

Fac iubar, ut semper Capitolia nostra Forumque
Divus ab excelsa prospectet Iulius aede.
Vix ea fatus erat; media cum sede senatus
Constitit alma Venus nulli cernenda: suique
Caesaris eripuit membris, nec in aëra solvi
Passa recentem animam, coelestibus intulit astris.
Dumque tulit; lumen capere, atque ignescere sensit:
Emisitque sinu. Luna volat altius illa:
Flammiferumque trahens spatioso limite crinem
Stella micat, natique videns benefacta; fatetur
Esse suis maiora; et vinci gaudet ab illo.
Hic sua praeferri quanquam vetat acta paternis;
Libera fama tamen, nullisque obnoxia iussis,
Invitum praefert; unaque in parte repugnat.
Sic magni cedit titulis Agamemnonis Atreus:
Aegea sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles.
Denique, ut exemplis ipsos aequantibus utar,
Sic et Saturnus minor est Iove. Iupiter arces
Temperat aethereas, et mundi regna triformis:
Terra sub Augusto. Pater est et rector uterque.
Di, precor, Aeneae comites, quibus ensis et ignis
Cesserunt, dique Indigetes, genitorque, Quirine,
Urbis, et invicti genitor, Gradive, Quirini,
Vestaque Caesareos inter sacrata Penates;
Et cum Caesarea tu, Phoebe domestice, Vesta,
Quique tenes altus Tarpeias Iupiter arces,
Quosque alios vati fas adpellare piumque;

Tarda sit illa dies, et nostro serior aevo,
Qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto
Accedat coelo: faveatque precantibus absens.
*) Iamque opus exegi: quod nec Iovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
Cum volet illa dies, quae nil nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat aevi:
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar: nomenque erit indelebile nostrum.
Quaque patet domitis Romana potentia terris;
Ore legar populi: perque omnia secula fama
(Si quid habent veri vatum praesagia) vivam.

*) Der Epilog des Gedichts.

Druckfehler.

Seite 36 v. 220 lies Eryx. S. 37 v. 242 l. Theutranteusque. S. 54 v. 26 l. securi f. secum, S. 70 v. 340 l. promittat. S. 71 v. 357 l. tam f. iam. S. 88 v. 192 l. unda f. ira. ibid. v. 202 l. verendam. S. 100 v. 431 l. munimine f. molimine. S. 115 v. 277 l. vidit. S. 136 v. 68 l. immittitur. S. 141 v. 170 l. quo f. quoque. S. 152 v. 397 l. Pelopeïadesque. S. 212 v. 515 werden die Commata vor und nach Oreada weggestrichen. S. 245 v. 13 l. ante. S. 257 v. 243 l. fulmineos. S. 259 v. 285 l. fratrisque. S. 263 v. 366 l. potentior. S. 292. v. 337 l. Riphea. 294 v. 368 l. animus. S. 298 v. 467 l. cominus. S. 336 v. 604 l. Symaethide. S. 353 v. 174 l. verterat in. S. 359 v. 305 l. adit f. audit.

Ueber ein paar *kleine* Veränderungen im Texte, wie IIX, 578, sehe man die Anmerkungen.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google